

په یوه نډیه کانی دایک و باوک به منداله کانیانه وه

منداله کت بهم جوړه په روه رده بکه

نوسینی: حیوم جینوت

منتدی اقرأ الثقافی
www.iqra.ahlamontada.com

بۆدابه زاندىنى جۆرمها كىتىپ: سەردانى: (مُنَقْدَى إِقْرَأَ الثَّقَافِي)

لتحميل انواع الكتب راجع: (مُنَقْدَى إِقْرَأَ الثَّقَافِي)

پدراي دانلود كىتاپهاى مَحْتَلَفَ مِرَاجِعِه: (مُنَقْدَى إِقْرَأَ الثَّقَافِي)

www.lqra.ahlamontada.com

www.lqra.ahlamontada.com

للكتب (كوردى , عربى , فارسى)

په یوه نډییه کانی دایک و باوک

به منداله کانیانه وه

منداله که ت بهم جوړه په ورسره بکه

تایپ: شوان غه فوور ئیسما عیل

نووسینی: حیۆم جینۆت

وه رگێرانی بۆ فارسی: مشفق هه مه دانی

وه رگێرانی: سه لاه سه عدی

نه خشه سازی: دلیر ئیبراهیم

به رگ: حه مه هاشم

په یوه نډییه کانی دایک و باوک به مندالنه کانیانه وه

مندالنه کهت بهم جوړه په روه رده بکه

نوسینى: حیوم جینوت

وهرگیرانى له فارسییه وه: سه لآح سه عدى

پیداچوونه وهى: مسته فاحه سهن

دارالمعرفه

به یروت

پیرستی لاهه رکان

* یاداشتی وه رگپری دهقه فارسییه که.

* چاپیداخشانیک به پراوېوچوونی روژنامه به ناوبانگه کانی نه مریکا ده ربارهی نه مکتیبه

* پیښه کی

* به شی یه که م: - گفتوگو کردن له گهل منډالاندا:

* مانای پرسپاره کانی منډالان زوړبه ی جار شاراو په

* گفتوگوبی به ره مه کان. ریگای نویی په یوه نډیکردن له گهل منډالان. دوفاقی بوونی هه سته کانی منډال. دابینکردنی ناوینه یه که بؤ که سایه تی هه نډیک بنه مای گفتوگو.

* به شی دووهم ریگا نویه کانی هاندان وره خنه گرتن

سه برده ی ته بله جگهره ی هاویشتراو وچیروکیکی ناکاری، نایاده بیت کاری چاک ستایش بکریت یان که سایه تی؟ منډالان چی له قسه کانی نیمه هه لده هیجن. یارمه تی نیمه بؤ ناگادار کردنه وه ی منډالان ده ربارهی تاییه تمه نډی که سایه تی خویان. ره خنه گرتنی سودمه ندوزیانه خش. چون ناکوکی وپیکداه لشاخان له نیوان دایک و باوک و منډالاندا رووده دات. ناوونا توړه ی قیزه ونو قسه ی ناشرینی زیاده نه ندازه. زالبون به سهر تووړه یی.

* به شی سییه م - خو پاراستن له ریگا نه شیاوه کانی په روه رده و فیرکردن

هه ره شه - به رتیل - قسه ی بیجیوبه لینه دورودریژه کان - تانه و نه شه روگا لته پیکردن - سیاسه تی دروژنی - جله و گیرکردنی نادرستی منډال - دزی - فیرکردنی نه دهب به توندوتیژی یان میهره بانی؟

* به شی چواره م - لیپرسراویه تی وسهر به خوئی

لیپرسراویه تی: کاره کانی روژانه و به هاکان - نامانجه په سندوباشه کان وکاره کانی روژانه - به رنامه نژیک و دورره کان - له شه ره وه بؤ ناشتی - لیپرسراوی: مافی راده رپرین وه لېژاردن - خوراک - نه رکه کانی ماله وه - وانه کانی موسیقا -

خه رجیې روژانه - هاوړپیان و هاوگه مه کان - به خپوکردنی ناژه له مالیه کان -
 پسته کانی ناره زوومه ندکردن و گیانی سهریه خوږی - جلوه برگ چه ندپرسته یه ک
 * به شی پینجه م - پیککاری: نازادی و لیپر سراو یه تی: لا په په

نه نجامه کانی گومان و دوو دلی له جیهانی نیستادا - پتویستییه سوزیه کانی دایک و
 باوک وسته مکاری مندالان - ریگا پیدان و جلوه و بهردان - شیوازه نوییه کان:
 چه ند ریگایه کی نوی بۆ روو به پوویوونه وهی هه ست وجووله کانی مندالان ریککاری و
 ناراسته کردن: له رابردو نیستا - سی ناوچه ی ریککاری و ناراسته کردن - هونه ری
 دیاریکردنی پالنه ره پر له مه ترسییه کان - مه سه له کانی ریککاری و ناراسته کردن
 و جموجوله جهسته ییه کان - به هیژکردنی ریککاری و ناراسته کردن - هه رگیز نابیت
 مندال له دایک و باوکی بدات - لیڈان له سمتی مندال

* به شی شه شه م - روژیک له ژیانی مندالدا

به یانی باش - کاته کانی په له یی - خواردنی به رچایی: به بی وانه گوته وهی
 په وشتی - جلوه برگ پوشین و: هه را له سر به ستنی قهیتانی پیللو - چون بۆ
 قوتا بخانه - گه پانه وه له قوتا بخانه - گه پانه وهی باوک بۆماله وه - کاتی خوتن -
 نابیت دایکان و باوکان بۆچوونه دهره وه مؤلت له منداله کانیا و هه ریگرن -
 ته له فریونی رووت و مردو.

* به شی حه و ته م - نیره یی

- سروشتی دهر دناک - روودای ناپیرۆز - دهر پینی نیره یی: له ریگای قسه کردن یان
 هاو شیوه جؤراو جؤره کاند - نه وه لومه رجانه ی که ده بنه هو ی به هیژکردنی نیره یی
 - شه پکردن له گه ل نیره یی.

* به شی هه شته م - هه ندیک سه رچاوه ی نیگه رانی

- نیگه رانیی سه رچاوه گرتو له ترسی بی یارویا وهی - نیگه رانیی سه رچاوه گرتو
 له که موکورتکاری - نیگه رانیی سه رچاوه گرتو له قه ده غه کردنی نازادی -
 نیگه رانیی سه رچاوه گرتو له شه پ و کیشی نیوان دایکو باوک - نیگه رانیی
 سه رچاوه گرتو له ده ستتیوه ردانی چالاکییه جهسته ییه کان - نه ونیگه رانییه ی
 که له ترسی مه رگه وه سه رچاوه ده گریت.

* به شی تویه م - په روه رده ی سیکسی

سه رده تاي په یدابوونی ه سته سیکسیه کان - سیکس و فیرکردنی منډال
بوچوونه تاوده ست، چیژه سیکسیه کان - جیاوازیه سیکسیه کان وه لامدانه وه ی
پرسیاره کان - له شی روت - جیوبالینگانی نووستن و ژووری نووستن، خه یالی بی
نومیدانه - ده سته پر - که مه یاساغه کان: که مه سیکسیه کان - قسه ی کرچوکال و
ناشرین

* به شی ده یه م - رولی سیکسی و نهرکه کومه لایه تییه کان

لا سایي کردنه وه و نهرکه جه سته ییه کان - رولی دایکایه تی و رولی باوکایه تی -
رولی باوک - نمونه بوکچان و کوپان - په روه رده کردنی گونجاو بوگتپانی رولی
ژنانه و پیاوانه - سه رمه شقه جیاوازه کانی خانه واده یی.

: * به شی یانزه هم نه و منډالانه ی پیوستان به چاره سهری دهر وونی هیه

- نه و منډالانه ی که پیوستانه کی به په لایان به چاره سهرکردنی دهر وونی هیه -
نه و منډالانه ی که ده توانن له چاره سهری دهر وونیدا یه کسه رنه نجام وه ده ست بهینن.

* به شی دوازه هم - نه و دایکو باوکانه ی پیوستان به چاره سهری دهر وونی هیه.

که سایه تی دایک و باوک و په فتاری منډالان - دایک و باوک هه لچو توپه کان - دایک

و باوک دودله کان - دایک و باوک منډالانییه کان - دایک و باوک گومرا که ره کان -

دایک باوک منډال دهر که ره کان - نهرکناسه زیده پوکاره کان - نه و دایک و باوکانه ی که

به هوی ته لاقه وه جیا بوونه ته وه.

دواوته .

ياداشتی و مرگيری دهغه فارسيه که

نو وەرچرخانه گوره یی که له سرده می نیستادا له هه مولا به نه کانی زانستی مړی هاتو ته کایه وه، له هیچ قوناغه میژوویه کانی دیکه ناچیت وهاوتای نییه، بویه که مین جار مړو پتی ناو ته سرمانگ وپیشینه ی بډه ست به سر د اگرتنیکي ته وای بوشای گردوون فراهه م گردوه، بویه که مین جار مړو می مه حکوم به مهرگی ره ها توانیویه تی به دلی مړو فیکي مردو دریزه به ژیا نی خوی بدات و بویه که مین جار له سر تاپای رشته کانی زانست وپیشه سازی پیشکه وتنی سرسورهینه ری وه ها سری هلته داوه که گه لانی جیهان سریان سورماوه له وه ی چو ن خویان له گه ل نه م پیشکه وتنه سرسورهینه ره بگو نجینن. وچو ن بویا شترکردنی ژیا نی خویان له وه موو ریفورمه نه فسوون نامیزانه سوود وهریگرن. هیچ گومانی تیدانییه که بنیاده م هه موو نو پیشکه وتنانه ده گه رپنیتته وه بویشکه وتنی په روه رده و فیرکردن و به ه مان شیوه هه رپیشکه وتنیک که له جیهانی فیرکردن په روه رده دا رویدات، کار له وەرچرخانی گشت زانسته کانی دیکه ده کات هر بویه شه سهرتاپای میله تانی پشکه وتووی جیهان چاپکردن وبلو کردنه وه ی نووسینه گران به هایه په روه رده ییه کان له پیش هه رجوره چاککاری و پیشکه وتنیکي فره هنگی داده نین، وهر نه وهنده کتیبیکي په روه رده یی وەرچرخیتنه ره گوشه یه کی نه م جیهانه بلاویته وه دوودلی له وه رگیزانی ناکن بوزمانی نه ته وه یی خویان تاکومه موو چینه کانی کومه ل سوودی لیوه ریگرن.

وهرگیز شانا زی به وه ده کات که هه موو کاتیک تیکوشاوه چه ندین کتیب وهریگیزته سر زمانی فارسی که لایه نی وەرچرخان و زانستی و فره هنگی له خویه وه بگریت ویتوانیت گزپانیک له بیروباوه ردا په یدابکات، چونکه یه که مین وهرگیزپووه که له بواری نه ده به وه (فیودوردیستوفسکی) و له بواری فره هنگیه وه ش (چو ن دیوی) به هاوینش تیمانیانی خوی بناسینیت و شاکاره گران به ها کانی وه ک (درووناسی بویه مووان) و (کومه لئاسی) بخاته به رده ستی خه لکی و سوودی لیوه ریگرن. نه مه ش نذر جیکای دلخوشیه که به ره میکی وەرچرخیتنه ری نوی به بی قولبوونه وه ده توانیت بگوتریت له روی بیروکی نوی و لایه نی ریگا

وهرچه رځینه ره کانی فیږکردن وپه روه رده دا له جوړی کی بی هاوتایه. پیښکه شی دهکات به هه موو فره ننگدوست وزانسته پوره ریځ. به پیی به لگسه لمیتر اوه کان نه م کتیبه باس له چونییه تی پیوه نډیه کانی دایک و باوک به منداله کانیا نه دهکات و , به پرفروشتی کتیبه نه مریکا داده نریت له م ده ساله ی دوا یی ویوماوه ی ۶۵ هغه پیه پی له روی پیشوازی گشتیه وه هه موو به ره مه کانی دیکه ی به زاندوه که نه وسا له نه مریکا دا بلاوی بونه وه.

دکتور (حؤیم جینوټ) d.r hoim g.cindt ده رووناس و به خپوکاری که وره ی نه مریکی به سوود وهرگرتن له خه لکانی دیکه وه دوزینه وه و پیښکه وتنی ده رووناسی له م کتیبه دا بچاره سهری نه و گروگرفتانه ی که به گشتی له نیوان دایکو باوک له لایه ک ومندا لان ، له لایه کی دیکه وه دیته نه نجام و زوری ی جاریش ده بیته هوی رووخاندنی پایه ی ئاسوده یی خانه واده کان و به دبه ختی دایک و باوک ومندا لان چه ندریگایه کی نوی وهرچه رځینه ری پیشنیار کردوه که به هوی وه هوکاری زوری ناکوکی وغه موو روو به روو بونه وه و هندیځ جاریش نه و دزایه تیبه ی که له نیوان دایک و باوک ومندا لان روو ده دات روشن دهکات وه ولی له ناویردنی ده دات. خویندنه وه ی نه م کتیبه زور به سوود به تاییه ت له ئیران که به داخه وه ئیستاش ده ستوری فیږکردن وپه روه رده ی زیان به خشی کون بره وی پی ده دریت و به بوونی چه ندبزاو تیکی که وره ی په روه رده بیښه وه ئیستاش له روی کتیبه نوی په روه رده یی هه ژاره ، بویه له سه ره موو دایکان و باوکان و ما مؤستایان پیویسته به جوانی بیخویننه وه. نه م کتیبه و کوه موو نووسینه په روه رده ییه کانی دیکه بوزمانی فارسی وهرگیږدراوه. ده بیته جیگای سوود وهرگرتنی زانستخوازان وئاره زوومه ندانی فیږکردن وپه روه رده .

مشفق همدانی

چاوپيږدا خشانډنيك به راو بۇ چوونى رۇژنامه به ناوبانگه كانى

نهمريكا دهر باره ي نهم كتيبېه :

(نهمه نده ئاسان وساده نووسراوه نهمه نده بيرؤكه ي نوئى تيداباسكراوه دايكان و باوكان ده توانن له په روه رده كړدى منډالنه كانيان وه كو پينمايه كي خويانى دابنن..... نووسه ر بؤچاره سره كړدى كيشه د هروونيه كان سووډيكي گه وره ي له بنه ما زانستيه كان وه رگرتوه)

فاميلي لاي ف family life

(نهم كتيبېه له ههمو پوهيه كه وه شتى تازه ي تيدايه و ليتيگه يشتنى ئاسانه. پينمايه كان به چنډ نمونه يه كي زيندو و باسيكي لؤژيكي پؤشن كراوه ته وه. خوينه ره ست ده كات كه نووسه ر به خيوكاريكي به توانايه و بيرؤكه كاني دهر باره ي ههموان قابيلي نه نجامدانه وه همو كه سيك به ئاساني شيوه ي مامه له كړدن و گفتوگو به ئاساني له وكتيبېه فيرده بيټ. نهم كتيبېه نه كه هربؤ دايكان و باوكان به لكو بؤهره كه سيك به جورئك په يوه نډي له گه ل منډالنه هه يه سووډمه نده. پاش خويندنه وه ي نهم كتيبېه خوينه ر وازي لينماهينيت به لكو له پايه ي سه رچاوه يه كي داده نيټ بؤچاره سره كړدى مه سه له پؤژانه كاني ژيان سووډي ليوه رده گرئټ.

گؤډاري كريشن هوم نانډ سكول

Chrision HOME And scool

(به راستى كتيبېكي پرپه هايه كه به قه له مى پسپؤپيكي د هرووناسي منډال و(پينما) يه كي شاره زاي دايك و باوك نووسراوه.

گؤډاري توگي ده

together

(باسه كاني نهم كتيبېه نهمه نده له گه ل راستى و واقيعدا ده گونجيت كه جيگاي خويه تي گشت دايكان ده ستوره كاني نهم كتيبېه به ديوارى موبه ق چه سپ بكنه وسه يري بكنه)

نپیسکو پالیون
The EPISCO Palion

(ژماره یه کی بی شوماری دایک و باوکان به هوی نه م کتیبه وه فیری نه وه بوونه
ره فتاری دروست له گه ل منداله کانیان بکن. ده ستوره کانی نه م کتیبه یان پیاده
کردوه. ته وای نه و که سانه ی که نیمه گفتوگومان له گه لیاندا کرد بنه ما
په روه رده ییه کانی نه م کتیبه یان زږوبه به رزی نرخاند.)

The new york Times

نیویورک تایمز

(دایکان و باوکان بو گیشتن به مه به ست سده ها بیروکه ی سوودمهند له م
کتیبه دا ده بیننه وه.... تاراده یه ک جیگای دلخوشیبه که به خپوکارپکی نه زموندیته
به سوودوه رگرتن له تاقیکردنه وه و کارونمونه زیندوه کانی به رمه میکی ناوا گرانبه های
هیناوه ته بوون.)

(Christion science monitor)

گوفاری کریشن ساینس مونیتور

پیشه کی

هیچ دایک و باوکیك نییه که سپیده له کاتی بیدار بوونه وه له خه و بؤ به دبختی منداله کی نه خشه بکیشیت. هیچ دایکیك به خوی نالیت: (نمړو به هر شیوه یه ک بیت عیب له منداله کم ده گرم و تاپیمده کریت سووکی ده کم). به پیچه وانه وه زږیه ی دایکان سر له به یانیاں ناوا نه خشه ده کیشن: (ده بیت نمړو به نارامی بگوزهریت. به بی هو په خنه له منداله کم ناگرم، واز له حوت وهشت و ده مه قالی دینم.)) به لام له گهل بوونی نم نیازه پاکانه شه وه، ناکوکی وده مه قالی له نیوان دایک و باوک و منداله کانیان پووده دات و دووباره قسه ی وابه منداله کانیان ده لاین که به هیچ شیوه یه که له گهل بپروا و نیازی راسته قینه ی نه واند ناگونجیت. هه موو دایک و باوکان حه زده که ن منداله کانیان له نارامی و به اختیاریدا بژین. هیچ که سیك نییه حه ز بکات به نه نقه ست منداله کی ترستوک و گوشه گپرو بی دیققت و خوینتال بار به پینیت و پروه رده ی بکات. له گهل هه موو نه مانه شه وه زږیه ی مندالان له کاتی پیگه یشتن هندی تاییه تمه ندی نابه جی وده رده گرن و هه ست به نارامی ناکه ن و ناتوان ریگاوتاییه تمه ندیه که وده ست بهینن که به هوپه وه ریژه خویان و خه لگانی دیکه بگرن، نیمه چاوه ری نه وه ده که یں مندالانمان به تهریبت بن به لام به پیچه وانه وه، به دخوده بن. حه زده که یں خاوین بن به لام خویان پیس ده که ن. حه زده که یں بپروایان به خویان هه بیت به لام هه ست به ترس و نانارامی ده که ن. تیده کوشین ناسوده وشاد بن به لام ده بینین داهیزاوو به دبختن. مه به سستی نم کتیبه هاریکاری کردنی دایک و باوکانه بؤنزیك کردنه وه ی مه به سته کانی خویان له مه به سته کانی منداله کانیان و دؤزینه وه ی ریگای گونجاوه بؤگه یشتن به و مه به ستانه. نمړو دایکوباوکان رووبه پووی چه ندمه سه له یه کی گرینگ و دژوابوونه ته وه که حه زیکه ن و حه زنه که ن ده بیت ریگای چاره سهری بؤ بدؤزنه وه. نه وان خویان به نموونه و بنه مای له قالب دراوی وه (زیاترخوشه ویستی به منداله کت ببه خشه) یان (زیاتر ناوپیان لیده نه وه) یان (زیاتره لی دلخوشکردنیاں پیبدن) نابه ستنه وه. نووسر له یازده سالی دواپیدا به رده وام وه پتیمو دهر وونناس چ به شیوه ی تاکه که سی وچ به شیوه ی گروپی په یوه ندی له گهل دایکان و باوکان له لایه ک و مندالان له لایه کی دیکه وه هه بووه، نم

كىتئىبە دەرەنجامى تاقىكردنەوہى ئەوماوہىيە كە بەشىۋەيەكى زۆر ئازايانە دەتوانرئىت بگوترئىت ئەم بەرەمە (رئىنما) يەكى كردارىە و بۆچارەسەر كىردنى ئەوكئىشە دەروونىانەى كە رۆژانە لەپەرۋەردە كىردنى مىندالدا رووبەپووى دايىك و بابوك و پەرۋەردەكاران دەبئتەوہ رئىنمايەكى سوودمەندو ئەرئىى دەخاتە بەردەست و جگە لەمەش رئوپرەسمئىك بۆپئىكەوہ ژيانى دايىك و بابوك لەگەل مىندالەكانى خۆيان لەكە شوہەوايەكى پەرلە رئىزو خۆشەويستى ھاوتاو بەرانبەردا رئوپرەسمئىك دەست نیشان دەكات.

به شی یه که م گفتوگو کردن له گهل مندالان

– مانای پرسپاره کانی مندالان زۆریه ی جار شاراوه یه .

– گفتوگوی بی به ره م .

– ریگای نویی په یوه نندی کردن به مندالان

– هه ندیک له ریسا کانی گفتوگو .

– دووفاقی بوونی هه سته کانی مندال .

– دابینکردنی ناوینه یه ک بۆ که سایه تی .

گفتوگو کردن له گهل مندالاندا هونه ریکی تاییه ته و بنه ماو په هه ندو (هیما) ی
تاییه تی خوی هه یه , قسه کانی مندالان ساکارو سادهن به لکو زۆریه ی
پرسپاره کانیان لایه نیکی ره مزیان تیدایه و ده بیّت به وردی وتیبینی کردنه وه
کلیله که ی وه ده ست بیّت

مانای پرسیاره کانی منډالان زوربه ی جارشاراوه یه

ټانډی (Andy) ی ده ساله له باوکی ده پرسیت: (ژماره ی منډالانی بیسه پر رشت له گه پره کی هارلیم (Harlem) چه نده ؟).

باوکی کیمیا گهری کی پوښنبیره له وگرینگی دانه ی منډاله کی به مه سه له کومه لایه تییه کان زورخوشحال ده بیت بویه دهر باره ی منډالانی بی سه پر رشت قسه ده کات ودواتریش بونا گاداریوونی له کاریگریی روونکردنه وه کانی. له رووخساری (ټانډی) ورد ده بیت وه به لام (ټانډی) نه وه نده رازی نه ده هاته به رچاوو دیسانه وه دهر باره ی هه مان بابه ت پرسیاره کات: (ژماره ی منډالانی بی سه پر رشت له شاری نیویورک چه نده ؟ له هه موونه مریکا ؟) له (نه اروپا) له (دو نیا ؟) سه ر ه نجام باوکی ټانډی پاش تیبینی و بیر کردنه وه یه کی ورد بوی روونبویه که گرینگی دانی منډاله کی به مه سه له یه کی کومه لایه تی نییه، به لکو پرسیاره کی نه و زیاتر لایه نیکی تایبه تی وهیما یی هیه. گرینگی پیدانی نه و بوی نه مه سه له یه له دل سوژی بوی منډالانی بی سه پر رشت هه لته قولاوه به لکو ترسی که سی (خودی) نه وله و گریمان یه یه نه وه که نه ویش پوژیک وه کو خه لکانی دیکه بی یارویاوه ر بمینیت وه. نه و حه زنا کات ژماره ی منډاله بی سه پر رسته کان بزانت به لکو ده یه ویت دلارامی په یدابکات نه وه که روژیک ته نهاو بی دایک و باوک بمینیت وه.

* * *

بروس (bruce) له یه که مین پوژی چوونی بوی باخچه ی ساوایان. کاتیک دایکی هیشتا هه ر له ته کی وه بوو. ته ماشایه کی وینه هه لواسراوه کانی سه ر دیواره کی کردو به ده نگی کی به رز پرسى: (کی نه مه وینه ناشرینانه ی کی شاهه ؟)

دایکی نا په حه تبوو و به نیگایه کی سه رزه نشتکارانه وه سه یری که که کی کردو به تر سه وه قیزانډی: (باش نییه منډال وینه ی ناوا جوان به ناشرین له قه لم بدات) ماموستا که په ی به مانای پرسیاره کی (بروس) بر دبوو زه رده خه نه یه کی کردو کوتی: (نیره جیگای وینه کی شان ی جوان نییه، توش نه گه رحه ز ده که یت ده توانیت

وینه ی له م جوړه بکیتشیت. زه رده خه نه یه کی پر له هستی رازیوون له سه رلیوانی (برؤس) نیشته چونکه ئیستا که مانای پرسیاره شاراوه که ی دؤزیه وه. مه به هستی راسته قینه ی برؤس نه وه بوو که نه گهر مندالیک ئاوا به خرابی وینه بکیتشیت چی له گه لده گریت؟ هه رته وکات (برؤس) تایه ی ئوتومبیلو که یه کی مندالانی هه لگرت وه که له گژشه یه کدا که وتبوو به ئاوازیکی خو شه ویستانه وه پرسى: (کى ئه م تایه ی له ئوتومبیلو که که کردۆته وه؟) دایکی له وه لامدا گوتى: (ئه مه چ په یوه نډیه کی به توه هه یه که چ که سیک لى کردۆته وه؟ خو تۆ لیره که س ناناسیت؟)

ئه م جاره ش مامؤستا که له مه به هستی برؤس گه یشت، بویه گوتى: (که لوپه لی گه مه بؤ گه مه کردنه. هه ندیک جار ده شکى. ئه م جوړه پووداوانه زؤر رووده دهن) شوینه واری رازیوون و دلخوشی له رووخساری (برؤس) به دیار که وتن. خانمی مامؤستا زؤر زانایانه زانیاری پتویستی خستبووه به رده هستی نه وه وه. برؤس به خوی گوت: (ئه م خانمه مامؤستایه ژنیکی چه ند باشه! له ده ست نه و مندالانه تووپه نابیت که به خرابی وینه ده کیشن یان که لوپه لی گه مه تیکده دهن. پیى ناویت لى بترسم. نیره بؤمن شوینیکى ئه مینه)

ئه وسا به دلخوشییه وه دایکی ماچکردو خودا حافیزی لیکردو به ره ولای مامؤستا که ی رایکرد تا کو یه که مین پؤزی خوی له باخچه ی مندالان ده ست پتیکات.

* * *

کارول (carol) ی دوانزه ساله به چاوی فرمیسکاوییه وه هه ست به نارپه حه تییه کی توند ده کات چونکه کچی مامی که پشوی هاوینی له گه ل به سه ر بردبوو، ئیستا ده یه ویت بخته وه مالی خویان. نه و نارپه حه تیى خوی به دایکی پیشان ده دات: کارول: نه مړؤ (سؤزی Susie) به جیمده هیلئیت و دووباره به ته نیا ده مینمه وه. دایک: گرینگ نییه هاوړپیه کی دیکه په ی داده که یث. کارول: ته نیایى زؤر ناخوش و نارپه حه تکاره.

دایک: پیپرادییت

کارول: ئاه: دایه گیان (هؤپ هؤپ ده گریت).

دایک: تۆ ته مه نت دوانزه ساله، که چی وه کو مندالیکى شیره خوړه ده گریت!

(كارۋل) بەنىگايەكى سەرزەنشتكارانەوہ سەيرى دايىكى دەكات و بەرەو ژورەكەى خۆى دەپوات و بەتوندى دەرگا لەسەرخۆى دادەخات.

نابىت ئەم جۆرەسكالا مىندالانەيە بەوشىۋەيە كۆتايى پىبىت. دەبىت زياترگرىنگى بەهەستەكانى مىندالان بدريت. تەنانەت ئەگەربا بەتى ناپەهەتییەكەشى زۆرچووك بىت. پەنگە لەپوانگەى دايكەوہ مەسەلەى جودابوونەوہ لە ھاوپىيەك پاش كۆتايى ھاتنى پشووئى ھاوينە ئەوەندە گرىنگ نەبىت كە ببىتە ھۆى گريان، بەلام نابى وەلامى دايك لەبەرانبەر غەمەكانى مىندال بەوشىۋەيە توند بىت. دايكىكى ئەزموونىتە و دەروونناس دەبى شتى لەم جۆرە بەخۆى بلىت: (كارۋل ناپەهەتە ھەركاتىك خۆم بەھاوبەشى غەمى بزانم، غەمى كەمتر دەبىتەوہ). كەواتە بەشىۋەيەكى دلدارەوہ بەم شىۋەيەى خوارەوہ وەلامى كچەكەى خۆى دەداتەوہ: (ھەقى تۆيە ئازىزەكەم بەبى سۆزى تەنئادەبىت) يان (زۆر بەداخەوہم كە بەجىت دەھىلى) يان (كاتىك مەوۇ لەگەل يەككە ھەلسى و دابنىشيت و ھۆگرى بىت جودابوونەوہ لىئى زۆر سەختە) يان (بەبى سۆزى مال لەچاوى تۆدا چۆلو ھۆلە).

ئەم جۆرە وەلامانە ئاشنايەتى و لىك نزيكبوونەوہى دايك و باوك و مىندالان زياتر دەكات. كاتىك كە مىنداللىك ھەست بكات لەدەردەدەلەكانى دەگەن، توندى ئاستى غەموو تەنئايىيەكەى كەم دەبىتەوہو، لەھەمان كاتدا زياتر پشت بەدايىكى دەبەستى و لەجاران خۆشترىدەوېت. خۆشەويستى و سۆزى دايك مەلھەمىكە زامى دل ساپىژ دەكات.

گفتوگوي بې بهرهم.

همه میسه دایکان و باوکان له کاتی گفتوگو کردن له گهل منداله کانیا ن ههست به بیزاری وناره حتی دهکن چونکه زوره ی جار گفتوگویه که یان ناگاته هیچ نه نامیک،
نم گفتوگویانه که موزور به م شیوه یه:

— (ده چپته کوی؟)

— (د ره وه).

— (چ کاریکت له د ره وه هیه؟)

— (هیچ)

دایک و باوکانی د هرووناس و هوشمند زوو درک به وه دهکن که نم پرسیارانه تا چ نه اندازه یه مندالان بیزارده کن، روتیک دایکیک ده یگوت: (نه ونده تیده کوشم کوپه که م والیکم گفتوگوم له گهل داباکات که سره نجام خوم له توپه بیان شیتده بم وده قیرینم) به لام نه و به بې نه وه ی به سرخوی بهینیت سهریم ده کات. زوره ی جار مندالان له گفتوگو کردن له گهل دایکان و باوکانی خویان سره سختی پیشان ددهن. له ناموزگاری و دهرسدان و به تاییهت له رهخنه بیزارن و ههست دهکن که دایک و باوکانیا ن زیاد له نه اندازه ی دیاریکراو (ده چنه سر دوانگه)

پورتیک (دیفید) david به دایکی گوت: (بوچی کاتیک پرسیاریکی ساده ت لیده که م له وه لام دانوه نه ونده درت داپری ده کهیت) له م باره یه وه جاریک (دیفید) له لای هاورپیه که ی دانپیدانا که: (هیچ کاتیک شتیک به دایکم نالیم، چونکه نه گهر سره داوی گفتوگوي بدمه دهست نیدی بو که مه کردن کاتیکی وام به دهسته وه نامینیت)

هرکاتیک بینه ریکی ووردین گوی له گفتوگوي دایکیک یان باوکیک ومنداله که ی بگریت، به وپه ری سره سورمانه وه بوی روونده بیته وه که هیچ یه کیکیا ن به وجوره ی که پیویسته ناگیا ن له قسه کانی یه کتری نییه وگوي له یه کتری ناگرن و وه کو نه وه یه که هرکه سهو بوخویان قسه بکن. واتا یه کیک به رده وام رهخنه ده گریت و ناموزگاری ده کات و نه وه ی دیکه ش دانپیدانانیت و پاساو ده هینیت وه بې بهرهمی نم په یوه نډیانه له که میی خوشه ویستی و تیکنه که یشتنه وه نییه

به لکوزیاتر له نه نجامی بېړیزې ونه شاره زاییه وه.ه. زوبانی پوژانه ی نیمه
 بؤډزینه وهی په یوه نډیه کی ناقلا نه و پټکه یشتو وپ له که موکوپیه. بؤگه یشتن
 به گیانی منډالان و رټکه گرتن له روپه پووبونه وه و دمه قالی پټو یستمان
 به پره و شټکی نویی په یوه نډی وگفتوگوه یه.

رټکای نویی په یوه نډی کردن له گهل منډالان؛

رټکای نویی په یوه نډی کردن به منډالان له سر بناغی پټگرتن ټکی هاوتاو یه کسان
 و شاره زاییه وه. په یاده کردنی هم رټکایه پټو یستی به له بهر چا وگرتنی هم
 به مایانه یه:

۱. ده بی له هه رگفتوگو کردن ټکد اعیزه تی نه فس و رټزی دایکو واک و منډال
 به شیوه یه کی یه کسان له بهر چا و بگریټ.

۲. له پټش ډوزینه وهی (باش ټټکه یشتن) ی دوولایه نه ده بی له هه ر جوره
 ناموژگاری وده رسدا دانټک دوربکه وینه وه

***

(ئیریک eric) ی نوساله تووپه و په نجاو ده چټه وه ماله وه، چونکه بریار و ابووه
 له گهل هاوړپټانی بچټه سهیران که له پټکدا بارانیکی به خو پ ده باریت
 و بهر نامه کیان لی ټټکه ده چټ، نه مجاره دایکی هول ددهات له جیاتی به کاره ټنانی
 چه ندرسته یه کی کلاسیکی هه میسه یی وه: (نه چوون بؤسهیران له رورژکی بارانیدا
 ناره حه تی ناوټ) یان (نه و پوژانه ش دین که خور له دهره وه بیټ تا کو بچټه سهیران)،
 یان (خومن نه مگوتوه باران بباریت بؤچی به بی هؤ روت له من گرژکردوه)،
 بؤه ټمن کردنه وهی کوپه که ی وده ره ټنانی له و تووپه ییه ی که ټټکه و تووه رټکایه کی
 نوی و ناقلا نه تری به کاره ټنا به تایبه ت که رټکا کونه که جگه له خوشکردنی ناگری
 ره ق و تووپه یی منډاله که ی کاریگری دیکه ی نییه، نه مجاره به خوی ده لټت:
 (چونکه کوپه که م نه یتوانیوه، بچټه سهیران زور تووپه و په نجاو وه به پیشاندانی
 تووپه یی وپق ده یه وی ناره حه تی خوی پیشانی من بدات، زور هه ستیارو
 خو خوره. به پای من نه گه ر زیاتر گرینگی به هه ست و سؤزه کانی بدهم
 ناره حه تی به کی که مترده بیته وه)، بؤیه هم قسه یه به ئیریک ده لټت:

دایک: زور توو پوهیت؟

نیریک: به لئ.

دایک: زور ته زده کرد بچیته سه یران وانییه؟

نیریک: راسته

دایک: که باران باری له گهل هاوریکانت هموو شتیکتان ناماده کردبوو؟

نیریک: له هموو روویه که وه ناماده ی پویشتن بووین.

دایک: زور به داخه وهم.

ساتیک بیدنگی دروست ده بیټ وباشان (نیریک) ده لیت:

(نه وندشه گرینگ نییه، نه و روزه نه ی که خور له دهره وه یه کجار زدن)
هروه کوبلئی ناره حه تییه که ی به موی نه م گفتوگو یه وه نه ما. تاکوتایی پوزه که
به نارامی په فتاری له گهل دایکیداکرد. به گشتی کاتیک (نیریک) به رقه وه ده هاته وه
ماله وه دودوشاوی تیکهل ده کردو درهنگ یان زو له گهل یه کیک له نه ندامانی
خانه واده که ی به شه پ ده هات و تادرهنگانی شه و نارامی له نه ندامانی ماله وه
هله ده گرت.

لایه نی سرنچراکیشی نه م جورده مامه له ناقلا نه یه ی دایکی (نیریک) کامه یه و، چون
به و په فتاره ی توانی به سهر پق و توو پوهی منډاله که یدا زالبیټ.؟ کاتیک منډال
ده که ویتته نیو شه پولی سوزی توندو شکینه ره وه ناتوانیټ گوی له قسه ی هق
وراست رابگریټ. ناموزگاری یان قسه ی دلده ره وه و ره خنه ی لوزیکی قبول ناکات،
به لکو چاوه ریټه درک به بارودوخه که ی بکه یین. نه و حه زده کات له و ساتیکی وه هادا
به شیوه یه کی تاییه تی ناگامان له دهرده دله کانی بیټ و به تاییه ت چاوه پوانه به بی
نه وه ی دهره وازی دلی به ته وای بونیمه بکاته وه په ی به دهره وونی بیه یین. له راستیدا
له گهل نیمه ده ست به جورده گه مبه یه ک ده کات که له ویدا دهری نیمه نه وه یه ته نیا
به تییبینی به شیک له نیشانه کانی ناره حه تییه که ی ته وای ناره حه تییه کانی پی شیبینی
بکه یین و به جوانی درکی پی بکه یین.

کاتیک منډالیک ده لیت: (ماموستا لیدادوم)، هیچ پتی ناوی داوای روونکردنه وه ی
زیاتری لی بکه یین یان قسه ی ناوای پی بلټین: (چ کاریکت کردکه لیت درا؟ هله به ته

كاريكى بەدتكردووه بۆيە مامۇستا لىي داويت.بلى بزانم چ كەتنىكت كردووه؟. هەروەها نابى پىيى بلىيت:(ئاه چەند بەداخەوهم)دەبىت بۆى بسەلمىتيت كەدرك بەئازارو ناپەحەتى وەستى تۆلەسەندەنەوەكەى دەكەين.ئىمە لەكوپوھ پەى بە هەستەكانى ببەين؟ سەيرى دەكەين و زۆر بە وردى وگرىنگى پىدانەوھ گوى لەقسەكانى دەگرين و لەهەمان كاتدا چا و بە و تاقىكردنەوانەى خۇماندا دەخشىننەنەوھكاتى خۇمان لەرابردوودابەحالەتتىكى ھاوشىوھى حالەتى ئەو رووبەروو بووينەتەوھ وپتەوھ گرفتاربووينە,بەزووىي بۇمان روون دەبىتەوھ كە ئەومنداڭەى لەبەرانبەر ھاوپۇلانى خۇى سووك و رەنجاوبكرىت چى بەسەردىت و لەئەنجامدا بەشىوھىەك قسە دەكەين منداڭەكە درك بەوھ بكات كەئىمە بەوشىوھىەى دەبى وپتويستە (پەى) مان بەدەردەدلى ئەوبردووه لەم بارەىەوھ ھەرىك لەم رستانە زۆرگونجاوو كاريگەرن:(ھەلبەتە زۆرناپەحەت بوويت!), يان (بىگومان تووپەبوويت), يان (ھەلبەتە لەوساتەدا زۆر پقت لە مامۇستا بۆوھ), يان (مامۇستا بەوكارە ھەستى تۆى برينداركردووه) يان(سەيرە رۆژىكى خراپت بەسەر بردووه!). كاتىك بەمنداڭ دەلئيت:(نابى بەو ئەندازەىە ھەستىاربىت!) يان (ھىچ ماقول نىيە بۆئەم شتەبى مانايە ئەوئەندەخۆت ناپەحەت بكەيت!)ئەوئەندەكاريگەرى لەسەر كەمكردنەوھى سۆزو ھەلچوونە توندەكەيدا نىيە. بەقەدەغەكردنى منداڭان لەخۆبەدەستەوھدان لە بەرانبەر پەنجان وتووپەبوونە توندەكان ھىچ شىوھكۆمەكىك بۆلابردن ونەھىشتنى ئەم رەنجان وتووپەبىيە ناكەين, بەلكوتەنيا بەپيشاندانى دلسۆزى وخۆبە ھاويەش زانين لەغەموو رەنجان ونارەحەتییەكانى منداڭان دەتوانين تا (رادەىەك) توندىي ناپەحەتییەكانيان كەم بكەينەوھ.

ئەومەسەلەىەتەنھا دەربارەى منداڭان راست نىيە بەلگودەربارەى گەورانىش لەھەموو روويەكەوھ راستەو بۆ روونكردنەوھى زياترى ئەم مەسەلەىە زۆر بەجىيەكە بەشىك لە(لىكۆلىنەوھىەكى كۆمەلايەتى) كەلەژىرسەرپەرشتى مامۇستايەكى دەروونناس ئەنجامدراوھ بەنمونه بەئىننەوھ.

مامۇستا: وابەينەپىش چاوت يەكىك لەورۆژە سەختانەىە كەچەرخى رۆژگار لەھەموو روويەكەوھ چەپگەردەوپیچەوانە دەخولیتەوھ. زەنگى تەلەفۆن لیدەدات

ورقیژه وهاواری مندالان به رزبوتوه و، ټاگات له قاوه ی سهر ټاگر ده بریت و قاوه که هله ډه چیت و ته باغه غازه که پیس ده کات هه موکاتیک له ساتیکی ټاوا دا میړده که ته به توو په یی سهری قاوه هه لچووه که بکات وپاشان به گازانده کردنه و به توبلایت: (ټاخرنه و هه چه ندین جاره قاوه هه ډه چیت؟) ټوله به رانبر نه م گازنده یی چ کاردانه و هه یه ک پیشانده دیت؟

خانم نه لف: قاوه که رمه که به ده موچا ویدا داده که م.

خانم با: پییده لیم: (قوای موباره کت لی هه لماله و بو خوت لیتی بنی).

خانم جیم: (نه و نه ده ناپه حه ته ده بم ټاکو گریان ده مگریت).

ماموستا: نه م جوړه قسه یه له دلی نیوه دا چ هه سټیک دروست ده کات؟

خانم هه کان به یه که وه: پق. بیزاری. دلپه نجان.

ماموستا: ټایا نه و نه ده نه عسابت سارده که دووباره قاوه لینیتته وه؟

خانم نه لف: ته نیا به مهرجیک که بریک ژه هری تیبه که م وده رخواړدی میړده که می بده م.

ماموستا: کاتیک که میړده که ته رویشته، ده توانیت وه کو جاران مال وه پاک بکه یته وه؟

خانم نه لف: نه خیر سه رتاپای نه و روژه م لی تاریک ده بیت.

ماموستا: نیستا باوای دابننن له هه مان باری یه که م. کاتی میړده کانتان سه رنجیان ده چیتته سه ره لچوونی قاوه که پیتان ده لین: (ټازیم! به راستی نه مړوگرفتار بویت! له لایه ک قیزه وهاواری مندالان و، له لایه کی دیکه شه وه زهنگی ته له فون، نیستاش قاوه که پړاو بووه ټاردی نیودرک. نه و کاته چ کاردانه و هه یه ک پیشان ده ده یت؟

خانم نه لف: نه که رمیړده که م به م شیوه یه قسه بکات له خوشیان په پوډال ده گرم.

خانم با: "ژور چیژ وهر ده گرم.

خانم جیم: نه و نه ده خوشحالده بم که به بی دواکه وتن بولای راده که م و کولمه کانی ماچ ده که م.

ماموستا: نه ی قیزه وهاواری مندالان. نه دی قاوه که به ته وای ته باخه غازه که ی خراب کردوه؟

ژنان به یه که وه: نه وانه هیچ گرینگ نین.

ماموستا: جیاوازی نه م کاردانه وه یه یی نیوه له گه ل کاردانه وه ی دوهم له چیدایه؟
خانم با: چونکه میړده که م ره خنم لیناگریت و به پیچه وانه وه هاوسوژی پیشان
ده دات و ده بینم له گه ل مندا ناکوک نییه، هه ست به دادپه روه ری نه وده که م.

ماموستا: کاتیک میړده که ت چوو ه سر کاری خو ی، نایا پاککرده وه ی مال وه بو تو
دژاره. خانم جیم: نه خیر! به دلکی خوشتر و گورانی گوتنه وه به ریککاری به کی
پرله جموجول کاره کانم نه نجام ده دم.

ماموستا: نیستا بوارم پیښه د ده رباره ی جوړی سی می میړد قسه بکه م.
میړده کانتان به نیگایه کی داخدارانه سهیری قاوه هه لچوه که ده که ن و پیتانده لین:
نازیم! لیگه پرې با پیت پیشان بده م که ده بی چون قاوه لینریت که به بی هو خراب
نه بیت.

خانم نه لف: نا! نه خیر نه و له میړدی جوړی یه که م خراب تره، چونکه ده به نگی خو م
به لاچاودا ده داته وه

ماموستا: نیستا موله تم بدن تابه یه که وه سهیر بکه یین نه م سی جوړه ره فتاره
له شیوه ی ره فتاری نیچه به رانبر به مندا لان تاج نه ندازه یه ک قابیلی نه نجام دانه؟
خانم نه لف: ده زانم ده ته وی چ نه نجامیک به ده ست به نیت. من هه میسه به کوپه که م
ده لیم: (نیستا تو به پی پی پیویست گه وره ییت که نه م شته بزانیته). زوری جار
له جیاتی نه وه ی نارامی بکه مه وه تو وره تری ده که م.

خانم با: من هه میسه به کوپه که م ده لیم: (نازیم لیگه پرې پیت پیشان بده م
که فلانه کار ده بی چون نه نجام بدریت؟

خانم جیم: نه و نه ده ره خنه یان لینگر تووم ره خنه گرتن له لای من بو ته شتیکی
ناسایی، من ده رباره ی مندا له کانم هه رنه و قسانه به کار ده هیتم که دایکم له کاتی
مندا لیمدا به رانبر به من به کاری ده هیتاو هه میسه له بهر نه و قسانه ی رقم لی
ده بو وه من هیچ کاتیک نه و کاره ی به و شیوه یه ی ده بوا یه نه نجام بدرابوا یه نه نجام
نه دا وه له هه موو کاریک رینمایی ده کردم.

ماموستا: تو ش هه مان نه و قسانه به رانبر که که ت به کار ده هینی؟

خانم جیم: بەئێ! ھەلبەتە خۆم دەزانم رێگایەکی راست نییە و خۆشم لەم بارەییەوه رەخنەم لەخۆم گرتووه.

مامۆستا: ئایا بۆگفتوگۆکردن لەگەڵ مەندالەکان بەدوای رێگایەکی نوێدا ناگەرێت؟
خانم جیم: بەئێ بەدوایدا دەگەرێم.

مامۆستا: ئێستا مۆلەتم بەدەنی لەچەرۆکی ھەلچوونی قاوەکە ئەنجامێک وەدەستبھێنم. چ ھۆکاریک دەبێتەھۆی ئەوێ کە ھەستی (نەشیار و قێز ھەلسێن) و نەخواستراو بۆ خۆشەویستی و وابەستەیی بگۆرێت؟

خانم با: ئەوێ کە کەسیک پەیی بەدەردەدڵ و سۆزێت ببات.

خانم جیم: بەئێ ئەوێ رەخنەت لێبگرێت.

خانم ئەلف: بەبێئەوێ رێگای راست پێی نیشان بدات. ئەم کورتە باسە بەباشی کاریگەری قسە لەپەیداکردنی رەکاھەرییەتی و ئاسوودەیی پێشان دەدات. ئەنجامی ئەم چەرۆکە ئەوێ وەلامەکانی ئێمە کە (بەگشتی لەقسەو ھەست پێدەکرێت) لەگۆرینی کەشوھەوای مائدا کاریگەری زۆری ھەیە.

لە رووداوێوە بۆ

ھەندێ بنەمای گشتوگۆ

بەپەندەندەکانی قوول

کاتێک مەندال دەربارەیی رووداوێک پرسیار دەکات و یان شتێک دەربارەیی رووداوێک دەزانیت زۆریە جار باشترە راستەوخۆ ئاماژە بەرووداوێکە نەکریت، بەلکو دەبێت دایک و باوک زیاتر جەخت لەسەر لایەنی مۆیی ئەو رووداوێکە بکەنەو.

فلۆرا (FLORA) کە تەمەنی ٦ سالە، گلهیی لەدایکی دەکات کە بۆچی برا گەرە ترەکی زۆرتر دیاری وەردەگرێت. دایکی نەکوێ لە گلهییەکی ناکات ھەرۆھا دەربارەیی ئەوێ کە براى فلۆرا گەرەترە و مافی ئەوێ ھەبەزێاتر دیاری وەریگرێت درێژدادپی ناکات، ھەرۆھا بەلێنیش نادات ئەو نایەکسانییە ھاوسەنگ بکاتەو، بەلکو زۆر باش دەزانیت مەندالان زیاتر گرینگی بەو دەدەن کە ئاخۆدایک و باوکیان

چه ندیان خوشده وین و له ناوه وه ژماره ونه ندازه ی دیاری له لای نه وان نه وه ندغه گرینگ نییه. بویه دایک به بی هیچ شیوه پیشه کیه ده پرسیت: (نه زیم توش دیاری زیاترت ده ویت؟). دواتر زورخوشه ویستانه کیژوله کی له باوهش ده گریته وزه رده خه نه یه کی پازیبوون و دلخوشانه ده که ویته سه رلیوانی (فلورا) نه ورسته کورته کوتایی به گفتوگوه که هینا که ره نگبوو بیته حوت و هشت وده مه قالییک و دهرنجامیکی داخدارانه ی لییکه وتبایه وه.

له رووداوه بوهسته کان

کاتیک که مندالیک رووداویک ده گپرتنه وه هندی کات و اباشتره له کاتی وه لامدانه وهی ثاماره به خودی رووداوه که نه گریته، به لکو زیاتر نه وه هستانه له بهرچاو بگریین که په یوه ندی به رووداوه که وه هیه.

کلوریا (CLORIA) که ته منی حوت ساله به پریشانی وناپه حه تیه وه له قوتابخانه ده که پایوه به ناوازیکی سه رزه نشت نامیزانه روونیکرده وه که چون ژماره یه ک له کورپانی بچوک (دوری) (DORI) که گۆشه گیره کی هاوپتیان فری داوه ته نیوچلکاوو ته پراي نکرده وه. له جیات نه وهی دایکی له باره ی رووداوه که روونکرده وهی زیاتری لیبخوازیته، له باره ی رووداوه که وه ره چاوی هستی که که کی کردو گوتی: (هه لبه ته له بینینی نه م دیمه نه ناپه حه ت بویت و پقت له و مندالانهش ده بیته وه که نه م کاره یان کرده وه؟ ثایا نیستاش به رانبر نه وان هست به توپه یی ده که کیت؟ (کلوریا) وه لای ته وای نه م پرسیارانه ی به به لی دایه وه. به لام کاتیک که دایکی لی پرسی: (ثایا له وه ده ترسیت هه مان گالتهش له گه ل تودا نه نجام بدهن؟)، کلوریا به تونیکی نازایانه وه گوتی: (نه گه ر نازان نه م گالته یه له به رانبر مندا دوباره ده که نه وه! له گه ل خوم ده یانخه مه نیو ناو هه موویان وه کو مشکی ته پ لیده کم).

کلوریا خوشی کاتیک نه م دیمه نه ی هاته بهرچاو قاقاپیکه نی و به م شیوه یه گفتوگوه کی زورباشترله ورینماییه بیجیانه کوتایی هات که هندی دایک زوره ی جار له حالته ی وه که نه وهی کلوریا دا ناموزگاری منداله کانیان ده که ن که چون به رگری له خویان بکه ن و ناگایان له خویان بیت گالته ی له م جوړه یان له به رانبردا

نه گړیت. بویه کاتیک منډالیک له کاتی گهړانه وه. بوماله وه، د درده دل له دست هاورپکه یان ماموستاکه یان بارودوخی ژيانی خوی ده کات. له جياتی نه وهی لیکوله روه وانه و پشکینه رانه بچونیه تیی روه پوهوونه وهی رووداوو پيشهاته کان مامه لهی له گه لډا بکړیت ورینمایي بکړیت ده بی زیاتر جهخت بکړیته سر نه وه ستانه ی که په یوه نډیيان به رووداوه که وه هه یه .

هارولډ (HAROLD) که ته مه نی (۱۰) ساله به بوله بول و توپه ییه وه هاته وه ماله وه و دهستی به سکا لکړدن کرد: (نای نه وه چ ژيانیکه کاتیک به ماموستاکه مم گوت نویسنه وه کانم له ماله وه به جپه یشتووه، باوه پی نه کردو به دروژنی له قه له م دام! هه رایه کی وای له گه لمکرد وه کو نه وهی تاوانیکم کردبی! ده یگوت نامه بؤ نیوه ده نو سیټ.)

دایک: روژیکي خراپت به سر بردووه؟

هارولډ: نه و په پی خراپی.

دایک: بیگومان زور نارپه حه تبوویت له وهی که له پیش هاورپکانت توی به دروژن له قه له م داوه!

هارولډ: وایه نارپه حه تبووم!

دایک: هه لته له دلی خوتدا چ هند جنیویکیشت پیداوه؟!؟

هارولډ: نه ری و له لا! به لام تو چونت زانی!؟

دایک: چونکه وه کو باوه کاتیک که سیك نازارمان ده دات نه م کاره ده که ین.

هارولډ: به م شیوه یه مرؤ دلی نارام ده گړیت.

له گشته وه بویه ش: - کاتیک منډالیک باس له خوی ده کات و، را و درده گړیت زوربه ی جار باشره (هه شهه دو بیلا) وه لای نه دریته وه، به لکو ده بیټ جهخت له سر به شه کانی نه و بابته بکړیته وه که جیگای گرینگی پیدانی منډاله که یه تا کو زانیاری منډاله که دربارهی خوی زیاد بکات.

کاتیک منډالیک ده لیت: (له بیرکاریدا باش نیم) هیچ سوودی نییه که پیی بلین (راسته توله بیرکاریدا باش نیت) وه وروها هیچ نه نجامیک به ده ست ناهینیت، نه گره اتو باس له بیرو پای نه ویکه ین یان ناموزگاری له م جوړه ی بکه ین: (نه گه رزیاتر

بخوینیته وه باشتړ ده بیت)، نه م جوړه راده رپړینه خیرایانه هستی پشته خۆبه ستن و باوه په خۆبوونی منډاله که لاواز ده کات و زیانی پی ده که په نیت، کاتیک منډالیک بیرو پای خوی د درده پریت و ده لیت: (له بیرکاریدا زوړباش نیم)، ده توانریت به په کیک له ورستانه ی خواره وه و له م بدریته وه که به بی شک کاریگریه کی فراوانی له که مکړنه وه ی نارپه حتی نه وه دا ده بیت، و اباشه به م شیوه یه و له م بدریته وه: ((نه زیم! ده بی تو بزانت که بیرکاری خوی وانه یه کی ناسان نیی و بق هر قوتابیه که م و زوړ گرفتگی تیدایه) یان ((زوړیه ی مه سه له بیرکاریه کان زوړیه زه حمت ده توانری درک بکریټ))، یان ((هیچ ماموستایه ک ناتوانیت به رخنه گرتن گرفتگی قوتابی چاره سربکات))، یان ((هرج ده که م که همیشه له سر ناو و ناگریت تا کو وانه ی بیرکاری ته واو ده بیت)) یان ((کاتیک زهنگ لیده دریت به پای من هه ناسه یه کی دلخوشانه هه لده کی شی)، یان (قوناغی تاقیکړنه وه بو تو قوناغیکي دژورده بیت))، یان (ده لئی له ترسی که وتن زوړنارپه حتی))، یان (تو ناپه حتی له وه ی که ناخوینیمه چ بیریکمان دهر باره ی تو به می شک دادیت))، یان (توده ترسیست که نیمه نارپه حمت بین)) یان ((نیمه ده زانین هه ندی له وانه کان نه وه نده ناسان نین) یان (نیمه بپوادارین که تو کوششی خوت ده که یت).

منډالیکي ته من (۱۲) سالان نمره ی زوړخرابی هه بوو، له بهر نه وه ی هه رچنده باوکی ناگادار بوو که که وتوو به لاه رووی لیگرژنه کړدبوو، به بیچه وانه و دلی دابوو و بپوای خوی و دهر پریوو که منډاله که ی زیره که. منډاله که خوی د خوارده وه به توو په یه کی زوړه وه به هورپیه که ی ده گوت: (من زوړ نازار ده چیژم چونکه باوکم باوه پرکی بیهوده ی به زیره کیم هیه.) زوړجار رووده دات که کچیک یان کوپک له لای دایکی یان باوکی سکالا له بی توانایی خوی ده کات و ده لیت: (به پاستی زوړده به نگم)، له م حاله تاندا باوکه که زوړ باش ده زانیت که منډاله که ی به هیچ شیوه یه که ده به نگ نیی. بویه هه ول ددات دلی بداته وه و بوی بسه لمینتی که به پیچه وانه وه کوپک یان کچیکي زیره که و زوړیه ی جار گفتوگو یه کی له م شیوه یه ی خواره وه له نیوانیاندا پرووده دات:

کوپ: من زوړ ده به نگم!

باوک: نا! تو ده به نگ نیت.

کوپ: با! زوریش ده به ننگ!

باوک: نا! ده به ننگ نیت! نایا له بیرته که ماموستا ده یگوت چنده کوپړکی زرنګیت؟

کوپ: شتی ناوای به من نه گوتووه.

باوک: خوی به منی گوت.

کوپ: نهی که واته بچی به رده وام به ده به ننگ له قهله م ده دات؟

باوک: له خۆشه ویستیانه، گالته له که لدا ده کات.

کوپ: نه خیر! من زور ده به ننگ! سه پری نمره کانم بکه.

باوک: نه وه نده به سه که میځ خوت ماندرو بکه یت.

کوپ: هه ولی خوم داوه هیچ نه نجامیځی نییه له بنه پرته وه هه رمیشکم نییه!

باوک: زور به میځکیت من خوم ده زانم.

کوپ: من ده به ننگ! باش ده زانم.

باوک: (به پریشانی و تاقهت چوونه وه) گوتم ده به ننگ نیت!

کوپ: ده به ننگ! ده به ننگ!

باوک: تو ده به ننگ نیت! هه ده به ننگ!.

کاتیک مندالیک ده لیت که بیڅوش یان ناشرین و بی توانایه هیچ به لکه په کی لوزیکي نیمه ناتوانی نه و باوه په ی بگورپت. کاتیک که باوه پرک له که سیځدا جیگیر بووبیت وره کی داکوتابیت، به ده گمهن ده توانری به شیوه ی راسته وخو بگوردریت. چونکه کوپړک له گفتوگو په کی دریزدا ده رباره ی نه م سه له تاییه ته به م شیوه ی به باوکی گوت: (باوک ده زانم که تو له خۆشه ویستیانه وه به م شیوه ی قسه له که له منداده که یت. به و نه ندازه یه ش ده به ننگ نیم که گوftarه کانی توده رباره ی نه وه ی که قوتابیه کی زیره کم قبول بکه م.)، کاتیک که مندالیک به رانبر به خودی خوی پایه کی خرابی دا. به به دروخته وه ی و نا په زای نیمه نه وه نده کاریگر یی له گورپانی باوه پی نه ودا ناکین. به لکو به پیچه وانه وه باوه پی نه و زیاترو زیاتر جیگیر ده کات، باشتیرین کومه کی نیمه بق منداله که نه وه یه پیی پیشان بده یین که نه که ته نیادرك به هه سته گشتیه کانی ده که یین به لکو له شوینه وارو کاریگر یی نه وه ستانه ش ناگادارین:

کور: خودایه! چهند زه ینکویرم!

باوک: (به ناوازیکی جدی) !نایا به راستی باوه پت له سر خوت به م شیوهیه؟، پیت وانییه به پیچه وانه وه کوپیکې هوشیار بیت؟.

کور: به هیچ شیوهیهک!

باوک: که واته له م باره یه وه گیانت زور به نازاره؟

کور: وایه.

باوک: له قوتا بخانه دا هه میسه گرفتاریت و دل خورپه ته و دوو دلیت وده ترسیت نه وه ک بکه ویت یان نمره ی که م به ده ست بی نیت ، نه و کاتانه ی ماموستا بانگت ده کات سهرت لی ده شیویت بؤ نه وه ی و لامي پرسیاره کی بده یه وه نه وه نده هه ست به شکسته یی خوت ده که یت و لامي ه لای ده ده یته وه وده ترسیت به قسه کانت پی بکه نن و یان ماموستا ره خنت لی بگریت و قوتا بییه کان پیت پی بکه نن، برپوی ته و او م هه یه که زور به ی کاته کان وا به باشر ده زانیت هر هیچ شتیک نه لیت، پیم وایه نه و حاله تانه ت وده بیردیته وه که له رابردودا پیت پی بکه نیون، له م حاله تانه دا سدا سه د خوت به ده به نگ ده زانیت و زور تووړه و پریشان ده بیت. (لیردا په نگه منډال هه ندیک تاقیکردنه وه ی پرابردوی خوی باس بکات).

باوک: کوپم جوان گوی پی بگره! به پای من تو کوپیکې زیره کیت وه لی خوت برپوایه کی دیکه ت هه یه!، په نگه نه م گفتوگویه له کوپینی برپوی منډال به رانبر به خوی کاریگره کی یه کسهری نه بیت، به لام نه وده ده ش دوورنییه په کی گومان و دوو لی له زه ینیدا هه لیکشیت. په نگه له و نمونه یی باس مان کرد شتیکي ناوا هه لکړنیت: (هه مو کاتیک باوکم درک به من ده کات و من به هوشیار ده زانیت. په نگه نه وده ده ش پشتگوئی خراو نه بم که ته سه وری ده که م. نه و ناشنا یه تی و لیک نریکبوونه وه یی که گفتوگویه کی وا ده یه یتنه کایه وه په نگه زیاتر زیاتر منډاله که والی بکات پشت به برپوی باوکی ببه ستیت. کاتیک منډالیک ده لیت: (من هه رگیز چانسم نه بووه) هیچ جوړه به لکه و روونکردنه وه یه ک ناتوانیت برپوی بگوریت، له به رانبر هه ر حاله تیکدا باسی هه رجوړه به ختیاریه کی بؤ بکه ین، دوو حاله تی به دب ختیمان بؤ باس ده کات که به سه ری هاتووه به لاچاومان داده داته وه ته نیا نه و کاره ی که

له دهست نيمه ديت نه وه په پټی پيشان بدهين تاچ نه دنازه يه ك نه و درك به و
هه ستانه ی ده كه ين كه بوته هو ی نه وه ی نه و پروایانه ی له لا دروست بیټ:
كوپ: من به هيچ شيو هيه ك چانس م نيبه.

دایك: به راستی پروات وایه؟

كوپ: نه ری و ه لا.

دایك: كه واته كاتيك گه ميه ك ده كه يت هه لبه ته به خوت ده ليټيت:(من نايبه موه من
هه چانسم نيبه.)

كوپ: به لی! هه ميشه ناوا بيرده كه موه.

دایك: كاتى له قوتا بخانه دا وانه كانت به باشی ده زانیت هه لبه ته به خوت
ده ليټيت:(نه مړ ماموستا بانگی من ناكات.)

كوپ: نه ری و ه لا.

دایك: به پيچه وانه شه وه، كاتيك وانه كانت نازانیت واپير ده كه يته وه كه:(هه لبه ته نه مړ
بانگم ده كات.) دلنiam ده توانی له م باره يه وه چه ندين نمونه ی ديكه شم بو
به يټيته وه.

كوپ: وایه .. بو نمونه منډال ليرهدا چه ندين به لگه و نمونه ی زیاتر ده هيتيټه وه.)

دایك: من زور حه زده كم پای تو ده رياره ی به به ختی و بی به ختی بزنام.
هه ركاتيك روودا ويكت به سه ردیت تو روودا وه كه له به چانسی و و بيچانسی
ده زانیت. و هره دانیشه كه ميك له باره ی چانس قسه بكين. په نكه نه م باسكردن و
گفتوگويه يه كسهر راوبوچوونی منډاله كه به رانبر به دبختی نه گورپټ. به لام
په نكه نه و پروایه شی له زهيندا بچيټی كه بوونی دايكيكي ناوا تيگه يشتو و دلسو ز
به ختيكي كه وره يه.

دو وفاقييه تی هه سته کانی منډال:

منډالان له يه ك كاتدا هم نيمه يان خو شده ويټ و هم له دهست نيمه هه ست به
په ري شانی و دل ره نجان ده كن. به شيو هيه كي گشتی منډالان به رانبر به دایك و
باوك و ماموستايان و هه مو نه و كه سانه ی ده سه لاتيان به سه رياندا ده شكيت به

دو جوړ بیرده که نه وه. زړ د ژواره که دایک و باوکان ته م دوو فاقیبوونه وه ک راستییه کی ژيانی منډاله کانیان وه ربگرن. نه وان ته م هه مه په نگییه یان پی خوش نییه و ناماده نین بوونی ته م دوو فاقییه له نیو دلی منډاله کانی خویاندا قبول بکن واشیان به خه یالیان دادیت که بوونی دوو جوړه هه ست له منډالدا به تاییه ت به رانبر نه ندامانی خانه واده زړ خراپ و ناپه وایه.

ده بیت بوونی دوو فاقی له هه سته کانماندا قبول بکه ین جا له خومان بیت یان له منډاله کانمان. بوجل وگیری له پووه پووه بوونه وه و پیکدا هه شاخانی بی نه نجام پیویسته منډالان بزائن ته م جوړه هه ستانه له هه مو پووه که وه ناسایی و سروشتین نیمه به قبول کردن و ناشنا بوونمان به هه بوونی دوو فاقی هه ست و بیره کانی منډالان ده توانین دوو دلی و ناپه حه تییه کانیان لابییه ن: (واپیده چی دوو جوړه هه ست به رانبر برا که وره که ت هه بیت. هه ندی جار به شانوبالیدا هه لده دهیت وه ندی جاریش رقت لی ده بیت ته وه یان (ده رباری ته م هه سه له یه دوو پروات هه یه، هه م حه زده که یه بیت ته توپین هه م حه زده که یه له مال وه بمینیه ته وه.)

پیشاندانی پایه کی نارام و ناپه خنهی ده رباری دوو فاقی بیره کانی منډالان له پیکخستن و چا کردن وه ی برویان تا نه و په پی کاریگه ره. چونکه وایان لی ده کات بزائن ته نانه ت (هه سته نالوز و تیکچر ژاوه کان) یشیان له چوارچیوه ی ناگایی و تیگه یشتنی دایک و باوک و ماموستایاندا نییه، به شیوه یه ک که رژیک منډالیک ناوی ده گوت: (هه رکاتیک هه سته دژییه که کانی من قابیلی تیگه یشتن بیت نه وه نده ی که من تیروانین نه که م دژو پیچه وانه ی یه کتری نین). به لام ده بیت نه وه ش بزانییت قسه ی هاو شیوه ی نه و قسانه ی خواره وه به هیچ شیوه یه ک کاریگری له لابر دنی دوو فاقی هه سته منډالاندا نییه: (کورم! خوش ت نازانیت چیت ده ویت! بیریت تیکه ل و پیکه ل و نالوز کاوه، ساتیک هاوپیکه ت خوشده ویت و ساتیکی دیکه رقت لی ده بیت ته وه! تو نه که ر میشکیکی ناساییت هه یه ده بیت به یه ک جوړ بیره که یته وه.) هه ر مروفیک له پوانگی فه لسه فییه وه سه یری راستیه کانی ژیان بکات، راستی ته م خاله ی بژوون ده بیت ته وه که له هه ر جیگایه کدا خوشه ویستی هه بیت رق و کینه ش هه یه، له هه ر جیگایه کدا دلپاکی و هاندان و پیدا هه لگوتن هه بیت، هه سته رکابه ری و

نیره یش هه یه، له هه رشویننې په یوه نډی قوئی نیوان مروغه کان هه بیټ جوړه نیره یی و هه سوودییه ک هه یه، له هه رشویننک سهرکه وتن هه بیټ، ترس و نیگه رانیس بوونی هه یه، ته نها مروئی د هروونناس و دنیا دیته یه که ده زانیت هه موو هه سستی به باش و خراپ و دووفاقی و دژ به یه که کانیشوه و سروشتی و ناسایین.

شتیکي ناشکرایه قبولو لگردنی نه م پایانه له پوانگه ی پووحیه وه کاریکی نه ونده ناسان نه بیټ، له بهر نه وه ی شیوه ی په روه رده کردنی نیمه چ له قوناغی مندالی و چ له قوناغی پیگه یشتندا دژنی نه م رایانه ده وه ستن، له کاتی مندالیدا هه میسه به نیمه یان گوتووه که وا نابی ریگابه شتی خراپ و نه خوازاو بده یین بجیته می شکمانه وه، ده بیټ له بوونی نه م جوړه هه ست و بیرانه شه پمه زاربین و وه کو نه وه ی په روه رده و د هروونناسی نوئی و زانستی بیه ویت پیشانی بدات که ته نها به کاری باش و خراپ ده توانریت سیفته ی باش یان خراپ ده ستنیشان بکریټ، ده نا کاری خه یاللی باش و خراپ بوونی نییه، رهفتاری نیمه قابیلی رهخنه لیگرتن یان ستایشکردنه، به لام هه سته کانی نیمه قابیلی سهرکونه کردن یان پیدا هه لدان نین به لکو حوکمدان له سهر هه ست و چوارچیوه کانی خه یال و بیر، زیانیکي گوره به نازادی سیاسی و سه لامه تی د هروونی ده که یه نیټ. سۆزه کان به شیکن له خودی نیمه که پشتاو پشست بۆمان ماوه ته وه، ماسی مه له ده کات، مه ل ده فریت و، مروغه هه ست ده کات. هه ندی کات خو شحال و هه ندی کات غه مگینین، به لام له هه ندی ساتی ژياندا به ته وای لیمان روونه که هه ست به توو پمیی و ترس و غم و خو شنی شانازی و شهرم و چیژ یان پق لیبونه وه و، ناره زو یان بی ناره زوویی ده که یین، له کاتیکدا نازادنین له هه لېژاردنی نه و سۆزانه ی که له نیمه دا سهره لده دا، به لام نازادین له وه ی نه و سۆزانه چو نچونی و چ کاتیک پیشان بده یین، به مهرجیک له چو نییه تی نه و سۆزانه ناگاداربین، نه م مه سه له یه گرینگیه کی سهره کی هه یه. هه ندیک که س وا په روه رده کراون له چو نییه تی و راستیی هه سته کانی خو یان ناگادارنین. له وکاته ی که به رانبر که سیک هه ستیان به پق لیبونه وه کردیټ ناوایان پیگوتراوه: (هیچ نییه، نه م پق لیبونه وه یه له خو شه ویستی وه سهرچاوه ده گریټ). کاتیک که هه ستیان کردوه په نجیټراون پییان گوتراوه که نازابن و

پېيىكەنن. بابەتى نۆربەى پۆلىنە باوھەكى نۆۋ خەلكى ئىمە ئەوھە: (ئەگەر ھەردەلت خۆش نىيە.وابكە دلت خۆش بىت)، لەبەرانبەر ئەم پېگايە نادروستە دەبى چى بىكرىت؟ بەراى ئىمە باشتىن پېگاراستگوى و پەرورەدى سۆزدارەكە يارمەتى مىندالان دەدات تاكو لەچۆنىيەتى ھەستەكانى خۆيان ئاگاداربىن. درىكردنى مىندالان لە ھەمبەر ئەوھى كە ھەست بەچىدەكات و چ ھەستىكى ھەيە گرىنگترە لەوھى كە: (بۆ ھەست دەكات). كاتىك كە ئەو بەروونى دەزانىت ھەستەكانى چىن، كەمتر ئەگەرى ئەوھ ھەيە بىكەوئىتە نۆدواى ھەستە نادىار و ئالۆزەكاو و دژ بەيەكەكان.

دابىنكردنى ئاوينە يەك بۆكە سايەتى:

چۆن دەتوانىت يارمەتى مىندال بىرئىت تاكوناگادارى و زانىيارى لەسەرھەستەكانى خۆى ھەبىت؟ ئەم كىردەيە بەوھ دەبىت كە خۆمان بىكەينە ئاوينەيەك و سۆزى مىندالەكان لە خۆماندا پىشان بەدىن. مىندال بۆناگادارىبون لە رووخساروبارى جەستەيى خۆى سەيرى ئاوينەيەك دەكات، بەلام تەنيا بەسەرنج دان لەوشتانەي كەئىمە لەبارەي ئەو سۆزانەي باسى دەكەين لە چۆنىيەتى سۆزەكانى خۆى ئاگادار دەبىت.

رۆلى ئاوينە ئەوھە كە وئىنە وەكوخۆى پىشان بدات. نەك جوانى بىكات يان كەموكوپى دروستكراوى بۆ زىادبىكات. ئىمە ھەزناكەين ئاوينە پىمانبلىت: (بەراستى قىافەيەكى ترسناكت ھەيە! چاوەكانت خوينيان تىكەوتوھ. دەمووچاوت ئەستور بووھ و ھەكو دىوت لىھاتوھ! بۆبىرىك لەخۆت بىكەرەوھ). پاش چەندجارىك سەيركردنى ئەم جۆرە ئاوينە سەراوگىر كەرەوھەيە. ئاسايىيەكە مىندال وەكو ئەوھى تاعوونى دىبىت لى رابىكات. ئىمە داوا لە ئاوينە ناكەين وتارمان بۆبخوئىتەوھ و ئامۆزگاريمان بىكات، بەلكو چاوەرپىن وئىنە راستەقىنەي خۆمانى تىدا بىبىن، پەنگە لەئاوينەدا ھەز بەبىننى رووخسارى راستەقىنەمان نەكەين، بەلام ھەزدەكەين خۆمان ھەولى ئاراشتىكردنى بەدىن.

رۆلى ئاوينەيەكى سۆزدارگىرپانەوھى ھەستەكانە بەشئوھەيەكى راستەقىنە و بەبى

کەموکۆپی، بەسەرئەنجام دان لەبارودۆخی مەندال دەتوانی ئەم رەستەنە ی خوارەوێ
 پێگوتی: (دەلێی زۆر توورەیت؟) یان (هەلبەتە زیاد لە ئەندازە رەقە لێی
 دەبێتەو)، یان (دەلێی بەتەواوی لەم پێشەتە ناڕەحەتیت)، ئەم جۆرە رادەربەرینە
 کە لەسەر بناغە ی راستی و دوور لە زیادەپۆییە سوودیکی زۆر بەبارودۆخی مەندال
 دەگەییەت لەبەرئەوێ هەستە راستەقینەکانی ئەو بەروونی پێشانی خۆی دەدات،
 روونی وینە چ لە ئاوینە ی راستەقینە ی ئەوچ لە ئاوینە ی سۆزی زەمینە ی هەڵدانی
 چاککردنەوێ کەموکۆپیەکان لەلایەن خۆی کەسەکەوێ دەپەخسینیت.

به شی دووهم

(ریگا نوییه کانی هاندان وره خنه گرتن)

- سه ربردهی ته پله جگهره ی بالنده و چپړوکیکی ناکاری.
- نایا ده بیّ کاری چاک ستایش بکړیت یان که سایه تی؟
- نه وه ی مندا لان له قسه کانی نیمه ی ه لده هینجن.
- یارمه تی ی نیمه بؤ ناگادار کړدنه وه ی مندا لان دهر باره ی تاییه تمه ندییه کانی که سایه تی خویان.
- ره خنه ی سوو دمه ند و زیان به خش.
- چوّن ناکوکی وپیځدا هه لشاخان له نیوان دایک ویاوک و مندا لاندا رووده دات؟
- جنیوی قیزه ون و قسه ی ناشرینی زیاد له نه ندازه
- زالبوون به سر هه لچووندا

سه ربردهی ته پله جگهره ی هاویشتراو

چپړوکیکی ناکاری - به ره به یانی روژی دوشه مه، پاش ته واو بوونی پشووی
کو تایی هه فته بوو، نافرته ټک به ناوازیکی شیتانه به م شپوه یه له ته له فونه وه

سهربرده كې بڅوڅوڅكه كې باس ده كړد: (جوان گوييگره وبيينه ناياهه رگيز ده تواني هه رته سه وري هم جوړه رووداوه ش بكه یت؟ دوینن هه موومان له نیوئو تومبیلدا بووین، پوڅه كه مان زیاتر له نیو ئو تومبیلدا به سه ریرد (نیفان) (IEVAN) به ته نیا له پشته وهی ئو تومبیله كه دانیشتبوو و له ته وای ئه و سه فهره مان وه كو فریشته یك نارام و له خوړاچوو دانیشتبوو، ته نانه ت جار یكیش شه یثانی نه كړد. به خوم گوت به راستی هم منډاله شایسته ی ستایش كړدنه. ده مانویست بچینه نیو تونیل كه ئاوړم دایوه وپیگوت: (ثافهرین (نیفان)! به راستی كوپړكي ژيكه لیت و رفتارو ناكاری پیاوخته هیه. من شانازی به وه ده كه كه كوپړكي ئاوا باشم هیه!)، یك ده قیقه دواتر ده تگوت ئاسمان به سه سه رماندا رووخا. (نیفان) به بی ئه وهی پیشتر به سه ر خوی بیثیت ته پله جگهره ی ته نیشت ده رگای ئو تومبیله كې ده ركیشاو هه چنه پاشماوه ی تیدا بوو به ده موو چاوی ئیمه ی داكرد، تاچه نه ده قیقه یك، سوته كو فلتهری جگهره و تڅوڅوڅ وده كو ئه تومی بومی ئه تومی به سه سه رماندا باری. بیری لیكه وه راست له هه مان ساتدا به نیو تونیل یك نیوه تاريك و پرله هاتوچوی ترسناكي ئو تومبیلاندا گوزه رمان ده كړد و كه میكي مابوو بخنكيین. باوه پيكه نه و نه ده توپه ببوم حزم ده كړد بيكوژم، نه گهر پړز به ندی ئو تومبیله كان له پشت ئیمه نه بوايه زور به باشی ته نبیم ده كړد، ئه وهی زیاتر منی ده سووتاند ئه وه بوو چنه ساتيك به ر له م رووداوه به وپه پي نیازپاكییه وه ستایشمده كړد، ئیستا كه به رده وام ودها ئاموژگاری خه لكی ده كن و ده لین كه ده بی منډال ستایش بكریت. به راستی هه رگیز جی بپوا كړدن نییه؟ چنه هه فته یك دواتر به بونه یه كه وه (نیفان) هوی هم ئه كار ه سه سه ر هینه ره ی بڅو دايكي پوونكرده وه، نه و له دريژایی ماوه ی سه فهره كه بیری له وه كړد ته وه چو نه ده دست برا بچو كه كه ی پزگاریت كه به وپه پي دلخوشیه وه له كوشنی پیشه وه ی ئو تومبیله كه له ته ك دايك و باوكی ودانیشتبوو؟ له كوتايدا نه وپه چوبوه میشكيه وه كه نه گهر به هوی رووداویكي گه وده وه، ئو تومبیله كه له ناوه نده وه وده كو سیوك بیته دوو له ت خوی و دايك و باوكی سه لامه ت ده بن به لام منډاله كه ده بیته دوو پارچه ویو هه میسه له ده دستی رزگاردنه. له هه مان كاتیشدا بوو كه دايكي

ستایشی ره‌وشت و ره‌فتاری نه‌وى كرد، ئهم پێهه‌ڵدانه خراپى و به‌دى خۆى له به‌رچاوانیدا زه‌ق‌تر كرده‌وه‌و به‌پارى دا بيسه‌لمینى كه به‌هه‌چ شێوه‌یه‌ك شایسته‌ى ئهم جوړه ستایشه‌ نییه‌. بۆیه‌ش سه‌یرێكى ده‌وربه‌رى خۆى كردووچاوى به‌ته‌په‌ڵه‌ جگه‌ره‌كه‌ كه‌وت وئیدی رووداوه‌كه‌ یه‌كسه‌ر و به‌بێ وىستى ئه‌وه‌اته‌ كایه‌وه‌.

ئایا ده‌بێ كاری باش ستایش بکړیت یان كه‌سایه‌تى؟

هه‌ندىك به‌پاوان وایه كه ستایشكردن هه‌ستى باوه‌په‌خۆبوون و پشته‌به‌خۆبه‌ستنى منداڵان به‌هه‌یز ده‌كات و واده‌كات منداڵه‌كه‌ زیاتر هه‌ست به‌دلنیاى بكات و باوه‌پى به‌خۆى زیاتر بێت. هه‌ندىكیش به‌پاوان وه‌هايه كه پیاوه‌ڵدان و ستایشكردن تووچه‌پى و به‌دخووى منداڵان زیتر بكات، بۆ؟ زۆربه‌ى جار منداڵان له‌به‌رانبه‌رئه‌ندامانى خانه‌واده‌دا به‌رونازى ناپه‌سندوناشرین له‌ زه‌ینى خۆیاندا په‌روه‌رده‌ ده‌كهن، كاتێك كه‌باوكێك به‌كوچه‌كه‌ى ده‌لێت: (به‌راستى كوچه‌ى زۆر ژیه‌كه‌له‌یت!)، په‌نگه‌ منداڵه‌كه‌ ئهم ستایشكردنه‌ قبول له‌بهره‌وه‌ى بۆچوونى ئه‌و به‌رانبه‌ر به‌خۆى له‌گه‌ڵ بۆچوونى باوكى جیاوازییه‌كى زۆرى هه‌یه‌. روون كردنه‌وه‌ش ئه‌وه‌یه‌ كه ئه‌و چه‌ند ساتێك له‌مه‌وبه‌ر له‌ قولاى دایه‌وه‌ هیواى ده‌خواست كه‌ دایكى بۆ ماوه‌یه‌ك لال بێت و براكه‌ى له‌ نه‌خۆشخانه‌ بخه‌وێت، هه‌ر بۆیه‌ وا ده‌زانیت منداڵێكى باش و شایسته‌ى ستایش نییه‌. له‌راستیدا چه‌ند زیاتر ستایش بكړیت، زیاتر به‌دخووى ده‌كات. چونكه‌ به‌م هۆیه‌وه‌ ده‌یه‌وێت (وێنه‌ى راسته‌قینه‌ى) خۆى پیشان بدات. به‌رده‌وام ئه‌وه‌ رووده‌دات كه‌ دایكان و باوكان سكاڵا ده‌كهن كه‌ راسته‌وخۆ پاش ستایشكردن، منداڵه‌كانیان رووبه‌رووى گوپانى ئاكارى كوتوپى منداڵه‌كانیان ده‌بنه‌وه‌و به‌سه‌رسوپمانه‌وه‌ده‌پرسن بۆچی منداڵه‌كه‌ پێگایه‌كى درندانه‌ ده‌گه‌ژته‌ به‌ر وه‌كو ئه‌وه‌ى یاخه‌یبوون و نا‌په‌زایى خۆى له‌ به‌رانبه‌ر ئهم ستایشكردنه‌ پیشان بدا؟ زۆر ئه‌گه‌رى ئه‌وه‌ هه‌یه‌ منداڵ له‌م رێگایه‌وه‌ بیه‌وێت جیاوازی به‌روپای خۆى به‌رانبه‌ر ئه‌و به‌روپایانه‌ پیشان بدات كه‌ دایك و باوكى ده‌رباره‌ى ئه‌وه‌یا نه‌یه‌.

ستایشی خوازاو یان نه‌خوازاو

نایا له م بۆچوونه ی نيمه وه ده بېت نه نجاميکي وا به ده ست بخريت که ستايش کردن به ره ميکي نيه و ده بېت پشتگوي بخريت؟ به هيچ شيوه يه ک وانيه، مه به ستي من نه و هيه که ستايش کردنش وه کو په نسلين نابيت کوپړانه و به بي زانباري وليوورد بونه وه به کار بريت. هر پزېشکيک له نووسيني دهرمانه به هيزه کانداهلومه رجکي تاييه تي وه کو ريژه ي دهرمان وکاتي خواردني و. کاردانه وه ي له شي نه خوش له به رانبر دهرمانه که و چندان ي دیکه ش له به رچاو ده گريت. دهر باره ي به کاره ي ناني دهرمانه (سۆن) يه کانيش ده بېت نه م تېبينايه له به رچاو بگيرين ياساي گرنک و سهره کي له م رووه وه نه و هيه که ده بي ستايش کردن ته نها په يوه ندي به ه ولدان و هه نگاهه کاني منډاله وه هه بېت نه ک ره وشت و که سایه تيه که ي بگريته وه، بۆ نمونه: کاتيک که منډالک حه وشه پاک ده کاته وه، زۆر ئاسايه که پي بلين: به راستي زه حه ميکي زۆرت کيشاوه ئيستا حه وشه که زۆر دلگير بووه زۆريش بي مانايه که پي بلين (کوړيکي چنه د باشه^(۱)) ده بي قسه ستايش ئاميزه کان هر وه کو ئاوينه ويته ي راسته قينه ي هه نگاهه کاني منډال پيشان بداته وه، نه وه که سایه تيه که ي سهر او ژير پيشان بداته وه، نه م نمونانه ي خواره وه تا ئاستيک ستايش کردن ي به جي پيشان ده دات.

(جيم) که ته مه ني شش ساله له پاک کردنه وه ي حه وشه دا کار يکي چاکي نه نجام داوه و هه مووگه لا وشکه کاني کوړدوته وه و رووه که زياته کاني هه لکيشاوه و پاشانيش هه موو که ره سه کاني له جي خوي داناوته وه، دايکي نه و په پي دلخوش ده بېت و به م شيوه يه ستايشي کاره چاکه کاني ده کات.

دايک: حه وشه که گه ليک پيسبوو هه رگيز باوه پم نه ده کرد له ماوه ي يه ک زۆر دا بتوانريت ئاوا به چاکي پاک بگريته وه.

جيم: بينيت که من پاکم کرده وه.

دايک: پر بوو له گه لاي وشک و چله گياي زياته.

جيم: هه موویم کوړدنه وه.

دايک: کار يکي زۆر قوپس بوو!.

جيم: نه ري وه لا زوري پيده ويست.

دایک: ئیستا چه وشه که زۆر پاک بۆته وه. مړؤ که ته مه شای ده کات دلی ده کریته وه.
جیم: ئا. زۆر باش بووه.
دایک: کوړم سوپاست ده که م.

جیم: (به زه رده خه نه په کی گالته نامیزه وه) ئه رکی سر شانمه به پړز!
ئهم قسه به جییانه ی دایکه که له هه موو روویه که وه (جیم) ی له به رانه بر نه نجامدانی
کاره که ی دلخوش کرد، جیم تا شه وله سر ئاو وئاگرېوو تا کو له کاتی که پانه وه ی
باوکی حه وشه پاکه که به باوکیشی پیشان بدات و جاریکی دیکه ش له قوولایی دلیه وه
به هؤی کاره چاکه که یه وه هه ست به شادوومانی و به رزه فېری بکات.
به پیچه وانه شه وه. ئهم قسه ستایش نامیزانه ی خواره وه که ئاراسته ی که سایه تیی
مندال بکریت هیچ کاریگه ریه کی نابیت: (به راستی کوړیکی باشیت!) یان (به راستی
بؤ دایکت یارمه تیده ریکی بچکوله و ژیکه له یت) یان (به بی تو دایکت چی ده کرد!)
رهنگه ئهم جوړه شیکردنه وه یه مندال ناپه حه ت بکات و زیاتر نیگه رانیی بخاته دلیه وه.

په رنگه به م جوړه هه ست بکات که هه رگیز به و پایه یه نه گات که چاوه پوانییان لئی
هیه. به م شیوه یه له جیاتی نه وه ی دان به خؤیدا بگریت تانه وکاته ی
که موکوړیه کانی که سایه تیه که ی ئاشکرا ده بن، به نه نقه ست ده ست به به دخودی
ده کات تا کو زیاتر له و راده یه چاوه پوانییان لئی نه بیت. ستایشکردنی راسته وخؤی
که سایه تی وه کو تیشکی راسته وخؤی خؤر ئازار به خش و کوړیکه ره. هه مووکه سیك
به وه ناپه حه ت ده بیت که خه لکانی دیکه به چاوتیرو ساده و بلیمه ت له قه له می
بدن. وه کو نه وه یه داوای لیبکهن به لای که مه وه به شیک له وستایشانه به درؤ
بخاته وه. رهنگه که سه که له ناو جه ماوه ردا به ناچاری وه که خه لکی دیکه پیی خوش
بیت تانه ندازه یه که ستایش قبول بکات و نه وه بلیت: (سوپاستان ده که م! قسه کانی
ئیوه ده رباره ی نه وه ی که چاوتیرو ده ستودل کراوهم قبول ده که م.) به لام له دلی
خؤیدا ئهم مه راییکردنه رته ده کاته وه، چونکه ویزدانی ریگای پینادات به خؤی
بلیت: (من دلفراوان یان فریشته و یان به هتیزو یان ساده وخاکیم) نه و نه که ئهم ستایشه
رته ده کاته وه، به لکو له به رانه برئو که سانه داچند بیریکی نوی له زه ینیدا په یداده بی
که مه راییان بؤ کردوه به جوړیک په رنگه به خؤی بلیت: (نه گه ر ده رباره ی که سایه تیی

من نه وېنده به هله داچووبن به هیچ شپوهیه که مړوئی هوشمند نین.)
مندالان چی له قسه کانی نیمه هله لده هیڅنجن.

وه کو گوتمان نابیت ستایشکردن دهرباره ی ناکارو تاییه تمندیی که سایه تیی
 مندالان بیت، به لکو دهبی بابتهی ستایشکردنه که هرویه کو هونه ره کانی مندالان
 بیت، دهبی به شپوهیه که ستایشی مندالان بکه یین له مویه دواوه به رانبر
 تاییه تمندییه کانی که سایه تیی خوی چه ندخال و ناماژه یه کی راست و دروست
 هله پینجیت. (کینی) (KEUNY) که تمه نی له (۱۰) سال زیاتر نییه له ریڅخستنی
 ژیر زه میندا یارمه تییه کی باشی باوکی داوه له نه نجامدا ناچار یوو که لوپه لی قورسپیش
 رابگواریت، باوکی ناوای پی ده لیت:

باوک: نه مژه زور قورسه راگواستنی نه وېندهش ناسان نییه.

کینی: (به شانازییه وه) بینیت که من گواستمه وه.

باوک: هیژکی که لی زوری ده ویت.

کینی: (له کاتیکدا که ماسولکه کانی خوی پیشانده دات) من به هیژم.

له نمونه یه دا باوک ناماژه یه کی به سه ختی کاره که کرد به لام نه وه خودی
 کینی یوو که له ناماژه یه وه دهرباره ی هیژی ماسولکه کانی خوی شتیکی هله پینجا.
 نه گهر باوکی پی پیگوتبایه: (ماشه لا کوپم! به راستی به هیژیت!) په ننگه کوپه که ی
 ناوا وه لامی بدابایه وه: (نه خیر!) نه وېندهش به هیژنیم که تر به خه یالندا دیت، له
 پوله که ماندا که سانی له من به هیژتر زورن. په ننگه له نه نجامی نه م وه لامه شدا له نیوان
 کوپو باوکه که دا ده مه ته قتییه کی تال و بیسوود روی بدابوایه.

یارمه تیی نیمه بوبه ناگاهینانه وهی مندال له تاییه تمندییه کانی که سایه تیی خوی

ستایشه کانی نیمه دووبهش له خوده گرن: قسه کانی نیمه وهله پینجان وراویوچوونی
 مندال له باره ی قسه وراویوچوونه کانمان. دهبی قسه کانمان به شپوهیه کی روون
 نه وه پیشان بدات که پیز له تیکوشان وهونه رو یارمه تی و تییبینی و داهینانه کانی
 مندال ده گرین، به شپوهیه که مندال بتوانیت له کوی قسه کانی نیمه بوبه ناگاداریوون له
 که سایه تیی خوی نه نجامیک وه ده دستبهنیت، له راستیدا دهبی قسه کانمان بوبه مندال

وه کو پارچه قوماشیک بیت که وینه یه کی نه ریږی خودی خوی له سره بچنیت. نه م
نمونانه ی خواره وه به چاکی نه م خاله روشن ده که نه وه:

ستایشی به جی: سوپاست ده که م که نو تومبیله که ی منت شوشت نیستا وه کو
نو تومبیلکی نوی دینه به رچاو.

هه له ینجانی مندا: کاریکی چاکم نه نجام داوه. باوکم کاره که ی په سندکردم.
هاندانی بیجی: کوړم! به راستی تو فریشته ی.

هاندانی به جی: جلکی سهره وه تم زور پی جوانه. جوان و نه خشینه!
هه له ینجانی نیحتیمالی: سلیقه یه کی باشم هه یه! ده توانم پشت به سلیقه ی خوم
بیهستم.

ستایشی به جی: تو هه میسه جوانناسی.

ستایشی بیجی: هونراوه ی تو چوه دلمه وه.

هه له ینجانی گریمانه یی: چند خوشحالم! من ده توانم به باشی هونراوه بنووسم!

ستایشی بیجی: له گه ل نه وه ی ته مه نت بچوکه به لام هونراوه باش ده نووسیت.

ستایشی به جی: نه و کتیبخانه یه ی دوستکردوه چند جوان دینه به رچاو.

هه له ینجانی گریمانه یی: بی توانانیم (لینه هاتوونیم).

ستایشی بیجی: به راستی دارتاشیکی ده ست په نګینیت.

هاندانی به جی: نامه که ت دلی رووناک کردم وه!

هه له ینجانی گریمانه یی: ده توانم دلی خه لکانی دیکه رووناک بکه مه وه.

هاندانی بیجی: به راستی له نامه نووسیندا ده ستیکی ره نګینت هه یه.

ستایشی به جی: سوپاست ده که م چونکه به چاکی قاپه کانت شوشت.

هه له ینجانی گریمانه یی: من ده توانم تاناستیک یارمه تی دایکم بدهم.

ستایشی بیجی: تو باشر له چیشتلینه ره که مان قاپه کانت شوشت.

ستایشی به جی: سوپاست ده که م که گوشت پاره یه کی زورم به تو داوه له راستګویی

تو زور خوشحال بووم.

هه له ینجانی گریمانه یی: خوشحالم به وه ی که راستیت نواند.

ستایشی به جی: به راستی کوړکی راستګویت!

ستايشی به جی: دارپشننه که ت بیریکی نویی خسته می شکمه وه .
 هه لئنجانی گریمانه یی: ده توانم خاوه نی بیرى نوییم (دامینه رانه بم).
 هه لئنجانی بیجی: به به راورد له گه ل پوله که ت زوره باشی شت ده نووسیت به لام
 هه رده بی زیاد خوت ماندوو بکه یت.

نه مجوره ستایشکردن و پیروکه هه لئنجانه ئه ریپانه له و پایه سه ره کیانه وه ده روون
 دروستی مندال فراهه م ده کات. (داده مه زینیت) نه و نه نجامه ی که مندال له
 قسه کانی نیمه دا وه ده ستی ده هیئ. دواتر به نارامی له به ره خوی دووباره ی
 ده کاته وه.

نه وده ربړنه ئه ریپانه ی که له لایه ن منداله وه دووباره ببیتته وه به رانه رخوی وجیهانی
 ده وروبه ری تاناستیکی به رز کاریگری له بیرویا وه پی ده کات و وا ده کات باوه پی به
 خوی بیت.

ره خنه گرتنی سوومه نډو زیان به خش:

چ کاتیک ره خنه گرتن سوومه نډه و چ کاتیک زیان به خسه ؟
 ره خنه گرتنی سوومه نډ بریتیه له خستنه رووی ریگای نه نجامدانی کاریک و به هیچ
 شیوه یه که ناماژه ی نه ریپی به که سایه تیی مندال ناکات.
 (لاری) (LARRY) (۱۰) سالانه. به بی نه وه ی ناگای لیبت په رداخه شیره که ی
 ده پزیته سه رمیزی نانخواردن.

دایک: تو نه وده نډه که وده یت که بتوانیت په رداخه شیریک به ده ست بگریت! تا نیستا
 چه نډین جار به تو م گوتوو کاتی نانخواردن ناگات له خوت بیت.

باوک: (نه م قسانه له م گوپییه ی ده چیت ژوروی و له گوپییه که ی دیکه ی ده چیت ده ری
 , نه و هه میسه گوپراپه ل نییه, به وانا که م به ویت خوی چاک بکاته وه). (لاری) بای
 پوولیکی سووتاو شیرى نه پشوووه, وه ل پهنکه باجی نه م ره خنه گرتنه بیجیه ی
 دایک و باوکی له رووی لاوازکردنی هه ستی پشت به خوبه ستن و باوه پ به خوبوونی
 منداله که هه زاران جار گرانتز بیت له په رداخه شیریک. کاتیک مندالیک کاریکی
 نادرست ده کات, هیچ پیویست نییه که ده رباره ی که سایه تیه که ی وتاربدنه ی,

به لکو باشته تهنه ناماژه به خودی رووداره که بکین و کارمان به خودی که سه که وه نه بیت.

کاتیځ منډال به دخوویی دهکات دهبی چی بکری؟

کاتیځ (مارتین) (MARTIN) ی (۸) ساله، بی نه نقه ست په رداخه شیره که ی رژانده سهرمیز. دایکی که له هونری په روه رده کردنی دروست ناگاداریوو، به وپه پی نارامییه وه ناوای پیگوت: (ده بینم شیره که ت پژوه، نه مه په رداخه شیریکی دیکو نه مه ش نیسغه نچ! نه وکات له جیی خوی هلساوه و په رداخه شیره که ی دا به کوپه که ی. (مارتین) هه ناسه یه کی دلخوشانه ی هه لکیشاو به سه رسوپمانه وه له دایکی راما و له بهر خویدا گوتی: (زور سوپاست ده که م دایه!) دواتر به یارمه تیی دایکی میزه که ی پاک کرده وه. دایکی هیچ قسه یه کی دیکه ی به منډاله که ی نه گوت که لومه کردن له خوبگریت ویان هه په شعی تیدابیت. پاشان به م شیوه یه له لای هاوپیکانی باسی نه م رووداره ی کرد: (نه وه نده ی نه مابوو پیی بلیم که جاریکی دیکه زور ناگاداره! به لام کاتیځ بینم له بهرانبه ر نارامییه که م به سوپاسه وه سه یری ده کردم، بویه هیچ نه گوت. به تاییه ت که نه وه م هاتوه یاد که جاریک به هو ی ریشتنی په رداخه شیریک هه لام دروست کردو پژیکی ته واوهیچ کامان نارامان نه بوو.

چون شهرو پیکدا هه شاخان له نیوان دایکویاوک ومنډال رووهدات

له زږبه ی ماله کاند ا شهرو کیشو هوت و هشت له نیوان دایک و باوک له لایه ک ومنډالان له لایه کی دیکو به شیوه یه کی چاوه پواننه کراو رووهدات. منډال کاریکی ناشرین دهکات یان قسه یه کی نه شیواوی به زاردادیت و باوک یان دایک سهرزه نشتی منډاله که یان ده کهن و سستو سووکی ده کهن و باوک قسه یه ک به منډاله که ده لیت و منډاله که ش وه لامیکی توندتر ده داته وه. باوک یان دایک هم توندوتیزی به توله لیس هندنه وه و هندی کاتیش به هه پشه ده زانن و له نه جامدا کاره که به ره و روو داویکی توندتر ده پوات.

(NATHANIEL) (ناتانیل) که ته مهنی (۹) ساله گه مهنی به فنجانیکی به تال ده کرد. دایک: فنجانه که ده شکینیت! تو له شت شکانن شاره زاییه کی باشت هیه. ناتانیل: نه خیر، من چ کاتیک شتم شکاندوه؟ له هه مان کاند فنجانه که که و ته سهرزه وی و شکا.

دایک: (به وپه پی تووپه بوونه وه) به راستی منډالیکی زور ده به نگیت! له ماله وه هه رچه کت بکه ویته به رده ست ده یشکینیت! ناتانیل: که واته توش ده به نگیت! نه دی تو نه بووی ریشتراشه کاره باییه کی باوکمت شکاند.

دایک: نافه رین! که وایه به دایکیشته ده لیتیت ده به نگ! نه وه نده بی چاوو پوو بوویت؟!.

ناتانیل: تو بی چاوه پوویت! تو یه که م جار به من گوت ده به نگ!

دایک: نیدی نامه وی ده موچاوه شوومه کت ببینم. یه کسه ر پرؤ ژووری خوت!

ناتانیل: ناچه ژووری خوم! نه گه راست ده که یت وه ره به ندنم بکه!

دایکیشی له به رامبه ر هم رکابه رییه تووپه بوو و، که و ته دوا ی کپه که ی، کاتی که به زحمه ت خوی که یان دی (ناتانیل) دایکی به ره و په نجه ره که پالپتوه ناو شووشه که شکاو ده سستی دایکی بریندار بوو.

بینینی خوین ناتانیلی تووشی ترس و نیگه رانی کرد له ماله وه هه لات و تا کاتیکی درهنگی شو به دیار نه که و ته وه. پیویست ناکات نه وه وه بیر به ینینه وه که هم

رووداوه به ته واوی ماله وهی شیواندوو نه و شهوه که س به نارامی نه خهوت.
 نایا ناتانیل له م رووداوه دا په ندوعیبره تی وه رگرتوو چیدیکه گه مهی به فنجانی به تال
 کردیان نه؟ فنجانیك، له به رانبر په ندوعیبره تیکی نیگه تیف که ده ربارهی خوی
 ودایکی فیرووزور که م بووه. بناغهی مه به ست نه وهیه که هم به رانگژیوونه وهیه
 پیویست بوو؟ نایا پیویستی به و جوړه قیژه و ه رایه مه بوو؟ نایا ناکړی هم رووداوه
 ناقلا نه تر ریگای لیبگریټ و نه هیلدریټ روودات! دایکه که هر له گله بینینی نه وهی
 که کورپه کی گه مه به فنجان دهکات دهیتوانی لی بیستیتته وه، له جیاتی فنجانه که
 که لوپه لیکی گه مهی که م مه ترسیتری وهك توپ و شتی دیکه ی دابوایه دهستی. یان
 کاتیک فنجانه که شکا، دهیتوانی پارچه کانی به کورپه کی پیشان دابوایه و تیی
 بگه یان دبوایه که فنجان زوو ده شکیت، هیچ که س ته سه وری نه وهی نه ده کرد که
 فنجانیکی ناوا وردوخاش بیټ، په نگ بوو سه رسوپمانی منډاله که له و روونکردنه وانه
 نارپه حه تی بکات ووی لیبکات داوی لیبوردن بکات و ته نانه ت له جیات به دخووی
 کردن و وه لامدانه وه له وانه بوو دهره نجامیکی وه های لی بکه و تبايه دهست که
 فنجانی چای بؤ که مه کردن دروست نه کراوه.

هه لهی بچووک و سزای زیده پویانه (سزادانه زیده پویه کان؛

مندالان ده توانن له هه لهی بچووک دهره نجامی گوره وده ستبیتن. ده بی منډال له
 دایک و باوکیه وه جیاوازی نیوان رووداوی ناشرین و قیزه سستین له لایه ک و رووداوی
 سهخت و مه ترسیدار له لایه کی دیکه وه فیبریټ و تا نه اندازه یه ک پلهی هیزو لاوازی
 هر پیشهاتیک لیك جیا بکاته وه. زوربهی دایک و باوکان له به رانبر هیلکه یه کی
 شکاودا هه مان کاردانه وه پیشان دهن که ده بی له به رانبر قاچیکي شکاودا
 پیشانی بدن. یان له به رانبر شوو شهیه کی شکاودا بانگ و هواریکي وا به رپاده کن
 وهك نه وهی له به رده م هرگی نازیزیکیاندا بن، له حالیکدا ده بی رووداوی بچووک
 به هه مان قه بارهی خوی بچرپیتریتته گوئی منډال و پیی پیشان بدریټ.

- دیسانه وه دهسته وانه کانت بزرکرد؟ زوربه داخه وم چونکه بؤ کرینی هم
 دهسته وانه پاره خرج کراوه. هه لبه ته رووداویکی داخ نامیزه وه لی نابیت زیاد

له راده ی خوی گرینگی پیډه یت.

نابی بزکردنی جوته دهسته وانه یه ک بیټه هوی تووړه بوونیکی زور، هره وها
نابی درانی کراسیک بیټه هوی دانانی پرسه.

جنیوی قیزه ون و قسه ی ناشرینی زیدمه پویانه :

قسه ی سووک و جنیوی قیزه ون وه کو گولله ی گرم و تیری ژه هراوی، ده بی ته نها
به رانبر به دوژمنانی خوتنخور به کاریت، نه ک ناراسته ی منډال بکریټ. کاتیک
یه کیک ده لیت: (نه کورسیه خراب دروستکراوه) هیچ هیډمه یه ک به کورسیه که ناگات،
کورسی نه نارپه حهت ده بیټ و نه ده پرنجیت و که مترین جوولش ناگات وهیچ جوړه
کارډانه وه یه ک له به رانبر نه و سیفه ته دا پیشان نادات که وا خراوه ته پالی، به لام
هرکاتیک به منډالیک بلین ناشرین یان که وده ن یان شه پریو خیرا ده که ویته ژیر
کاریگری نه م قسه یه، کارډانه وه یه ک له لاش وگیانیدا رووده دات ویشک له نیودلیدا
ده بیټه هوی په یدابوونی پق و ههستی دوژمنایه تی. به رانبر نه م بی حورمه تی
پیگردنه له جیهانی خه یالی خویدا چنډ پلانیک داده پریټ، نه م شته ههستی
خوبه که مزانین په یدا ده کات و نه م ههسته ش ده بیټه هوی دروستکردنی دووللی و
به دخوویی و شه پخوازی، (چاویک به به شی ههفته مدا بخشینه وه) به کورتی کومه له
کارډانه وه یه کی توند له لای منډاله که په یدا ده بیټ و ده بیټه هوی به ختړه شی
منډاله که و دایک و باوک. کاتیک که منډالیک به شه پریو له قه له م ده دریټ، په نگه
به گوپیستبوونی نه م راستیه ته نها بلیت: (نه خیر! من شه پریونیم)، به لام زوربه ی
جاربړوا به قسه کانی دایک و باوکی ده کات و به راستی خوی به مرفیکی شه پریو دیته
به رچاو. کاتیک به ریکه وت کتیب وکه لوپه له کانی خوتندنی به پهرت و بلاوی ده بینیت،
به ده نگیکی به رز به خوی ده لیت: (به راستی من کوپکی شه پریوم)، په نگه له پاش
نه م وه به ربه ره له و کارانه دوور بکه ویته وه که پیویستیان به ریڅستن و ریڅکاری
ته واووه یه. چونکه له لای خویه وه دلنایای په یدا کردووه که نه و شه پریویه ی له ره م کی
نه و دایه ده بیټه کوسپ له به رده م سهرکه وتنی. کاتیک که منډالیک به به رده وامی گوپی
له دایک و باوک و ماموستای بیت پی بلین: (ده به نگ) په نگه به ربه ره برباوه وه
به یتیت که به هوش نیوه له نه جامدا خوی له هه مووچره کوششیک فیکری

به دوورده گړت و له ترسی ریسو بوون خوی له و چالاکیانه به دوورده گړی
که پیوستان به به کارهینانی هوش هیهو، به ته وای خوبردن و نارامی خوی
له کوشش نه کردن ده دوزیته وه و دروشمیکي ناوا بوخوی هله د بژیرت: (هرچه نده
که متر کوشش بکه م باشتره.)

زالبوون به سهر تووړه یی

له سهرده می مندالیدا هرگیز نیمه یان فیرنه ده کرد که چن به سهر تووړه یی
خوماندا - که یه کیکه له راستیه سه لماوه کانی ژیان - زالبن - به لکو به رده وام
پوی ده میان له نیمه کردوه و پیاښکوتوون که تووړه بوون کاریکی زور ناشیرنه و،
شایسته نیه مندالیکي تیکه یشتو تووړه بیت، ته نانه ت به رده وام به نیمه یان
ده گوت که تووړه بوون نه که هرته نیا قیزه ونه به لکو له بناغه وه روخساریکی
وه حشیکه ریانه یه. نیستا نیمه هوله ده دین تاپیمان ده کری به رانبر منداله کانمان
دان به خوداگرتن پیشان بده دین. گشت کاتیک له و بیرهداین که نه وه زیان به
منداله کانمان بگه یه نیت، هر بویه ش وه کو نه وکه سه ی که هه ناسه ی تووړه یی له
سینه ی خویدا به ند ده کات، هه ولده ده دین تووړه یی له ده روونی خومان پابگرین،
وله ی هه موو ده زانن که له هه روو باردا توانای دانه خوداگرتنی موف زور
دیاریکراوه. تووړه یی وه کو هه لاهه ت وایه بمانه وی و نه مانه وی ماوه تووشی
ده بین، په نکه حزی پینه که یی به لام ناتوانین نکولی له بوونی بکه یی. په نکه له
چونیه تیی تووړه بوون ناگادار نه یی به لام ناتوانین پیشی لیبگرین. تووړه یی زور
جار له هندی باردا که ده توانریت به باشی پیشی بکرت پووده دات، وله ی زور
جاران لایه نی کتوپری چاوه پوانه کراوی هیه و نه گه رچی په نکه نه و نه ده ی پینه چی،
له گه ل هه موو نه مانه شدا یه کسر وه کو به لایه کی دریز خایه ن ده که ویت به رچاوان،
کاتی که زور تووړه ده بین وه کو نه ویه نه قلی خومان له ده ست داییت و به رانبر به
منداله کانمان هندی هه نگاهی واده نیین که له باری ناساییدا ته نانه ت به رانبر به
دورژمنه کانیشمان به په وای نازانین و، قسه ی وناشرین ده که یی که دواتر دیته وه
بیرمان هه ست به شهرم ده که یی. کاتیک تووړه یی به سهرماندا زال ده بیت، ده نه پینین

و بوختان ده که ین و ده ست ده وه شینین , کاتیکیش ده که پینه وه سه رباری ناسایی
خۆمان هه ست ده که ین هه له یه کمان کردوه و په یمان به خۆمان ده ده ین جاریکی
دیکه نه و جوړه ره فتاره دووباره نه که ینه وه . به لام پاش تیپه پوونی ماوه یه کی که م
له که ل نیازیکی و برپاره راسته قینه کانییدا دووباره گرفتاری توپه یی ده بینه وه و
دووباره هه روه کو شیري بریندار هیژر ده که ینه سه ر نه و نازیزانه مان که ته وای
ژیان و سامانی خۆمان له پیناویاندا ترخان کردوه .

برپاردان له سه ر نه وه ی که چیدی توپه نه بین نه ک بی نه نجامه , به لکو مه ترسی
زوری هیه , چونکه راست وه کو نه و پونه وایه که ده پزینرته سه ر ناگره وه .
توپه یی وه ک توفان و راستیه کی بی شک و گومانی زیانه که ده بی له چۆنییه تی
روودانی ناگاداریین و بۆ رو به رو بوونه وه ی پیشتر خوی بۆ ناماده بکریّت. مالی
نارام وه کوجیهانی بی جهنگ ناره زوی هه موومرؤفیکه و, په یوه ندی به گورپانیکی
نه ریی په رجو ناسای نیو خودو سرووشتی مرفه وه نییه , به لکو به نده به کرده وه و
هه نگاهی به جی و ناقلا نه که پیشگیری له رو به رو بوونه وه و پیکدا هه لشاخان
ودژواربوونی باروودوخه کان بکات بهر له وه ی بگاته ناستی ته قینه وه . له په روه رده و
فیژکردنی منډالدا , توپه یی دایک و باوک پیگه وشوینیکی تاییه تی هیه . له راستیدا
خودوورگرتن له توپه بوون له هندی حاله تی په روه رده و فیژکردن, نیشانه ی
خۆشه ویستی و گرینگی دان به سه لامه تی منډال نییه , به لکو به پیچه وانه وه
نیشانه ی ئالۆزی و بی غمی و که میی خۆشه ویستییه . هه لبه ته مه به ست نه وه نییه
که منډالان ده توانن به باشی له به رانه ر شه پۆلی توپه یی و قسه ی ناشریندا بهرگه
بگرن , به لکو مه به ست نه وه یه که ده بی له هندی باردا منډالان تیپگه یه ندرین که
(دانه خوداگرتن و سینگراوانیش سنووری خوی هیه .) بۆ دایک و باوکان توپه یی
هه لچوونیکی زور گرانبه هایه و نابی بۆ سود لیوه رگرتنی به بی هۆ
به کاربه یینریت. نابی توپه یی به شیوه یه که به کاربیّت که پاش ده ربړین توندیه کی
زیاتر بیّت. به واتایه کی دیکه نابی ده رمان له خودی نه خۆشی خراپه تربیّت. ده بی
توپه یی به شیوه یه که پیشان بدریّت که تا راده یه که ناره حه تی دایک و باوک ساریژ
بکاته وه و هۆشیاری و ناگاداربوونی منډالیش زیاتر بکات, به بی نه وه ی زیانی بۆ هیچ

یه کیکیان هه بیت. به په پیره وکردنی نهو یاسایه ی: نابیی له کاتی ناماده بوونی هاورپیکانی مندال تووپه بین، که لله پره قی مندال زیاتر ده کات و له نه نجامدا نیتمه تووپه ترده کات. مه به سستی نیتمه نه وه نییه که یه که له دوا ی یه که شه پزلی تووپه یی و به دگومانی وتوله خوازی دروست بکه یت، به لکو به پیچه وانه وه ده مانه ویت مه به ست و پای خومان له مندال بگه یه نین و له هه مان کاتیشدا هه وره لافاو چیکه ره کانیش دوربخه یه نه وه

سی هه نگاو به رهو بوژاندنه وه هه لسانه وه:

بوته وه ی له کاته نارامه کاندای خومان بزووبه پووبوونه وه ی رووداوه کانی کاته لافاوییه کان ناماده بکه ین، ده بی گشت کاتیک نه م راستیانه ی خواره وه له بهر چاو بگرین:

- ۱- ده بی نهو راستییه قبول بکه ین که مندالان به رده وام نیتمه تووپه ده که ن.
  - ۲- مافی خومان به بی هه سترکردن به وه ی که هه له مان کردووه هه روه ها به بی شهرم کردن تووپه یی خومان ده ربیرین.
  - ۳- جگه لهو حاله تانه ی که گیانمان ده که ویته مه ترسییه وه، ده توانین هه سته کانی خومان ده ربیرین. ده توانین تووپه یی خومان رابگه یه نین بهو مه رجه ی هیتمه به پره وشت و که سایه تی مندال نه که یه نین. بۆ رووبه روو بوونه وه ی تووپه یی ده بی هه موکاتی نه م بنه مایه له بهر چاو بگریت که:
- یه که م هه نگاو بۆ زالبوون به سهر هه لچوونه کانماندا نه وه یه که هه لچوونه کان به ده نگیکی به رزه ربیرین. نه م کاره خوی له خویدا ناگادار کردنه وه یه کی تووپه که ره که یه بۆ هوشار بوونه وه و خۆ سازدان، بۆ نمونه:

– هه ست به بیزاری ده که م!

– نا په حتم!

– له باری ناساییدانیم!

– تووپه م!

هه رکاتی نه م رسته کورتانه و نیو چه وانی گرژ بۆ هوشاری دان به که سی به رانبه ر به س نه بوو په نا ده بیته بهر هه نگاوی دووهم

به شپوه په ك تووړه یی خۆمان توند تر دهرده برین:

– من زۆر تووړه م!

– خه ریکه به ته واوی ئیمان له که له مدا نامیښ!

– نه وه نده ی نه ماوه له تووړه بیان به تم!

په ننگه هندی جار ئاماژه کړدی ئیمه (به بی روونکړدنه وه ی زیاتر) ببیته هوی نه وه ی ریکا له ره فتاری ناپه سندی مندال بگریت. ره ننگه له هندی باری ناسکدا پټویست بکات په نا ببهینه بهر هه نگاوی سییه م. به م شپوه په که هوی تووړه بوونی خۆمان دهر برین کار دانه وه ی دهر وونی خۆمان هه لېژنیښه به رد م مندال و نه وه نگاوه دلخوازه شی بکه پنه وه که له مندالانمان ده ویت و چاوه پوانیمان لیان هیه، بۆ نمونه په ننگه بلین:

– کاتی ده بینم پیلو و جانتاو کراس وکتیت هه ریه که و له گوشه یه کدا که وتووه نه وه نده تووړه ده بم ده موی هه موویان له په نجره وه فریده مه کولان.

– زۆر تووړه ده بم که ده بینم له براکت ده دیت، به پاده یه که چاوم تاریک ده بیت و خوینم ده جوشی. هه رگیز ناتوانم مۆلت پیدم له براکت ده دیت! – کاتی ده بینم هه مووتان پیکرا بۆ بینینی ته له فزیون له ژوروی نانخواردن ده چنه دهره وه ته واوی قاپه پیسه کان به جیده هیلن تاکو من بیان شوم، وه هاناگر ده گرم به بی ویستی خوم ده ست بۆ قاپه کان ده بم تاکو هه موویان هه لگرم و به ته له فزیونه که ی دابده م.

– کاتی بۆ نانخواردنی ئیواره بانگت ده که م و نایه یت، زۆر تووړه ده بم و به خوم ده لیم: (نم هه موو زه حمه تم کیشاوه و خواردنیکی چاکم لیئاوه، نه وانیش له جیاتی نه وه ی ده ستخو شیم لیبکه ن ده مړه نجین).

نم جوره رسته و روونکړدنه وانه مۆلت به دایک و باوکان ده دات به بی زیانگه یاندنی زۆر تووړه یی خویان دهر برین. به پیچه وانه ش په ننگه په ندوده رسی گرینگ و سوو دمه ندی بۆ مندال هه بیت سه باره ت به دهر برینی تووړه یی خوی به شپوه په کی بی مه ترسی. په ننگه مندال نه وه فیژ نه بیت که تووړه یی نه وه نده مه ترسیدار نییه وه ده توانریت به بی زیانگه یاندن به که سیکي دیکه پیشان بدریت.

به لام بۆ نه وه ی مندالان باشتړ سوو له و دهرس و په نده وهر بگرن نابی دایک و باوک

تەنيا بە دەربېرىنى تووپرەيى واز بەيټن ,بەلكو دەبىؑ منداڤانى خۆيان بەپڭگە
پەسەندەكانى پيشان دانى سۆزەكان وشيۆوہ بىؑ مەترسيپەكانى رزگار بوون لە
تووپرەيى ئاشنا بکەن. مەسەلەى دۆزىنەوہى چەند ريڭگايەكى جيڭگيرەوہى گونجاو
بۆھستە شيۆيۋنەرەكان لەبەشى پيۋنجەم دا بەدووروو دريۆى دەخرىتە بەرباس.

بەشى سىيەم

خۇپاراستن لە رىگا نەشپاۋەكانى پەرۋەردە و فيرکردن.

– ھەرپەشە.

– بەرتىل.

– بەلئىن دان.

– تانە و تەشەرۋو گالتە پىكرىدن.

– سىياسەتى درۆزنى.

– رىگەگرتن لە نادروستىيەكانى مىندال.

– دزى.

– فيرکردنى دابونەرىت و ئەدەب: بەتوندوتىژى يان مېھرەبانى؟

ھەندى رىگاي پەرۋەردەکردن ھەمىشە ئەنجامى پىچەوانەيان ھەيە: ئەم رىگايانە نەك ھەر مەۋقە ناگەيەننە كە نارەكانى مراز، بەلكو دەبنە ھۆى سەر لىشىۋاندن و گومپايى. ئەم رىگايانەش برىتىن لە ھەرپەشە و بەلئىن و گالتە پىكرىدن و نامۆزگارى و وتاردان بۆ مىندال دەريارەى درۆزنى و دزى و رىگا توندەكانى پەرۋەردە.

ھەرپەشە بانگەشەيەك بۆنۈيكرىدە ھەي بەدخوۋىي:

له راستیدا هره په شه کردن وه کوو نه وه وایه که نېمه هانی مندال بدهین کاری ناپه سندو ناشرین بکات. کاتیک به مندالیک ده لئین: (نه گهر بوجاریکی دیکه کاریکی وایه کیت) مندال که گوئی له بېرگی (نه گهر توجاریکی دیکه نابیت) به لگوته نیا گوئی له (جاریکی دیکه) ده بیت، هندی کات له بهر خویدا قسه پر هره په شه کانی دایکی به م شپوه به لیکده داته وه: (دایک چاوه پوانه جاریکی دیکه نه م کاره دووباره بکه موه نه گهر نادلی ده په نجیت). به کاره ینانی نه م جوړه ناگدار کردنه وانه پرنه گه له پوانه گه وانه وه سوو دمه ند بیت به لام به هیچ شپوه به ک به رانبر مندالان سوو دبه خش نییه. له راستیدا هره په شه مانای به پر هره چدانه وهی سهر به خوییه کانی مندال. نه گهر مندال پابه ندی گهره یی نه فسی خوی بیت، ده بی سهر له نوی هه مان کار دووباره بکاته وه تا بؤ خوی و خه لکانی دیکه ی بسه لمینئ که بی توانا و مرده له نییه.

(تولیفه ری) (olivere) ی (۵) ساله. له گهل نه وهی دایکی چهن دین جار ناگاداری کرده وه هره توپی به ره و په نجره ده هاویشته. له نه جامدا کاسه ی سهری دایکی پرېوو و له سهری رزاو ناوای پیگوت: (نه گهر جاریکی دیکه توپه که به ره و په نجره بهاویت له مال وه دهر تده که م. پاش ده قیقیه که دهنگی شکانی شوشه ی په نجره پیشانی دا که هره په شه ی دایکی کاریگری پیچه وانه ی هه بووه، توپه که به توندییه کی زیاتره وه بهر په نجره که که وته وه و نا کامی پیشه اته کانی وه که هره شه و ناره زاییه توندتره که ی دایک و سهر سه ختی زیاتری مندال که و رقوتووه یی هره دووکیان هره له سهره تاوه پیشبینی ده کرا.

به پیچه وانه وه نه م روو داوه ی خواره وه نمونه یه کی سهرنچراکیشه بؤ پیشاندانی پیشگری له کاری ناپه سند به بی نه وهی په نا بؤ هره شه کردن ببردیت:

(پیتهر) (peter) ی (۸) ساله. به تهنه نگر که کی خوی ته قه ی له برا که ی ده کرد و دایکی گوتی: (ته قه له مندال که م که ده بی ته قه له نیشانه بکه یت) پیتهر سهر له نوی ته قه ی له مندال که کرده وه دایکی تهنه نگر که کی له دهستی ده ری ناو پیگوت: (هر گیز نیشانه له مروؤ ناگیریت). به م ریگایه دایکه که نه وهی که ده بوایه بؤ پاراستنی مندال که ی بیکات، نه جامی داو له هه مان کاتیشدا به شپوه یه کی گونجاو و ناقلانه پیتهری به هه له کانی خوی نا شنکرد

(پیتەر) له ټاکامه کانی کاره ناپه سنده کانی خوی ټاکادارېوه بې ټوهی نه فسه برزییه که ی برینداریکریت به شیوه یه که خوی له دوو پیانیکدا دوزیه وه ده بویه له دوو ریگا په کیکیان هه لېژریت، یان ته قه له نیشانه بکات یان ده ست له تفهنگه که ی بشوات.

له م رووداوه دایکه که خوی له چاوسوورکردنه وه باوه کان به دوورخسته وه که له م جوړه حاله تانه دا به کارده بریت وپه نای برده به ره په شه ټاسایه کانی وه: (پیتەر تفهنگه که ت دانی سهر زه وی! نیشانه یه کی باشترت نه دوزیه وه ته قه ی لی بکه یت براهه نه بیت؟ ټایا نیشانه یه کی باشترت نییه؟ ټه گهر ټم کاره دوو یاره بکه یته وه ټیدی تفهنگو که که به چاوی خوت نابینیته وه) کاریه گری ټم جوړه هره په شه توندانه (ته نیا به رامهر منډاله ترسنوک و لاوازه کان نه بیت) جگه له دوو یاره کردنه وه ی کاری ناشیرین به ولاره ټه نجام و شوینه واریکی دیکه ی نابیت، ټه دیمه نانه ی که له پاش پیداکرتن وسوور بوون له سهر ټه و شیوازه هه لیه دینه ټارواوه لای هه موو که س روون و ټاشکرایه.

به رتیل

یه کی که له ریگا نادرسته کانی په روه رده و فیژکردن ټوه یه که کاتیک منډال کاریک ټه نجام ده دات یان ټه نجام نادات، به لیتنی پیده دریت که دیارییه کی باش وهرده گریت.

(ټه گهر براهه ټازار نه ده یت و ټاقل بیت ده ته به مه سینما!) (ټه گهر پیخه فت ته پ نه که یت چیژنی نه ورؤز پاسکلنکی باشت بؤ ده کرم!) (ټه گهر هؤنراوه که جوان له بهر بکه یت ده ته به به له مسواری!)

په نگه ټم ټه گهرانه بؤگه یشتن به مه به سستی یه کسهر و هه نووکه یی پال به منډاله وه بنیت، به لام به ده گمهن هانی ده دات ټاکو به رده وام کؤشش بکات بؤ گه یشتن به ټامانجه دوورتره کان. ههر ټه و ټه گهرانه ټوه پیشانده دهن که ټیمه له به رانه ر لیټاتووی و تواناو شایسته یی منډاله که بؤ باشتکردنی بارودخی خوی دوو دلین. کاتی که ده لیتن: (ټه گهر هؤنراوه که به باشی ټه زهر بکه یت) مانای ټوه یه که

(دلنیا نيم بتوانيت هم هونراو هیه نه زهر بکهیت) کانتیک ده لئین (نه گهر پیخهفت ته پر نه کهیت)، مانای نه وه په که (له وېروایه دانیم خوت رابگریټ)!

جگه له مانه ش. به رتیلدان نه نجامی کی په وشتی خراپیشی هیه. دروتی باروخ (DOROTHY BARUCH) له گه ل په خنه گرتن له به رتیلدان نمونه ی کوړی کی بچوک ده هیښته وه که ناوای پیگو تېوو: (کاتی وانیشان ده دم که و کار یی خراب ده که م، دایک ناچار ده که م که هر چی ده مه ویت بعداتی، ناسایه هه ندیک کات ده بی بیسه لمیتم که به نه ندازه ی پیویست به دم تانه و بزانت که به خوړای به رتیل ناداتی!). هم جوړه ناکاره به ره به ره به چهر چی ته کی کردن له سر زیاد کردن ریژه ی به رتیل و هه لپه ی کی زیاتر بو به ده سته یتانی هه قده سستی زیاتر له به رانه ر هفتاری چاک کوتای دیت. هه ندی له دایک و باوکان له روی به رتیلدان نه وه نده له ژر ویستی روله کانی خویاندان که به ده گمن به ده سستی به تال ده گه پرته وه ماله وه، له حیات نه وه ی مندالانیا ن به (به خیر هاتییه وه بابگیان) پیشوازیان لیکن به (چیت بومن کړیوه) پیشوازیان لیده که ن. نه وکاته دیاری کاریگرو دلخوشکه ر ده بیت که به بی ناگاداری پیشترو به شیوه ی کی چاوه پواننه کراو ته نها وه ک پرزوستایش و هاندانی به جی بدریته مندالان.

به لئینه بیجی و دوور و درېژمکان

هر گیز نابی به لئین به مندال بدری یان به لئینیکی وا له مندال بخوازی که نه توانی بیگه یه نیته سر. بو ده بی قول و به لئین تانه و نه ندازه یه له گوریدایت؟ نایا و اباشترینیه که په یوه ندی نیمه له گه ل منداله کانه ندا له سر بناغی پشت به یه کتر به ستنیکی هاوتاو ته و او توکمه بگریټ و دابریژیت؟ کاتی که باوک یان دایکیک (به لئینیکی مکوپانه) به منداله که ی ده دات که کاریکی بو نه نجام ده دات، مانای نه وه په که قسه کانی دیکه ی دایکه که جیگای پشت پیبه ستن نین و له نیوان به لئینی پیداکرانه و به لئینه ناسایه کانی نه ودا جیاوازییه کی زور هیه. به لئینی دوور و درېژو خه یال خولقین پیشبینی و چاوه پوانی ناپاسته قینه له مندالاندا دروست ده کات. کاتی به مکوی به لئینیک به مندالیک ده دن که هه لپه ته بیبه نه باخچه ی ناژلان، منداله که هم به لئینه به به لئینیکی پته وونه گور له قه لم ده دات به و مانایه ی که نه گهر گریمان

له رڼی به لټندراو که شوه و باراناوی بوو یان نوتومبیله که کارنه کات یان خوی نه خوش بیټ، به هر جوریک بیټ هډه بیټ بیټه باخچی نازهلان. له بهر نه وهی زیان پرله رووداوی چاوه پواننه کراو نه گهر به لټنه کان بشکټن منډالان نه و نه نجامه وډه گرن که فریودراوون و دایک و باوکان نه و نه نین پشتیان پیټ بیه ستری. سکالاباوه که ی منډالان (ناخرتوخوت به لټنت دابوو!) به ډه وام له گوی زوره ی نه و دایک و باوکانه ده زینگیته وه که له به لټندانی نه ستم په شیمانن. کاتی منډال ناچار ده که ی به لټنیکمان پیډات تاکو خووره وشتی خوی باش بکات، یان له رهفتاره نا په سنده کانی پیشووی ده ست هه لبرگی، نه نجامیکی نه و توی نییه. نه گهر منډال به ویستو ناره زوی خوی به لټن نه دا وه کو نه وه یه که بکه وینه دوی سهراب وخه یال، نیمه هه رگیز نابی هانده ری نه م جوره هه نگاهه فریوده رانه یه بین.

تانه و ته شه رو گالته پیکردن کوسپی گه وړه ریگای فیړکردن.

کوسپیکی گه وړه ریگای دابینکردنی ده رووندروستی و پیشکه وتنی په وړه وډه و فیړکردنی منډال نه و تیر و تواجانه ن که و دایک و باوکان به ډه وام به کاریان ده هیتن.

– ده بیټ چه ندجار شتیك دووباره بکړیته وه؟ مه گهر نه تو که پی؟ بوچی باش گوی رانادیږی؟

– جووله یه کی چه ند پرندانه ته هیه؟ له چ جهنگه لټک په وړه وډه کراویت؟ نایا ده زانی که مروفیککی ته و او ډرند هیت؟

– نازانم چاره نووسی تو چیده بیټ! نایا هر به پراستی ده به نگیت یان خوت ده به نگ پیشان ده دهیت؟ خوم ده زانم چیت لی ډه وډه چیت. په نگه نه م جوره دایک و باوکانه نه زانن که له راستیدا نه م تیر و تواجه تیژانه هاندانی منډاله بوهرشیکی به رابه رو هاوتاو، هؤکاریکه بو په یدابوونی هه سستی توله خوازی له ده روونی منډال و په یوه نډی منډاله که له گه ل دایک و باوکی به ته وای ده شیوی، به هیچ شیوه یه ک نابی تانه و ته شه رو قسه ی ناشرین له په وړه وډه کردنی منډالدا بوونی هه بیټ، باشتروایه له به کارهینانی رسته ی وهک (نه م قسانه بو تونه هاتوه)، یان (واده زانی کیت؟)، یان (زور لووت به رزیت) به ته وای دوور بکه وینه وه نابی منډال چ به نه نقه ست وچ به هه له به رچاوی خوی و خه لکانی دیکه بشکټنریته وه وسوک بکړیت.

سیاسه تی دروژنی

دایک و باوکان له دروژنی منډالان نه و په پری تووړه ده بن به تاییه کاتی که دروکه شاخداریت و دروژنیش ناشاره زه. زور درواره دایک یان باوک به نکولیکردنی منډال رازیبت له سر نه وهی که دهستی له شووشی مەرکه ب نه داوه یان به دزی سارده مہنیه کی نه خواردوه له کاتیکدا به روونی شوینه واری مەرکه به که یان سارده مہنی له سر جلوه برگی یان روخساریدا دیاره .

بوچی منډال درو ده کات؟

هندی کات منډالان بو نه وه دروده کن چونکه مؤلہ تیان پی نادریت راستیه که بدرکینن. کاتیک منډالیک به دایکی ده لیت که رقی له براکی ده بیت وه، پرنکه دایک به رانبرنه و راستگویی به خیرایی شه قه زله یه کی له بنه گویی بدات ، به لام کاتیک نه و منډاله پاش چند ساتیک به و په پری روونی و ناشکراییه وه به درو لیت نیستا براکی خوی خوشده ویت، پرنکه دایکی زور به خوشحالیه وه یه کسر نوقمی ماچی بکات و پاداشتیکی باشیشی بداتی. منډال له تاقیکردنه وه یه کی له جوره چ نه جامیک وه ده ست ده هیئی؟ پرنکه نه و نه جامه وه ده ست بهییت که راستگویی ده بیت هوی پرنجاندن و دلشکاندن و، دروژنیش ناسووده یی و رووخوشی دروست ده کات و دایکی پاداشت ده داته دروژنه بچوکه کان. له بهر نه وه نه گهر نیمه خوازیاری فیکردنی راستی و راستگویی بین ده بی چون نارام و له سرخوگویی له راستیه شیرینه کانی منډال ده گرین. به هه مان شیوه ش گوی له راستیه تاله کانیشی بگرین. نه گهر بریار نه وه بیت که منډال له سر راستگویی په روه رده بکریت، نابی له به رانبره سته باش و خراب و دوفاقیه کانیشی وه سرکونه بکریت، منډال ته نها له به رانبره کاردانه وهی نیمه سه باره ت به هه سته کانی خوی دهرک به وه ده کات نایا راستگویی ریگایه کی په سنده یان ناپه سنده ؟

نه و درو یانه یی باس له راستی ده کن: کاتیک منډال به هوی راستگویی وه سرکونه ده کریت. له پیناو خوشویستنی خوی و بهرگری له خوگردن له خووه ده که ویت دروکردن. هه روه ها هندی جار بو نه وه درو ده کات، تا کوله جیهانی خه یالی خویدا بیت خاوه نی نه و شتانه یی که له جیهانی راسته قینه دا نییه تی، منډال به هوی

درۆكانىيەو بەس لە دلەپاوكى و نىگەرانى و ئومىدەوارىيەكانى دەكات. لە راستىدا ئەو درۆيانە ئەوشتانە پىشان دەدەن كە مىندال دەيهوى ئەنجاميان بدات ،مرۆڤى دەروونىاس زۆر بەروونى دەزانىت مىندال بە چ ئامانجىك درۆدەكات. كاردانەو ەى ئاقلانەى گەورەكان سەبارەت بە درۆى مىندالان دەبى لەسەر بناغەى تىگەيشتن و گرىنگى پىدانى تەواو بى، ئامانجى سەرەكى درۆيەكە نەك چاوپۆشين لە ماناى راستەقىنەى درۆيەكەو يان سزادانى مىندال بۆ ئەو ەى پەنا بەرپتە بەر درۆكردن. ئەو زانىارىيانەى كە لەنۆ درۆيەكانى مىندالدا ەن ەۆكارى زۆر بەسوودن تاكو بتوانين بە ەۆى ئەو زانىارىيانەو ە يارمەتىى مىندال بدەين راستىيەكان لە خەيالى شيرين جىياكتەو. كاتىك مىنداللىك پىمان رادەگەيەنپت كە بەبۆنەى ەاتنى چەژن فىلىكى زىندوى ەك ديارى ەەرگرتووە،لەجياتى ئەو ەى يەكسەر پى بلىين (ە ەى درۆژن) زۆر بەجىيە كە ئاواى پى بلىين:

— تۆ بەراستى ەزت لەو ەى فىلىكى زىندووت ەبپت!

— تۆ زۆر ەز دەكەيت باخچەيەكى بچووكى ئازەلانت ەبپت!

— ئىستا پىم بلى بەبۆنەى چەژنەو چ ديارىيەكت ەەرگرتووە!

ەاندانى مىندال بۆ درۆ كردن: — نابى دايك و باوكان پرسىارى وا لە مىندالان بكەن كە ناچارين بۆ ەلامدانەو ە پارىزگارى لە خۆكردن درۆ بكەن. مىندالان رقيان لەو ەبپتەو كە تووشى لىپرسىنەو ەى دايك و باوكان بين. بەتايبەتى كاتىك كە بزائن ەلامى پرسىارەكانيان ەەر لە سەرەتاو ەروون و ئاشكرايە. بەشپۆەيەكى گشتى بىزان لەكەوتنە نۆ داوى لىپرسىنەو ە، واتا ەەلبژاردنى درۆى مەسلەحتە يان دانپىدانانلىكى نەويستراو.

جۆن (Joun) ى تەمەن ەوت سالا، ئەو تەنگە نوپىەى شكاندبووكە تازە باوكى پى دابوو. زۆر ناپەخت بوو وپارچە شكاوەكانى تەنگەكەى لەژىر زەمىندا شارىدبوو. كاتىك باوكى بەرپكەوت پاشماو ەى تەنگەكەى لە ژىرزەمىنەكەدا نۆزيەو،يەكسەر چووەلاى مىندالەكو بەپەلە چەند پرسىارىكى لىكرد كە بوو ەۆى بەيدابوونى شەپ و كىشەيەكى گەورە.

باوك: تەنگەكەلە كوئىيە؟

چون: نیستا نازانم له کوییه. له شوینیکم داناوه.

باوک: نه مدیوه یاری پیبکهیت.

چون: له بیرم نییه له کویم داناوه.

باوک: زوو برؤ بیبینه وه. ده مه وی بیبینم.

چون: لام وایی یه کیك لی دزیوم.

باوک: تو به بی شهرمیه وه درؤم له گه لدا ده کهیت! تفهنگه کهت شکاندووه، وانه زانی
ئاوا به سووک و ئاسانی چاوپوڅی له م رهنارهت ده که م. یه کیك له و شته خرابانه ی
که ئیمان له که لله مدا نایه لیت درؤزنییه!. پاشان زلله یه کی وه های له پاشکوی
منداله که ی دا که (چون) تاماوه یه کی زؤر هر له یادی نه ده چؤوه.

نه م دیمه ن و گفتوگریه به ته وای بی به ره م بوو. له جیاتی نه وه ی باوکه که زؤلی
پولیسکی پشکینه ر بیبیت و لیکلینه وه له گه ل منداله که یدا بکات زؤر باشر بوو
ئاوای به چون بگوتایه:

— ده بینم که تفهنگه کهت شکاندووه!

— پیموانییه له وه زیاتر خوی بگرتبایه.

— زؤر به داخه وه م! ده زانی نه م تفهنگه م هرزان نه کړیوه.

پهنگه منداله که له م گفتوگریه دا دهرسیکی گرانبه ها وهریگریت، به ومانایه ی له وانه یه
ئاوای به خوی بگوتبایه: (باوکیکی وام هیه به باشی تیمده گات. من ده توانم
سهر به ستانه نه و رووداوانه ی بؤ باس بکه م که به سهرم دین. ده بی باشر تاگام له و
دیاریانه بیت که پیم ده دات.

پیشگیری له ناراستی مندال

ریگای نیمه به رانبه ر درؤزنی به ته وای روون و ئاشکرایه: له لایه ک نابیت زؤلی
پشکینه ر بیبین یان پیدا بگرین له سهر دانپیانانی مندال یان میشی لی بکهینه
گامیش، له لایه کی دیکه شه وه ده بی سپی هر به سپی بیبین نه که به پره ش. کاتی که
ده بینن مندالیک بؤ ماوه یه ک کتیبیکي له کتیبخانه دا خواستووه و هیشتا
نه یگه پاندوته وه نابی ئاوای پیبلین: (ئایا کتیبه کهت گه پاندوته وه بؤ
کتیبخانه؟ ئایا دلنیایت؟ بؤچی کتیبه کهت نه داوه ته وه کتیبخانه و تا کو نیستا له سهر

میژه که ته؟

له جیاتی نه م پستانه ده بی ناوای پیبلین: (ده بینم که واده ی دانه وه ی کتیبه که تیپه ریوه.) کاتی که قوتا بخانه ناگادارمان ده کاته وه که منډال که مان له تاقیکردنه وه ی بیرکاریدا که وتوه. نابی لئی پیرسین: (نایا له تاقیکردنه وه ی بیرکاریدا ده رچووی؟ دلنای؟ دلنای به نه م جاره دروی تو سر ناگریت. قسم له که ل ماموستاکه ت کردوه ده زانم به شیوه یه کی شهرمه زارانه که وتووی!). له جیاتی نه مه ده بی به شیوه یه کی راسته وخو ناوا به منډال بلین: (ماموستای بیرکاری ده یگوت که له تاقیکردنه وه ی بیرکاریدا که وتوویت له به رتو زور نارپه حه تین و ده مانه وی بزاین بۆ یارمه تیدانت چ کاریکمان له ده ست دیت؟). به کورتی مه به ستمان نه وه یه که نابی منډال هانده یین بۆ به رگری له خو کردن درو بکات یان به نه نقه ست زه مینه بۆ درو زینی نه و بره خسینین، کاتی که منډالیک درو ده کات، نابی کار دانه وه ی نیمه پری له زیاده پوی ودریژدادپی، به لکو ده بی له سر بناغه ی راستی و واقعی ت بنیاد بنریت، ده بی ته نیا نامانجی نیمه نه وه بیت له منډال بگه یه نین که هیچ پیویست ناکات درومان له که لدا بکات.

دزی

نه وه نده نااسایی نییه هه ندی کات منډالان شتی وها به یننه وه ماله وه که می نه وان نییه. کاتی که دزی منډال ناشکرا ده بیت خالی گرینگ نه وه یه که له به رپا کردنی شه پو هراو ناموژگاریی دوو دروژڅ خومان به دوو بگرین. نیمه ده توانین به و پپی هیمنی و نارامیبه وه منډالان بیتینه وه سر ریگای راست، به جوریک که به هیمنی به لام به ناوازیکی پر له مکوپی پیان بلین:

— نه م تو تمبیله می یه کیکی دیکه یه. بیده ره وه خاوه نه که ی!

— نه م تفهنگه می تو نییه هه رچی زووتره بیگه ریته وه بۆ خاوه نه که ی.

کاتیک منډالیک له دوو کاتیک نوقلک ده دزیت و له گیرفانی ده نیت. باشترا ویه که به بی ده ربړینی تووړه یی ناگاداری بکه ینه وه:

((نه ونوقله ی خستوته گیرفانی چه ت ده بی له جیگای خوی دایینیتته وه، می نیمه نییه.)) هه رکاتیک منډال پی له سر نه وه دابگری که نوقله که ی نه بردوه ناماره

به گیرفانی ده که یڼ و پټی ده لټین: ((نم نوځله ی که له نیو نم گیرفانی تودایه می دوکانه که یه، خیرا له شوینی خوی دایب نیوه)).

نه که رسه رله نوی خوی له فرمانه که ی نیمه بوارد نه وکات ده سته نوځله که له گیرفانی ده رده هیڼین و پټی ده لټین: (پیمگوئی که می دوکانه که یه و ده بی له جیځای خوی دایب نیونه وه).

کاری هه له ونواندنې گونجاو:

کاتی دلنیاڼ له وهی که کوپه که تان پاره له جزدانه که تان ده دزی، نابی پرسپاری لیځکه یڼ ثایا نم کاره ی کردووه یان نا. به لکو باشره ثاوی پټیلټین! (تو له جزدانه که ی من دۆلاریکت بردووه، بیخه روه شوینی خوی) پاش نه وهی پاره که ی خسته وه نیو جزدانه که به ثاوازیکی زورجدییانه ثاگاداری بکه وه: هه رکاتیځ پاره ت پیویست بوو به من بلی تا کو قسه ی له سر بکه یڼ.

نه که رمندال نکولی له بردنی پاره کرد، نابی ده مه ته قه ی له که لدا بکریټ و یان سوور یڼ له سر دانپیانانی منداله که به هه له که ی خوی، به لکو ده بی ته نیا پټی بلټین: (پاره که ت بردووه و بیخه روه شوینی خوی!). ده بی نم خاله هه میشه له بیر نه کریټ که هه رگیز نابیت مندال به دز یان دروژن له قه له م بدریت. یان پټیشینی بکریټ که سه رنه نجام خوی له نیو ریژی خراپه کارانی زینداندا ده دوزیته وه. هه روه ها هیچ سوودی نییه که به مندال بگوتریټ: (بو نم کاره ت کرد؟) په نگه به خوشی هوپه که ی نه زانی و فشاری نیمه بو ناچار کردنی منداله که تا کو هو ی ره فتاره که ی بلټ ته نها وای لیځه کات په نا به ریټه به ر دروپی که دیکه.

زور به جټیه که وا له منداله که تان بگه یڼن هه رکاتی پټویستی به پاره بوو له که ل نیوه دا قسه بکات، بونموونه ده توانریټ ثاوی پټی بگوتریټ:

– زور به داخه وم که به منت نه گوتووه پاره ت پیویسته، هه رکاتیځ پیویستت به پاره هه بوو و هره به من بلی تا قسه ی له سر بکه یڼ. نه که ر منداله که تان پټی شوه خت ثاگادار کرابیته وه که نابیت ده ست بو کیځکه به کریټه که ی نیو به فرگره که به ریټ و، که چی به نه پټی چنه دانه یه کی لی خوارد بوون و پاشماوه ی کریټه که ش به لایه کی

جله کانییه وه دیاربوو نابیّ پرسیاری له م جوړه ی لیبرکیت:

– نایا که س دهستی له کیکه به کریمه کانی نیو به فرگره که داوه؟

– نایا تو دهزانی کیّ کیکه به کریمه کانی خواردووه؟ نایا تو خواردووته، دلنیايت تو دهستت بو نه بردووه؟ نه م جوړه پرسپارانه وا له منډال دهکات که په نا بهریته بهر درو به م شیوه یه ش تووړه یی ورقي نیمه توندتر دهکات. ده بیّ هه میسه له م بارانه دا یاسای په روه رده نه وه بیت:

کاتی که پیشو هخت وه لامي پرسپاریک ده زانین ده بیّ واز له م پرسپارانه بهینین. باشتره پیّ بلین:

– پوله گیان! له گه ل نه وه ی ناگادارېشم کردبوویه وه که چی کیکه به کریمه کانت هر خواردووه؟ له وکاره ی تو زور ناپه حهت و به داخم. تنه ا نه م رسته یه خو ی له خویدا لیدانیکی زور به جییه، چونکه جوړیک ههستی په شیمانی له منډال په یداده کات و پالی پیوه ده نیت تا کو بیر له چاک کردنه وه ی ره فتاری خو ی بکاته وه.

فیږکردنی دابونه ریت و نه دهب به توندو تیږی یان به میهره بانی؟

نمونه تاییه تییه کان ونه ریته کومه لایه تییه کان: دابونه ریت و نه دهب و په روه رده هه م تاییه تمه ندی خودی مروی و هه م شاره زاییه کی کومه لایه تییه که له ریگای لاسای کردنه وه ی دایک و باوکی به نه دهب و ته ربیت به دهست دین. به شیوه یه کی گشتی له هه مو هه لومه رجو باره کاند ده بیّ منډال به خوشروی و میهره بانییه وه فیږی نه دهب و ته ربیت بکرت، له گه ل هه مو نه مانه شدا زورن نه و دایک و باوکانه ی که له م روه وه توندو تیږیان له نه رمی و میهره بانی پیّ باشتره. کاتی که منډالیک له بیرده کات بلیت (سوپاس) دایک و باوکی په کسه له به رده م خه لکی تانه ی لیده دن که منډالیک بیّ ته ربیته ، زوربه ی جار ده بیږیت دایک و باوکان له نیو خه لکید به رله وه ی خو یان خوا حافیزی بکن به خیرایی منډاله بچو که که ی خو یان ناگادارده که نه وه که بلیت: (خوا حافین).

روبیتر ((Robert)) ته من شش ساله دیارییه کی وه رگرتووه به هه سستیکی وردبینانه و به خوشحالییه وه هه ول ده دات کارتونی دیارییه که بکاته وه، تا کو بزانت

چی لەنێو دایە.

دایک: رۆبێرت! کارتۆنەکه مەکەرەوه! تێکی دەدەیت! کاتێک دیاریت پێ دەبەخشن

دەبێ یەكسەر چی بڵییت؟!؟

رۆبێرت: (بەئاوازیکی تووڤەوه): دەبێ بڵیین سوپاست دەكەم!

دایک: ئیستا کوپێکی چاکیت!

دایکەکه دەیتوانی ئەم ئەرکە پەرورەدەییە بە شێوەیەکی نەرمتر و کاریگەرییەکی زیاترەوه ئەنجام بدات. بۆ نموونە دەیتوانی روو لە بەخشەری دیارییەکه بکات و ئاواي پێبڵییت:

پورە پاتریشیا ((Patricia)) (زۆر سوپاست دەكەم بۆ ئەم دیارییە، زۆر جوانە)، ئەگەر وای بگوتبایە ئەگەری ئەوه زۆر هەبوو که رۆبێرتیش لاسایی دایکی بکاتەوه و سوپاسی پووری بکات، ئەگەر وای دابنێین سوپاسیشی نەکردبایە، دەبواي پاشان که خۆی و مەندالەکی بەتەنیا دەمانەوه مەسەلەکی بەشێوەیەکی ناراستەوخۆ بە مەندالەکی بگوتبایە، بۆ نموونە دەبواي ئاواي پێبڵییت: ((دەبێ زۆر سوپاسی پورە پاتریشا بکەین که تۆی لەیادبووه و ئەم دیارییە جوانی بۆ هێناویت، وەرە با سوپاسنامەیکە بۆ بنووسین. بەبێ شک ئەویش دلخۆش دەبێت بەوهی که ئێمە ئەومان لەیاد بووه.

ئەگەر چی شێوهی پەرورەدەکردن لە ئاگادارکردنەوهیەکی راستەوخۆ دژوارترە، بەلام لەگەڵ هەموو ئەمانەشدا کاریگەرییەکی زیاتر و باشتری هەیە. جوانییەکانی دابونەریتی ژيان هەرگیز لەگەڵ توندوتیژی ناگونجێت. کاتی مەندال قسەیکە گەرە ساڵان دەبێ، زۆری جار گەرە ساڵان بەتووڤەییەوه کاردانەوه لە بەرانبەر ئەم رەفتارە مەندالان پێشان دەدەن: ((قسە مەکە! چەند جار پێمگوتوی کاتی گەرە قسان دەکەن قسەکانیان مەبەر؟)) بێ ئاگا لەوهی که ئەم جۆرە قسە بێپێوانە مەندالیش خۆی لە خۆیدا هەلقوڵاوی بێ ئەدەبیە. بەشێوەیەکی گشتی دایک و باوکەکان هەرگیز نابێ لەفێرکردنی ئەدەبدا توندوتیژی لەهەمبەر مەندالەکانیاندا بنویژن. رەنگە واباشتر بێ بڵیین: (لێگەپێ بامەن قسەكەم تەواو بکەم، تۆرە ی تۆش دیت). ئەگەر بەمەندال بڵیین (تۆنەدەبەت نییە) هەرگیز ئەم قسەیکە مەندالەکه بەرەو

ناقاری نه دهب و نه ریت نابات. به پیچه وانه وه مه ترسیی نه م قسه یه له وه دایه که په نگه منډاله که نه م هه لسه نگاندن و بۆچوونه یی نیتمه قبول بکات و به راستی خوی به منډالیکې بی نه دهب بیته به رچاو و کاتیکیش نه م بپوایه ش له زه ینیدا ریشه یی داکوتا، هه ولده دات دریزه به بی ته ریبتی بدات. له بهر نه وه یی ته ریبتی کردن بۆ مروفی بی ته ریبت کاریکې ناساییه. هاتوچوکردنی مالی هاپری و خرمان هه لیکې گونجاو و باشه تاکو به هوی وه منډال فیری دابونه ریت و نه دهب بکریت. نه م بینین و سه رلیدانانه هه م بۆ دایک و باوک وهه م بۆ منډالان ئاقلانه و دلخوشکرن و له هه مان کاتیشدا هه وا گورپنه. نه م سه رگرمی و هه وا گورپیه له وکاته دا خوشتر ده بیت که لیپرسراویه تی ره وشت و په فتاری منډال بخریته سه رشانی خودی منډال و خانه خوئییه که.

(ده ست تیوه ردانی نیتمه ده بی ته نیا نه وه نه ده بیت که باس له هه سته کانی منډاله که بکه یین)، منډال به م شیوه یه فیری نه وه ده بی که نیتمه هه زناکه یین له مالی خه لکانی دیکه لیپرسینه وه یان له گه لدا بکه یین و به م شیوه یه په نگه به خراپی سوود له م تیپینییه یی نیتمه وه ریکرن و باشرین پنگا بۆ رو به رو بوونه وه له گه ل نه م سوود وه رگرتنه خراپه یی منډال نه وه یه که به ته وای خانه خوی له پاراستنی په رهنسیپی مالی خویدا سه ریبه ست بکه یین. کاتی منډالیک به پی ده چیته سه ر قه نه فه ی پوره ماری ((Marry)). لیبکه پښ خودی پوره ماری روونی بکاته وه، که نایا ده کری به پی بچینه سه ر قه نه فه یان نا؟ به گشتی منډالان زیاتر گوی له قسه یی خه لکانی دیکه ده گرن هه تاه ی دایک و باوکیان. دایک که به م شیوه یه له لیپرسراویه تی ده ربازی ده بیت، ده توانی به شیوه یه کی تایبه تی منډاله که ی به سنووری ته ریبه تی ده ره وه ی مال ئاشنابکات، بۆ نمونه: ده توانی به هیواشی به گوئی منډاله که یدا بچرپینی: (چیمان پی ده کری؟ تاکو له مالی پوره "ماری" نه م شتانه ره چاو بکرین)، به لام نه م شیوازه ته نیا نه وکاته ده توانی به باشی به کاربیریته که پیش وهخت له نیوان خانه خوی و میواندا هه ماهه نگی ده رباره یی سنووری لیپرسراویه تی هه ریبه کیکیان باسی لیوه کرابیت و پیکه و تبین. مافی خانه خوئییه که داوا له میوان بکات په رهنسیپه کانی ماله که ی ره چاو بکات و له سه ر میوانیش پیویسته که به شیوه یه کی

كاتي په وروړده ي منډال بداته ده ست خانه خوي. دايك به ده ستيوه رنه داني به جي،
يارمه تيبه كي كاريگه ري منډاله كه ده دات يو ره چاو كردن و ده رك كرنى نه و
هه لومه رجه ي تييدايه.

به شی چوارهم:

لیپرسراویه تی و سهر به خویی

- لیپرسراویه تی: کاره کانی پوژانه و به هاکان.

- نامانجه په سهند و باشه کان و کاره کانی پوژانه.

- به رنامه نزيك و دووره کان.

- له شه پره وه بو ناشتی.

- لیپرسراویه تی: مافی راده ربړین و هه لېژاردن.

- خوړاك.

- جلوبه رگ.

- نه رکی ماله وه.

- وانه کانی موسیقا.

- خه رجیی پوژانه (پاره ی گیرفان).

- هاوپړتیان و هاوگه مه کان.

- به خیتوکردنی ناژه له مالییه کان

- رسته کان - هاندانی گیانی سهر به خویی.

لېپرسراوړه تی: کاره کانی پوژانه و به هاگان

دایکان و باوکان به رده و ام هه ول دده دن چنډ ریگایه ک بدوژنه وه تا کو به هوځانه وه وا له مندا له کانیا ن بکن هه ست به لېپرسراوی بکن، له زوړه ی ماله کاند ا کاره ئاساییه کانی پوژانه به باشتړین هوکار داده نین تا کو به هو ی نه و کارانه وه مندا ل فیزی نه وه بکن هه ست به لېپرسراوی بکات. به تالگردنی ستلی خاشاک و خو لی کوکراوه و برینه وه ی فریز له روانگه ی زوړه ی باوکان له فیژکردنی هه ستی لېپرسراوړه تی کورپه کاند ا کاریگه رییه کی فراوانی هه یه ،هه روه ها ژماره یه کی زوړی دایکان واده زانن که به هاندانی کچان بوقاپشوری یان ریځکستن ی پیخه ف بناغه یه کی پته ویان له فیژکردنی لېپرسراوړه تی بنیاتناوه، له راستیدا نه گه رچی کاره ئاساییه کانی ماله وه له رووی پاراستنی پړکوپیک ی و خو شی ژیان زوړ گرینگه، له گه ل نه مه شدا پرنه گه له په یداکردنی هه ستی به رپر سیاریه تی مندا لدا هیچ جوړه شوینه واریکی نه بیټ، به پیچ ه وانه وه له هندی مالدا نه نجامدانی نه رکه کانی پوژانه ده بیته هو ی په یداکردنی کیشمه کیش و پیکدا هه لشاخانی به رده و ام ،هه روه ها ده بیته هو ی دروست کردنی تووړه یی و نارپه حه تی له نیوان دایک و باوک و مندا لاند ا. کاتیک فشاری توند ده خه ی نه سر مندا لان بؤ نه وه ی له ماله وه کاریکی په سه ند نه نجام بدن ،پرنه گه به په یداکردنی هه ستی گوږیا ه لی و فرمان جیبه جیکردن له لای مندا لان و سوود وهرگرتن له موبه ق و حه وشه ی پاک کو تایی پی بیټ، به لام جگه له مه ش دوور نییه شوینه واریکی خراپ له قالپریژی خو و که سایه تی نه واند ا هه بیټ. راستیه که ی نه وه یه که ناتوانی هه ستی لېپرسراوړه تی به زوړ به سه پیندری. به لکو ته نیا ده بی هه ستی لېپرسراوړه تی له ناوه وه ی مرؤفا چه که ره بکات و به هو ی وده ده ستی نانی بنه ما به هاداره ره وشتیه کانه وه له ماله وه و له کو مه لگادا په روه رده بکریټ. نه و لېپرسراوړه تییه ی که له سه ر بناغه ی به هادار دانه پړژرابیټ وینا نه کرابیټ، دژه کو مه ل و مالشیوینه. نه ندامانی زوړه ی ریځخراوه نه نیی و تاوانکاره کان به شیوه یه کی زوړ سه رسوړه یته ر له هه مبه ر یه کتری و ده سه وگروپی خو یاند ا هه ست به لېپرسراوی ده که ن و وه فاداری پیشان دده دن ، زوړه ی جار فرمانه کانی گه وره کانی خو یان به به های له ده ست دانی گیانی خو یان مو به مو و جیبه جی ده که ن.

سهرچاوه کانی لیپرسراویه تی:

کاتیک به راستی بمانه ویت منډاله کانمان خاوه نی هستی لیپرسراویه تی بن. ده بی هول بدهین هم هست به لیپرسراویه تیکردنه له بنه ما به رزو به نرخه کانی په وشته وه سهرچاوه بگریټ. ده توانریت هندی له م بنه مایانه وه کو ریزدانان بو ژیان و رووکردنه خپرو چاکه ی مړی ناو بیرین. به واتایه کی دیکه: ده بی هستکردن به لیپرسراویه تی پشت به ستوبیت به ریز گرتن له ژیان و نازادی و گه پان به دوی خوشبه ختیدا. به گشتی نیمه مه سه له ی لیپرسراویه تی له چوارچپوه یه کی ته واوو فراوان له بهرچا و ناگرین به لکو هستی لیپرسراویه تی و هروها نه بوونیشی له شته هستی پکړاوه کاند ده بینین. بونموونه هر له گه له نه وه ی ژوری کاری منډالیکمان به شه پړیوی بینی یان له مه شقی پیاوډا به پی پیویست پيشنه که وتبی یان هستی گوپراه لیلی له جاران سستربیت په فتاری توندوتیز بیت بهرچاومان نه و نه نجامه وده سته هیڼن که هستی لیپرسراویه تی تیدانییه.

له گه له نه مانه شدا په نگه منډالیک زور به نه دهب بیت و خوی و ژوره که شی پاک و خاویڼ رابگریټ و کاروباره کانی خوی به وردی نه نجام بدات، به لام رهنه هندی بریاری وه هابدات که درزی هستی لیپرسراویه تی بیت. هم راستی به تاییه له منډالانه جیده گریټ که به رده وام له لایه ن گه وره کانیانه وه رینمایی ده کریڼ و دهره تیکی که میان هه یه تاکو شته کان لیکبکه نه وه یان به دهروونی خویان دابینه وه، کاردانه وه ی سوزی دهروونی منډال له بهرانه بهر فرمانه کانی نیمه دا هوکاریکی بی نه ملاولایه بو تاقیکردنه وه نه نجامی په روه رده و فیکردنه کانی نیمه. ناتواندری بنه ما ره وشتیه به هاداره کان به شیوه یه کی راسته وخو فیری منډال بکری، به لکو منډال هم بنه مایانه ته نها له ریځای لاساییکردنه وه و رویشن له سهر ریځی نه و که سانه وه فیرده بیت که جیځای خوشه ویستی و ریزی نه وین.

به م شیوه مه سه له ی هستی لیپرسراویه تی منډالان به ره و روی دایک وېاوک ده بیتنه وه یان به واتایه کی دیکه نمونه و نه خشی هستی لیپرسراویه تخوازی منډالان نه و بنه ما ره وشتی و بهایانه یه که دایک وېاوکان له کاتی په روه رده کردن و فیکردندا پيشانی منډاله کانیان ددهن. نیستا نه و مه سه له یه کی که ده بی له

رووه وه له بهرچاو بگیریټ به م شیوه یه ی لیدیت: (ثایا ریځاو کاردانه وه یه کی راشکاو و دیاریکراو هه یه که بتوانی له دهروونی منډاله کانماندا هه ست به لیپرسراویه تیکردنیکی گونجاو په سند هه وینبکات؟ هه ولده دین له به شه کانی داهاتوودا به شیوه یه کی دهروونناسی وه لایمې ثم پرسیارانه بدهینه وه.

ناما نجه په سند ویا شه کان و کاره کانی پوژانه

دهرکه وټنی هه سټی لیپرسراویه تی له لای منډالان له کردارو کارزانی دایک و باوکانه وه هه لده قولیت. ریځاکان, به تاییه ت حه زو ویستی دایک و باوک بو سه به سټکردنی منډالان له درککردن به گشت هه سټه کانی خو یان هه لده قولی, کارزانی زیا ترشاره زایی دایک و باوکانه له ریتماییه کی په سهندی نه وه سټانه بو دهرکه وټنی له دهروونی منډاله کان, ناشکرایه که گرفته کانی سه ریپی ثم دوو مه رجه له نه ندازه به دهرن: سه رها ته وه یه که دایک و باوکان و ماموستایانی خو مان به پی پی پیویست ئیمه یان ناماده نه کردووه روو به پووی سۆزه کانی خو مان ببینه وه, چونکه خو شیان که متر توانیویانه له به رانبر هه سټه تونده کاندا خو یان رابگرن هه رکاتی روو به پووی سۆزه کانی منډالانی خو یان ده بوونه وه هه ولیان ددها ثم سۆزانه له بهرچاو نه گرن یان سه رکوت و پیمالیان بکه ن و به رده وام په نایان دهرده بهر هینانه وهی هه ندی رسته ی له م جوړه که هیچ کاریگه ری و شوینه واریکی به سه ر باروودوخه کاندا نه بوو:

بو نکولی کردن له سۆزه کان: (توخوشت نازانیت چ قسه یه کی هه له ده که یت, بپوای ته واوم هه یه که له قولایی دلته وه هه ست ده که یت که برا بچو که که ت خو شده ویت.) بو سه ر کو تکردنی سۆزه کان: (نه گه رجاریکی دیکه وشه ی (لیی بیزارم) له دهمت بیته دهره وه دلنیا به زمانت ده بپم, هه رگیز نابی منډال هه سټیکی وه های هه بیت.) بچو وککردنه وهی سۆزه کان: (توله دلته وه رقت له برا بچو که که ت نابیته وه, په رنجه زورت خو شنه ویت, ده بی له وه سټانه گه وره تر بیت.)

نه و دایک و باوکانه یی ثم جوړه قسانه ده که ن نازان که سۆزه کان وه کو پوویاره کان وان و که س ناتوانیت بیانوه سټینیت, به لکوتنه نیا ده توانی له ری لابرین. هه ستوسۆزه به هیژوتونده کان هه روو کو ناوی روویاری (میسسیپی)

(mississippi) حاشا هەلەنگەرەو بە ئامۆژگاری و قسەیی لۆژیکی ئارام نابێتەووە و هەڵدان بۆ لەبەر چاوەنەگرتنیان واتە گومارکردن و لەناوبردن و خراپە لەگەڵ کردنیان، بەپێچەوانەووە دەبێ بونیان لەبەر چاوەبگیریت و بەئەقل و تەگبیرەووە بەرەو شوێن وایەنە کەم مەترسییەکانیان ببەین، ئەگەر بە باشی بەرپۆوە بەردرێن پەنگە هەرەکو خۆری ژیان نوقمی رووناکی و بەختەوهریمان بکەن. ئەوانە ئامانجی بەرز وەلی مەسەلەیی سەرەکی جاری هەرەکو خۆی دەمێنێتەووە: دەبێ بۆپکردنەووی درزی نێوان ئامانجە پەسەندەکان و کارەکانی پۆژانە چ هەنگاوێک بەهاتێن؟ دەبێ لەکوێوە دەست پێبکەین؟

بەرنامە نزیك و دوورەکان:

بۆدروستکردنی هەستی لێپرسراویەتی لەمنداڵدا دەبێ چەند بەرنامەیهکی وا لەبەرچاوبگیرین کە ئاوێتەیکەن لە هەول و تێکۆشانی هەنووکەیی، لە هەمانکاتیشدا تێکۆشانیکی بەردەوام بێت بۆ داهاستەو، دەبێ بەر لە هەمووشتێک گرینگییەکی خێرا بەو خالەبدەین کە پەروەرەکردنی خوێوەوشتی منداڵ پابەندییەکی تەواوی بەپەيوەندی ئێمە و منداڵەکانمانەووە هەیه، ناتوانرێت تاییبەتەندییە خوویی وکەسایەتییهکان بەقسەو ئامۆژگاری بۆ منداڵان بگوازێنەووە، بەلکودەبێ بە کردار ئەم تاییبەتەندیانەیان پێ پێشان بدەین. کەواپە هەنگاوی یەکەم لەدانانی بەرنامەیهکی دوورودرێژ بۆدروستکردنی هەستی لێپرسراویەتی لە منداڵدا ئەوێه کە بریارو نەخشەیهکی راستەقینە بۆ نواندنی حەز و ئارەزوو و گرینگی پێدانیکی تەواو بە بیروهەستە دەروونییهکانی منداڵ داپێژین. نەك تەنیا لەبەر رووخسارە دەرەکییهکانی یاخیبوون و نافەرمانیی منداڵ نیکەران بێن.

بەلام چۆن دەتوانین لە چۆنییهتی بیروهەستە دەروونییهکانی منداڵان ئاگاداریین؟ منداڵان خۆیان بۆکردنەووی دەروازەیی زەینیان کلێلە پێویستەکان دەخەنە بەردەستی ئێمە. بەومانایەیی کە تاپادەیهک هەستەکانی ئەوان لەقسەو ئاوازی گوفتار و جۆلە و رفتارێان پەنگەداتەووە، بۆپەیردن بەم بیرو هەستە دەروونیانەش دەبێ دروشمی ئێمە ئەوەبێت: (لێگەرێ) هەست بە حەزە دەروونییهکان و هەستەکانی بکەم! لێگەرێ بۆی بەسەلمێنم کەدرك بە هەستەکانی دەکەم، لێبگەرێ

نهم زانیارییه به بی پرخنه و به بی روشکینی به منداله که بدهم. کاتی که مندال به خاموشی یان به نیوچه وانیکي گرزه وه له قوتا بخانه وه بومال ده که پیتته وه، په کسه له چونییه تیی ههنگاو هه لیئانیه وه درک به وه ده که یان که رووداو یکی ناخوشی به سهراتووه. به په پره وکردنی نو دروشمی که له سهره وه بومال دیاریمانکدر، نابی به شپوه یه کی ره خنه گرانه مامه له ی له که لدا بکه یان و رسته ی له م جوره به کارینین: (بوچی ناوا مرچ ومونی؟) یان (نهمه چ قیافه یه که که به خوت گرتووه؟) یان (چی روی داوه، له هاوریکت توراوی؟) یان (دیسان چ که تنیکی تازت کردووه؟) یان (بلی بزانه نهمرچ چی بووه؟)

له بهرنه وهی که نیمه گرینگی به کاردانه وه دهروونییه کانی مندال ده ده یان. ده بی له و لیکدانه وانه به دوریکه وینه وه که تنها دلره نجان و تووچه یی دروست ده که یان، نابی له وه زیاتر برینی بکولینینه وه، به پیچه وانه وه، ده بی باوک به یه کی که له م رستانه ی خواره وه هاوسوژی و هاوده ردی خوی بومنداله که ی دهر بریت: (ده لئی رووداو یکی ناخوشت به سهر هاتووه.) یان (ده لئی نهمرچ به خوشت رانه بواردووه.) یان (واپدچه روژیکی سختت به سهر بردی) یان (پدچه چی که سیک ناپه حه تی کرد بیت.) نهم جوره رستانه به توره ی خویان له م پرسیارانه ی خواره وه باشته: (چی بووه؟) (بلی بزانه چ رووداو یکی روی داوه؟). پرسیاره کانی دواپی پشکینه رانه له کاتیکدا رسته کانی سهروتر نیشانه ی هاوغه می ودرک کردنی سوزه دهروونییه کانی منداله، هه رگیز ناتوانی نهم راستییه په رده پوشت بکری که مندال هه میسه تاییه تمه ندییه ره وشتییه کانی خوی له و ژینگه یه و رده گریت که تیایدا ده ژیت، نه که ره شوینیکدا بژی که له سهر بناغی ره خنه گرتن دامه زرابیت، فیری هستی لیپرسینه وه نابیت، به لکو به پیچه وانه وه فیری نه وه ده بیت که چون پرخنه له خوی بگریت و رعیب له خه لکی دابدوزیتته وه و فیری نه وه ده بیت که له دادوهری و حوکه دانه کانی خوی به شک و گومان بیت و لیها تووی خوی به که م بگریت و نه و نده ش بپوا به بومچوونه کانی که سانی دیکه نه کات و له هه مووشیان خراپتر نه وه یه که فیرده بی چون له ژینگه یه کی پر له سه رزه نشت و عی بگریتندا بژیته؟

له شهرووه بوناشتی

ئو دایک و باوکانه یی سه باره ت به کارویاری ماله وه و به پرپر سیارییه کان له گه ل منداله کانی خویاندا له شه پړکی ناشکرا یان نه ینیدان. ده بی دان به و راستییه دابننن که هر گیز له و شه پړدا سرکه وتن و ده دست ناهینن.

مندالان بؤ به رگریکردن توانای دانبه خودا گرتنیان زور له نیمه زیاتره. گریمان که نیمه له شه پړکدا سرکه وین و له سه پاندنی ویستی خومان به سر نه وان سرکه وتن به دست بهینن. رهنگه بؤتوله سندنه وه ده دست به هه لچون و خرابه کاری بکن یان نارپه حه ت وبی ئیراده راپینن.

بؤ سرکه وتن به سر مندالاندا ته نها یه ریکا هیه ئویش بریتییه له وهی ده ست به دلای رابگات. له سره تادا ئه م مه سه له یه نه کرده یی دیت به رچاو ، به لام له راستیدا کاریکی دژواره و ده توانین به دانبه خودا گرتن و توندوتولی به باشی جیبه جیی بکین. دایک و باوکان به م هؤکارانه ی خواره وه ده توانن گورپانکاری په سندو گونجاو له مندالدا دروست بکن:

۱- به دلسؤزی: کاتی مندالان هه ست بکن دایک و باوک گرینگی به هه ست و بیریان ناده ن دلره نجاو و نارپه حه ت ده بن و له م گرینگی پینه دانه ئو نه نجامه و ده دست دینن که بؤ چوونه کانیا ن پینه گه یشتو و ده به نگانیه و خوشیان شایه نی گرینگی پیدان و خوشه ویستی نین. ئو باوک یان دایکه ی به وردی گوئ له قسه کانی منداله که ی ده گری ت بؤی ده سه لمینیت که بؤ چوونه کانی به نرخه و بؤ خوشی شایه نی گرینگی پیدان و رپزگرتنه ، هر که مندال هه ست به و جور ه گرینگی پیدان و ریزلینانه بکات هه ست ده کات که سایه تیه کی به رزی هیه ، ئه مه ش برپا به خؤبوونی ده بزیت هه تا به شیوه یه کی کاریگه رتر له گه ل جیهانی رووداوه کان و خه لکی دیکه دا رووبه پروو بیت هه .

۲- پیشگیری کردن له (هیشووه کانی تووړه یی): ده بی دایکان و باوکان زور به توندی خویان له و ره خنه و لیکنه وانه به دووړ بخنه وه که ده بنه هؤی دروستبوونی تووړه یی و په نجان وهه تابکری خویان له به کارهینانی ئه م هؤکارانه ی خواره وه بپاریزن:

سووک کردن: تو مایه ی سرشوپړی قوتا بخانه که ت و به دبه ختی بنه ماله که تی !
جنیودان: ده به نگ. بی شعور. که ری به سته زمان.

پیشبینی: توله کوتاییدا ده بیته حه مبال! چاره نووست به دبه ختییه! ناخیره که ی تو له زینداندا ده مریت!

هه پرده شه کردن: نه گهر ده ست له م کاره هه لئه گریت. باسی پاره ی روژانه ت مه که. تومه تبار کردن: توهه میشه و بهر له هه مووان ده ست به نانه وه ی شه پر ناژاوه ده که ییت. سه پاندنی گهره یی: توله هیچ ناگه ییت! هه ر قسه مه که! لیگه پئی من چاره نووست دیاری بکه م!

۳ - ده ربړینی بیرو بۆچوونی خۆت به بی هیرش کردن: نه گهر دایک و باوکان له کاته دژواره کانددا به هه ر شیوه یه که هه ست و بیرى خویان به بی سنور به زاندنی که سایه تی مندال و به راستی رابگه یه نن، کاریگه ریی و شوینه واریکی فراوانیان له راستکردنه وه و چاگردنه وه ی سه رسه ختی و سه ربپچی مندالدا ده بییت. (چاو به به شی دووه مدا بخشینه وه.)

هه ر له گه ل ئه وه ی دایک و باوکان به دلسوژی و وردییه وه گوئ له قسه کانی منداله کانیان بگرن و به بی سستوسووک کردن راوبۆچوون و هه سته کانی خویان ده ربړن، یه کسه ر وه رچه رخان و گۆرپانکاریه که له بیره کانی مندالاندا دیته دی و پاش ئه م گوئیگرتنه که شوه وایه کی پر له هوگری و خو شه ویستی په یداده بییت، مندال له دایک ویاوکی نزیکتر ده بیته وه و شوینه واری گونجان و ئه دهب وهاو بییری هاوده نگی به شیوه یه کی هه سته پیکراو له مندالدا به دیاردکه وئ. ئاساییه که ئه م گۆرپان و وه رچه رخانه یه کسه ر په یدانه بییت، وه لئ به ره به ره گۆرپانکاری له برپوای مندالدا په یدا ده کات.

دایکان ویاوکان به گرتنه به ری ئه م ریگا نوییه له هه لومه رچی فیتر کردن هه ستی لیپرسراویه تی مندالان چه ند هه نگاوکی مهن دهنن، وه لئ به ته نیا سه رمه شقیی به س نییه، مندالان به هه ول و ئه زمونه کانی خودی خویان زیاتر گیانی لیپرسراویه تی به هیژ ده که ن وکاتئ دایکوباوک به هوئ سه رمه شقبوونیانه وه ریگا که شوه وایه کی گونجاو بۆ فیتر کردن په یدایکه ن، ئه زموونی خودی منداله که به شیوه یه که پایه ی ئه م فیتر کردنه پته وده کات که به ره به ره ده بیته به شیک له خووی مندال. له بهر ئه وه ی خالی زۆرگرینگ ئه وه یه ده ستنیشانی ئه وه بکه ین که له قوناغه

جوړاوجوړه کانی که شه کردنی منډالدا ده بی جوړه لیپرسراویه تیکی فیر بکه یین؟

لیپرسراویه تی: مافی راده رپرین و هه لبرژاردن

کاتی منډالان له دایکده بن ههستی لیپرسراویه تییان له که لدا له دایک نابیت، هه روه ها
نم ههسته له خویه وهو له ته مه نیکی دیار یکرودا به ده ستنایه ت. ههستی
لیپرسراویه تی وه کو هونری پیا توژه نین، به ره به ره و به در یژیی سالانکی دوو در یژ
وه ده ستدیت و پیویستی به راهی تانی پوژانه هیه له ده رپرینی دادوهری وهه لبرژاردنی
ریگای چاره سه ریکی وا که له که ل ته من وهیزی تی که یشتندا بگو نجیت.

خوپاراستن له پیکداهه لشاخان و چوارچیوهی ده سه لاتی لیپرسراویه تی

له وانه یه فیر کردنی ههستی لیپرسراویه تی له هه مان ساله سه ره تا کانی ته مه نی
منډاله وه ده ست پیبکات. به به خشی نی مافی (را ده رپرین و هه لبرژاردن) ده رباره ی
مه سه له په یوه نډیداره کانی تاییه ت به خوی ههستی لیپرسراویه تی منډال
که شه ده کات. به لام لی ره دا ده بی به ته وای جیا وازی نیوان راده رپرین و هه لبرژاردن
بکری. له هه ندی باردا لیپرسراویه تی به ته وای له سه رشانی منډالانه و له م کاته خودی
منډاله که ده بی مافی هه لبرژاردنی هه بیت. له هه ندی باری دیکه دا لیپرسراویه تی
چاودیری سوود و قازانچ و سه لامه تی منډال به ته وای له سه رشانی نیمه یه. له دوا
باردا ده بی منډال ته نیا یه ک مافی راده رپرینی هه بیت نه وه ک مافی هه لبرژاردن، نه وه
نیمه یین که ده بی له جیات نه و هه لبرژرین و له هه مان کاتیشدا ده بی یارمه تی منډال
بده یین بو په سند کردنی نه و ریگا چاره یه ی که نار هزایی پیشاندان قبول ناکات.
نه وه ی نیستا گرینگیه کی که وره وه ده سته هیتی لیک کردنه وه ی نم دوولایه نه ی
لیپرسراویه تییه، مؤلت بدن چوارچیوهی نه و ده سه لاته ده ستردانه به یه که وه
هه لسه نگیتین که پیکداهه لشاخان و کیشمه کیش له نیوان دایک و باوک له لایه ک و
منډاله کان له لایه کی دیکه وه زیاد ده که ن.

خوراک: ته نانه ت ده توانی پرسیار له منډالی دوو سالانیش بکری ت که نایا حه زی
له نیو په رداخه شیر ه یان په رداخی کی پر؟ ده توانی ت منډالی کی چوار سالانه
له خواردنی پارچه سیویک یان سیویکی ته واه سه ره ست بکری ت، هه روه ها منډالی کی
شه ش ساله ش ده توانی بریار بدات که نایا حه زی له هیلکه ی نیوه کولوه یان ته واه

کولانو. ده بې مندالان له بهر دهم باری جوړاو جوړ دابنرین تاکو خویان بتوان به ناره زوی خویان هه لېږن. ده بې دایک و باوک هم مه سله نه دیاری بکن و مندالانیش هه لېږن.

نابې له مندالیک پېرسریت: (ه زده کیت به یانیا چ بخویت؟) باشته لئی پېرسریت: (نایا هزت له هیلکه ی کولوه یان هیلکه و روون) یان (شیری گهرمت دهوئ یان سارد؟) (نایا هزت له چایه یان قاوه؟) ده بې دایک و باوک به رده وام هم خاله یان له بهر چاوبیت که مندال به رانه رهندي مه سله ی په یوه نندیدار خوی لپرسراوه. نو فرمانه ریکی جیبه جیکارنییه به لکو له و پریارانه دا هاو به شه که وای ژیا نی قالبېږ دکه نه. ده بې مندال له شتو زوی مامه له کردنی دایک و باوک ی په یامیکې روشن و راشکاو هه لېه نیجیت، بونموونه: (نیمه بوتو هم چامان ناماده کردوه و هم شپوهیلکه. نیستاش له سهرتویه که هه لېږنیت).

زوربه ی جار کیشمه کیش دهر باره ی خواردن به هوئ نه و دایکانه وه په یدا ده بیت که زیاد له نه اندازه دهست ده خنه نیو هزو ناره زوی که سی مندالانیا. بونموونه: هم جوړه دایکانه فشار ده خنه سهر منداله کانیا که هندی سه وزه بخون، زوربه ی جاریش (به بې هیچ به لگه یه کی زانستی) و تارو ناموژگاری بومنداله کانیا ددهن که کامه سه وزه له سه وزه کانی دیکه بوقلانه نه ندای له ش سوو دمه ندره، باشته دایکان دهر باره ی خواردن هزی که سی خویان به کار نه هیتن. به لکو ده بې خواردنی جوړاو جوړو باش بومنداله کانیا ناماده بکن و هه لېږاردنی جوړی خواردن و ریژه ی که م و زوری خوراکه که ش به ته وای بخنه سهر شانی مندال، به مرجیک له روی ته ندروستییه وه زیانی نه بیت. به شپوهیه کی گشتی ده بې بگو تریت که خوراک خواردن له چوار چپوه ی لپرسراویه تییه.

جلوبه رگ: له کرینی جلوبه رگ بومندالان، لپرسراویه تی دایک و باوک له چوار چپوه ی ده ستنیشان کردنی سنووی پیویستی نه وان و دابینکردنی گورمه ی جلکه که دایه. بونموونه کاتی که ده چینه لای به رگدرو ده توانین چند جوړه جلوبه رگیکی و هه لېږن که له روی نرخه وه له یه ک ناستداین و پیشانی مندالانی بدهن تاکو به پی ناره زوی خویان هه لېږن، به شپوهیه ته نانه ت مندالیک شش ساله ش

ده توانی له نیوان نه و جوړانه ی که نیمه په سندانم کردوه سه ربه ست بیت ومافی
هه لېژاردنی هه بیت.

له زوره ی خانه واده کانداندالان له کرینی جلوه برگی خویاندا هیچ جوړه
شاره زایه که وده ست ناهینن و نه م جوړه منډالنه له کاتی پیگه یشتندا بهی
یارمته ی ولېپرسراویه تی ژن یان دایکیان ناتوانن یه کاته پوښاک بوخویان
هه لېژیرن. به تایبه ت بو منډالانی گه وره تر دهی هه میسه نه م نازادی و دهرفته
هه بیت که هه تابکریت جلوه برگی هاوشتیوه ی جلوه برگی هاوپیانیان هه لېژیرن.
که واته کاتی گشت قوتابیانی پو لیک جلوه برگی شینیان له به ردا بیت نه گه ر منډالیک
ناچار بکه یین به جلوه برگی ره شه وه له پوله که ناماده بیت، بهی هیچ هو یه که منډال که
ده خینه بهر نه شته ری گالته پیگردنی هاو پوله کانی. دهی هه میسه دایک و باوک
ره چاوی نه وه بکه که جلوه برگ و پیلاوی منډال کانیان له گه ل جلوه برگ و پیلاوی
دوست و هاو پولا نی زور جیاواز نه بیت.

* له رکه کانی مال وه:

دهی دایک و باوکان له هه مان سالی یه که می خویندنی منډالانی خویان ناگیان له و
خاله بیت که نه رکه کانی مال وه له چوارچیوه ی لیپرسراویه تی منډال و
ماموستا که یه تی. نابی دایک و باوک هه رگیز له پیانو نه رکی مال وه منډالانیان
سه رزه نشت بکه که ته نیا له وکاته دا نه بیت که منډال خوی داوامان لیده کات. نابی هیچ
کاتیک ده ست بخینه نیو نه رکی قوتابخانه یانه وه. کاتی دایک یان باوک
لیپرسراویه تی نه رکی قوتابخانه ی منډال که ی له نه ستوگرت. منډال ناره زایی پیشان
نادات و بهر بهر له سه رنه م ده ستیوه ردان و یارمه تییه رادیت که دواتر دایک و
باوکان ناتوانن به ناسانی لئی دهر باز بن و په نگه نه رکه کانی قوتابخانه له ده ست
منډالدا بینه چه کیک بو سود و هرگرتنی خراب و و هرگرتنی نیمتیازات له دایک و
باوکی. هه رکاتی دایکان و باوکان له مال وه په یوه ندی و ناوړ لیدانه وه یه کی
که متریان به رامبه ر به ورده کارییه کانی نه رکه قوتابخانه ییه کانی منډالانیان پیشان
بدن به و په پی روونی و بپوا به خو بوونه وه به وان بلین: (نه رکی قوتابخانه تایبه ته

به خوت!) له رووداوه ناپه سندو تووړه پوهنه کانی نیو مال که م ده بیته وه، له جیاتی
 نه وه جموجول و ناسووده یی خانه واده یی زیاتر ده بیته. به تایبته له ساله کانی
 په که می خویندنی مندالدا نابی دهر باره ی به هاو گرینگی نه رکه کانی مال وه
 زیده پوی بکری. نه مړ له زوره ی فیږکه نمونه یی کاندانه رکی مال وه به مندالان
 ناده، دپاره قوتابیانی نه و جوړه فیږگانه هیچ پاشکه و تنیکیان نیی به به راورد
 له گهل نه و قوتابییه شهش حوت ساله یی که بو جیبه جیکردنی نه رکی قوتابخانه
 له مال وه دا فشار ده خاته سر میشکی خوی. به های سهره کی نه رکی مال وه
 نه وه په که هل بو مندال دهره خستنی به پیی سلیقه و ناره زوی خوی کار بکات.
 بو نه وه ی هیډمه به م به های نه گه یه نریت، ده بی نه رکی مال وه له گهل توانای
 ناماده یی مندالدا بگونجیت. به شیوه یی که به توانیت به بی کومه و ده ستیوه ردانی
 خه لگانی دیکه نه نجامی بدات. په نگه یارمه تیدانی راسته وخو ته نیا نه و بیر به خاته
 میشکی مندال وه که به ته نیاو به بی یارمه تی خه لگانی دیکه هیچی له ده ست نایه
 له کاتیکدا په نگه هندی کات یارمه تی ناراسته وخو کاریگه ری ه بیته. بو نمونه:
 ده بی له وه دلنیا بین که مندال ده توانی له شوینیکی نارامدا کاریکات
 ومیزو کورسییه که ی باش بیت و نه و کتیب و سه رچاوه به سوودانه وهر بگریته
 که بو نه نجامدانی نه رکه کانی پیوستن، هه روه ها ده بی بو نه نجامدانی نه رکه کانی به
 پیی وهرزه جوړاو جوړه کان له هه لېژاردنی گونجاوترین شوین و کات کومه کی مندال
 بگریته. ناساییه له پاش نیوه پوکانی به هار یان پایز که هه واما و نه دییه، سهره تا
 خه یالی مندال ده چیته سهر گه مو یاری، پاشان نه رکی قوتابخانه ی له کاتیکدا
 له روژه سارده کانی زستاندا نه رکی قوتابخانه له پوانگه ی نه وه وه گرینگتره له
 ته ماشاگردنی به رنامه کانی T.V. زوره ی مندالان له کاتی نه نجامدانی نه رکه کانی
 قوتابخانه دا حه زده کن له نزی که سیکی گه وره دابنیشین. په نگه له م جوړه
 کاتانه دا به توانریت مؤلت به مندال بدریت سوود له میزی موبه ق یان ژووری
 ناخواردن وهر بگریته. له گهل هه مو نه مانه شدا نابی دهر باره ی شیوه ی دانیشتن و
 پاكو خاوینی و شیوه ی دانانی که رسته کانی کارپیکردن له گهل مندالدا ده مه ته قی
 بگریته، هندی مندال کاتی نوو که قه له میک ده جوون و سهریان ده خورینن و کورسی

دەجولئىن باشتر كاردەكەن كاتى ئىمە لەم بارەيەو ە پابوچوونى خۇمان پىشان
 بدەين و پەخنەيان لىبگىرەن، زياتر دلىان دەپەنجىت وچالاكى زەينيان كوئىتر
 دەبىت. نابى بەپرسىياري جوراوجورو ەلەلىگرتەن كاري مىندالان تىكبىرەت. تاكە
 دەستىوهردانى ئىمە دەبى لەچوارچىوەى دلدانەو ە بەهيزكردى مىمانە
 بەخوبوونى مىندالەكە بىت، دەبى لە ەموو جورە كۆمەك وئەمپىكرىنىك
 دوربەكەوینەو ە، پەنگە لە ەندى ەلەتدا بۇ رۆشنىكرەنەو ەى خالىك يان راڧەكردى
 پستەيەك ەواكارى بكەين. بەلام دەبى خۇمان لەرادەربىرىنى جوراوجور بپارىزىن و
 ئەم جورە پستانە: بەزارماندا نەين: ئەگەر زەينكوئىرنەبايت ئەوئەركەت بە ئاسانى
 ئەنجام دەدا. (ئەگەر بەباشى گوئىت لەمامۇستاكەت بگرتبايە. ئەركەكەت بەباشى
 ئەنجام دەدا).

دەبى بەمىهرەبانى وخۆشەويستىيەو ە يارمەتى مىندال بدەين و بەشىوہەيەكى گشتى
 دەبى زياتر گوئى بگىرەن، نەك وتارى پر لەئامۇزگارى بۇ بدەين. ئىمە رىگاە
 دەستنىشان دەكەين، وەلى رىبوارەكە لەگەيشتن بەمەبەستى خوى سەربەست
 دەكەين. لەوانەيە بىروپاي دايك و باوك لەبارەى قوتابخانەو مامۇستا كاريگەرى
 لەبىروپاي مىندالەكەدا ەبىت لە ەمبەر ئەركەكانى قوتابخانە. ەركاتىك دايك يان
 باوك بەگشتى پەخنە لەمامۇستاقوتابخانە نەگرن، بىگومان مىندالىش لەبەرانبەر
 ئەركەكانى مالەو ەدا بەپىيى بىروپاي دايك و باوكى كاردانەو ەى دەبىت، دەبى دايكان
 وباوكان پىگەونرخى مامۇستا لەلای مىندالەكەيان بەهيزكەن و، بۇدىارىكردى ئەركى
 مالەو ە پشتيوانىيى لەرىگا و رەوتى مامۇستا بكەن. كاتى مامۇستا توندوتىژ بىت،
 دەبى دايك و باوكان تاپىيان دەكرىت دلى مىندالەكەيان بدەنەو ەو دلسۆزىي خويان
 پىنىشان بدەن: (سالىكى دژوارە! كارەكەت زۆر قورسە) يان بەراستى كارەكەت زۆر
 ئاسان نيە) يان (واديارە مامۇستاكەت زۆر توندوتىژە) يان (گويم لىبوو ە
 زۆرپرسىار دەكات) يان (گويم لىبوو ە بەتاييەت دەربارەى ئەركەكانى مالەو ە
 زۆرتوندوتىژە دلىام ئەم سال كارت زۆر دەبىت).

زۆر پىويستە سەبارەت بەئەركەكانى مالەو ە خۇمان لەتوندوتىژى بپارىزىن: (رىجىي)
 (Reggie) سەيركە! دەبى لە ەموو پاش نيوہەپۆيەكدا ەندىك رىنوس بكەيت،

تەنانت لە پۇژانى شەمە و يەكشەمەشدا دەبى كارىكەيت. ئىدى نابى گەمە بىكەيت و سەيرى تەلەفزيۇن بىكەيت.

(روجر) (Roger) دەبى لە مەودوا لە مالىوۋە ئەركى قوتابخانە ئەنجام بەدەيت! باوكت دەيەوى بخويىت! ئىمەحەزناكەين لە خانەوادەكەماندا كەسىكى نەخويندەوار ھەبىت.

ھەر شەو سەرزەنشتكردن يەككە لەرىگا باوھەكانى پەرورەدەو فېركردن. لەبەر ئەو ھەلكان بەگشتى واخەيال دەكەن كە بىانەوئەت و نەيانەوئەت كارىگەرى و شوئەنەواریكى دەبىت. كەچى لە راستىدا نەك ھەر بەسود نىيە بەلكو كارىگەرى و شوئەنەواری پىچەوانەى ھەيە. بەم پىيە جگە لە توندوتىژى و سەختى بارودۆخەكە و تووپەكردى دايك و باوك و مىندال ھىچ كارىگەرىيەكى دىكەى نىيە و ھىچ شوئەنەوارىك بەجىناھىلەت. زۆرەي مىندالە شايستە و بەتواناكان وەك جۆرە ياخبوونىكى نەستى لەبەرانبەر دايك و باوكيان لە قوتابخانە دوور دەكەنەو و ناخويىن. بۆئەو ھەر مىندالەك بە راست و دروستى گەشەبكات و پەرورەدە بىرى پىويستى بە وەدەستەينانى ھەستىكى تاكو جوداى وا ھەيە كە جياواز بىت لەگەل ھەستەكانى دايك و باوكى. كاتى دايك و باوكان بەھوى سۆزەو ەزىاد لە ئاستى خويان پابەندى بارودۆخى خويىندى مىندال بن, مىندالەكە و ھەست دەكات كە دەستيان خستۆتە نىو ئازادى و سەربەخويەكەيەو. كاتى مىندال بەھاوكارىي دايك و باوكىيەو بەبى كەموكپرى ئەرەكانى ئەنجام بەدات و نمرەى چاك وەدەست بەئىت, لەلای مىندالەكە ھىچ جۆرە بەھايەكى نىيە. بەپىچەوانەو ەشەو تەنھا لەوكاتەدا لە ئەنجامى كارى خوى رازى دەبىت كە بەتەنیا خوى ئەنجامى دايىت, بىگومان ئەمەش گرىنگىيەكى فراوان دەبەخشىت. مىندال لە ئەنجامەدانى ئامانجەكانى دايك و باوكى ھەولەدات ھەستى سەربەخۆخوازى خوى بەسەلمىنى. پەنگە بەم شىوہە پىويست بوون بە ھەستى سەربەخۆخوازى و كەسايەتتى تاك سەرەپاى ئەو ھەموو فشارو ئاگاداركردەو دايك و باوكىش مىندال بەرەو كەوتن بەرىت. چونكە رۆژىك مىندالەك دەيگوت: (ئەوان دەتوانن من لەبىنىنى تەلەفزيۇن و خەرجىي رۆژانە بىبەش بىكەن, بەلام ناتوانن لەوەرگرتنى نمرەى چاك بە دوورم بخەنەو) ئاسايەكە خۆدوور خستەو

له خویندن مه سه له یه کی نه وه نده ساده و ناسان نییه که به پیشاندانی توندپوهی یان نه رمی له به رانېر مندالان چاره سه برکیت، په ننگه نه و فشاره ی که پوژانه زیاد ده کری به رگری و یاخپوونی مندال زیاد بکات، هه روه ها په ننگه گرتنه به ری ریگی پشستگو یخستن وه ق به سه رنه بوون بتوانیت و له مندال بکات هه ست به لپرسراویه تی وپیگه یشتن نه کات. ریگی چاره سه ری مه سه له یه کی ناواگرینگ نه ناسان و نه نه وه نده خیراشه، په ننگه هه ندی له مندالان بو روو به پووېونه وهی دایک و باوک و وده سه ته یانی ره زامه ندی دایک و باوک له پیشکه وتنی خوی، له جیات پاشکه وتنی خوی پیویستی به یارمه تی ده روونناس هه بیت، په ننگه هه ندی کی دیکه یان پیویستی یان به وه هه بی له لایه ن به خپوکار یکی شاره زای بواری ده روونناسیه وه سه په رشتی بکری، به لام نه وهی ده بی له به رچاو بگریت نه وه یه که نابی نه سه په رشتکاره دایک و باوک بن. ده بی نه رک و نامانجی نیمه نه وه بیت که و له مندال بکه یان بزانی له رووی مافه که سییه کانییه وه که سیکه له نیمه جودایه و له هه موو روویه که وه خوی لپرسراوی سه رکه وتن و که سایه تی خویه تی. کاتی هه ل به مندال ده ده یان که له مه به ست و نامانجه کانی دا خوی به مروفتی کی سه به خو بزانت، بو زیان و خواست و ویسته کانی ده ست به وه دیه یانی هه ستی لپرسراویه تی ده کات.

* وانه کانی موسیقا:

کاتی مندالیک نامیری کی موسیقا ده ژهنیت، دایک و باوک درهنگ یان زوو نه م رسته زور ناساییه لیده بیستن: (نیترمن نامه وی پروفه بکه م)، له کاتی روو به رووېونه وهی نه م جوړه بی ناره زووییه ی مندال له به ژه نیار بوون ناتوانری ریگا چاره یه کی ناسان بدوزریته وه. هه ندی دایک و باوک هر له گه ل بیستنی نه م رسته یه زحمه ت و نازاری وانه زوره ملیه کانی فیروونی موسیقای سه رده می مندالی خویان وه بیر دیته وه و بریار ده دن جگر گوشه کانی خویان له م جوړه نه شکه نجه یه رزگار بکه ن و له پیشه خویان نه و به لگه یه ده هیتنه وه که فیروون یان فیروونه بوونی موسیقا په یوه ندی به خودی مندال وه هه یه. لایه نی سه په رشتی هه میسه تاییه ته به دایک و باوک و

له ژیر پکیفی نه وانه، به لام ژه نینی نامیریکي موسیقی به شیکه له لیپرسراویتی مندال. هندی دایک و باوک به غمو داخه وه نه وه ده هیښنه وه یادی خوږیان که چوڼ له سرده می مندالیداو له گه ل بې نارده زووی نه وان له به رانه بر موسیقادا به ناچاری درېزه یان به راهینان داوهو شتیک فیږبوون. بویه بریار دده دن به هر نرخیک بیت مندال کانیان بینه ژه نیار، ته نانه ت پیش نه وهی مندالانیان بینه وجود، نامیره موسیقییه که ی دیاری ده کن وهر له گه ل نه وهی توانی ده نگیک له پیاوډو ده ربه یتیت یان لیو به شمشاله وه بنیت، ناچاری ده کن بخوینیت. فرمیسک و شه پوهه راو نارېزاییه تونده کانی مندال هیچ کاریگه ریه کی نابیت و به هر به هایه ک بیت نارېزایی و به رگری مندال که ټیکه شکین و هه میسه بریارو ده ستوری دایک و باوک یه کجاری و پاشکاوه: (نیمه پاره دده دینه ماموستا، توش به توی و نه توی دهبی مه شق بکه یت) له م هه لومه رجانده پهنکه مندال هندی کات سرکه وتن وده سبه یتیت و هلی له هه موو باره کاندانم سووږبوون و پیداکرتنه له سر دایکی نمونه یی به گران دوه ستیت، به تاییت کاتی نه نجامه که پاش پیکدا هه لشاخان و کیشمه کیچی به رده وامی نیوان دایک و باوک و مندال که وده ستیت. له سرده می مندالیدا باشتین نامانجی فیږبوونی موسیقا نه وهی که زه مینه یه کی یارمه تیدر بو پیشاندانی هه سته کانی مندال فراهه م ده کات نه گه ر ژیانی مندالیک چه ندین بیبه شی بالی به سردها بکیشیت و، هه لومه رچی دلته نگیی توند به سریدا زالبیت، دهبی ریگایه ک بدوزینه وه تاکو نه م هه موو غه م و ناخوشییه پره وینیتته وه، بو نه م مه به سته ش موسیقا یه کی که له باشتین ریگاکانی رزگاربوون له سوزه توندو نازار به خشه کان، به و مانایه ی که تووږه یی نارام ده کاته وه و دلخوشی و بزاډ ریکه دخت و به شیوه یه کی هه سته پیکراو نارېحه تی و تووږه یی که م ده کاته وه.

به گشتی دایک و باوک و ماموستایان واه سیری فیږبوونی موسیقا ناکه، به لکو به بروای زوره یان موسیقا هونه ری ژه نینی نامیریکه و ناساییه که نه م بروایه هاوکات بیت له گه ل هه لسه نگاندن یان ره خنه گرتن له شاره زایی وتوانای مندال و نه نجامی نه مه بو زوره یی خانه واده کان روښنه، به ومانایه ی زوره یی کات مندال هه ولده دات له دریژدان به وانه که ی دور بکه ویتته وه یان ناکوکی له گه ل ماموستا که ی په یدا بکات

وځوی له ژه نینی نامیری موسیقا به دوور بخاته وه. له زوریه ی ماله کاندای پیا توپه کی کلیدل راو یان شمشالیک کی له که نار که وتوویان که مانجه یه کی توز لینیشتو و تنیا یادگاری هه وله بی به ره م و ناره زووه بابردووه کانی دایک و باوک بی نومیده کانه که به بی هو هه ولیدانده و له منداله که یان بکه ن فیری موسقابیت.

ده بی دایک و باوک له م باره یه وه چ ریگایه ک بگرته بهر؟ نرکی دایک و باوک نه وه یه که ماموستایه کی میهره بان و دل سوز هه لبریزن، واتا ماموستایه ک نه ک تنیا موسقا بزانتیت به لکو له رووی دهر ووناسیه وه ش یه ک به یه ک قوتابییه کانی بناسیت. تنیا ماموستایه که ده توانیت هانی قوتابی بدات موسیقای خوشبویت وحه زی ژه نیاربوونی له دهر ووندا بوروژینیت، تنیا نه وه که ده توانیت به م کلیده دهرگا کانی پیشکه وتن به رووی فیرخوازه نوییه کاندای بکاته وه. نرکی سره کی ماموستا نه وه یه که بتوانیت و له منداله که بکات ریزی لیبریت و خوشبوویت و پشتی پیبیه ستیت. هرکاتیک له ریگایه کدا سره که وتنی به ده ست نه هینا هرگیز ناتوانیت له فیربووندا پیشکه ویت. مندا له هرگیز ناتوانیت موسیقای خوشبوویت، نه گهر رقی له ماموستا که ی بیته وه. ناوازی سوزی دلی ماموستا زیاتر په نگدانه وه ی به سر دهر وونی مندا له ده بیت له ناوازی موسیقی نامیره که.

بوجه وگیرکردنی هر جوړه پیکدا هه لشاخان و کیشمه کیشیک. ده بی ماموستا و دایک و باوک مندا له دهر باره ی هندی بنه مای سره کی هه ماهه نگیان هه بی، هندی له و بنه مایانه ش به م شیوه یه ی لای خواره وه یه.

۱- نابی به بی ناگادار کردنه وه ی پیستر، واتا روژیک بهر له راهینان ده ست له وانه کانی مه شق بکیشریته وه.

۲- هرکاتیک بریاردرا ده ست له وانه که هه لبریت، ده بی خودی فیرخوازه که ناگاداری مه سه له که بیت نه ک دایک و باوک.

۳- بچا کردنه وه ی نه و پاشکه و تنانه ی که به هو ی ده ست له مه شق هه لگرتن تووشی مندا له که بووه، ده بی مندا له دیاری کردنی وانه به هیزکارو توژهن نامیزه کان نازاد بکریت.

له برچاوگرتنی نه م بنه مایانه ده بیته هو ی نه وه ی له دواساتی ده ست هه لگرتنمان

له وانه کان خومان به دوور بخهینه وه و گیانی سهر به خوی و لپرسراوی منډال به هیژ بکړیت. هروها منډال له وه دلنیا ده کاته وه که گهرچی گرینگی به وه ده دین فیږی موسیقا بیت، به لام بهر له وهی گرینگی به فیږ بوونی نه وه ده دین زیاتر گرینگی به هست و بیري ده دین و پیوهی پابه ندین.

نابی منډال به هو ی مه شق سهرکونه بکړیت، هروها ناشیبت به رده وام به ها گرانه که ی نامیری موسیقا و فیداکاریی باوک بۆ کرینی نامیره که به چاوی دابدیرته وه. نه م جوړه گوزارستانه هستی دلشکان و که موکوپری له لای منډال دروست ده کات، که مترین کاریگره یی نه ریی دروست ناکات له وهی منډاله که موسیقای خوشبویت. ده بی دایک و باوکان له پیشبینی کردنی تواناو بلیمه تی منډالانی خویان له بواری موسیقا به دوور بکه ونه وه. نابی هر گیز پرسته ی ناوا به کار بهینن:

– تو سه لیکه و توانایه کی سهرت هه یه به لام به و مهرجه ی به کاریان بهینیت.

– تو ده توانی بیته لیونارد برنشتاینی (LEONARD BERNSTEI) ی دووم به و مهرجه ی هول بدیت. په نگه منډال بۆ پاراستنی نه م ناره زوه بی سنورانه ی دایک و باوکی خوی چاو له تاقیکردنه وهی توانا راسته قینه که ی خوی بپوشیت. په نگه دروشمیکي له م جوړه له لای دروست بیت: (هرکاتی تاقیکردنه وه له بهر چاونه گرم باشتر ده توانم دایک و باوکم له خه یال شیرین و فریوده ره کانی خویان بهیلمه وه.) کاتی منډال زیاتر هانده دریت و ستایش ده کړیت واخه یال ده کات که له لایه دایک و باوکیه وه درک به گیرو گرفته کانی کراوه و بۆته جینگای گرینگی پیدانیا.

(روژلین) (ROSLYN) ی (۶) ساله ده بوايه له کوږسی سییه می مه شقی پیاوډا وانه یه کی نوی فیږ بیت. به و مانایه ی که بتوانیت به دووده ست هشت نۆته ی یه (نؤکتاف) ی (OCTAVE) بژه نیت.

ماموستا به شهرمه زاریه کی زوره وه چونییه تی ژه نینی پی نیشان ده دات و دواتر پییده لیت: (ده بینی چه نداسانه؟ نیستا توتا قییبکه ره وه.) روژلین به دودولی ونا په حه تییه وه په نجه کانی خوی جولاند، وهلی هر چه نده زیاتره ولی دا که متر دهی توانی لاسای ماموستا که ی بکاته وه و سهرکه وتنی وه ده ست نه ده هیئا، له

نه نجامدا به بی هیوایی و نارپه حه تییه وه ده چیته مال وه. له کاتی مه شقدا دایکی ناوای پیگوت: (ژهنینی هشت نۆته به یه کده ست نه وه نده ئاسان نییه و ژهنین به دووده ست له ژهنینی به یه کده ست دژوارتره). رۆزلین بیدرنگ پشتگیری له راپوډچوونی دایکی ده کات و کاتی سر له نوی مه شقی ده کرده وه به دانبه خۆداگرتن و هتواش به جوانی په نجه کانی ده جولانده وه و ناوازیکی راست و دروست ده هاته به رگوئ.

دایکی ده لیت: (ده بینم په نجه کانت به دروستی ده جولیتنی و ناوازه که ش راست و دروسته).

(رۆزلین) وه لآمده داته وه: (کاریکی قورسه!), نه و رۆژه له کاتی دیاریکراو زیاتر دريژه به مه شق ده دات. به دريژایی ههفته نه وه نده مه شق ده کات تاکو به بی که مترین که موکوپی وانه که فی ریئت. ده رک کردن به گیرو گرفته کانی مندا ل کاریکه ریی باشتی هه یه له پیدا هه لگوتن و راده برپین و چاره سه ره حازربه ده ست و یه کسه ره کان.

* خه رجی رۆژانه :

له مال و خانه واده کانی نه مړدا, ده بی خه رجکردنی پاره وه کو سوود وه رگرتن له خواردن و جلوبه رگ فیری مندا لآن بکریئت, له بهر نه وه ی ئه ویش نه ندایکی خانه واده یه, نابی خه رجی رۆژانه وه که خه لاتی که له پاداشتی ره و شت باشی و به خشیني ده سته ق بۆ نه نجامدانی کاریکی مال وه حسیبی بۆ بکریئت و لی کبدریته وه. به لکو به خشیني خه رجی رۆژانه ریگایه کی په روه رده ییه و ئامانجی تاییه تی هه یه و ئه م ئامانجه ش بریتییه له فی رکردنی ریگای سوود وه رگرتن له پاره به قبول کردنی لی پسرایی و هه لباردنی شایسته. له بهر نه وه راپوډچونی ده ره وه ی ئاستی شیوه ی سوود وه رگرتن له خه رجی رۆژانه ده بیته هوی لادان له ئامانجه سه ره که که, ته نیا نه وه نده به سه که باره کانی سوود له پاره وه رگرتن وه که خه رجی هاتو وچوو نانخواردنی نیوه پړو کتیب و که لوپه لی نووسین و شتی دیکه پی شتر دیاری بکریئت. کاتی مندا ل به ریکی که شه ده کات, ده بی بره پاره ی خه رجی رۆژانه ی زیاد بکریئت تاکو بتوانیئت خه رجی زیاتری خوی وه که مافی نه نداییه تی له یانه کان و خه رجی که شت و سه یران و شتی دیکه ی پی دابین بکات. دوورنییه مندا ل به خراپی سوود

له خه رجی روژانه وه بگریټ، هندی له مندالان به باشی پاره خه رج ناکه، واتا له ماوه یه کی که مدا پاره به باده دهن. ده بی له م بارانه دا له سهر بنه مایه کی بازرگانی گفتوگوی له که لدا بگریټ و هه ولدیریټ هه ماهه نگی و گونجانیکی هاوبه ش به پرنیټه دی. له زوری له وبارانه ی که مندال توانای پاراستنی پاره ی نییه، باشره خه رجی روژانه دابه ش بگریټ و له هه فته یه کدا دوو یان سی جار بدریټه مندال. له هه مان کاتیښدا نابی خه رجی روژانه وه ک هؤکاریک بؤ فشارو ناچارکردن و کونترولکردنی مندال سوودی لیوه بگریټ یان له کاتی رق وشه پرو کیښه دا له سهری بپردیټ، به پیچه وانه شه وه له کاتی خوشپه وشتی و لیپازیووندا زیاد بگریټ. خه رجی روژانه ی گونجاو و ناقلا نه چییه؟، بؤنم پرسیاره وه لامیکی نیوده وه له تی نییه. ده بی خه رجی روژانه ی مندال له که ل گوزمه وه دهرامه تی نیمه دا بگونجیټ. جگه له وه ی ده بی خه رجی روژانه ی گشت قوتا بیان له به رچاو بگرین. نابی زیاد له سنووری توانای خومان خه رجی روژانه ی مندال دیاری بکه ین. هه رکاتی مندال نارپه زایی پیشاندا ده توانین به وپه پی هاوریټیه وه به لام به خوشه ویستییه وه پیټیلین: (زور حه زمان ده کرد بره پاره یه کی زورترمان بؤ خه رجی روژانه تهرخان بکردبوايه، به لام به داخه وه دهرامه ت و بودجه ی نیمه دیاریکراوه). نهم جوره قسه یه زور باشره له وه ی نیمه هه ول بده ین برپا به مندال به پنین که له راستیدا پیویستی به خه رجیه کی زورتر نییه. په نکه پاره ش وه کو هیزوتوانا له ده ست که سیکی نه زمون نه دیته به ناسانی بجیټه قالبی خراب سوود لیوه رگریټه وه. نابی خه رجی روژانه له ناستی پیویستی مندال تیپه ریټیټ واتا نابی پاره یه کی زوری بدریټی، له سه ره تادا وا باشره خه رجیه کی روژانه ی دیاریکراو به س بیټ و دواتر به ره به ره سهر له نوی چاوی پیدا بخیشینریټه وه، چونکه به خشین و دیاریکردنی پاره ی زور به چاکه ی مندال ته واو نابیټ. ده بی نه و کاته خه رجی روژانه ی مندال دیاری بگریټ که وا بجیټه قوتا بخانه و بزانی پاره حیساب بکات و بتوانی بؤ یه که ی بچو وکتر وردی بکاته وه. ده بی هه میسه مه رجیکی سهره کی له به خشین پاره له به رچاو بگریټ. روونکردنه وه ی نه وه ی که هه رکاتی مندال ده ست به خه رجی روژانه ی خوی بگریټ و که مخه رجی بکات، جا له هه فته یه کدابی

يان له مانگي ديار يکړ او پاشک و ته که بڼ خويي تي و نه و له خاوه نډاريه تي پاره که يان له هه لگرتني له حيسابي هه فته يان مانگي داهاتووي خوي سهره بڼه سته، کاريگه رييه کي باشي ده بيت بڼ هانداني منډاله که.

* هاوړپيان و هاوگه مه کان:

هه موومان نه و راستيه مان قبوله که و باشته منډالانمان خويان هاوړپ بڼ خويان هه لېږتړن. ئيمه بېرومان به نازادي هه يه و دږي نه وه دين هوښداريي به منډالان بده دين و ناگاداريان بکه ينه وه، ده شزانين که کومه لگاي نازادانه يه کيکه له بڼه ما کاني ژياني ديمو کراسيه ت. له گه ل نه وه شدا زور جار روو ددات که منډالتيک (هاوړپياني) به ينيته وه ماله وه، به تاييه ت نه و هاوړپيانه ي د بڼه جيگاي پق ونه فره تي خانه واده. رهنگه ئيمه زور که يفمان به منډالي لاف ليده رو فشه که نه يه ت يان دلې منډاله کانمان دهره نجينين چونکه هاوړپيه تي که ساني دروژن وقسه چين ده کات. وه لې مادامه کي ره وشت و رهفتاريان به و شيويه نيه که هرگيز نه تواني ت بهرگي بگري ت، و باشته پيش نه وه ي بچينه نيومه سه له که وه، دان به خودا بگري و دهر باره ي نه م هه لېږاردنه ليورد بڼه وه و چاوخشان دنه وه يه کي پيويست نه نجام بده دين. بڼه له سهنگان دنې هه لېږاردني هاوړپ له لايه ن منډالانمانه وه چ پيوه ريکمان له بهر ده سته؟ ده بي هاوړپيان کاريگه ري و شويته واري به سوودو چاککاريان به سر يه کتريدا هه بيت. منډال هه ميشه پيويستي به وه هه يه ناويته ي نه و که سايه تيبه جوړ او جوړانه بيت که ته و او که ري که سايه تيبه خوي بيت. چونکه بڼ نمونه منډالتيکي گوشه گير پيويستي به وه هه يه له گه ل نه و هاوړپيانه تيکه ل بيت که کومه لايه تين و منډالتيکي ترسنوکيش پيويستي به هاوړپيه تي کردن و تيکه ل بڼوني که ساني سهره خوتره، ده بي منډالتيکي ترسنوک دوستايه تي له گه ل منډالاني نازاددا بکات، هه روها نه و منډاله ي سيفاتي کورپه يه کي ساوای هه يه ده بي سوويکي زور له دوستايه تيکردني هاوگه مه پيگه يشتو وه کاني وه ريگري ت، نه و منډاله ي زور خه يالپالوي ده کات پيويستي به تيکه لاو بڼه له گه ل منډالاني واقع بينتر، منډالتيکي تووړه و شهراوي به هو ي تيکه لاو بڼون به منډالتيکي به هيتر و نه ل گونجاوتر به شيويه يه کي کاريگر ديته سهر ريگاي راست. ده بي نامانجي ئيمه نه وه بيت به هو ي ناماده کردني

زەمێنەی تێکەڵاویونی منداڵان بەکەسایەتیە جۆراوجۆرەکان ھۆکاری چاککردنەوەی کەموکۆرییەکانیان ئامادەبکەن. دەبێ تاپێمان دەکری ھەولێ ئەو بەدەین کە مەندالەکانمان تێکەڵی ئەو مەندالانە نەبن کە لە رووی کەسایەتیەوە چۆنیەکن .

بۆ نموونە دوو مەندال کە ھەردووکیان (تووڕە وشەپاوی) و ئەھلی سنوور بەزاندن و دەستدریژین بە ھۆی تێکەڵبوون لەگەڵ یەکتەیدا جاریکی دیکە ئەنجامیکی پێچەوانە وە دەست دەھێننەو. دوو مەندالی شەپخواز بە ھۆی تێکەڵاویون و ھاوڕێیەتی کردنی یەکتەری جاریکی دیکە بەشیوەیەکی یەکلارەکی شەپخوازتر دەبن. دەبێ بەتایبەت ئەھلێن مەندالانمان ھاوڕێیەتی لەگەڵ ئەو مەندالانەدا بکەن کە ئارەزووی خراپەکارییان ھەیە. لەبەر ئەوەی پەنگە ئەم مەندالانە بە ھۆی ئەزموونەکانی خۆیانەو چ لە قوتابخانە چ لە چوارچێوەی مائەوہ بێنە سەر مەشق و جێگای لاساییکردنەوەی مەندال. چاودێری کردنی مەندال لە دیاریکردنی ھاوڕێیانی خۆی کاریکی زۆر ھەستیار و دۆزوارە دەبێ ئێمە تاپێمان دەکری مەندالەکانمان لە ھەڵبژاردنی ھاوڕێیانی خۆی ئازاد بکەین و لێپرسراویەتی خۆمان لەم روووەو تەنیا بەو سنوور بەند بکەین کە بەشیوەیەکی ناپاراستە و خۆ ھانی مەندال بەدەین ھاوڕێی بەسوود ھەڵبژێرێت.

* بەخێوکردنی گیاندارە مائییەکان:

کاتی کە مەندالێک بەلێن دەدات چاودێری ئازەلێکی مائی بکات، تەنیا نیازپاکیی خۆی پێشان دەدات و نایەوی شارەزایی خۆی بە ئێمە پێشان بدات. پەنگە مەندالێک پێویستی بە گیاندارێکی مالکیرا و ھەبێت و زۆریشی خۆشبووێت، بەلام بەدەگمەن ھەڵدەکەوێت بێتوانێت وەکو پێویست چاودێری بکات. ناتوانێت لێپرسراویەتی پاراستنی ژیانی گیاندارێک بە تەنیا بخرێتە سەر شانێ مەندال. بۆ پێشگیری لە ھەر جۆرە رەنجاندن و پێکدەھەڵشاخانی کە لەنیوان مەندال و دایک و باوک باشتر وایە دایک و باوکمان ھەمیشە بزاندن کە لە بەخێوکردنی ئەو گیاندارەو کە جێگای ھەزو خۆشەویستی مەندالە، مەندالە کە پشکێکی گەورە ھەیە. پەنگە مەندال لەگەمەکردن لەگەڵ گیاندارێکی مائی خۆشەویستی پێبەخشێت و سوودیکی گەورە ببینێت. ھەر ھەوڵە پەنگە لە ھاوبەشیکردن بۆ بەخێوکردنی گیاندارێکی مائی دەرەنجامیکی

نهریږی وه ده دست بهیښت، به لام ده بی همیشه لیپر سراویه تی چاودیریکردنی
سه لاهه تی و ژیانی گیانداره که له سر شانی که وران دایت.

رسته کانی نارم زوو مه نډکردن و گیانی سه ربه خوږی

دایکو باوک کیکی باش همیشه وه کو ماموستایه کی باش تیده کوشن زیاتر و زیاتر
رازیبونی منډال وه ده دست بهیښن و به گشتی له یارمه تی دانی منډال بو ه لېژاردنی
هاوړی و سود و هرگرتن له وزه ی که سیی خوږان هست به دلخوشی و
شادومانییه کی فراوان ده که ن، نیمه ده توانین له گفتوگو کردن له گال منډالان رسته ی
وا به کار بهیښن له بړوا بوونی نیمه له مېر ه لېژاردنی بړیارو نه خشه عاقلانه که ی
نه وانه وه سه رچاوه ی گرتی. له بهر نه وه کاتی وه لامی ده روونی نیمه بوداواکاری و
خواستنه کانی منډال (به لی) یه ده توانین رازیبونی خوږان به شیوه یه ک پیشان بدهین
که هستی سه ربه خوږ خوازی منډال تیر بکات. نه مه ش چند نمونه یه که بو شیوه ی
گوونی به لی:

– هر کاتی خوږ حه زبکه یت....

– نه کهر خوږ زور حه زت لی بی.

– نه وه توی که ده بی له م باره یه وه بړیار بده یت.

– بړیار دان به ته وای له سر شانی تویه. یان نه کی تویه نه کهر تو په سندی بکه یت
منیش قبوله.

وه کو روون و ناشکرایه وه لامی وشک و بریشکی (نا) منډال دلخوش ده کات. به لام
راژانده وه یه کی کورتی نه م به لی یه له به ران به رنه م رازیبونه دلخوشی و شادومانی
منډال زیاتر ده کات، چونکه وا هست ده کات که خوږ بړیار ده دات و نه م هسته
ده بیته هو ی به هیز کردنی متمانه به خوږ کړنی منډاله که.

به شی پینجه م:

ریککاری: نازادی و لیپرسراویه ت

- نه نجامه کانی گومان و دوودلی له جیهانی نه مړدا.
- پیوستییه سوزییه کانی دایک و باوک و سته مکاری مندالان.
- ریگا پیدان.
- شیوازه نوییه کان: چه ندریگایه کی نوی بۆ رووبه پووبوونه وهی هست و جووله کانی مندالان.
- ریککاری و ناراسته کردن: له رابردوو و ئیستا دا.
- سی ناوچهی ریککاری و ناراسته کردن.
- هونه ری دیاریکردنی پالنه ره پر له مه ترسییه کان.
- مه سه له کانی ریککاری و ناراسته کردن وجموچوله جهسته ییه کان.
- به هیژکردنی ریککاری و ناراسته کردن.
- هرگیز نابیت مندال له دایک و باوکی بدات.
- لیدان له سمتی مندالان.

نه نجامه کانی گومان و دوودلی له جیهانی نه مړدا

دهرباره ی ریکخستن و ناراسته کردن مندالان چ جیاوازیه ک له نیوان باپیرانمان و خودی ئیمه دا هیه؟ باپیرانی ئیمه به رده وام له په روه رده و فیژکردنی مندالاندا هیژو ده سه لاتیان پیشان دده له کاتیکیدا نه گهر ئیمه بمانه وی هر ههنگاو یک له م ریگایه دا بهاویین رووبه روی گومان و دوودلی ده بینه وه. تهنانه ت باپیرانمان له و کات و بارانه ی له هه له شدا بوون به بروابه خو بوون و دلنیا ییه وه پرۆسه ی په روه رده بیان به نه نجام ده گه یاند، له کاتیکیدا ئیمه تهنانه ت درباره ی هه لبراردنی ریگای دروستی په روه رده کردنیش به گومان و دوودلییه وه ههنگاو ده نیین. نه م گومان و دوودلییه درباره ی چونییه تی په روه رده کردن مندالانی نه مړد له کوپوه سه رچاوه ده گریت؟ هه موومان درباره ی (فرۆید) (froued) و ده روونناسی و چاره نو سه پر له مه ترسییه کانی قوناغی فه وتینه ری مندالی گویمان له هه ندی قسه بووه. ئیمه گشتمان به رده وام له م دوودلییه دا ده ژین نه وه ک هیدمه یه ک به ژیا نی

مندالانمان بگه یه نین، نهم نامه یه ی ژیره وه که له لایه ن دایکیکه وه نووسراوه و بومن په وانه کراوه به ته وای نهم راستییه دوویات ده کاته وه:

(ژوره ی کات بق من زور دژواره که کارلیکراوی و هسته کانی خوم به قسه دهربرم، په ننگه بتوانم به نووسین نه وشته راشه بکه م که شوینه واریکی قول له دلما به جیده هیلی، نه گره هرکاتی شتیکم به نه گوتراوی وازلیه پنا، ده زانم توخوت له میانی رسته کانه وه په ی پی ده بهیت، سوپاسی توده که م که هاتیه کلیسای نیتمه وه له گه ل چه ندایک و باوکیکدا گفتوگوت کردو گویت لیپاگرتین. گهرچی دهرباره ی په روه رده و فیرکردن زانیارییه کانی نیتمه به نه اندازه ی ته وانه بون تاکو به پی پی پتویست سود وهریگرین. له گه ل هه موو نه مانه شدا خالیک له قسه کانی تودا کاریگریه کی فراوانی به سر مندا هه بوو. کاتی گوت هیچ دایک و باوکیک حه زناکه ن به نه نقه ست هه نگای ودها باوین که له روی سوزیه وه منډاله که یان بیزار بکات، به لکوه ندی کات به هوی بی ناگاییه وه هه نگای ودها ده نین که زیان به منډاله که یان ده گه یه نیت.

هیچ یه کیک له نیتمه به نه نقه ست هه نگای ودها ناویت که له روی دهرونی و ره وشتی و سوزیه وه زیانی بومنډال هه بیت، له گه ل هه موو نه مانه شدا نیتمه زور به مان به بی هو منډاله کانمان نازار ده دین. هه ندی کات له دله وه ده گریم له به رنه وه ی به بی بیرکردنه وه شتیکم به رانه رمنډاله کانم کردوه یان گوتوومه. له خودای گوره ده پاریمه وه که جاریکی دیکه من له هه نگای ناوا زالمانه بپاریزیت. ره ننگه هیچ کاتیک نهم هه لانه دووباره نه بڼه وه. به لام شتیکی خراپه راتوته جیگای هه نگاوه زالمانه کانم. به ومانایه ی که ده ترسم وپه شیمانم. نهم ترس وپه شیمانیه ش گیانم ده کروژیت، چونکه واهه ست ده که م منډاله که م به درژیایی ژیانی خوی تووشی به ختره شیی کردوه).

هیچ که سیک ناتوانیت دهرباره ی هاوپتییه تی و پاکخوازی نهم دایکه که مترین دوودی بخاته نیودی خویه وه، به لام هه رکاتیک نه و له جیاتی هه سترکردن به گوناهاکاری ناگاداری و زانیاریه کی زیاتری له په روه رده کردنی منډالدا هه بیت، بومنډاله که زور زور سودمه نتره. ده توانریت دایکیکی ناوا به ودایکه بجوینریت که کاتی ده ستیکی

شکاو ده بینیت ده قیزینیت و یان کاتې خوین ده بینې بیهوش ده بیت. نیمه چاوه پړې کارزانی وکه مه دلسوزیه کی پزیشکین، نه ک به زه یی پیداهاتنه وه یه کی زړو گریه وزاری. هه روه ها دایک و باوکان ده توانن پینه گه یشتن و که موکوپیی ره وشتی مندالان به ریگایه کی نیوه پیشه یی و هریگرن، نه گهر زیاد له پیویست خوی نه که ویته نیودای سۆزه وه، زۆربه ی مه سه له ریکاریه کان وئاراسته کاره کان هه ره له خویانه وه چاره سه رده بن. به پیچه وانه وه شه وه نه گهر هم مه سه لانه به توپره یی وخیراییه وه و هریگرن، پرهنگه ناقیبه تی سه ختونا سازگاری واییتته ناروه که به دریژیی سالانیکی دوروودریژ دایک و باوک و مندالان نوقمی به ختره شیی بکات.

پنویستییه سۆزیه کانی دایک و باوک و سته مکاریی مندالان:

ده بی دایک و باوک منداله کانی خویان خوشبوویت، به لام هیچ مندالیک پیویستییه کی یه کسه ری به وه نییه که دایک و باوکی له هه موو چرکه یه کدا سۆز و خوشه ویستی خویانی پی پیشان بدهن. نه و دایک و باوکانه به ته وای هه لن که به بیانوی مانا به خشین به ژیا نی خویان یان پاراستنی ئاسوده یی خانه واده یی به رانبه ر منداله کانی خویان له هیچ شتیکدا دریغان نییه وله ترسی ده لره نجان و دلشکان و له ده ستدانی خوشه ویستی منداله که ته نانه ت ده سه لاتی ماله وه شی پی ده سپرن، له بهر نه وه ی منداله کان به زانینی تینوویه تی دایکان و باوکانیان بۆ خوشه ویستی، به رده وام به خراپی سوود له م تینوویه تییه و ه رده گرن و وه ک سته مکاره دیکتا توره کانیان لیدی ت و ده بی هه موو نه ندامانی خانه واده وه ک تۆکه ریکی نه لقه له گوئی نه وان بن. زۆربه ی مندالان باش له وه گه یشتوون کاتې که به خوشنه ویستن هه ر شه له دایک و باوکیان ده کهن نه وه ی ده یانه ویت به ده ستی ده هیتن. هه رکاتې شتیکیان بوویت چه که که ی خویان به کار ده هیتن:

(نه گهر ئاوا ئاوا نه که ییت ئیدی تۆم خوشنا ویت)، به م شیوه یه دایکان و باوکان به رده وام هه ست ده کهن که له ژیر هه ر شه دان. زۆربه ی دایکان و باوکان زۆر ده که ونه ژیر کاریگه ری قسه کانی مندال، بویه ده پارینه وه و تکاده کهن و هیوای نه وه له مندال ده خوازن که هه میشه نه وانی خوشبوویت، به سپیشاندانی

خۆشەويستىيەكى زياتر بە منداڭ و وەديھتەنەنى گشت داواكارىيەكانى، تىدەكۆشەن بەتەواوى جىگەي خۇيان لەنىو دليدا بكنەوہ.

رېگا پيدان بەرەلاكردن: چ جياوازيەك لەنىوان مۆلەتپيدان و جلەو بەرداندا ھەيە؟ رېگا پيدان برىتيە لەو پەوشەي كە لەسەر بناغەي بچووكى منداڭ بنيادنراوہو قبولكردى ئەو راستىيە كە (مندال منداڭ) و، ناتوانى بۆ ماوہيەكى دووردريژ كراس وچاكەتەكەي بە خاوينى رابگريت و منداڭ راكردى پى باشترە لەھيواش رويشتن، لەلای منداڭ فەلسەفەي بووني درەخت پيدا ھەلگەپانىيەتى و سوودى سەرەكى ئاوينە لاساكردنەوہيە بەھۆي ئاوينەكەوہ.

بناغەي پرەنسىپى رېگاپيدان بەمندالان لەسەر قبولكرديان وەك بوونەوہرى خاوەن ماف بنيادنراوہو مافى خۇيانە ھەموو جۆرە ھەستوو ئارەزوويەكيان ھەبيت، دەبى ئازادىي ھەبووني ئارەزوو لەلای منداڭ پەھاو بى سنوور بيت و دەبى ھەموو ھەست و خەيال و بىروخەون و خواستەكانى بەپىي ئەم پرانسيپەوہ قبول بكرين و جىگەي ريژين و بەھۆي ھۆكارە پىويستەكانەوہ ئازادانە پيشان بدرين. بەلام نابى پەوشت و پەفتارى شەپ خوازانە و زيانبەخش رېگەي پيدريت و ھەركاتى شوينەوارەكانى بەديار كەوتن دەبى دايك و باوك دەست بخەنە نيوپەوہ و شەپۆلە خرۆشاوہكانى سۆز بەرەو ريەرەوہ بى مەترسيەكان ببردرين. ئەم ريەرەوانەش برىتين لە وينەكيشان، نيشانەشكىنى، پرینەوہبەشارو، مشتبازى لەمروڤە پەپۆينەكانى ھاوبەژنى منداڭ و، نووسىنى شيعرو چىرۆكە تاوانبارىيەكان و ھتد. بەشيوەيەكى گشتى دەتوانريت بگوتريت رېگاپيدان برىتيە لە قبولكردى پەوشت و خەيالكردن لەھەمان كاتيشدا بتوانريت سۆزە توندەكانى منداڭان بخريئە نيورپەرەوہ بى ئازارەكان، لەكاتىكدا جلەوبەردان برىتيە لە رېگادان بەھەنگاوە نەخوازوو ناپەسندەكانى منداڭ، رېگاپيدان دەبيتە ھۆي پشتبەخۆبەستن و زيادبووني تواناي منداڭ لەپيشاندانى بىروھەستەكانى خۆي لە كاتىكدا بەرەللاكردن دەبيتە ھۆي نىگەرانى و دوو دلى و زيادكردى پيشبينىيەكانى منداڭ بۆبەدەستھيتانى ئەو تايبەتمەنديانەي كە ناتوانرين بەدەست بھيئرين.

* شپږوازه نوییه کانی: چهند ریځگایه کی نوی بۆ رووبه پروو بوونه وهی هه ست و و

ره فتاره کانی منډالان:-

هه لومه رچی سه ره کیی شپږوازی نویی ناراسته کردن و ریځکاری، جیا کردنه وهی نیوان ناره زوو و جووله و ره فتاره کانه .ئیمه بۆجووله و بزوته کانی سنوریک داده نیین له کاتیځدا هه رگیز نابی ناره زووه کانی سنور به ند بکهین.

مه سه له ناراسته یی و ریځکارییه کانی به گشتی دووبه ش له خۆده گرن: هه ست وهه لچوونه پر له تووپه ییه کانی ره فتاره پر له تووپه ییه کانی که ده بی به ریځگایه کی جیا له وی دیکه به پړوه بېرین و هه ربه شیک له هه ست و هه لچوونه کانی منډال به ته واوی دیار بکړین و هوکاره کانی پېشاناندانی هه سته کانیشیان فه راهه م بکړین ،له کاتیځدا ده بی زۆربه ی جار جووله و بزوته کانی سنور به ندو راست بکړینه وه، په ننگه هه ندی کات ده ستنی شانکردنی هه سته کانی منډال بۆ لادانی رووبه پروو بوونه وه و پیکدا هه لښخان خوی له خۆیدا به س بیت:

دایک: ده لئی نه مړو تووپه یت!

کوپ: دیاره که تووپه م.

دایک: له ده روونی خۆتدا هه ست به نار هه تیه کی زۆر ده که یت.

کوپ: راسته .

دایک: له یه کیک تووپه بوویت؟

کوپ: به لی له تو تووپه م.

دایک: به من بللی بۆچی له من دلگیریت؟

کوپ: له بهر نه وهی منت نه برده پارکی منډالان وه لی (ستیف) (steve) ت برد.

دایک: هه لبه ته تو له م شته تووپه بوویت، مه رجت له گه لدا ده که م ناوات به خۆت

گوتووه: (دایکم ستیفی له من خۆشتر ده ویت .)

کوپ: راسته .

دایک: نایا به راستی هه ندی کات وا بیر ده کاته وه؟

کوپ: وایه!

دایک: کوپم گوپیگره! کاتی هه ستنیکی وا بالت به سه ر داده کیښی و هره مه سه له که

به من بلّی.

ده بّی له هندی باری دیکه دا سنووریک بّوجوله و بزوته کانی مندال دیاری بکړی. کاتی که (سام) (SAM) ی (٤) ساله ده یویست دهمی پشيله که ی ه لّزړی تّی تا کو بزانی چی له ناودایه، حزی پشکینه زانستییه که ی ئوی به پړه و زانی به لام به پروا به خّوبونه وه رهفتاره ناپه سنده کانی (سام) ی جلّه وگیرکرد وگوتی: (ده زانم که حه زده که ی بزانی چی له ناودایه، به لام نابّی دهمی پشيله ه لّزړی تّی تّی. لیگه پّی بزنام ئایا ده توانم وینه یه ک په یدابکه م تا کو به هّویه وپیشانت بدهم ناوده می پشيله چی تیدایه؟).

کاتی دایکی تید (ted) بینی که و تیدی پینچ ساله له سهر دیواری ژووری پیشوازیدا وینه ده کیشی ئه وه نده تووړه بوو که ده یویست لیّ بدات، وه لی هستی به په شیمانی کردو له حیاتی ئه مه ئاوی پینگوت: (تید! سهر دیوار جیگای وینه کیشان نییه. ده بّی له سهر کاغز وینه بکیشریّت. وهره ئم سیّ پړه کاغزه بگره تاحه زده که ی وینه بکیشه!). ئه وکات دهستی به پاککردنه وه ی دیوار کرد. (تید) ئه وه نده که وته ژیر کاریگه ری لیّوردنی دایکی یه کسهر گوتی: (دایه زّورم خّوشده ویت!).

ئم شیوه مامه له یه به پرفتاری دایکک له مالّیکی دیکه دا به راورد ده که یین: دایک: (چیده که ی؟ نازانم چاره م له گه لّ تو دا چپیه؟ نابّی بزانیّت که نابّی دیوار پیس بکریّت؟) یان (ده به نگ فه و تام له ده ست! کاتی باوکت هاته وه باسی ئم شاکاره تازه یه ی تّوی بّوده که م ئه وکاته ببینه چّونت ته نبّی ده کات).

ریککاری و ئاراسته کردن: له رابردوو و ئیستادا

جیاوازییه کی گه وړه له نیوان ریککاری و ئاراسته کردنی رابردوو و ئیستادا هیه. له رابردودا له روی ریککاری و ئاراسته کردنی مندالانه وه دایک و باوکان هه ولیان داوه جووله نه خواستراو ناپه سنده کانی مندال جلّه وگیر بکه ن، به لام گرنگیان به هّوی په یدابوونی ئم جووله و بزوته ناپه سندانه نه ده دا. زّوربه ی جار سنووربه ندکردنه کان له چوارچپّوه ی تووړه یی و هه پړه شدا به دیار

ده که و تن و به رده و ام مؤرکیکی توند پړه وانه و پر له سستو سوک کردنیان هه بوو. جگه له مانه، ناگادار کردنه وه و هوشداریه کانی ریڅکاری و ناراسته کردن له وکاته دا نه نجام دهران که منډال که مترتوانای بیستنی هه بوايه و قسه ی وا به کار دهات که به سه دان جار به رگری و روپه پوو بونه وه ی منډاله که ی زیاتر ده کرد. زوریه ی جار منډال دهر نجامیکی وای له م ریڅکاری و ناراسته کردنه دا به ده ست ده هیئا که جووله تاییه تییه که ی شایسته ی پرخنه و ناگادار کردنه وه نه بووه. به لکو زیاتر بؤ نه وه ناگادار کراوه ته وه و هوشداریی دراوه تی چونکه مروفیکی باش نه بووه. به لام نیستا، ریڅکاری و ناراسته کردنی منډال له سر بناغی ناوړ دانه وه و گرینگی دان به هه ستور رهفتاره کانی منډاله وه بونیاد نراون. دایک و باوکان ریگا به منډال دده ن (له چنه د هه لومه رچی که دا که دواتر ده بیته جیگای گرینگی پیدان و باس کردن و لیور د بونه وه ی نیمه) دهر باره ی هه سته کانی خوی قسه بکات، به لام سوورن له سر نه وه ی که جووله و پرهفتاره ناپه سند و نه خواستراوه کانی سنوور به ند بکن و به رزه فتی بکن. نه دیاریکردن و سنوور به ندکردن به شیوه ی که نه نجام ده دریت که عیزه تی نه فسی دایک و باوک و منډال بریندار نه کات، جگه له م ش، سنوور به ندکردن هکان لایه نی دکتاتور یانه و نالوژییه کی نییه، به لکو له گشت روویه که وه په روه رده یی و که سایه تیسازه. له هه مووی گرینگتر نه وه یه نه دیاریکردن و سنوور به ندکردنانه به بی زور لی کردن و پیشاندانی توو پره ییه کی فراوان نه نجام ده دریت. دلشکندن و ره نجانندی منډال پیشبینی و درک ده کریت، نابی سر له نوی ناگادار بکړینه وه و هوشدارییان بدریتی نه گهر هاتوو چه زیان به م سنوور به ندکردنانه نه بوو. کاتی ریڅکاری و ناراسته کردن به م شیوه یه بیت، پرنکه منډال بخاته سر نه و باوه پره ی به ثاره زووی خوی نه وه به پیویست بزانیته که هه ندی رهفتارو جووله ی سنوور به ند بکړیت و جله و گیرکردنی هه ندیک پرهفتارو جووله ی خوی قبول بکات. له م رووه وه پرنکه هه ندیک جار نه و ناراسته کاری و ریڅکارییه ی دایک و باوک نه نجامی دده ن هر له خوی وه په یدابیت و منډال به په پره وکردنی پرهوشت و رهفتاری دایک و باوک به ره به ره فیرده بیت که چوڼ رهفتارو رهوشتی خوی چاکبکاته وه.

سی ناوچه ی ریڅکاری و ناراسته کردن:

منډالان پیویستیان به وه هه یه که به شیوه یه کی راشکاو و روشن پرهوشتی په سندو

ناپه سهندیان پېښناستېرنېټ، کاتې ټاگایان له سنووری جووله و رهفتارو ههنگاهه
 رپېډراوه کان بېټ ههست ده که ن دلنیاو دلرامترن، به پېی روونکرده وه کانی دکتور
 (فریتز ریدل D.R FRITZ REDIL) ده توانرېټ بگوترېټ که په وشتی مندال سې
 ناوچه ی هه یه نه وانیش سه وزو زهر دو سوورن. ناوچه ی سه وز په وشته په سهندو
 ریگا پېډراوه کانه، وانا نه و ناوچه یه یه که به وپه پری ویست وچه زو شادومانیه وه
 تیایدا به مندال ده لېین به لې. ناوچه ی زهر نه و په وشته ده گریته وه که ناپه سهندو
 نه خوازاون، به لام په نگه به هوی کی تاییه تییه وه بتوانرېټ لېی بیوردرېټ و ریگای
 پېډرېټ. بې نمونه ده توانرېټ به م بارانه ی خواره وه ناو ببرین:

۱- لادانه سه ره تاییه کان:

نه و شوفیره ی که تازه سووکانی شوفیرېی گرتوه، هه رکاتیک ټاماژه مان بویکرد
 که ده بې به لای راستدا بشکینېټ و، که چی نه و به ره و لای چه پ بشکینې، نابې
 موله تی بدرېټې. نه م هه له یه به نومیدی چاکبوونه وه و راستکرده وه ی ټاینده یی
 شایانی لیبوردنه.

۲- نه ولادانه ی به هوی هه لومه رجه ناټاساییه کانه وه پووده ده ن:

نه و بارانه ی که تاییه تی و ناټاسایین وه کو رووداو، نه خوشی، نیشته جیبوون له
 شوینکی نویدا، جودابوونه وه له هاوړپیان و، مردن و ته لاق له خانه واده دا ده بېته
 هوی نه وه ی که چاو له هندی که موکوپې په وشتی مندال بېوشرېټ، نه م چاوپوشینه
 له له به رچاوگرتنی هه لومه رجه دژواره کاند پتویستی به چه ند یاسایه کی پیاده کراوی
 نوی هه یه. ټیمه نالین نه م ره وشته په سنده، له راستیدا ریباری ټیمه به باشی باس
 له وه ده کات که نه م په وشت و پهفتاره ده بې ته نیا به هوی په یدابوونی هه لومه رجه
 ناټاساییه کانه وه لېی بیوردرېټ و پېگای پېډرېټ.

ناوچه ی سووریش نه و په وشت و رهفتارانه ده گریته وه که به هیچ شپوه یه ک ریگایان
 پینادرېټ و ده بې جلّه وگیری لې بکرېټ. ره وشت و پهفتاره ریگا پینه دراوه کان
 بریتین له و په وشت و رهفتارانه ی که سه لامه تی و خوشگوزه رانیی خانه واده ده خه نه
 مه ترسییه وه و هیدمه یه کی گوره به بنه ماگیانی و مادیه کانی ده گیه نن. هه روه ها
 نه و پهفتارو په وشته نش له خوده گریټ که له رووی یاسایی و ره وشتی و

كۆمەلايەتتەيەو قەدەغەكراون .بەھەمان ئەو ئەندازەيەى كە رىگا پىددا نە ناوچەى سەوزدا گرىنگىيە ھەيە , بەھەمان ئەندازەش قەدەغەكرنى جوولەو رەفتار لە ناوچە سوورەكاندا مەسەلەيەكى ژيانىيە . كاتىك مۆلەت بە مندالىك دەدرىت دەست كارىي رىگا پىنە دراو بكات , دوودلى و ناپەھەتتەيەكەى روو و زىادبوون دەپوات , كوپىكى بچووكى ھەشت سالا كە مۆلەتى پىدرايوو لەكاتى بەرىدا رۆيشتنى پاسىكدا خۆى بەپشتەو ھى وەبكات , دايكى بەو تەوانبار دەكرد كە خۆشيناوئەت و بە ئاوازيكى رەخنەگرانەو ھى ئاواى بە دايكى دەگوت : (ئەگەر بە راستى منت خۆشبوويستبايە ھەركىز ئامادە نە دەبوويت رىگا بە من بەدەيت خۆم بخەمە نئو مەترسىيە مردنەو ھى) , كوپىكى دىكە باو ھەرى و ابوو باوكى ئەو ھەندە پابەندى ژيانى ئەو نىيە چوئە مۆلەتى پىدرايوو چەقۆيەكى دوگمەدارى ھەيئەت . كوپىكى دىكە بەسەختى لە دايك و باوكى رەنجابوو چوئە لە چوونە نئو گەمە دىرئانەكەى ھەرىپىيانى جەلەو گىريان نە كرەبوو كە لە تاقىگەى زانستى ئەنجاميان دابوو و بەسەختى ئازاريان دابوو . بەشەو ھەيەكى گشتى : كاتىك مندالان ئەو ئارەزووانە پىادە دەكەن كە لەلایەن كۆمەلگا ھە بە ناپەسند لەقەلەم دراون , رووبەرووى دژواريەكى فراوان دەبنەو ھى . ئەركى دايك و باوكە يارمەتتەى مندال بەدەن لە ھەولدان بۆ رووبەروو بوونەو ھى كۆنترۆل كردن و زالبوون بەسەر ئەم سۆز و پالئەرە تىكدرانە , ئەم يارمەتيدانەش زياتر لەسەر بناغەى ديارىكرەنى ئەم سۆز و پالئەرەنەيە كە لە نئو خودو دەروونى مندالدا بوونيان ھەيە , لە راستيدا دايك و باوك جگە لە جەلەوگىر كردنى رەفتارە مەترسیدارەكان بەم ديارىكرەنە پەيامە ھىمايەكانىشيان بەمندال دەگەيەنن بەو مانايەى : نابىت لەسۆز و پالئەرە مەترسیدارەكانى خۆت بترسىت . من لىئاگە پىم لەسنورى ديارىكراو تىپەرىيەت... دلئابەو مەترسە .

* هونه ری دیاریکردنی پالنه ره مه ترسیداره کان:

دیاریکردنی سۆزو پالنه ره زیان به خشه کان وه کشت بنه ما په روه رده ییبه کان نه نجامی وه ده سته اتوه وه په یوه نډی ته وای به چونه تی به کاره یانی هؤکاره وه هیه. ده بی سنوره به نډکردنی په مه ک وسۆزه مه ترسیداره کان به شیوه یه ک نه نجام بدریت که منډال به شیوه یه کی راشکاوانه درک به م دووخاله بکات: -

نه لف: په فتارو ره وشتی ناپه سند و نه خوازاو چیه؟

ب: چ ره فتاریک له جیاتی نه و ره فتاره ناپه سند و نه خوازاوانه دابننن؟ بونموونه ده توانریت ئاو به منډال بگوتریت: (توانی قاپه په له کان بهاویریت. بوله جیاتی نه مه توپ ناهاویریت؟) یان ده توانریت به زوبانیکی راشکاوانه تر راوېچوون درېپردریت: (قاپه په له کان بؤ هاویریت دروستنه کراون. توپ بؤ هاویریت دروستکراوه.) (نابی به مشته کؤله لیدان له براکت مشته کؤله فیبریت، به هؤی بووکوکه په رۆینه کانه وه مشته کؤله فیرده بیت). باشتره دیاریکردنه کان و سنوردانانه کان هه میسه ته واین نه ک ناته و او، بؤ نمونه: جیاوازییه کی زور له نیوان ئاو پرژاندن یان نه پرژاندن به ده موچاوی خوشکدا هیه. هرکاتی به ناته وای سنور بؤ ئاو پرژاندن دیاری بکریت بیگومان گرفتی زیاد دروست ده کات. بونموونه نه گره به منډال بلنن: (ده توانیت که میک ئاو به خوشکت دابکیت به مخرجیک زوری تهرنه کیت) بی چه ندوچون شه پوه رایه کی گوره به رپا ده بیت. نه م قسه لیل و نااشکرایه منډال له هه لېژاردنی بریارد دو دل ده کات، چونکه بؤ بریاردان بنه مایه کی رۆشنی له به رده ستدا نییه.

ده بی سنوری جووله وکرداری منډال به یه کجاره کی دیاریبکریت و منډال له م دیاریکردنه دا یه ک دهره نجامی بکه ویته ده ست: (نه م قه ده غه کردنه یه کجارییه و به هیچ به هایه ک ناتوانریت لئی پاشگه ز بینه وه)، کاتیک دایک و باوکیک دلناینن له وهی که ده بی چی بکریت؟! باشتره هیچ هه نگاویک نه هاوین، به لگو ده بی بیر له وه بکه نه وه وله دیاریکردنی سنور بؤ جووله و ره فتاری منډالان شیوازو ریگای خویان رۆشن بکه نه وه. نه و باوکی یان نه و دایکه ی تووشی دووولی بیت، له چالی بیینی لیورده بونه وه و به لگه هیئانه وه و ئامازه پیکردن سرگرده دان ده بن و بی نه رکو

فه رمان ده میننه وه. نه و سنووره ی که به دودلې و ناشاره زاییه وه دیاریده کریت، له راستیدا جوړه به رهنګار خوازیه ک دروست ده کات وپال به منډاله وه ده نیت به رگری بکات و تووشی ده مه قالیه کی وایان ده کات که هیچ په کی که له هر دوولایه ن ناتوان تیایدا سه رکه وتن وه ده ست بهین، به له بهرچا وگرتنی گشت لایه نه کان ده بی سنووریکې هاوتا و میانپه وو ناقلانه ی وا دیاری بکریت که رهنجان و دلشکانی منډال بګه یه نیت ته ناستیکې که مترو پاریزګاری له عزه تی نه فسی بکات و ده بی چونییه تی دیاریکړنه که بړوا پېهینه ربیت، نه ک منډال به هویه وه هه ست به سست و سووکبونی خوی بکات، جګه له مه ش، ده بی (دیاریکړدن) بۆ ره فتارو جووله یه کی دیاریکړاویت نه ک چه ندین ره فتارو جووله ی جوړاو جوړ و، ماوه یه کی دریژ بگریته وه. هه ولې دایک و باوک بۆ چاکسازیی گشت جووله ناپه سنده کانی منډال رووبه پووی شه پوه راو به رگریه کی توندی منډاله که ده بیتنه وه. لیږه دا ده رباره ی دیاریکړدنیکې نه شیاوو نه گونجاوو ناپه سند نمونه یه ک ده هینینه وه. نه نی (ANNIE) کچیکې (۸) ساله یه له ګه ل دایکی چونه فروشګایه ک، کاتی دایکی سه رقالی کرین بوو، (نه نی) به ره ولای به شی که لوپه له کانی ګه مه کړدن رویش و به ناره زووی خوی سی بووکوله ی هه لېژارد، کاتیک دایکی ګه راپه وه (نه نی) به هیواشی لیې پرسې:

(ده توانم کامه له و بووکولانه بکړم؟) له بهر نه وه ی دایکی بۆ کرینی جلویه رګ پاره یه کی زوری خه رګرډبوو، حزی نه ده کړد زیاتر شت بکریت، له بهر نه وه به تووپه ییه وه ګوتی: (دیسانه وه که لوپه لی ګه مه؟ نه وه نده ت که لوپه لی ګه مه هیه که خوشت نازانیت چیان لیکه یت هه رچیه کت بهرچاو بکه ویت ده ته وی! کاتی نه وه یه حزه کانت که م بکه یته وه!)، پاش چه ند ساتیک دایکی په ی به تووپه بوونه بی ماناو له ناکاوه که ی خوی برډبوو. هه ولې دا دلې منډاله که ی بداته وه و به کرینی سارده مهنیه ک توندتیزییه بیجیه که ی خوی چاکبکاته وه، به لام نه م هه نګاوه هیچ کاریګه ریه کی له خا وکړدنه وه ی نیوچه وانه ګرژه که ی (نه نی) دا نه بوو.

کاتی منډالیک شتیکې ده ویت به لام نیمه نازانین داواکارییه که ی بهینینه دی. ده بی به لای که مه وه نه و شادومانیه ی بهیلینه وه ناره زووی هه بوونی شته که له دلې خویدا په روه رده بکات. بویه و اباشتربوو دایکی (نه نی) ناوای پیکوتبایه: (توچه زده که یت

چېند دانیه ک له م بووکولانه بهینیه ماله وه! چېند هزم ده کرد ته وای ئم بووکولانه ت بۆ بکړم که له م به شدا هن، وه لئ به داخه وه ئمړؤ بۆ کړینی بووکه شووشه پاره م نییه ته نیا (۱۰) سنتم هیه که تۆ ده توانیت یان قه له م ره شکره وه یان تۆپیکې بچوکی پیبکړیت. بلئ بزائم هزت له کامه یانه قه له م په شکره وه یان تۆپ؟).

په ننگه ئه نئ قه له م ره شکره وه که ی ه لېژارد بوايه و به م ریگایه رووداوه که کۆتایی ده هاتو دایکی به خوښه ویستییه وه ده یگوت: (وهره ئه نئ! بړؤ قه له م په شکره وه که بکړه!)، یان به پیچه وانه وه له وانه بوو ئه نئ ده ستی به گریان و توند خوویی بکړد بایه، به لام له ه ردوویاردا دایک به توندی سوور بوايه له سره وه ی که ده بئ منډاله که ی یه کیک له م دوشتانه ه لېژیریت و له به رانه ر ویستی منډاله که به هیچ شیوه یه ک چۆکی دانه دابوايه په ننگه دووباره جهخت له سره گرینگی دانی خوی بۆ خواسته کانی منډاله که ی دوپات بکاته وه. به لام هه رگیز ناماده نه بوايه سنووره دیاریکراوه که بیه زینیت و ته نیا به گوتنی رسته ی له م جوره وازی بهینا بوايه: (ده بینم زۆت هز له بووکوله یه! ئه زیم ئم جولوه و په فتارانه ت به وئ هزه تونده که ته بۆ کړینی بووکه شووشه، وه لئ چېند به داخه وه م که ئمړؤ ناتوانم بووکوله ت بۆ بکړم. بۆ سنووردارکردنی ره فتارو و پښگانان به منډال ریگای جوراوجور هن په ننگه هه ندیک کات ئم چواره نگاوه ی خواره وه کاریگر بن.

۱- باوک یان دایک ئاره زووو خواستی منډال به راست ده زانیت و به زمانیکې ساده ده لئ: (زۆر هزت لیبوو ئه مشه و بچیته سینمه).

۲- نه وکات به وپه پری راشکاوییه وه سنووری کاریکی تاییه ت دیاری ده کات: (به لام به رنامه و پتوره سمی مائی ئیمه ئه وه یه که نابئ له کاتی خویندنا بچیته سینمه).

۳- دواتر به لای که مه وه چېند ریگایه ک بۆ وه ده ستهینانی به شیک له خواسته کانی منډال پیشان ده دات: (تۆ ده توانیت شه وانی شه مه و یه کشمه که به یانیه کانی ئم روژانه قوتا بخانه ت نییه بچیته سینمه).

۴- نه وکات یارمه تی منډال ده دات بۆ پیشان دانی ئم ره نجان و دلشکانه ی که به شیوه یه کی یه کجاره کی به وئ ئم ناپه زاییه وه دیته کایه وه: (راسته که تۆ به رانه ر

ئەم رىۋىسسىمەي مالىۋە ئەۋەندە دىلخۇش نىت).

(حەزەدەكەيت ئەم رىۋىرەسىمە ھەر بوۋىنى نەبوۋايە.)

(زۆرەزەدەكەيت ھەموو شەۋىك بېچىتە سىنەما.)

(بىۋاي تەۋاوم ھەيە كاتىك ئىن بېيىنىت و مىندالتان بېيىت ئەم جۆرە رىۋەرسىمە لە مالى خۇتاندە پىيادە ناكەن).

ھەمىشە پىۋىست و كىردارى نىيە كە دەر بارەي ئەم سىنوردانان و دىيارىكىردن و نەگونجان و سەر پىچىيانە لىكدانەۋە بىكەين، ھەندىك كات پىۋىستە لەسەرەتاۋە سىنور دىيارى بىكەين و دواتر ھەستەكانى خۇمان دەر بىرپىن. كاتىك مىندالىك بەردىك ھەلدەگىرئەۋە تاكو بۇ خوشكەكەي بەۋىژىت. دەبى دايك ئاۋاي پىيلىت:(بەرد بۇخوشكەكەت نەھاۋىژىت! بەرد لە درەختە كەبگرە!) دواتر دەتۋانىت بېچىتە سەر ھەستەكان و ھەندى رىگاي بى ئازارى دەر بىرپىنى ھەست و سۆزەكانى پى پىشان بدات: (پەنگە تۆ زياد لە سىنورى خۇي لە خوشكت تۋوپەبىت و تەنانەت لەدلى خۇتدە رقىشت لىي بېيىتەۋە، ۋەلى بەھىچ شىۋەيەك نابى ئازارى پىبىگەيەنىت!)

(ئەگەر دلت بخۋازىت دەتۋانىت بەردەكە بەرەۋ درەختەكە بەۋىت و ۋاير بىكەيتەۋەۋاي بەيىنىتە پىش چاۋى خۇت كە درەختە كە خوشكى تۋيە).

(تەنانەت ئەگەرەزىكەيت دەتۋانىت ۋىنەي رۋوخسارى خوشكەكەت لەسەر كاغەز يان لەسەر درەختەكە بىكىشىت و بەرد لەۋىنەكە بىگىت، ۋەلى نابىت بەھىچ شىۋەيەك لە خوشكت بدەيت) دەبى سىنور بەشىۋەيەكى ۋەھا دىيارى بىكىت كە ھىدەمە بەغزەتى نەفسى مىندال نەگەيەنىت و بەشىۋەيەكى گىشتى تادەكرى لە ئامازەكىردن بەكەسايەتى مىندال خۇبەدۋوربىرئىت.

رىستەي(كاتى كرانەۋەي قوتابخانە قەدەغەيە بېچىتە سىنەما)، لەرستەي (تۆدەزانىت كەكاتى دەۋامى قوتابخانە نابى بېچىتە سىنەما) كەمتر رەنجان و دىلشكانى مىندال دروست دەكات.رىستەي (لەكاتى خەۋتن) زۆر ئاسانتر لەرستەي (تۆ ھىشتا زۆر بچۈكىت كە زۆر بەيىدارى بىمىنىتەۋە! زۋوبخەۋە) لەلايەن مىندالەۋە قەبۋول دەكرىت.رىستەي (ئىدى ئەمۇ كاتىكى زىاتىرمان بۆبىنىنى تەلەفىزىۋن نىيە)، بەچەندىن پەلەباشتر لەرستەي (ئەمۇبەپىي پىۋىست سەيرى تەلەفىزىۋن كىردۋەۋ،

بیکوژینه وه) بومندال جیگای قه بولگردنه.

فرمانی (نابی جنیوبه یه کتری بدریت) باشر له فرمانی (تو نابی جنیوبه نه و بده ی) جیبه جی ده کړیت.

کاتیک که شتیک پیشان ده دریت سنوره دیاریکراو په یوه نډیاره که ی شته که له لایه منډاله وه باشر قبول ده کړیت. بومونه رسته ی (کورسی بومانیشتنه. نه ک بوموستان له سهری) به چنډین پله باشر له رسته ی (نابی مروؤ له سهر روی کورسی بوموستان) ده که ویت به ردلان. فرمانی (قالبه دارینه کان بوم که مه کړدن نه ک بوم هاویشن) باشر له فرمانه کانی وه (قالبه کان مه هاوی!) یان (منیش ناتوانم ریگات پی بده م که قالبه دارینه کان بهاوی چونکه مه ترسیداره) له لای منډالانه وه جیبه جی ده کړیت.

مه سه له کانی ریککاری و ناراسته کړدن و جوموؤله جه سته ییه کان

نوربه ی مه سه له کانی ریککاری و ناراسته کړدن که ده رباره ی منډالان دینه پیشی، له دیاریکړدن و سنور به نډکړدن چالاکیه جه سته ییه کانیانه وه سه رچاوه ده کړیت، روؤی چنډین جار فرمانی له م جورانه یان به سه ردا ده دین: (پیمگوئی رامه که! ناتوانیت وه کو کورپکی ناسایی به ریگادا برویت؟). (نه وه نده هه لبه زو دابه زمه که). (راست دانیشه!). (نازانم بوجی له سهر یه کپی ده وه ستیت! مه گه ر تو دوو پیت نییه؟).

(باش به ریگادا برو! ده که ویت وپیت ده شکیت).

ناتوانریت چالاکی جه سته یی منډالان زیاد له ناستی خوی سنور به نډ بکړیت. ساغ و سه لاهه تی ده روونی و جه سته یی منډالان واده خوازیت که رابکه ن، بازبده ن، بچنه سهر درخت، به رده وام له چالاکیدابن. نیگه رانی ده رباره ی نه وه ی که نه وه ک منډال جلوه رگ و که لوپه لی خوی پیس و خراپ بکات نور به جیبه، به لام نابی نه م نیگه رانی به جیگیره وه ی نیگه رانی له سه لاهه تی خودی منډالان بیت. له به ر نه وه ی وواتر له لایه منډالانه وه به شیوه ی سنور به زانډن وشه پخوازی و زیده روئی له کارو چالاکیه کانی سه ره لده دات.

دایب نډی هه لومهرج وده ورو به ریکی گونجاو بوم نازاد کړدن و خه رج کړدن و زه و

هیڅه زیاده که ی منډالان له میانی چالاکیه ماسولکه ییبه کانه وه یه کیکه له مەرجه سهره کییه کانی به هیڅکردنی گیانی ریککاری وئاراسته کردنیکی په سهندی منډالان ور ژیانیکې باشر بۆ دایک و باوکان فراهه م دهکات، که به داخه وه دایک و باوک وه کو پیویست نازانن چه نده گرنگه .

به هیڅکردنی ریککاری وئاراسته کردن

کاتیڅ که هسته کانی دایک و باوک دهر باره ی سنوور به ندرکدنی جووله و کاره کانی منډال به ته وای روون و ناشکرایه و به زمانیکې نه رموو خو شه ویستانه وه بۆ منډال روون ده کریته وه ، به گشتی منډال په پړه وی دهکات. له گهل هموو نه مانه شدا منډال ماوه ماوه یاسامان پیشیل دهکات و له سنووری دیاریکراو دهر ده چیت، له بهر نه وه ی زۆربه ی جار نه م مه سه له گرینگه له شیوه ی پرسیار دینه پیشی که نه گهر منډال سنووری دیاریکراوی به زانده دهبیت چی بکریته ؟ له م باره دا بنه مای په روه رده و فیرکردن وا ده خوازیت که دایک و باوک به ریگا و مامه له یه کی هاورپیانه وه لی زۆر جدی پیی خویان له سهر نه وه دابگرن که دهبیت منډال ره چاوی نه و سنووره بکات که بۆی دیاریکراوه . نابیت دایک و باوک له کاردانه وه به رانه بر به و منډاله ی سنووری دیاریکراوی به زانده وه ، په نا بهر نه بهر و تاردان و ناموژگاری و ناماژده به لگه هیتانه وه دهر باره ی پیویستی یان له بهر چاونه گرتنی سنووری بریار له سهر دراو دریز دادپی بکه ن ، هه روه ها نابیت جاریکی دیکه بۆ راهه کردنی هوی سنوور دیاریکردنه که وتاریده ن. هیچ سوودی نییه نه وه بۆ منډالیک راهه بکه ین که بۆچی نابیت له خوشکه که ی بدات، به لکو ته نیا نه وه نده به سه به گویندا بچرپینین که (نابیت مروف لی بدریت) هه روه ها نابی دهر باره ی نه وه ی که نابیت شوو شه بشکیتنریت بچینه سهر دوانگه ، به لکو نه وه نده به سه به منډال پیشان بده ین که : (شووشه بۆشکندن نییه). کاتیڅ منډالیک سنووریکې دیاریکراو ده به زیتیت، دوودلی و سهر گهر دانییه که ی زیاده دهکات، چونکه له چاوه روانی کاردانه وه ی دایک و باوک و گوینداندایه . له م باره یه وه نابیت شله ژانی منډاله که زیاد بکریته . هه ر کاتیڅ دایک یان باوک زیاد له سنووری خویان قسه یان کردو و ه عزیزان دار، لاوازی خویان پیشان دده ن. له کاتیڅدا له م جۆره ساتانه دا ده بی هیڅی خویان پیشان بده ن، چونکه

مىندال لەم جۆرە ساتانەدا بۆ زالبون بەسەر پەمەك و دەروونى خۆى بەبى شەرمەزارى، پىيوستى بەيارمەتى و كۆمەكى پىگەيشتوان و گەورانەو ھەيە. لەم نمونەى خوارەودا كاردانەو ھى ناپەسندو ئاقلانەى دايكىك پووندەكەينەو كاتىك مىندالەكەى سنوورە ديارىكراو ھەكەى بەزانووە.

دايك: (دەلىي نيازت وايە تا بەتەواوى تووپەم نەكەيت ئارام نەگريت،؟! زۆر باشە،(بەسەريدا دەنەپىنيت) ئىدى بەسە! دەبى ئەوئەندەت لىيدەم تاكو ھەناسەت دەوئەستىت! ئەگەر جارىكى دىكە بىيىم شتىك پابوئەشىنيت قىامەت ھەلەستىنم. ئەو دايكە لەجياتى ھەپوگىف دەيتوانى بەشىوئەيەكى كاريگەرتر ناپەزايى و تووپەيى خۆى دەرپىپىوايە. بۆ نمونە، ئاواى بگوتبايە: (من لەبەرانبەر ئەم باروئوخەدا ناتوانم دانبە خۆمدا بگرم) يان (ئەم پەفتارانەت تووپەم دەكەن)، يان (ئەم شتانە بۆ ھاويشتن نين) (دەبى تۆپ ھاويژىت)، لەوكاتەى دايك و باوك ھەول دەدەن مىندالەكەيان سنوورىكى ديارىكراو لەبەرچاوبگريت، دەبى ئاگايان لەو ھەيت كە دەرپارەى جياوازيى بپوا وسەليقە لەگەل مىندالەكەيان دەست بەگفتوگۆنەكەن.

ئورسۇلا (Ursula) لە گۆرەپانى وەرزشدا: ھەزەكەم لىرە بىيىنەو ھەم كاتە زووە نايەمەو ھەم مالاو ھەزەكەم كاتر ميريكى دىكە گەمەبەكەم. باوك: دەزانم ھەزەكەيت كاتر ميريكى دىكە بىيىنەو ھەم ھەل بەتۆم گوت كە دەبى بچينەو ھەم مالاو ھە.

پەنگە قسەو رادەرپىنيتكى ھەما دوو ئەنجامى واى ھەيت كە ھەردووكيان ناپەسند و نەخوازراوين: ئەويش ملكەچكردنى مىندال يان ملكەچكردنى باوكيەتى، مامەلەيەكى باشتر لەسەر ئەو ھە بونىاد دەنريت كە لەجياتى ھەولدان بۆ سەپاندنى دەسەلات ھەي بەسەرمىندالەكە دەبى قسەو رايەكانى باوك ئارەزووى مىندال لەمانەو ھى لەگۆرەپانى وەرزشدا لەخۆبگريت: بۆ نمونە باوكەكە دەيتوانى ئاوابليت: (دەزانم زۆر ھەزەكەيت لىرە بىيىنەو، تەنانەت ئامادەيت كاتر ميريكى دىكە لىرەدا گەمە بکەيت، ھەل بەداخەو، دەرنگەو دەبى بگريينەو مالاو ھە)، ھەركاتىك پاش يەك دوودەقيقە (ئورسۇلا) ھەر سوورى بۆ لەسەرمانەو ھە، دەيت باوك دەستى بگريت و، لەگۆرەپانى

وهرز شدا بیهینیته دهره وه. له لای منډال کردارچه نډین جار له قسه و ناموژگاری کاریگه رتره.

هه رگیز نابیت منډال له دایک و باوکى بدات:

هه رگیز نابیت مۆلت به منډال بدریت له دایک و باوکى بدات. ئه م جوړه هیرشه جهسته بیانه هم بۆ منډال و هم بۆ دایک و باوکى زیان به خشه، پاش ئه وهى منډال له دایک و باوکى ددهات له ترسی تۆله خوازیی ئه وان ده شله ژیت و دهرستیت، پاش ئه وهى دایک و باوکیش به ددهستی منډاله که یان لیدان ده خۆن تووړه و تۆله خوازده بن. کاتیک دایک و باوک به شیوه یه کی په ها نایه لن منډاله کانیان لیان بدن، منډاله کانیان له هه سترکردن به که موکوپى و دلّه پاوکی دهر بازده بن. هه روه ها ئه م قه ده غه کردنه بۆ دریزه دان به سۆزو خوشه ویستی به رانه ر به منډالان زور پیویسته، دایکیک دهستی خوی به ره و منډاله که ی خوی دریزکرد که ده یویست له قاچه کانی بدات و پییگوت: (ده توانیت که میک له ددهستم بدیت، به لام مافی ئه وهت نییه نازارم پییگه یه نیت) زور به جییبه که یه کسه ر به دایکیکى وا پیشان بدریت که: (خانم! ئه وهنده سست مه به، ئه گه ر تۆ له ویدهیت چه نډین جار زیانی که مته له وهى که ئه و له تۆ بدات)، ده بیت له م جوړه بارانه دا دایک یه کسه ر پښکا به منډاله که ی نه دات وئاوا فه رمانی پییدات: (دهست له م رهفتارانه ت هه لگه ر! تۆ به هیچ شیوه یه ک مافی ئه وهت نییه له من بدیت)، یان (هه رکاتیک له من تووړه بوویت ده توانیت له لای من باسى راویو چوونى خۆت بکهیت!).

له هیچ باریکدا و به هیچ شیوه یه ک نابى مۆلت به منډال بدریت له رووى دایک و باوکیدا دهست به رزیکاته وه. ده بى په روه رده و فیرکردنى دروست له سه ر بنه مای ریزگرتنى هاوبه ش و به رابه رى نیوان دایک و باوک و منډاله وه داپرژریت. به بى ئه وهى دایک و باوک چاو له مافی رابه رایه تیبى خویان بپوشن. کاتیک دایکیک به منډاله که ی ده لیت که: (ده توانیت که میک لیبدیهیت وهلى نازار نه گه یه نیت)، منډال والیده کات که شتیکی دهست نیشانکراو و زور دژوار تاقیبیکاته وه، به و مانایه ی هه ولده دات چونییه تیبى قه ده غه کردنه که تاقیبیکاته وه و جیاوازیی نیوان به گالته

لېدان و لېدانى بەپراستى دەست نىشان بىكات.

لېدان لە سمتى مىندال:

ئەگەر چى لېدان لە سمتى مىندال بە كارىكى قىزەون و ناپەسند دادەنرئىت، كەچى لەگەل ھەموو ئەمانەشدا تاكو ئىستاش يەككىكە لە بەكارھاتوتىرەن ھۆكارى باو بۆ ملپىكەچىكرىنى مىندال.

زۆربەى جار دايىك و باوك لەوكاتەدا پەنادەبەنە بەر ئەم دوو ھۆكارە كە ھۆكارەكانى ۋەك ھەپەشەو ئامۆزگارى بېبەرھەم بن. ۋەكو باوہ ئەم ھۆشدارى و تەمبىكرىنە بەبى بېيارى پىششىنەى لەمىيانى تووپرەى و لەوكاتەدا بەكاردىت كە جامى ئارامىى دايىك و باوك لەسەرى بېزئىت. ئىستاكەش زۆربەى دايىك و باوكان سوود لەم ھۆكارە ۋەردەگرن، چونكە تائەندازەيەك خرۆشان و ھەلچوونى تووپرەى لەدلى دايىك و باوكدا كەم دەكاتەو ھەو بۆ ماوہيەكى كەم مىندال ئارامدەكاتەو ھەو بەشيوہيەك زۆربەى دايىك و باوكان دەلئىن: (كەمىك ھەو گۆپكى دەكەين). مادامەكى لەھەندىك باردا لېدان تا ئەندازەيەك شوپنەوارى يەكسەرى ھەيە، بۆچى زۆربەى كات ناپەھەتى دەخاتە دلمانەو؟، بۆچى ئىمە ھەمىشە بەرانبەر بە دەرەنجامى تەنبىكرىن و ھۆشدارى جەستەى ھەست بە گومان و دوودلى دەكەين؟ ۋەكو باوہ ئىمە لە بەكارھىنانى ھىزو توندوتىزى ناپەھەتىن و بەردەوام بەخۆمان دەلئىن: (دەبى بەبى چەندوچۆن بۆرامكرىنى مىندال ھۆكارى باشتەر لە تەمبىكرىن ۋەھۆشدارى جەستەى بوونى ھەبىت).

كەى ھۆشدارى و تەمبىكرىنە جەستەيەكان ، شوپنەوارىكى ناپەسندو نەخوازراو لە دەروونى مىندالدا بە جىدەھىلن ، بەو مانايەى كە رىگاۋ شىۋازە ناپەسندەكانى ھۆشدارى و تەنبىكرىنى جەستەى ئەوان فېردەكات و بانگەوازىكى ئاوايان بۆدەكات: (ھەركاتىك تووپرە بوويت دەست بووہ شىپنە!).

لەجىياتى ئەوہى لە پىتاۋ پزگار بوون لە ھەست و سۆزە دېندانەكانى خۆمان بۆ دۆزىنەوہى چەند رىگايەكى شارستانىتەر ھۆشى خۆمان بەكار بەيىنن ، مىندالان فېرى ياساى جەنگەل دەكەين. يەككىكە لە ناشرىنترىن لايەنەكانى ھۆشدارى و تەنبىكرىنى

جه سته یی نه وه یه که شوینه واریکی زور خراب له په روه رده کړدنی ویزدانیی منډالدا به جیده هیلتیت. لیدان خواردن، زور زوو ههستی که موکوپی وگونا هکاری منډال لاده بات. به م ریگایه کاتیک سزای به دپه فتاریی خوی وهرگرت بۆ دووباره کړدنه وهی ره فتاره که له هه موو روویه که وه خوی به نازادو هه لبرژیر ده زانیت.

به قسه ی (سه لما فریبیرگ SELMA FRAIBERG) منډالان (حسیبیکي تاییه تکر او) بۆ به دپه وشتی خویان ده که نه وه و نازادانه ده ست به شه پ خوازی و به دپه فتاری ده کن و هه ریه کیک له باره کانی به دپه وشتی خویان له ستونی (قه رزداري) خه لکانی دیکه به رانبر به خویان جیگیرو تومارده کن ، تاکو به شیوه یه کی هه فتانه یان مانگانه به لیدان خواردن قهرزی خویان وهرده گرنه وه و هه موو کاتیک به نه نقه ست پال به دایک و باوکیانه وه ده نین تاکو ده ست به لیدانیان بکن و بۆ نه وهی هه قدهستی به دپه وشتیه که یان له سنووری باو تینه په پیت و ، دایک و باوکیان قهرزه که یان زوو بده نه وه . دایک و باوکان له م باره یه وه ده لین: (هه ندیک کات منډالان خویان داواده کن لییان بدریت).

منډالیک که داواکاری ته نیب کړدن و هوشداری ده بیت، بۆ زالبوون به سهر ههستی گونا هکاری و تووپه یی خویان پیوستان به کومه کی گه وران هه یه و نابی و خه یال بکریت که به راستی خوازیاری لیدان خواردن. له م بارانه دا نه رکی دایک و باوک نه وه نده ناسان نییه ، هه ندیک کات ده توانریت به گفتوگو کړدنیکی ناشکرا ده رباره ی شه پخوازی و ههستی خو به که مگریی منډالان که مبکریته وه. له هه ندیک باری دیکه دا ده بیت خواسته کانی منډال به بی ره خنه لینگرتن قه بول بکریت. له کورتاییدا ده بیت سنووریک بۆ کارو جووله و ره فتاره کانی منډال دابنریت.

نه وکاته ده توانن نیازمندی و سوزه کانی منډال بخینه نیو ریړه وی دروست و بی نازارو سه لامه تر. نه و پوژه ی که بۆ ده برپینی تووپه یی و ههستی گونا هکاری ریگای باشر له بهر دهستی منډالان دایت و له جیات نه م ریگایانه ش دایک و باوکیش بۆ دیار کړدنی نازادی و ریگا پیدانی منډالانیان چه ندریگایه کی باشریان دوزیه وه ، به بیگومان به شیوه یه کی هه سته پیکراو که متر پیوستان به ته مبی کړدن و هوشداری به جه سته ییه کان ده بیت.

بەشى شەشەم
يەك رۇژ لەژيانى مىندال

- بەيانى باش.
- كاتەكانى پەلەيى.
- خواردنى بەرچايى: بەبى وانەگوتنەوہى پرەشتى.
- جلوہرگ پۆشىن و: ھەرا لەسەر بەستنى قەيتانى پىلاو.
- چوون بۆ قوتابخانە.

- گەرپانەو لە قوتابخانە.
- گەرپانەو ەى باوك بۆ مالەو.
- كاتى خەوتن.
- نابىت دايكان و باوكان بۆ چوونە دەر
- ەو ەو مۆلەت لە مىندالە كانيان وەرېگرن.
- تەلەفزيۆنى رووت ومردو.

لەم سەردەمەى ئىستادا دايكان وباوكان رۆلى پاسەوانىكى توندوتىژ دەگىپن و بەردەوام مىندالان لە ەنگاوانان بەرەو ەرجۆرە گەمەو شادومانى و خۆشپاواردن و سەرگەرمىيەك بەدوور دەخەنەو ەو لەبەرانبەرىشدا ەر خواستىكى مىندال بە(نە) وەلامدەدەنەو: نابىت پەنجە بمژىت، نابىت دەست بۆ ئەندامى زاوژى بېردىت، نابىت پەنجە لە لووت وەردىت، و گەمەى پېىكرىت، نابىت بەدەنگى بەرز قسە بكرىت، نابىت بەدەنگى بلىد فن بكرىت و ەتد...بەم شىو ە مەدەنىيەتى ئەمىرۆ تانەوپەرى بەرانبەر مىندالان ساردو سىرۆستەمكەرە. لەجياتى مەمكى نەرمى دايك ئىسكى پەقوتەقو مەمەى شىريان دەخەنە نۆدەمەو، لە جيات شوئىنىكى گەرمو نەرمى نووستن كۆمەلە پارچەيەكى كۆن و وسارد و سريان دەخەنە بەردەست و بەردەوامىش داواى بېشەش بوون و چاوپۆشىنيان لىدەكەن. گومانى تىدا نىيە كە ەركاتىك بېيار لەسەر ئەو ەبىت مىندال بىيەتە تاكەكەسىكى كۆمەلەيەتى، حەزبەكن و حەز نەكەن دەبىت بەچەندىن بېشەشى وسنورىبەندكردنى پىويست رازىبن. بەلام نابىت دايك و باوكان لە رۆلگىراني پاسەوانى شارستانى رىگاي زىدەپۆيى بگرنەبەر، چونكە لەم بارەدا دلرەنجان و ركابەرىيەتى و گىرەشىوئىنى لەدلى مىندالانى خوياندا پەيدادەكەن.

بەيانى باش:

بىداركردنەو ەى ئەو مىندالەى كە دەبىت ەر لەگەل سىدەو ە بچىتە قوتابخانە نابىت تەنيا بخرىتە سەر شانى دايك. مىندال لە بەرانبەر ئەو دايكەى كە خەوى لىخەرام

ده کات و خه ونه کانی لى تیکو پیکده دات هه ست به دلشکان و پرنجان ده کات. نه و له به رانبر نه و دایکه ترسیکی زوری هه یه که وه کو (نه جهل) ی هه لواسراو دیته ژوړه که ی و په توه که ی له سهر لاده دات و فری دداته که ناریک و به شیوه یه کی فرمانده رانه فرمان ددات: (هه لسه! دره نگه). له لای مندا لان بیدار بوونه وه به دهنګی کاترمیړیکى زه نگدار به چه ندین جار له دهنګه ناگدار که ره وه که ی دایکی باشته.

(نیفون YVOUNE) ی (۸) ساله به یانیان به زه حمه ت له خه وه لده ستا. هه موو سپیده یه که هه ولې ددا چه ند ده قه یه که زیاتر له ناو جیګای نووستن بمینیتته وه. دایکی ماوه یه که به میهره بانی وماوه یه که به توندوتیژی هه ولې ددا له و خووه پزګاری بکات، وه لى هه چه ند زیاتر هه ولې ددا که متر به مه ست ده که یشته. (نیفون) وه کو جاران دریژه ی به خووه که ی خو ی دداو، به زه حمه ت له سهر جیګای نووستن بلند ده بووه و له کاتى خواردنی به رچاییدا روترش بوو و به رده وام دره نگ ده که یشته قوتا بخانه و، گفتوګوى روزانه ی دایکی دهر باره ی نه م مه سه له یه بو هه ردو وکیان ماندو وکه رو نازار به خشبوو. له پر نه م مه سه له یه به شیوه یه کی سهر سوپه ینه ر چاره سهر بوو کاتیک نیفون وه کو دیاری کاترمیړیکى زه نگداری کاره بابی له دایکی وهرگرتو هه گبه ی کرده وه و یاداشتیکى تیدابوو که نه مه ناوه پوک که ی بوو: (پیشکesh به (نیفون) ی نه زیم که هه زناکات به یانیان خه لکانی دیکه له خه و بیداری بکه نه وه.. نیستا ده توانیت به خو ی و به ناره زوی خو ی هه رکاتیک بیه ویت بیدار بیتته وه. دایکی قوربانى بیت). (نیفون) له سهر سوپماندا مایه وه و به رانبر نه م داهینانه ی دایکی زور خوشحال بوو و لى پرسى: (چونت زانی که من هه زناکه م خه لکانی دیکه بیدارم بکه نه وه؟)

دایکی زه رده خه نه یه کی کردو وگوتى: (وام پیشبینی کرد!)

بوسبه ی به یانی کاتیک زه نګى کاترمیړه که دهنګى دایه وه دایکی نیفون ناوايگوت: (نه زیم. هیشتا زور زوه بوچه ند ده قیه یه کی دیکه ناخه ویت؟) (نیفون) له نيو شوینى نووستنه که هاته دهر وه و ناوايگوت: (نه خیر بو ده وامى قوتا بخانه دره نگدادیت). نابیت نه و منداله به ته نبال له قه لاهم بدریت که ناتوانیت به ناسانى

له خه و بیدار بیته وه. هه روه ا نابیت نه و منډال ه به سماق فروش بانگ بریت که له کاتی بیدار بوونه وه دا دهمبه خه نده و شاد نییه. هه روه ا نابیت نه و منډاله ی که سپیدان چاپووک و به جموجول نییه بیته جیگای گالته پیکردن و تانه و ته شهر. له جیات نه وه ی دایک و باوک گفتوگو و بیژبازی بکه ن، باشتهر موله تیان پییده نه ده دقیقه زیاتر سوود له خه ی شیرینی سپیده و خه ونه کانی خه و و بیداری وهر بگرن، بؤ گه یشتن به م مه به سته ش نه وه نده به سه زهنگی کاترمیره که چهند ده دقیقه یه ک زووتر له کاتی بیدار بوونه وه ی منډال دهنگی لیده ریبت. له جیات نه وه ی راوبوچوونه کانی نیمه دهر باره ی سه لامه تی منډال توو په یی و ره نجان و نیگه رانی له دهر وونی منډالدا دروست بکات، ده بیت له گیانی نه ودا شوینه واری نارامبه خشو و جموجول دروست که ری هه بیت:

(ده لیی نه مړو دژواره بیدار بیته وه!) یان (دریژبوون له نیو جیگای نووستن و خه ون بینین ژور به له زه ته!)، یان (ده توانیت پیچ ده قیقه ی دیکه بخه ویت). نه م جوړه قسانه سپیده پر له جموجول ده کات و ده بیت هوی فراهه مکردنی ژینگه یه کی گهرموگورپی پر له خو شه ویستی. به پیچه وانه وه شه وه، راوبوچوون و قسه ی هاوشیوه ی ژیره وه به بی گومان ژینگه یه کی ساردوسپی لافوی دروست ده کات: (هه لسه وه ته نه لئ بیسوود)، یان (ما فی نه و هت نییه یه ک ده قیقه ی دیکه له نیو جیگادا بمینیته وه!)، یان (هه زار ره حمه ت له ریپ فان وینگل^(۱)). هه روه ا قسه ی وه ک: (بوچی تا کو نیستا له نیو جیگا هه لنه ستاویت؟) یان (نایا ته نه لیت)، یان (نایا هه ست به نازار ده که یه؟)، یان (سهرت دیشتیت؟)، یان (لیگه پړی سه یری زمانت بکه م). نه م بیرانه ده خاته زهینی منډاله وه که ریگای راکیشانی خو شه ویستی و سه رنجی دایک و باوک، به ریگای خو نه خو شخسته وه دپته دی. هه روه ا له وانه یه وا خه یال بکات که هه رکاتیک نکولی له بوونی نه و هه موو ته نه لیه بکات، دایکیک دهره نجیتیت که روژانه سوزو خو شه ویستی به سه ردا دهر بارینیت وناچاری ده کات له لای خزم و ناسیا واندان به ته نه لیه که ی نه ودا بنیت.

کاته کانی په له یی:

كاتىك مىنداللىك پەلەي ھەيە، تائەوپەرى تۈنە ھەولەدەت سۈد لە كات ۋەربىگىت. زۆربەي جار كاتىك گەۋرەكان بۆ پەلەكردن فشار دەخەنە سەر مىندال، بەرگى دەكات ۋە لەجىيات پەلەكردن بەھىۋاشى كاردەكات ۋە ھەولەدەت بەم رىگايە ياخىبوون ۋە ناپەزايى خۆي لە بەرانبەر فشارى ئو كەسانە پىشان بدات كە بەبى گفتوگۇكردن لەگەلى، بەرنامە ۋە كاتيان رىكخستۈۋە.

دەبىت بۆ پەلەكردن لە مىندال بەدەگمەن فشاربەكارىت. لەجىياتىدا دەبىت ھەلىكى تەۋاۋى پىدېرىت ۋە بۆ ئامادەبوون لە شويىنى ديارىكراۋدا ئازاد بىرىت. بۆنمۈنە دەتۈنرەيت بىگۈترەيت: (پاسى قوتابخانە دەخولەكى دىكە دەكات.) يان (كاترەمىر شەشە سىنەما دەست بە پەخشكردنى قىلم دەكات. ئىستا كاترەمىر پىنچە) يان (كاترەمىر ھەشت نانى ئىۋارە دەخوين ئىستا كاترەمىر ھەفتۈ نىۋە.) يان (تا پانزە خولەكى دىكە مىۋانەكانت بەدىار دەكەون).

مەبەست لەم ئاگاداركدنەۋانە ئەۋەيە كە لە مىندال بگەيەنن بەۋەپرى دلىيايەۋە لە چاۋەپۋانى ئەۋەداين تاكو لە شويىنەكەدا ئامادەبىت.

خواردنى نانى بەيانى (بەرچايى) : بەبى ۋانە گۈتەنەۋەي رەۋشتى

كاتى بەرچايى خواردن كاتىكى گونجاۋ نىيە تاكو فەلسەفە ۋە ئوسۇل ۋە پەۋشتى كۆمەلەيەتى تىادا فېرى مىندال بىرىت. بەلكو تەنبا كاتىكى گونجاۋە بۆ فەراھەم كردنى كەشۋەۋاۋ ژىنگەيەكى پىر لەم جىمۇجۆل ۋە خواردنى خۇراكىكى ئاسايى لە موبەقدا. بەشۋەيەكى گشتى نابىت لەكاتى خواردنى نانى بەيانىدا گفتوگۇى دورۋودرىژ بىرىت، زۆربەي جار دايك ۋە باوك ۋە مىندالان خەۋالو ۋە بېزەۋقن، پەنگە قەسەيەكى بچۈك بىيىتە ھۆى بەرپاكردنى شەپۋەرايەكى گەۋرە.(بۆ زانىارى زياتر دەربارەي خواردن چاۋ بە بەشى چۈرەمدا بخشىنەۋە).

پۇشىنى جلوبەرگ ۋە ھەرا لەسەر بەستنى قەيتانى پىلاۋ:

ھەرلەگەل كازىۋەي بەياندە لە زۆربەي مالاكاندا لەسەر بەستنى قەيتانى پىلاۋ شىۋەي پۇشىنى جلوبەرگى مىندال شەپۋەرا بەرپايە. باوكىك دەيگوت: (كاتىك دەبىنم كۆرەكەم قەيتانى پىلاۋەكانى نەبەستاۋە، لەتۈرپەيىندا ئىمان لە كەللەمدا نامىنىت، دەمەۋىت بزانم ئايا باشتەرە ناچارى بگەم قەيتانى پىلاۋەكانى بىستىت

یان لیگەرپم بەهەمان کەمتەرخەمی وگوپپینەدانهو درێژە بەپێگا بپین بەدات. با وایداپنپین کەلەم جۆرە پێلاو لەپێکردنەدا چیژ وەرەگریت، بەلام ئایا نابیت بۆ پەیداکردنی گیانی لێپرسراویەت لە دەروونی ئەودا بەلای کەمەو وە وایلیبکەم قەیتانەکانی پێلاوکانی بەتوندو تۆلی ببەستیت.) بەپرای من باشترە فێرکردنی لێپرسراویەتی بە بەستنی قەیتانی پێلاو نەبەستینەو و بۆ جەڵەوگیرکردنی روودانی دەمەقالی و گفتوگو لەگەڵ منداڵ باشترە پێلاوی بپقەیتانی بۆ بکپین یانیش بەبێ درێژدادپری و لێکدانەو قەیتانەکانی پێلاوکانی بۆ ببەستن و دڵنیابین کە درەنگ یان زوو منداڵە کە فێری بەستنی قەیتانی پێلاو دەبیت. نابیت منداڵان وەکو لۆردە کۆنەکانی ئینگلستان بچنە قوتابخانەو زۆر پابەندی پاک راگرتنی جلوبەرگەکانیان بن. ئازادیی منداڵ بۆ راکردن و بازدان و تۆپتۆپین لە هەموو رووبەکەو لەپیش پاکراگرتنی جلوبەرگەو دەیت. کاتێک منداڵێک بە جلوبەرگی پیسەو لەقوتابخانە دەگەرپیتەو، دەبیت دایکی ئاوی پێبلیت: (دەلێی ئەمڕۆ جموجۆلیکی زۆرت هەبوو! ئەگەر حەزەدەکەیت جلوبەرگت بگۆریت، جلوبەرگیکی پاک لەنیو دۆلابدا ئامادەیه). هیچ سوودی نییه بەچاوی منداڵ داخەینەو کە چەندە شەپریو و پیسە و ئیمە بەچ گیان دەرچوون و دەردەسەرییهک جلوبەرگی دەشوین و ئوتووی دەکەین.

دەبیت بەخێوکاریکی واقەبین ئەو بزانیت کە نابیت هەستی لێپرسراویەتی و خۆ بەپاک راگریی منداڵ بخزیتە پیش گەمەو جموجۆلەکانییهو، بەپێچەوانەو، دەبێ گشت دایک ویاوکیک بەر لەهەموو شتێک ئەو باش بزائن کە ناتوانی جلوبەرگی منداڵ بۆ ماوێهەکی دوورو ودریژ بە پاکژی بمینیتەو، گوتنی رستە: (دوو تاخم جلوبەرگی هەرزان بشۆ و لەبەرکە بۆ دەروندروستی منداڵ کاریگەرترە لەدوازدە وتاری زانایانە سەبارەت بە پاکو خاوپنی.

چوون بۆ قوتابخانە:

ئەگەری ئەو زۆر هەیه کە منداڵ هەر لە بەرە بەیانەو بەهۆی پەلەیی و کەمی کاتەو لە بیر بکات کتێب یان چاپلیکە یان سەبەتە ی خۆراک یان جزدانی پارە لەگەڵ خۆی ببات. لەجیات ئەوێ بچینە سەر دوانگەو وتار دەربارە ی زیانەکانی

له بیرچوون ونه بوونی گیانی لیپرسراوی بدهین، باشته شته له بیرکراوه کای بدهینه وه. بومندال رسته ی (وهره چاویلکه که ت ه لگره) سوو دمه نتره له رسته ی: (به چه زره تم روژیک ببینم شتیک له بیرنه کهیت)، رسته ی (کیسه ی خورا که که ت ه لگره)، زورباشتره له رسته ی: (نه وه نده فهراموشکاری نه گهر سهرت به شان ه کانت ه وه نه بوايه نه ویشته له بیر ده کرد). منډال له به رانه بر رسته ی (وهره نه مه جزادانی پاره که ته) زیاتر ه ه سته به رازیوون ده کات نه که له به رانه بر رسته ی تانه و ته شه رداری: (نه گهر پاره ت له گهل خوت نه ده برد تا عه سرئ به برسیه تی ده مایته وه).

نابیت پیش رویشتنی منډال بؤ قوتا بخانه وتارو وه عزى بؤ بدریت. رسته ی (روژباش!) به چه ندین جار له رسته ی: (ئینشاللا هیچ که تنیکی دیکه ناکهیت) باشته ر. رسته ی: (کاترمیر دووی پاش نیوه پؤ ده مه ویت بتبینم)، به چه ندین جار له رسته ی (نومیدوارم له پاش ته وایوونی وانه وه که سه گی پیسووتاو له کؤلانه کاندانه سورپیت ه وه!) باشته ر.

گه رانه وه له قوتا بخانه:

کاتیک منډال له قوتا بخانه ده گه رپیت ه وه زور به جیه بؤ پیشوازی لیکردنی، دایکی له ماله وه بیت و له جیات نه وه ی پرسیا ری بئ سوودی وه (قوتا بخانه چؤن بوو؟) یان (نه مړو چ کاریکت کرد) لیبکات، که به گشتی منډال وه لامی لیلی وه (خراب نه بوو) و یان (هیچ) ده داته وه، باشته ر پرسیا ری وابکات که گرنگی پیدانی دایکه که به رانه بر نه و رووداوه ناپه سند و نارچه ته ییه گریمانه ییانه به لمینیت که له قوتا بخانه دا به سه ری هاتووه ، وه: (له قیافه ت رادیاره که روژیکی دژوارت به سه بریدووه)، یان (مه رجته له گه لدا ده که م که هیچ سه برو نارامت نه بوو تا روژ به کوتا بگات)، یان (له گه رانه وه ت بؤ ماله وه خوشحالیت). کاتیک منډال له قوتا بخانه ده گه رپیت ه وه دایک ناتوانیت بؤ پیشوازی لیکردن له ماله وه بمینته وه. نه و زوربه ی دایکان و باوکان بؤپته و هیشتنه وه و مکومکردنی په یوه ندی خویان و منډاله کانیان سوو دیکى ته و او له په یامی نووسراو وهرده گرن، له بهر نه وه ی له لای نه وان ناسانتره به نووسین په یوه ندی خوشه ویستی و گرنگیدانیان له بهرامبه ردا ده ریپن.

ژمارەيەكى دىكەى دايك و باوكىش پەيامى خۆيان بەھۆى رىكۆردەرەو تۆماردەكەن بەشىۋەيەك مىندال دىتوانىت دووبارە گوئى لە پەيامى دايك و باوكى بىتەو. بەشىۋەيەكى گىشتى ئەم پەيامانە لەئاسان كىردنەو پتەوكىردى پەيوەندىيە نىوان دايك و باوك و مىندال دەرەنجامىكى پەسندى باشى ھەيە.

گەرەنەھۆى باوك بۇ مالىھەو:

كاتىك كە شەوانە باوك دەرەپىتەو مالىھە پىۋىستى بە ماوہەيەكى وا ھەيە بۇ ئەوہى بتوانىت ئەو ئارامىيە لە دەست چوہى بۇ بگەرپىتەو كە بەھۆى گىرغەكانى دەروپەرى لە دەستى داو. ھەرەھا ئەوماو ھەرچەرخىنەرە زەمىنە بۇ باوكەكە خۆش دەكات كە بتوانىت بەگىرغەت و مەسەلەكانى مالىھەش رابگات. ھەر لەگەل ئەوہى باوكەكە پىي خستە نىۋەدەرگا نابىت بارانى سكالو پىۋىستىيە جۆراوجۆرەكانى بەسەردا ببارىنرەيت. بەلكو بەپىچەوانەو تۆشكىردى شەلمەنىيەكى ئاسايى، دوشىكى گەرم، خويندەنەو نامە خانەوادەيىەكان، چاوخشاندىن بەگۆقارە تازەكان و بەتايبەت (خۆ دور خستەنەو لەپرسىياركىردى جۆراو جۆرە لە باوكەكە) لە پەيداكردى كە شوھەوايەكى ئارام و زىادكردى خۆشخۆيى و نەرمى و دلرپىنى ژيانى خانەوادەيى كاريگەرىي فراوانى ھەيە. مىندالانىش ھەر لەقوتانغى بچووكى تەمەنى خۆيانەو ڧىردەبن كاتىك باوك ھاتەو مالىھە پىۋىستى بە ماوہەيەكى كورتى ئارامى و ھەسانەو ھەيە، نانخواردنى ئىۋارە باشترىن ھەلە بۇ گىفتوگۆى خانەوادەيى و بۇ ھاندانى مىندال بەرەوېركىردنەو. دىتوانرەيت سوود لە سڧرەى نانخواردنى ئىۋارە ھەرېگىرەيت. دەبى دەرېارەى شىۋەى نانخواردنى مىندال و چۆنىەتتى خۆراكەكە ئامازەيەكى كورت بكرەيت و بەپەرەوكردى شىۋازى كۆنى گىفتوگۆ قسەو باس لەسەر شتە سەرنج پاكىشەكاندا بكرەيت.

كاتى خەوتن:

لەزۆرەيى مالىھەكاندا، بەردەوام مەسەلەى خەواندىنى مىندالان ھۆى دروستكردى شەپو ھەراو دەمەقالىي نىوان دايك و باوك و مىندالانە. مىندالان ھەزدەكەن تاپىيان دەرگىت زياتر بەبىدارى بىمىننەو، لە كاتىكدا دايكان و باوكانىيان سوورن لەسەر

نوهی که مندالانیان زووتر بخون. دایکان له توو په بیان له ژیرلیو وه پرته و بول
ده که ن و مندالان به هزاران فروغیل هه ولده دهن له دهستی دایکان و باوکانیان
هه لیبین و دهست به گه مه و سرگرمی و رابواردن بکه ن.

نوه مندالان هی که ده چنه قوتا بخانه، بو خه وتن پیوستانیان به یارمه تی دایک و باوک
هیه، ده توانریت به گفتوگویی که خوشه ویستانه و نهینی و په نهان له گه ل مندالان
سوودیکی زور له کاتی خو ناماده کردن بو خه وتن و هریگریت. مندالان له ساتانه ی
نیوان خوو بیدریدا زور حه زده که ن له گه ل دایک و باوک یاندابه (ته نیایی) کات
به سهریبه ن. هه رکاتی دایک و باوک بو گوینگرتن له قسه کانی مندال سهریو نارامی
پیشان بدن، مندال بیرو نارزوو و نومیده واری و دلترساوییه که ی خوی له لای
نه وان باس ده کات، نم په یوه نډیه نزیکه، شله ژانی مندال لاده بات و خوی ناسایی
و نارام ده کات. هه ندیک له مندالانی گه وره تریش حه زده که ن له کاتی خه وتندا گفتوگو
له گه ل دایکان و باوکانیاندا بکه ن. ده بیټ نه و حه زه یان تیږیکریت و نابیت دایک و
باوک له هه مبه ر قسه و راوبوچوونه مندالانیه کانی مندالانیان گالته یان پیبکه ن.
ده بیټ بتوانریت بو منداله گه وره تره کان کاته کانی خه وتن بگوږدریت. به گشتی
مندالانی گه وره تر ده بیټ کاترمیر هه شت و یان (توو ده) بخون، دایک و باوک
ده توانن کاته ورده کانی خوی مندالان له نیوان نم کاتانه دیاریبکه ن، نه گه ر
مندالیک پیش نه و هی بجیت هه ریخه ف بلیت: له بیرم کرد بچه گه رماو یان بلیت
په رداخه شیریکم ده ویت، نابیت په خنه ی لیږگیریت. له گه ل هه موو نه مانه شدا هه ر
کاتیک مندال دووباره داوا له دایکی بکات له گه لیدا بجیته ژووری خه وتن، ده بیټ
دایکی پاشکاوانه پیی پیشان بدات که: (ده زانم حه زده که یټ زیاتر له گه لټ
بمینم وه، وه لی نیستا کاتی گفتوگو کردنی من و باوکه ت). ده بیټ مندالان هه میسه
ناگایان له وه بیټ که هه ندیک په یوه نډی و کات و شوینی وها هیه که ده بیټ نه وان
له دهره و هی بازنه ی نم په یوه نډی و کات و شوینانه دا بن.

نابیت دایک و باوکان بو چوونه دهره وه مؤله ت له منداله کانیان و مربرگن:

له هه نډیک مالدا مندالان بهره بهره برپاری هاتوچوی دایک و باوکی خوځیان ده که ویتته ده ست. چونکه هه رکاتیک دایک و باوک بیان ویت شه ویک له مال وه بچنه ده ری، ده بیت مولات له مندالانی خوځیان وه برگرن. زږبه ی دایک و باوکان به هو ی ناره زایی مندالانیان له چوونه سینه ماو شاتو بیبه شن. به لام ده بیت هه میسه دایک و باوکان ناگاداری نه و خاله بن که هیچ پیوستان به وه نییه مولاتی چوونه دهره وه بهرنامه ریژی شیوه ی ژیا نی خوځیان بخنه ده ستی منداله کانیان. نه گهر له کاتی چوونه دهره وه ی دایک و باوک مندالیکیان هه بیت له دوویان بگریه ت، نابیت سه رکونه بگریت، وه لی له هه مان کاتدا ناشیبت به پیی حه زو ناره زوی منداله که ره فتار بگریت. نییه درک به و حه زه ی مندال ده که ی که پیی خو شه له گه ل نییه بیتته ده ری نه که له باوه شی دایه نی کداییت، به لام هیچ پیوستان ناکات بو چنه د کاتر می ری کی خو شرباوردن و هه واگړی داوی مولاتی لیبه که ی: نه گهر بینیمان له کاتی چوونه دهره وه مان مندالیک له دوامان ده گریه ت، ده بیت به ناوازیکی مکوره وه ناوی پیبلین: (ده زانین حه زده که یته نه مشه و له مال وه نه چینه دهره وه. کاتیک نییه له مال وه نین بهر ده وام هه ست به ته نه لی ده که یته و ده ته ویت نییه له لات بین، وه لی ده بیت نه مشه و بچینه سینه ما (یان بچینه سهردانی هاو پیان). یان له پستوراندا نانی نیواره بخوین).

نابیت گرینگی به ناره زاییو هه ره شه کانی مندال بدریت، ده بیت وه لامی نییه هه میسه مکورو وه لی خو شه ویستانه بیت: (حه زده که یته نییه له گه ل تودا بین، وه لی برپارماندا وه شه وی له گه ل هاو پیانمان له دهره وه کات به سه ر به یه ن.

ته له فزیونی: روت و مردوو:

گفتوگودره باره ی روژیک له ژیا نی مندال به بی نا مازه کردن به کاریگه ری ته له فزیون له سه ر په وشت و په فتاری کامل نابیت. مندالان حه ز به بینینی ته له فزیون ده که ن له خویندنه وه ی کتیب و گو یگرتن له موسیقا و گفتوگو به باشتری ده زانن. مندالان بو پیشکه شکاری بهرنامه ته له فزیونییه کان بینه ری زور په روش و تامه زوین و زور نوو ده چنه ژیر کاریگه ری سرووش و په یامه کانیانه وه و باوه پ به پرپاگه نده بازگانیه کانیش ده که ن و به ناسانییه کی سه رسوپه تهر فیری شیعی (کرچوکال)

دەبن و بەردەوام دروشمە تەلەفزیونیيەكان دووبارە دەكەنەو. جگە لەمەش چاوەڕوانیيەكى زۆریان لە بەرنامە تەلەفزیونیيەكاندا نییە و ئەوەندە بە گزنگیيەو ناپوانتە لایەنە داھێنەری و ھونەریيەكانى بەرنامەكانەو، ھەمیشە ھەزەدەكەن سوارەتفەنگدارەكان ببینن، بۆیە مىندالان چەندین كاترۆمىترو ھەندىك كات لەچەندین رۆژى بەدوايیەكدا ھاتوودا سەیرى دیمەنەكانى كوشتن و ھێرش بردنەكان دەكەن و یان گوێ لە شیعەرە كرىچوكالەكان و پىروپاگەندە بازگانىيەكان دەگرن.

داىكان و باوكان لەمەپ تەلەفزیۆن دوو بىروایان ھەيە، لەروویەكەو دڵخۆش كە تەلەفزیۆن مىندالان سەرقال و ئارام دەكات، بەلام دەربارەى ئەو زیانە نىگەرانش كە تەلەفزیۆن بەچاوە زەینى مىندالانى دەگەيەنیت. دەربارەى كاریگەری و شوێنەواری تەلەفزیۆن لەسەرچاودا، شارەزایان دووپاتیدەكەنەو كە تەماشاكردنى تەلەفزیۆن ھىچ زیانىك بە چاوە ناگەيەنیت. تەنانەت لەوبارەنى كە ماوھەيەكى زۆرىش درێژە بكێشیت. بەلام ناتوانریت دەربارەى شوێنەواری تەلەفزیۆن لەسەر كەسایەتیی مىندالان بەیەكجاری پاوئۆچوون دەربىردیت. لەم بارەيەو بىروای پىسپۆپان دژ بەیەكەو. ئىستاش ئىمە ئاماژە بەچەند راوئۆچوونىك دەكەین:

۱- تەلەفزیۆن سوود بەمىندالان دەگەيەنیت لەبەر ئەوەى دیمەنەكانى (لیدان و كوتان) و دلیرىيەكان مىندالان لەپالئەرو سۆزو ھەلچوونە دوژمنكارىيەكان دەرباز دەكات.

۲- تەلەفزیۆن زیان بەمىندالان دەگەيەنیت. ئەوان بەرەو شەپخوایى و توورەيى و توندوتیژى دەبات و لەبەرانبەر ئازارە مرۆییەكاندا ھەستى ئەوان كەم دەكاتەو.

۳- تەلەفزیۆن كاریگەری بەسەمىندالانەو نییە، كەسایەتیی و بەھا رەھشتیەكانیان بەدەست داىك و باوك و مامۆستایانەو قالدېرێژدەبیت، نەك بەھۆى وێنەكانى سەر شاشەى تەلەفزیۆن.

بەلام ئەم پىسپۆپانە دەربارەى خالىك كۆك و ھاوېروان بەو مانایەى ھەموویان دوو پاتیدەكەنەو كە تەلەفزیۆن بەشى زۆرى كاتەكانى مىندال داگىر دەكات و، ئەوكاتەى مىندالان لە تەماشاكردنى تەلەفزیۆندا بەسەرى دەبەن زۆر لەوكاتە زیاترە كە لەگەل داىكان و باوكانى خۆیان بەسەرى دەبەن. ئەگەر بەرنامەى نمایشە ھەوەسبزوین و دیمەنەكانى شەپوشەپ خوایى تەلەفزیۆن لایەنى سەرگەرمى و خۆشراواردنى ھەبیت، لەگەل ھەموو ئەمانەشدا نابیت ئەو لەیاد بكریت كە مىندالان

له چالاکیه نه ریښه کانی دیکه به دوور ده خاته وه. له هندیك مالدا موله ت به مندالان ده دریت له پشوی کوتای هغه دا ته ماشای ته له فزیون بکن، له هندیك مالی دیکه شدا مندالان ده توان ته نیا هندیك له و بهرنامه نه ببینن که له لایه ن دایک و باوکیانه وه به باش ده زانریت و په سند کراون. نه وان پروایان وایه که ده بیت ته له فزیونیش وه کو دهرمان به ریژه دیاریکراو و له کاتی گونجاودا سوودی لیوه ربگیریت.

روژ به پوژ ژماره دی نه و دایک و باوکانه له زیده بووندايه که ه سته ده که ن نابیت ه لېژاردنی بهرنامه کان به ته نیا بخړته سر شانی مندال، نه وان له و پروایه دان که نابیت دیمه نه کانی مروڅکوژی و خراپه کاری، له نیو مالله کانی خویاندا مندالانیا نه بخنه ژیرکاریه ریبه ناپه سنده که ی خویانه وه. دایک و باوکان مافیان هیه که مندالانی خویان له بینینی دیمه نی هوه سبزوی و سیکی و کوشتن و هیرش به دوور بخنه وه و بیانپارین. تاده توانریت ده بیت مندالان له دیمه نی ترسینه رو نه وفلیمانه به دوور بخړته وه که تیااندا زور گوئی و توندوتیژی و شه پخوانی ده بیتته جیگای ستایش و مه دح و سه ناوه.

به شی حه وته م

نیره یی

- سروشتی دهر دناک.
- روودای ناپیروژ.
- دهر برینی نیره یی: له ریگای قسه کردن یان هاوشتیوه جوراو جوړه کاند.
- نه و ه لومه رجانه ی که دهنه هو ی به هیژکردنی نیره یی.
- شه پکردن له گه ل نیره ییدا.

سروشتی دهر دناک:

نیره یی نیوان براکان پیښینه یه کی میژووی و داخدا ی هیه. یه که مین مروڅکوژی

که له میژووی دیریندا قسه ی له سر رکراوه، کوژزانی (هابیل) ه به ده سستی (قابیل) ی برای. هوی نه م خراپه کارییه چاودپړی کیپرکی نامیزی نیوان دووبرابوو. یه عقوب تنیا به هوی جیپیشتنی مالی خوی و ونبوونی له کیشوهریکی بیگانه دا توانی له کوژزان به ده سستی (عساوی) برای رزگار بیټ و کوپانی یه عقوب له دله وه نه وه نډه نیره بیان به یوسفی برابچکوله ی خویان دهر د تاکو زور به توندی خستیانه نیو چالیکي مارو دواتریش نه م حوکه میان گوړی به کویلا یه تییه کی هه تاهه تایی و نه بیان فروشته کاروانیک که له بیاباندا گوزهریانده کرد. ته ورات دهر باره ی چونیته ی و ریشه ی نیره یی چیده لیت؟ له هه مو نه م بارانده دا هه سستی نیره یی پیږدن به هوی به چاکتر زانین و خوشویستنی زیاتری یه کیک له مندانان له نیو ریژی منداله کانی دیکه په یدابوو: (قابیل) بویه براکه ی خوی کوشت چونکه خودا دیاری (هابیل) ی قه بولکردو گرینگی به دیاری به که ی نه و نه دا. (عساوی) بویه نیره یی به براکه ی دهر د، چونکه دایکیان یه عقوبی پی باشر بوو له عساو و باوکی ناچار کرد وازی لیته ییټ، یوسفیش به هوی نه و هه لومه رجانده وه بووه جیگای نیره یی پیږدن براکانی، چونکه باوکی یوسفی له گشت منداله کانی دیکه ی خوشتر دهر ویست. وجلوبه رگیکی په رنگینی پیبه خشیبوو له به رانبر کاره ناپه سنده کانی ناگاداری نه ده کرده وه و ته نبی نه ده کرد.

مندانان حه زده که ن گویان له و چیروکانه بیټ که باس له نیره یی وتوله سهندنه وه ده که ن، بابته ی نه و چیروکانه سه رنجیان راده کیشت و چهند پالنه ریک ده خاته دلپانه وه و زیاتر لایه نگری سته مکارن نه ک سته ملیکراو.

رووداوی شووم

مندانان به پیچه وانه ی دایکان و باو کانیانه وه دهر باره ی بوونی نیره یی له خانه واده دا هیچ جوړه دودولپیه کیان نییه. نه وان زور زوو له مانای نیره یی ده گن و دهر باره ی چونیته یی مامه له کردن له گه ل نیره یی زانیاریان هه یه. به بی ناوړدانه وه له چونیته یی ناماده یی زهیننی مندا ل بۆ قه بولکردنی (زراسکیک)^(۴)، ده بیټ به باشی نه وه بزنان که له دایکبوونی خوشکیک یان برایه کی تازه له لای گشت مندالاندا

هەستى ئىرهى و غەمبارى پەيدادەكات. هېچ ئافرەتێك ئامادە نىيە كە مال و ژيانى خۆى لە گەل دولبەرى مێردەكەى دابەش بكات. هېچ خانمىكى مالهەو ناتوانىت خۆى بە هاوشانى خزمەتكارى مالهەوى بزانيّت، بەم شىوہە هەميشە ئىرهى و ركا بەرى بە بەشێك لە ژيان دەژمێردرێت. خۆپاراستن و سەرگەردان مانەو لە پەيدا بوونی ئىرهى لە نەزانىيەكى زيان بەخش و ترسناك سەرچاوە دەگرێت. لە دايكبوونی منداڵى دووھ لە ژيانى منداڵى گەورەتردا يەكەمىن بەشى پەيدا بوونی پەريشانى و قەيرانى كۆتوپرە، لە بەر ئەوہى بەھۆى ئەم پيشهاتە كۆتوپرەو رێرەوى ژيانى منداڵە گەورەكە دەگۆرێت و بۆ دۆزىنەوہى ئاراستەى ژيانى و ديارىكردى شىوازی نوێ پيوستى بە يارمەتیی دايك و باوكە، بۆيە لەجياتى ئەوہى تەنيا بە پيشاندانى خۆشەويستى و دلدانەوہى دەست ھەلبگرين، دەبێت زانبارى دەريارەى چۆنىيەتیی ھەستە راستەقىنەكانى پەيدا بكەين. لە و كاتەى ھەوالى لە دايكبوونی زراسكێك بە منداڵێك رادەگەيەنرێت دەبى لە روونکردنەوہى دوورودرێژ و پيشبىنى ساختە و قەلپ بە دووربكەوينەوہ و خۆمان لەقسەو رادەربىنى ھەك ئەمەى خوارەوہ بپاريزين: (ئەوہ ندەم تۆ خۆشدەوێت، ئەوہ ندە چاك وزيكە لەيت بۆيە من و باوكت بپارمان دا منداڵێكى ھەكو تۆمان ھەبێت. تۆ ئەم منداڵە تازەيەت خۆشدەوێت. لە ھەمان كاتدا منداڵى تۆشە، شانازی پێدەكەيت و لە ھەمان كاتدا ھاوگەمەيەكى چاكت بۆ پەيدا بوو.)

ئەم قسەو روونکردنەوہى نە راستەو نە برپا پيھەنەريشە، لە بەر ئەوہ لەوانەى بە پيچەوانەى پيشبىنى و چاوە پوانى دايك و باوك منداڵ ئەم ئەنجامە ماقولتەرەى خوارەوہى لە لا گەلەلە بێت: (ئەگەر بە راستى منيان خۆشبوستبايە منداڵێكى دىكەيان نە دەھيتايە سەر دونيا. ديارە دليان بە من خۆش نىيە بۆيە بپاريان داوہ من بە مۆديلىكى تازە بگۆرەو.)

منداڵ بە زەحمەت ئامادە دەبێت سۆز و خۆشەويستى دايكانەى دايكى لە گەل يەكێكى دىكەدا دابەش بكات. بە پيى تىگەيشتن و ئەزموونی منداڵ، دابەشكردن و اتا قەناعەتكردن بەكەمتر، ئەم دابەشكردى سۆز و خۆشەويستىيە ھەكو دابەشكردى سيۆيێك يان قومە شەربەتێكە لە گەل يەكێكى دىكەدا.

دابه شکر دنی سۆزو خوښه ویستی دایک له گهل برا یان خوشکی نوی خوی له خویدا به نه ندازه یه کی ته او شله ژان و په ریښانی دروست دهکات. بویه نه گهر دایکوباوک و پېښبینی بکه ن که منډال دلای به په یدابوونی منډالی نوی خوښه بیت، هه له یه کی گهره ده که ن، چونکه مه سه له ی په یدابوونی منډالیکی دیکه له دهره وهی تیگه یشتن ولوژیکی منډاله وهی. له بهر نه وه، که بهر بهر قوناغی سکپری دایک بهر و پېښتر دهروات، به دحالیوونی منډاله که توندتر ده بیت. نه و ده بیت گهرچی منډاله که هیشتا نه هاتوته سهر دونیاوه، که چی به شی زوری کاته کانی دایکی داگیر دهکات و دایکی که متر له جاران گرینگی پیده دات و زوره ی جاریش دایکی پالکه وتوو و تنه له و یان هه ست به ماندووییه تی دهکات و دهی ویت به سیته وه، ته نانه ت نیدی نه و ناتوانیت له لای داوینی دایکیشی دابنیشیت چونکه له ژیره وه دا هه راسانکارو زه حمه تبه خشیک خوی حه شارداوه، وه لی ناشکرکردنی نه وه له لای منډال زور ناسانه.

ناساندنی هه راسانکاری نوی

ده توانریت له دایکبوونی منډالی نوی به بی ناره زوومه ندکردنی منډال و (زاروزار پیکردن) به منډال رابگه یه نریت. بو نمونه ته نیا نه وند ده به سه ناوی پېښلین: (بو خیزانی نیمه منډالیکی تازه زیاده بیت). به چاوپوښی کردن له کاردانه وهی خیرای منډال، نیمه ده زانین که له دواي ناگاداربوون له و هه واله کومه لیک پرسیارو دل پراوکی پاشوه گهر دلای داده گریت. خوشبه ختانه نیمه وه کو دایک و باوک ده توانین یارمه تییه کی کاریگری منډال بدین له برینی نه م قوناغه قهیرانی و هه رچه خینه ره ناخوشانه ی که و به سهری دادیت.

هیچ شتیک ناتوانیت نه م راستیه بگوریت که له دایکبوونی منډالیکی تازه، هه ره شهیه که له ناسایشی منډالی پېښوو. له گهل هه موو نه مانه شدا ناستی کاریگری نه م پېښهاته له گورینی ره وشت و رهفتاری منډال وابه سته ییه کی ته وای به کارزانی و تیگه یشتنی نیمه وه هیه. بو نمونه نه م نمونه یی خواره وه که له پراوی یادگاری (فیرجینیائی کسلین) (VIRGINIAM.AXLINE)

دهر هاتووه، په کیکه له زیان به خشتړین نمونه کانی ناساندنی زراسک به منډاله کای پیشوو: (کاتیک که چوڼ هاته سهر دونیا، باوکم منی برده لای تا کو به منی پیشان بدات. نیستاش که نیستایه رووخساره سووره که ی منډاله که م له یاده که له باوه شی دایکم دابوو، نیستاش قسه کانی باوکم له گویمدا دهنگداته وه که دهیگوت: (دهبی نیستا زیاتر و زیاتر باش و خوشره وشت بیت له بهر نه وه ی نیمه بوینه خاوه نی منډالیکي دیکه، نیدی تو تاقانه ی دایه و بابه نیت وله مړو به دواوه بویته خاوه نی برا له و ماله ی که پیشان منډالیکي تیدابوو نیستا دوومندالی تیدایه) وا خه یالده که م له و روزه وه به دواوه سهرتاپای ژیانی من له پیڼاو نه وه ترخانکرا که به هر نرخیک بیت برا که م بخه مه ژیر تیشکه وه و ژیانی لیبکه مه دوزه خ).

به پیچپه وانه وه، نه م نمونه یه ی ژیره وه نمونه یه کی ثاقلانه ی (ناساندنی) زراسکه به منډاله گه وره تره که.

کاتیک که (فیرجینیا) (VIRGINIA) له تهمه نی پیچ سالیډا زانی دایکی سکپه. له خویشیان دهستی به (هه لېزو دابه زکردبوو) بیروپایه کانی خوی دهر باره ی ژیان له گال برای ناینده، له دیمه نیکی جوانی پر له خوړو گول وینه کیشا. به لام دایکی نه م رایه تاک لایه نه ی فیرجینیای دهر باره ی ژیانی گریمانه یی نوی ستایش نه کردو منډاله که شی بو نه م جوړه ژیا نه ناره زوومه ند نه کرد، به لکو به له بهرچاو گرتنیکي هاوړپیا نه وه، راستیه که ی بو منډاله که روونکرده وه و پییگوت: (هه ندیک کات به پیکه نینت ده خات، وه لی هه ندی کاتیش هه راسانت ده کات. هه ندیک جار ده گریه ت و نیمان له که لله ی هیچماندا ناهیلیت، پیخه فه ته پو کونه که ی خوی پیس ده کات و هه ندیک جاریش بو نی ناخوش دهر ده کات و ده بیت دایه بیشوات و، خواردنی بداتی و چاودیری بکات. له وانه یه هه ست بکه یت که وازیان له تو هیناوه و تو یان پشتگو ی خستووه، نه گری نه وه ش هه یه نیره یی پیبیه ی تو ته نانه ت دور نییه ناوا به خوت بلایت: (نیدی دایه منی خوشناویت به لکو نیستا سوزو خوشه ویستی ده به خشیته منډاله تازه که) هه رکاتیک نه م هه سته بالی به سهردا کیشایت، به دلنیا ییه وه وهره لای من و هه ست و سوزی خوت بو من باس بکه، تا کو زیاتر خوشه ویستیت پیبیه خشم، به م شیوه یه نیگه رانیت نامینیت و بروای ته واو وده دهرست ده هیئتیت که هه میشه و له هه موو

باریکدا توم خوشده ویت). هه ندیک دایک و باوک له به کاره یتانی ته م جوړه قسانه دووډلن و ده ترسن (بیری ترسناک) له زه ینی منډالدا جیگیر بکن. به لام ته م دایک و باوکانه ده بیت بزائن که ته م بیرانه بو منډال تازه نین و بهی گومان قسه کانمان سوود به حالیان ده گیه نن، چونکه له راستیدا ره نگدانه وه یه کی هه سته کانی ته وانه و منالان له هه سستی خو به که مگری ده پاریزیت و بو په یوه ندی و هوگری خوشه ویستی قول هانیان ده دات. راسته منډال له کاتی له دایک بوونی زارسکدا هه ست به تووړه یی و غم و نازارو ره نجان ده کات، بویه باشته به ده نگیکی به رز ناپه حه تیه کانی خو رابگه یت، نه که له ناووه ی خویدا بیشاریت ته وه چونکه له م باره دا زیانیکی که وړه به خو ی و دایک و باوکی ده گیه یت.

ده برپینی ئیره یی: له ریگای قسه کردن یان هاوشیوه جوړاو جوړه کاند

کاتیک منډالان هه سستی ئیره یی له ناووه ی خویدا ده شارنه وه و ناشکرای ناکه ن، شوینه واری ته م ئیره یی له شیوه ی وینه ی گؤړاودا له به ده ره وشتی و به دپه فتاریی ته وانه وه به دیار ده که ویت. چونکی کاتیک منډالیک له دلوه به رانبر براکی هه ست به ره نجان و غم و ناخوشی ده کات، وه لی له پیشاندانی هه سستی خو ی قه ده غه کراوه، له وانه یه خه ون به وه وه ببینیت که براکی له په نجره ی نهومی ده یه مه وه خستوته خواره وه، په نگه له ببینینی ته م خه ونه ته وه نده بتوقیت که به قیزه و هاواره وه له خه و راپه رپو ته نانه ته له وانه یه به ره و پیخه فی براکی رابکات تا کو دلنیایی په یدابکات که نایا هه نوکه زیندوه یان نا. له وانه یه ته و له زیندو بوونی براکی ته وه نده نوقمی هه لچوونی شادیه ین و شادومانی بیت که دایک و باوکی له به رانبر ته م هه سستی نارامی و په روشی و خوشه ویستی به سنووره ی منډاله که له به رانبر براکی به هه له دا بجن، مته که له ده روونی منډالدا بریتییه له وینه ی ته و ترس و ئیش و نازارو ناخوشیانه ی که ناویریت به زمان باسیان بکات، له بهر ته وه ده بیت هه میسه هه ول بدریت له جیاتی ته وه ی منډالان گرفتاری مته که بن تاده کریت ریگایان بو خوشبکریت ئیره یی و تووړه یی ورقی خو یان به ده م باس بکن.

(وارن) (WARRENN) ی (۵) ساله پاش له دایک بوونی خوشکی، به رده وام

تووشى جۆرەھا ھېرشى تەنگە نەفەسىيى كىتوپر دىھبۇر، دايكو باوكى و ايان بەخەيالدا دەھات كە (وارن)زىاد لە ئەندازە خوشكەكەى خوشدەوئەت و بە ھەمان شىۋەش ھەرگىز بە زەينياندا نەدەھات كە لەوانەيە ئەم نەخۆشىيە كىتوپرە پەيوەندى بە لە دايكبوونى زراسكەكەو ھەبىت. بردىانە لای پزىشك و بەناچارى رەوانەى نەخۆشخانەى نەخۆشىيە دەروونىيەكانىيان كىر تاكلو لەوئى لەجىيات ھېرشەكانى تەنگەنەفەسى بەقسەكىردن رىگاي دەربېرىنى ئىرەيى خۆى فېرىتت. ھەندىك مىندال لەجىياتى ئەو ھى ئىرەيى خۆيان بە قسە دەربېرىن بەشىۋەى كۆخەو زىپكەى سەبىتت و ھەستىارىي پىتت دەردەبېرىن. ھەندىكى دىكە پىخەف تەردەكەن و بەم رىگايە ئىرەيى خۆيان بە ھۆى ئەندامىكى جيا لەئەندامى دەربېرىن بە دياردەخەن. ھەندىك مىنداللى دىكە لەجىياتى ئەو ھى ھەستەكانى خۆيان بەقسە دەربېرىن قاپوقاچاغى مالەو دەشكىتت. ھەندىك مىنداللى دىكە نىنۆكيان دەجوون يان مووى لەشيان ھەلدەكىشن و بەم رىگايە پەردەيەك لەسەر ئەو ئىرەيىيەى خۆيان لادەدەن كە بەرانبەر خوشك و براكانى خۆيان ھەيانە، باشترە ھەموو ئەم مىندالانە ھەستەكانى خۆيان بە قسە باس بكەن، نەك بەچەندىرگايەكى ھاوشىۋەو ھاوتاي قسەكىردن ھەستەكانىيان پىشان بەدن، كىلىلى دلى مىندالان ھەمىشە لەدەستى دايك و باوكانەو بەكەمىك چاودىرىي و دەرووناسىيەو دەتوانن يارمەتىي كارىگەرى مىندالەكانىيان بەدن.

روخسارە جۇراو جۆرەكانى ئىرەيى

بۆئەو ھى دايكان و باوكان لەپەرەردەو فېركىردنى مىندالەكانىيان رىگايەكى راست بگرنەبەر، دەبىت بە دلتىايىيەو بزانن كە لە دل و دەروونى مىندالەكانىيان ھەستى ئىرەيى بوونى ھەيە، وەكو بلىتى شوئىنەوارى ئەم ھەستە ناكەوئتە بەرچاۋو روخسارى جۇراو جۆرى ھەيەو نۆرىيەى كاتەكان جلى خۆيان دەگۆپن و دىنە بەرچاۋان، چونكە بۆ نمونە لەوانەيە بەشىۋەى ئىرەيى پىتېردنى توندو يان بەشىۋەى خۆدوور خستەنەو لە گشت پىشېركى و، ناوبانگ خوازىيەك و يان بە پىچەوانەو لەشىۋەى زەبوونى و گۆشگىرى و، يان بەشىۋەى دەستىلاۋى و يان

بەپېچەوانەو بەشىوئەى چاۋ برسېيەتى و قرچۆكىي لە سنوور بەدەر بېتە بەرچاۋ.
دەتوانىن بەئاشكرا بەرھەمە تالەكانى ركا بەرييەتى وئىرەيىيە بى چارەسەرەكان
لەژيانى ئەو گەورانە دا بېينىن كە لە دەوروپەرى ئىمەدا دەژىن، ئەم شۆينەوارە (بەر)
لە داخ و كەسەرەنە) لە ركا بەرييەتى ئەو پياۋە دەبەنگەدا بەتەواۋى ديارە كە
لەكاتى لىخۆرپىندا سوورە لەسەر ئەوئەى بەپېش گشت ئوتومبىلەكانى دىكە بىكەوئىت،
ھەرۋەھا لە كەسايەتتىي ئەو مەروئە ناۋنىشانخوازە بەديار دەكەوئىت كە بەھىچ نرخیك
ئامادە نىيە لەگەمەيەكى تىئىندا بدۆرپىئىت، ھەرۋەھا لە بازارگانەى كە بۆ شكست
پىھىئاننى ركا بەرەكەى ، ئامادەيە گيان وھەموو مۆلك و مالى بەبادا بدات و، لەژيانى
ئەو كەسانەش بە تەواۋى روون و ئاشكرايە كە تەنانتە بەبى بوونى ھۆكارو وزەى
پىئويست بۆ سەلماندنى باشترى و گەورەترىي خۆيان لەسەر خەلكانى دىكە خۆيان
دەخەنە مەترسېيەو. لە ھەمان كاتدا ئەم نىشانانە لەو پياۋانەشدا بەديار دەكەون
كە لە ھاۋەشى كردن لەھەر جۆرە پىشېركىيەك خۆيان بە دوور دەخەنەو لەو
پياۋەش بەديار دەكەوئىت كە پىش دەستپىكردنى شەركەك خۆى بەژىر كەوتو
دەژانىت. لەو كەسەش بەديار دەكەوئىت كە تەنانتە بۆ ۋەرگرتنى مافە ياساىيەكانى
خۆشى ناچىتە پىشى. بەم شىۋەيە مەسەلەى ركا بەرييەتى و ئىرەيى بى چارەسەر
زىاد لەو تەسەۋرەى بۆيدەكرىت زيان بەژيانى منداڭ دەگەيەنىت و ھەندىك كات لە
قالبرىژىي كەسايەتى و گۆرپىن ۋەرچەرخاندن و سەرۋلىژكردنى خوى منداڭەكەدا
شۆينەۋارىكى بەرچاۋى دەبىت.

* رىشەكانى ئىرەيى: رىشەى ئىرەيى، ئارەزوۋى منداڭە بۆ ۋەدەستھىئاننى
خۆشەويستىي داىك بەشىۋەيەك كە ئەم خۆشەويستىيە تەنيا بۆخۆى بىت و لەگەل
كەسانى دىكە دابەشى نەكات و تايبەتمەندىت بەخۆى. ئەم ئارەزوۋە ئەۋەندە
توندو بەھىزە كە رىگا بە ھىچ ركا بەركە نادات لەگەل دابەش بىكات بە تايبەت
كاتىك براۋ خوشكانى پىيان دەخەنە سەر گۆرپەپانى ژيان، منداڭ بۆ داگىر كردن و
تايبەتكردنى خۆشەويستىي داىك و باوكى، لەگەل ئەوان دەست بەركا بەرييەتى
ۋىرەيى دەكات، لەوانەيە ئەم پىشېركىيە بەپى شىۋازو رىگاي مامەلەكردنى داىك و
باوك بەرانبەر بە ئىرەيى ئاشكرا يان نەھىتى بىت، ھەندىك داىك و باوك ئەۋەندە لە

ركابەرىيەتى و ئىرەيى مىندالە كانيان تورپە دەبن ھەموو جۆرە شوئىنە وارىكى ئاشكرا قەدەغە دەكەن و بەھۆيەو ھۆشدارى بە مىندال دەدەن و ئاگادارى دەكەنەو. ژمارەيەكى دىكەي دايكان و باوكان بۆلە ناوبردى ھەر جۆرە ھەست و پالئەرىكى ئىرەيى، تىدەكۆشن باوې بە مىندالانى خۇيان بەئىن كە بەشىۋەيەكى يەكسان جىگەي سۆز و خۆشەويستى ئەوانن لەبەر ئەو ھىچ ھۆيەك بۆ بوونى ئىرەيى لەلەي ئەوان پىۋىست نىيە، ئەوان بەشىۋەيەكى يەكسان و بەو پەرى دادوۋەرىيەو ھەموو جۆرە خەللات و جلو بەرگ و ستايشكردىك لەنتوان مىندالانى خۇياندا دابەش دەكەن. بەلام ھىچ يەككە لەم دوۋرىيىنى و چارەئەندىشيانە شوئىنەوارو كاريگەرىيان لەكوزاندەو ھى ئاگرى ئىرەيىدا نىيە. ھەرۋەھا ھۆشدارى و ستايشكردىكى يەكسان ناتوانىت ئارەزوۋى مىندال بۆ تايىبەت كرىن و داگرىكردىكى خۆشەويستى دايىك و باوكى كەم بىكاتەو، لەوكات و شوئىنەي كە ناتوانىت ئەم ئارەزوۋە تىرىكرىت، ناتوانىت ئىرەيى لەدلى مىندالدا بە تەواۋى رىشەكىش بىكرىت. ئەو ھەموو خامۆشكردىكى ئاگرى ئىرەيى مىندالان يان گلپەداركردىكى تائەندازەيەكى ئۆر پەيوەندىيە بەشىۋازو ھەلومەرجى زانىيارىي دايىك و باوكەو ھەيە.

له وه لو مهر جان هی که دهنه هوی به هیزکردنی ئیره یی:

په ننگ له ژړ هه لومهرجی ئاساییدا، ته من و په گز ببیته هوی په یداکردنی هستی ئیره یی نیوان منډالانی خانه واده یه. برای که وره تر جیگای ئیره یی پیږدنه چونکه تاییه تمه ندییه کی زیاترو مافیکی زیاتری هیه و سهر به خوییه کی زورتیه، منډالی بچوک جیگای ئیره یی پیږدنه چونکه زیاتر له ژړ چاودیری و پاریزگاریی دایک و باوک. خوشک ئیره یی به براهی دهبات چونکه کوږه و نازادییه کی زورتی هیه. برا ئیره یی به خوشکه کی دهبات چونکه به روکه ش زیاتر جیگای ناوړلیدانه وهی تاییه تی دایک و باوک.

هم ئیره یی ئاساییه، به لام له و کاته دا به ره و مه ترسی ده پوات که دایک و باوک نه زانانه گرینگی تاییه ته به ته من و په گز بدنه. کاتیک دایک و باوک منډالیکی بی توانای پاشکه وتوو له منډالیکی شه ش ساله ی ساغ و به هیز زیاتربخه نه نیوبازنه ی خوشه ویستی خویانه وه، بیگومان له دلی منډاله شه ش سالییه که دا توی ئیره یی ده چیتن. هه روه ها نه و منډاله ی به هوی هوش و جوانی و توانا و به هره ی موسیقی و نه ریتزانی کومه لایه تی خوییه وه ده بیته جیگای گرینگی پیدانیکی تاییه تی دایک و باوک، ناگری ئیره یی له دلی خوشک و براهی خوی داده گیرسیخت، ئاساییه ناوړدانه وه و گرینگی پیدانی زیاتر به منډالیک له دلی منډالانی دیکه ئیره یی په یدا ده کات، وه لی ستایشکردنی زیده پویانه ی تاییه تمه ندییه کی ره وشتی یان توانا و به هره یه کی تاییه تی یه کیک له و منډالانه یه که ناگری ئیره یی له دلی برا و خوشکه کانیان گلپه دارترو که وره تر ده کات.

هه لبه ته نابیت واخه یال بکریت که ده بی به شیوه یه کی یه کسان ره فتار له گه ل منډالانی که وره ترو بچوکتردا بکریت. به پېچه وانه وه ده بیته بۆ هر ته مه نیک تاییه تمه ندی و لیپرسراویه تییه ک دابریت و ئاساییه که ده بیته منډالی که وره تر خه رجییه کی زیاتری روزه و هریگریت و، دره نگر بخویت و، بۆ مانه وه له دهره وهی ماله وه نازادییه کی زیاتری له منډاله بچوکتره که ده بیته، ده بیته هم تاییه تمه ندی و مافانه به و په پی خوشه ویستییه وه بۆ گشت منډالان هه بیته و رابگه یه نریته، به شیوه یه که گشت منډالان دلنیا بن له وهی که هر له گه ل گیشتن به ته مه نیک

دياريكراو سوود له تاييه تمه ندى و مافه كانی نهو ته مه نه وهرده گرن، په ننگه مندالې
 بچوكتر ئيره يي به تاييه تمه ندى و مافه بپيار له سهر دراوه كانی مندالې گه وره تربيات،
 بو يارمه تيدانى مندال له زالبون به سهر ئيره يي خوې نابيت دهر باره ي هه قانييه تي
 نه م تاييه تمه ندى و مافانه ده ست به نامارژه پيكر دن و به لگه مينانه وه يه بكه ين. به لكو
 ده بيت تي بگوشين درك به هه ست و سوزه كانی مندال بكه ين. بو نمونه ده توانريت
 ناواي پي بگوتريت: (توش حه زده كه يت زياتر به بيدارى بمينيته وه) يان (توش
 حه زده كه يت گه وره تربيت) يان (توش حه زده كه يت له جيات نه وه ي ته مه نت شه ش
 سال بوايه نو سال بوايت) يان (ده زانم كه حه زده كه يت له م كاته زياتر به بيدارى
 بمينيته وه وه لې كاتي خه وتنت هاتووه). دايك و باوكي نه زان داوا له هه ندى له
 منداله كانيان ده كه ن له پيناو مافي مندالانى ديكه فيداكارى بكه ن و قوريانى بده ن،
 به مه ش هه ستي ئيره ييان ده جوليئن بو نمونه: (منداله كه حه زده كات له پيخه في
 تودا بخه ويت، تو ده توانيت له سهر قه نه فه بخه ويت) يان (به داخه وم! نه مسال
 ناتوانم (SKI)* بو تو بكرم. نه وه ي هه مانه ده بې له كړيني جلو به رگي كور به كه ي
 خه رج بكه ين). مه ترسييه كه له وه دايه كه مندال نه ك هه رته نها له وشته بي به ش
 ده كريت كه مولكي خو يه تي، به لكو خو شه ويستى دايك و باوكيش له ده ست بدات.
 له به رنه وه ي كاتيك داوا له مندال ده كريت بو سوودى منداله كانی ديكه فيداكارى
 بكات، ده بې نه م داواكار ييه به وه پري ناگادارى و لي زانييه وه له به رچاوبگرييت و
 تاده كريت سوزو خو شه ويستيان پي نيشان بدريت.

(خه بات به درې ئيره يي):

مندالانى ته مه ن بچوك زور ناشاره زايانه ئيره يي خو يان به ديار ده خه ن. بو نمونه
 ده پرسن (كه ي زراسكه كه ده مریت؟) يان (باشتره بگه پي ته وه نه خو شخانه)، يان
 (فريي بده نه نيو ته نه كه ي زبل)، په ننگه نهو مندالانى روو هه لما لاوترن به درې
 هير ش به ره نوييه كه شه ر رابگه يه نن... به و مانايه ي دوورنييه به ري گاي جورا و جور
 ته نكي پي هه لېچن به م جور له ناميزى ده گرن و وه كو ماريكي نه ستور ده ستي
 تيور دينن و هه تا بكري ده يگوشن و نازارى ده دن، له هه نديك باردا مندالانى
 ئيره يي پي به ر ده توان هيدمه ي وا به منداله كان بگه يه نن كه هه رگيز چاك بوونه وه ي بو

نەبىت.

ئىمە لەپايەى دايك و باوكدا ناتوانىن مۆلەت بەمندال بەدەين نازار بەبراي يان خوشكى بگەيەنيت. دەبىت مندالان لەهېرشە توندو زيانبەخشەكان بە دوور بخړنەوہ، جا ئەم هېرشانە جەستەيى بن يان زمانى، چونكە زيان بەهېرش بەرو هېرش بۆكراو دەگەيەنيت و ھەردوو مندال پىويستيان بەچاودىرى و سەرپەرشتىي ئىمە ھەيە، ھەروەھا پىويستيان بەوہش ھەيە كە بچينە نىو مەسەلەكەوہ. خوشبەختانە بۆ پاراستنى سەلامەتيى جەستەيى مندالى بچوكتەر پىويستمان بەوہ نىيە ئاسايشى سۆزىي مندالى گەرەتر بخەينە ژىر هېرشەوہ.

كاتىك مندالايكى سى سالا لە حالى نازار گەياندن بە مندالە تازە لەدايكبووہ كە غافىلگىردەكرىت، دەبىت بى درەنگ رىگا لەو ھەنگاوى بگىرىت و پاشان بە ئاشكرا پالەنەرى ئەم جوولە و رەفتارەى بۆ رافە بكەين! (تۆ مندالەكەت خوشناوئىت!) يان (تۆ رقت لى دەبىتەوہ!) يان (پىم بلى تا چ ئاستىك رقت لى دەبىتەوہ دەمەوئىت بزانم!).

ئىنجا دەبىت بووكۆلەيەكى گەرە بدرىتە دەست مندالەكە و مۆلەتى پىبدرىت جامى تووپەيى خۆى بەسەر بووكۆلەكەدا بەتال بكاتەوہ، لەوانەيە ئەو لە سمتى مندالەكە بدات و پەنجە لەناوچاوى رابكات و فرى بداتە سەر زەوى و داركارىي بكات. نابىت ئىمە بە مندال بلىين چى بكات.

رۆلى ئىمە ئەوہيە كە بەچاويكى بى لايەنانەوہ بپوانىن و بە زمانىكى خوشەويستانەوہ وەلامى پرسىارەكانى بەدەينەوہ. نابىت ھەست و سۆزو هېرشە توندەكانى، تووپەمان بكات. ھەست و سۆزەكانى راستگويانە و هېرشەكانى بى نازارن. ئاسايىيەكە زۆر زۆر باشترە تووپەيى خۆى بەسەر شتىكى بى گياندا ھەلپىزىت، نەك بىخاتە سەر مندالايكى گياندار و خودى خوشى.

دەبىت لىكدانەوہى ئىمە دەربارەى سۆزى مندالەكە ئاسان و كورت بىت، بۆ نمونە دەبى بە مندالەكە بلىين: (بەمنت نىشانداوہ كە چەند تووپەيت!) يان (ئىستا دايە زانى!) ويان (ھەر كاتىك تووپە بوويت وەرە بە من بلى!).

ئەم جۆرە مامەلەيە بەچەندىن جار باشتر لە ھۆشدارى و سست و سوكکردن و،

له نيره يي منډال كه م ده كاته وه. به پيچه وانه شه وه شيواز و ريگاي له م جوړه ي خواره وه دهره نجاميكي پيچه وانه ي هيه: كاتيک دايكي (والتر WALTER) منډالنه چوارساليه كه ي خوي له حالي راکيشاني برا بچو كه كه ي غافلگير كړد، وه كو بومب ته قيه وه و ناوا به سهريدا قيژاندي: (چيته؟) ده ته ويټ بيكوژيت؟ ده ته ويټ براي خوت بكوژيت؟ ده بېټ بزانيت كه په ننگه به دريژايي ژياني ثيفليجي بكهيت؟ ده ته ويټ كه م نه ندامي بكهيت و په كي بخهيت؟ چهند جار به توم گوتووه له نيو شوييني نووستن دهر ي مه هينه! ده ستي ليټمه ده! نيد ي مافي نه وهت نيه ده ستي ليټمه ده.

له وانه يه منډالني گه وره تر يش له م باره دا تووش ي نيره يي بېن. ده توانريت ناشكراو بي په رده تر قسه يان له گه لدا بكريت: (زور پوونه كه كورپه كهت خو شناويټ) يان (دلټ زور نه وه ده خوازيت كه به تهنيا توم مه بوايه) يان (زور حه زده كهيت كه تهنيا توم خوشبوويټ!) يان (كاتيک ده بيني ده يلاويټمه وه تووپه ده بېټ) يان (حه زده كهيت هميشه له گه ل تودا بم) يان (نه وهنده تووپه بوويت كه فشارت ده خسته سهر منډالنه كه! من هرگيز ناتوانم موله ت پييده م نازاري پي بگه يه نيت وه لي هر كاتيک ه سست به تووپه بوون و نارپه حه تي كرد ده توانيت به مني بليټيت.) يان (كاتيک به ته واوي ه سست به ته نيائي ده كهيت من كانيكي زورم تايبه ت ده كه م به تو و نه وكاته ه سست به ته نيائي ناكهيت.)

خوشه ويستي - به يه كساني يان جياوازي - له رووي چونييه تي يان به قه د يه ك

نه و دايك و باوكانه ي سوورن له سهر نه وه ي به رانبر به گشت منډالنه كانيان به شيوه يه كي يه كسان خوشه ويستي خويان به منډالنه كانيان پيشان بدهن، روژيک تيبيني نه وه ده كه ن كه نه ك تهنيا به مه به سست و مراز نه گه يشتون به لكو له گه ل گشت منډالنيان له حالي رق و كينه و شه رو شوړدان. هيچ شتيك وه كو پيوهرگرتن و نه اندازه گيري نه نجامي ناپه سندن و بي هيواكاري نيه. كاتيک دايكيك له ترسي (پيناخوش بوون) ناتوانيت له نيو ريژي منډالنه كانيدي سيويكي گه وره تر بداته يه كيک

لەمنداڭەكان يان ماچىكى گەرمتر لەمنداڭىكى بكات ژيان تام و بۆى نابىت و ھەرگىز تواناى بەرگەگرتنى نامىنيت ،ھەوللى داڭك بۆ ديارىكردن و ئەندازەگىرى خۆشەويستى سەرەنجام گشت كەسىك مەندور و توورە دەكات.منداڭان بەھىچ شىوہەك خوازىارى دابەشكردنى يەكسانانەى خۆشەويستى نىن. ئەوان ئارەزوو دەكەن ھەريەكك بۆ خۆى جىگاي خۆشەويستى بىت و ئەوئەندە خوازىارى دابەشكردنىكى يەكسانانەى سۆز و خۆشەويستى داڭك و بابوك نىن، بەشىوہەكى گشتى زياتر پابەندى چۆنىيەتى خۆشەويستىكەن نەك يەكسانى خۆشەويستىيەكە.

ئىمە ھەموو منداڭانى خۆمانمان بەشىوہەكى يەكسان خۆشناوئ و ھىچ پىيوستىش بەوئەناكات بەيەك چاوتەماشاي گشت منداڭەكانمان بكەين. ئىمە ھەر يەكك لە منداڭەكانى خۆمانمان بەشىوہەكى جودايانە خۆشدەوئ و پىيوست بەوئەش ناكات ئەم شىوازو رىگايەى خۆمان بشارىنەوہ. ھەرچەندە بۆ داپۆشىنى ئەم جىاوازيە زياتر تىپكۆشين، رىكابەريەتى و چاودىرى و وردىينى منداڭان بۆ ئاشكرا كردنى لايەنە دەستكردەكانى خۆشەويستى زياتر دەبىت و بەم رىگايەش ھەزىكەين و ھەزەكەين ،خۆمان لەبەرانبەر ئەو ترسەدا دەبينىنەوہ كە نەبادا بەخرابى لەخۆشەويستىيەكەى ئىمە بگەن، بۆيە بەردەوام خۆمان لەبارى بەرگرى كردنىكى ھەمىشەبيدا دەبينىنەوہ.

نابىت ئىمە خۆمان بخەينە نىو داوى پەيامەكانى منداڭانەوہ، ھەروەھا نابىت بۆ چۆنىيەتى خۆشەويستىمان بەرانبەر بەيەك بەيەكى منداڭان لە ھەوللى پەيداكردى ھۆيە سووككراوہكانيدا بىن و ھۆو بەلگە بۆ بىگوناھى و نيازپاكىي خۆمان بەئىنينەوہ ھەوللىكى فراوان بۆ سەلماندنى بى بناغەيى تۆمەتەكانى منداڭانمان بدەين، لىبگەرئ لەبەرانبەر دوودلى و نىگەرانى بۆ پاكبەونەوہ لە تۆمەت و بەرگرىكردن لە داد خوازيى خۆمان سەنگەر بگرن و دەريارەى چاكى يان خراپىي برپارەكانمان بەبى ھۆ دەست بە ئامارەو بەلگە ھىنانەوہى دوورودريژ نەكەين ،بەتايەت مۆلت بدەين بۆ سەلماندنى يەكسانىخوازيى خۆمان لەپشكدارىيەتى يەكسان و دادوہرانەى خۆشەويستى بەرانبەر بەمنداڭان خۆمان بە

دووور بخەينەوہ .

لەيىگەپرى بۆھەريەكىك لە منداالانمان خۆشەويستىيەكى تاييەتى لەددا
 پەروەردە بکەين و چۆنىيەتیی نزيكىي خۆمان لەگەل منداالیکمان بەپەيوەنديمان
 لەگەل تەواوی منداالانى دیکە بەراوردنەکەين. کاتیک چەندخولەکیک يان چەند
 کاتزميریک لەگەل يەکیک لە منداالانمان بەسەر دەبەين، لەيىگەپرى شەشدانگی کاتمان
 تاييەت بىت بەو منداالە. بەشیوہيەك کەلەو چەند کاتزميرەدا منداالەكە ھەست
 بکات تاکە کوپو تاکە کچی ئىمەيە. کاتیک لەگەل يەکیک لە منداالانمان دەچينە
 گەپان و پياسە، نابىت بىرمان نىگەرانی ئەوانى دیکە بىت و دەربارەى ئەوان قسە
 بکەين و يان ديارىيان بۆ بکړين. بەتاييەت لەم خولەك و کاتزميرانەدا نابىت
 گرینگى وپەيوەندىي دايکايەتى يان باوکايەتى ئىمە دابەش بکړيت، بەلکو دەبىت
 لەسەر ئەو منداالە دا چرېکړيتەوہ کە لەتەك ئىمەوہيە .

به شی هه شته م

هه نډیک سهرچاوه ی نیکه رانی منډالان

— نیکه رانی سهرچاوه گرتوو له ترسی بی یارو یاوهری.

— نیکه رانی سهرچاوه گرتوو له که مو کورتکاری.

— نیکه رانی سهرچاوه گرتوو له قه دهغه کردنی نازادی.

— نیکه رانی سهرچاوه گرتوو له شه پ وکیشی نیوان دایک و باوک.

— نیکه رانی سهرچاوه گرتوو له ده ستیوهر دانی چالاکیه جه سته ییه کان.

— نهو نیکه رانییه ی سهرچاوه له ترسی مردن ده گریټ.

دایکان و باوکان له و خاله ناگادارن که گشت منډالیک که م تا زور گرفتاری چه ندین جوړه دوو دلې و دلّه خورپه ن و نیکه رانن، به لام نه وشته ی وه کو پیویست زانیاریان له سهرنییه، سهرچاوه کانی نهو نیکه رانیانه ن. زوری ی جار دایک و باوک له خویان ده پرسن: (بوچی منډالنه که مان نه وه نده ده ترسیټ؟ هیچ هویه ک نییه که به م شیوه یه شله ژاوبیټ؟) باوکیک هه نگاوی گهره تری ناو روژیک ناوا به سر کوره نارپه حهت و نیکه رانه که ی هاواری ده کرد: (ده ست له م هه ست و بیرته هه لگره، باش ده زانیت که سه د له سه د دلخوش و ناسوود هیت و هیچ هویه ک نییه تا کو به خورپای خوت بشله ژینیت). له م به شه دا زور به جییه هه نډیک سهرچاوه ی نیکه رانی وریکای روپه روپوونه وه ی دلّه خورپه و دلّه پاوکی و شله ژانه کان رافه بکه ین.

نیکه رانی سهرچاوه گرتوو له ترسی بی یارو یاوهری:

گهره ترین مایه ی ترس و نیکه رانی منډالیک نه وه یه که دایک و باوکی به جییه یلن. به شیوه یه ک (جون شتاین بیک) (JOHNSTEIN BECK) له کتیبی خوره لاتی به هه شته (EAST OF EDEN) نه وه پیشان ده دات که: (گهره ترین مایه ی ترس و توقینی منډالیک نه وه یه که که سیک خوشینه ویت. ده کردنی منډالیک له لایه ن دایک و باوکیه وه دوزه خیه و ده یه ژینیت... ده کردن رغو تووپه یی په ی داده کات، رغو تووپه یش هه سستی توله خوازی و خراپه کاری په ی داده کات. نهو منډالهی ناره زوو ده کات خوشیا نبویټ و که سیش ناوپی لینه داته وه، پشیل و شتی دیکه ده داته به رشه قو پيله قه و نه م گوناوه ی خوی په نهان ده کات، منډالیک دیکه پاره ده دزیت

به لکو به هوی ئه م دزیه وه بتوانیت خوښه ویستی دایک و باوکی به ده سته پیتیت و سره نجیان رابکیتیت... منډالی سییه م بوسه رنج راکیشان و به ده سته پینانی سوزو خوښه ویستی جیهان پام ده کات، به م ریگایه ش هه میسه گونا هو توله سندنه وه (یه که له دوا ی یه که) رووده دات و روژبه روژ روو به ری که موکورتکاری و خراپه کاری فراوانتر ده بیت. هه رگیز نابیت منډال به به جیه پیتستن هه په شه ی لیبکریت. نه به گالته و نه له کاتی رقتو پوره پیدا نابیت هوشداری بدریته منډال که و به ره لالا ده کریت. زور رووده دات دایکیکی توو په له سره شقام یان له فروشگا کاتیک منډاله بچوکه که ی له گه لی به ریگادا ناپوات، هاوار ده کات: (نه گه له گه لم نییته وه هه رلیزه به جیت ده هیلم و ده پوم!) ئه م جوړه قسه و ناگدار کردنه وانه زیاتر و زیاتر دوولای و نیگه رانیی منډال توندتر ده که ن، نه وه که روژیک له روژان به جیی بهیلن و گلپه کانی ناگری خه یالی ده رباره ی نه وه ی چو ن چو نی له جیهاندا ژیان به سره ببات روو به ریکی فراوانتر ده گریته وه، هه ر کاتیک منډالیک له جیگای خویدا نه جوولاه زیاد له نه ندازه نو قمی ته ماشا کردنی شتیک بوو، له حیات نه وه ی هه په شه ی لیبکه یین، باشته ده سستی بگرین و به زور له گه ل خو منای ببه یین.

هه ندیک منډال هه ر کاتیک له کاتی گه پانه وه له قوتا بخانه دا دایکیان له ماله وه نه بیین گرفتاری نیگه رانی ده بن و غم و په شیوی و نا نارامیی به جیه پیتستن که هه میسه له دلای نه واند خه وتوو، کتوپر بیدار ده بیتنه وه، چونکی وه کو له سره تاوه باسما ن کرد، له و هه لومه رجان هی که دایک ناچار ده بیت ماله وه به جیه پیتیت زور به جیه له یاداشتیکدا بنووسیت بۆ کو ی چوه. له زوربه ی ولاته پشکه وتوو که اندا دایکان به هوی ریکورده ریکی هه رزانه وه ده نگی خو یان له سره کاسیتیک تو مارده که ن و تیایدا به ده نگیکی خوښه ویستانه و نارامه وه هوی چونه دهره وه یان بۆ منډاله که رافه ده که ن و به م ریگایه ش شله ژان و دلپاوکیکی منډال که مده که نه وه. کاتیک ده سستی روژگار ناچارمان ده کات به شیوه یه کی کاتی جگه رگوشه کانی خو مان به جیه پیتلین، ده بیت پیشوخت زه مینه ی ئه م جوداییه ناماده بکه یین، هه ندیک دایک و باوک دلایان نایه ت بپروا به منډال به پینن که بۆ نه شته رگرییه که یان نه نجامدانی نه رکیکی کومه لایه تی و گشت کاره پیویسته کانی دیکه ناچارن نه و به جیه پیتلین. شه وانه یان

کاتیک منډال له قوتا بخانه یه، له مال دهرده چن و خزمیک یان دایه نیک راده سپین که هو له مالنه بوونیان بۆ منډالنه که رافه بکات.

دایکی جمکیکی سی سالی بۆ نه شته رگه ریه ک ناچار بوو له نه خوشخانه دا بخه ویت. له مالنه وه که شوه وایه کی وهرچه رخیته ری خراب و قهیراناوی پپله نانارامی به رپابوو، به لام هیچیان به منډالنه کان نه گوت تا دایکه که له به یانیی نه و روژه ی که ده بوايه له نه خوشخانه دا بخه ویت. کیسه ی کرینی که لوپه لی له ده ست گرت وای به منډالنه کان پیشان دا که ده چیته فروشگا به م شیوه یه مالنه وه ی به جیهیشت و تاسی ههفته نه گه رایه وه.

له و ماوه یه دا منډالان ههستیان به نارحه تی ده کرد وله هه موو روویه که وه به په ژموورده یی ده هاتنه به رچاوو، روونکرده وه و دلانه وه ی باوکیان هیچ کاریگه ریه کی له که مکرده وه ی نارحه تی نه واندانه بوو، هه موو شه ویک تا کاتی خوتن ده گریان و له چاوه پوانیی هاتنه وه ی دایکیاندا به دریزایی روژ له به رده م په نچره دا داده نیشتن. هه رکا تیک منډالان بۆ نه م تاقیکرده وه یه ناماده بکرین باشت به رگه ی نیش و نازاری جودایی ده گرن، به لام نه م ناماده ییه پیشه وخته پیویستی به پیشاندان و خسته گه پری شاره زایی و ده رووناسی هه یه، له به ر نه وه ی منډال به ناسانی بروا به روونکرده وه ی ناسایی ناهینیت. به تاییه ت ده بیت به زمانی خودی منډال واتا به زمانی بووکوله قسه ی له گه لدا بکریت.

(YVTTE) کچیکي بچوکه. دایکی دوو ههفته پیښ نه وه ی بۆ نه شته رگه ری بچیته نه خوشخانه (نیفیت)ی له رووداوه که ناگادارکرد. (نیفیت) نه وه نده گرینگی به مه سه له که نه دا، به لام دایک له که میی گوپوتاوی منډالنه که بۆ پشکنین و لیکنده وه ی هه واله که بی نومید نه بوو به لکو ناوای به کچه که ی گوت: (وه ره دیمه نی رویشتنی دایک بۆنه خوشخانه بنوینن!) چه ند بووکوله یه کی خسته ریزی یه که وه که تاییه ت بۆ نه م بۆنه یه کرپیووی، خانه واده و پزیشک و دایه نیکی بۆ منډالنه که به رجه سته کرد. کاتیک دایکه که بووکه کانی ریکده خستن و به زمانی نه وان قسه ی ده کرد نیمچه شانوگه ریه کی به م شیوه یه نمایشکرد: (ده بیت دایه بۆ چاره سه رکردنی خو ی له نه خوشخانه دا بخه ویت. دایه له مالنه ونیه.) (نیفیت)

سەرى سوردەمىنىت و دەپرسىت: (دايە لەكوپپە؟ دايە لەكوپپە؟) بەلام دايە لەمالەوہنىيە.. ھەروەھا لە موبەق و ژوورى خەوتن و ژوورى دانىشتن نىيە. دايە چووەتە نەخۆشخانە تاكو دىكتور بىيىنىت و بىپشكىنىت و چارەسەر بىركىت. ئىقيت ھاوار دەكات: (دايىم دەوئىت! دايىم دەوئىت!), وەلى دايە لەنەخۆشخانەيە چونكە دەبىت چارەسەر بىركىت. دايە ئىقيتى زۆر خۆشەدەوئىت و لەدوورى ئەو زۆرنازار دەچىزىت و ھەموو رۆژىك بىرى دەكات. (ئىقيت) بىرى دەكات و لە دوورى ئەو داخدارە. دوايى دايە پاش چارەسەر كىردنى دەگەرپىتەوہ مالەوہ (ئىقيت) نوقمى شادومانى دەبىت.

ئەم شانتۆگەرييەى جودايى و گەرپانەوہيە لەلايەن دايىك و كچەكەوہ چەندىن جار دووبارە كرايەوہ. لەسەرەتادا دايىك زياتر قەسەى دەكرد وەلى (ئىقيت) بەزويى جىگاي گرتەوہ. ئەولەگەل بەكارھىنانى بووكۆلەكانى پەيوەنددار بەدىكتورو پەرستارەكان، پىشى دەگوتن كە بەچاكى چاودىرى دايىكى بىكەن وچاكى بىكەنەوہ ھەرچى زووترە بىيىرنەوہ مالەوہ.

پىش ئەوہى دايىك بچىتە نەخۆشخانە. (ئىقيت) داواى لىكرد كە جارىكى دىكە نواندەنەكە دووبارە بىكاتەوہ. بەشى زۆرى نواندەنەكە (ئىقيت) ئەنجامى داو لەكۆتايىدا بەئاوازيكى دلنپايى بەخشەوہ ئاواى بەدايىكى گوت: (دايەگيان نىگەرەن مەبە ! ھەركاتىك گەرپايتەوہ مەن لىرەم!)

پىش ئەوہى دايىك مالەوہ بەجىبھىللىت چەند تەگبىرىكى سوود بەخشى دىكەى بەكارھىنا. بەم شىوہيە (ئىقيت)ى بەو ئافرەتە ناساند كە لەكاتى لەمال نەبوونى خۇيدا ئەركى پاككردنەوہو رىكخستنى مالەوہى پىسپىردرابوو، ھەروەھا وىنەيەكى گەورەى خۆى وئىقيتى خستە سەر كۆمەدى و جگە لەمەش لەسەر كاسىتتىك پەيامىكى خۆشەويستانەى بۆئىقيت تۆماركرد بەشىوہيەك لەكاتىزىمىرەكانى تەنپايدا وىنەو دەنگى تا ئەوپەرى لە كەمكردنەوہى ناپەرەختىيى (ئىقيت) لەكاتى لەمال نەبوونى دايىكى كاريگەر بوو.

* نیگەرانیی سەرچاوه گرتوو لەکەمو کورتکاری:

دایکان و باوکان جا بزانیان یان نەزانیان هەستی گوناھکاری لەدەروونی مەندالانی خۆیاندا پەیدا دەکەن، هەستی کەمو کورتکاری بۆ ژانیکی ئاسایی و بۆنخۆش وەکو خۆی تەمبۆیەکی بەسوودە، بەلام نابێت بەشیوەیەکی زێدەپۆیانە بەکاربھێنرێت. کاتی کە مەندالێک لەبەرانبەر رێژە سەمێکی پەسەندکراوی کۆمەڵایەتی یان رەفتاریکی رەوشتی سنووری بەزاند، دەبێت ئەو ھەڵ و خلیسکە مەندالە کە دادەوەرانی پەلەبەندی بکری و لەنیوان ھەڵەییەکی بچوک و، کەمو کورتکارییەکی گەورەدا جیاوازییەکی دابنرێت. ئاساییە کاتی کە مەندالێک لەبەرانبەر ھەستە نەخۆزراو و ناپەسەندەکاندا رۆی لە دەگری و لەدەو ھەست بەنیگەرانی و کەموکۆپی دەکات. دەبێت دایک و باوک بۆ ھەڵ و گریکردنی ھەست و ھەڵچوونە بێسوودەکانی کەموکۆپی و لەوکاتە مەندال سنووری دەبەزینی، ھەمان ئەو رێگایە بگرەبەر کە فیتەریک لەبەرانبەر ئوتومبیلیکی شکاودا دەگریتە بەر. بۆ زیاتر روونکردنەوە؛ کاتی کە ئوتومبیلیکی شکاوی بۆ نۆژەنکردنەوە بەفیتەر پێشان دەدەن، فیتەرە کە پەخنی لە خاوەنە کە ناگریت کە بۆچی ئاوی بەسەر ئوتومبیلە کە ھێناو، بەلکو ئەو ھەڵ و ھەراو بۆ چوونی خۆی دەبێت چاکبکریتەو بەخاوەنی ئوتومبیلە کە رادەگەیەنێت ھەر ھەڵ و ھەراو بەفیتەرە کە پەخنی لەدەنگە جۆراو جۆرەکان و تەقەتەق و لەرزینی پارچەکانی ئوتومبیلە کە ناگریت، بەلکو بۆ دیاریکردنی کەموکۆپی و شکستەکانی سوودیانی لێوەردەگری و لەخۆی دەپرسی: (سەرچاوەی خراب بوونی ئوتومبیلە کە چییە؟)

بۆ مەندالانی مایە ئەو پەڕی ئارامیی خەیاڵ و شادمانییە لەنیوان دڵیان کە دەتوانن ئازادانە و بەپێی ئارەزووی خۆیان بیر بکەنەوە بەبێ ئەو ھەڵ و ھەراو و ھەست و ھەستە پەزەماندیی دایکان و باوکانیان لە دەست دەن. ئەم قسانە خاوەن ھەڵ و ھەراو و ھەستە پەزەماندییە کە کاریگەر بە مەندالانی دەبەخشێت تا کۆ دڵیان لە ھەڵ و ھەراو بکەن و ھەڵ و ھەراو ئازادییەکی تەواویان ھەیە: (تۆ بە جۆریک بێر دەکەیت و ھەستە پەزەماندییەکی دیکە، دەربارە ئەم مەسەلە ھەڵ و ھەراو و ھەستە پەزەماندییە جیاوازیان ھەیە.) یان (تۆ بیری خۆت بە چاک دیتە بەرچاوی بەلام بڕوای من و بڕوای تۆ جیاوازیان ھەیە ریز لەراو بۆ چوون دەگرم

ولهی راو بۆچوونی من شتیکی دیکه یه). هه ندیک کات دایکان و باوکان نازانن به هوی زۆر گزیی و روونکردنه وهی ناپیویست هه ست به که موکوپیکردن له دلی مندا لانیان په ی داده که ن. ئەم راستییه به تایبەت دەر باره ی (دایک و باوکە رۆشن بیرە کانی) ئەمڕۆ راست دەر ده چیت که وایان به خه یالدا دیت که ده بیئت هه مووکاریک به گونجان و هاو تابوون له گه ل بیر و پای مندا لان بیته کایه وه ته نانه ت نه گه ر کاره که دژواریش بیئت و مندا لان) به پپی پیویست

توانایی درک پیگردنیشان نه بیئت. (زاخاری) کوپیکی (ه) سالییه له ده ست مامۆستا که ی ماله وهی تووپه بوو له بهر نه وهی به هوی ته نبه لیه وه ماوه ی دووه فته نه ی توانی بوو بۆ وانه گوته وه ئاماده بیئت. له رۆژی گه رانه وهیدا (زاخاری) کلاوی مامۆستا که ی رفاندو به ره و حه وشه که رایکرد. دایک و مامۆستا که وتنه دوی، مامۆستا که پییگوت: (کلاوه که هی منه ! بیده ره وه من!) دایکی گوتی: (زاخاری! تۆباش ده زانیست که کلاوه که هی تۆنییه. نه گه ر نه ی ده یته وه، میس (مارتا) نه خۆش ده که ویتته وه، ده زانیست که نه و دووه فته یه نه خۆش بوو، وانییه خانم (مارتا)؟ (زاخاری) تۆ حه زنا که یست مامۆستا که ت جاریکی دیکه نه خۆش بکه ویتته وه. ئایا وانییه ؟ مه ترسی روونکردنه وه یه کی ئاوا له وه دایه که په نگه له ده روونی (زاخاریدا) هه ستی که موکوپو گونا هکاری په ی دابکات ، به ومانایه ی که خوی به لیپرسراوی ته نبه لیی مامۆستا که ی ده زانیست. ئەم جۆره روونکردنه وه دوورودریژ و بیجیانیه زۆر زیانبه خشن. نه وهی که ده بیئت له باریکی ئاوا دا نه نجام بدریئت وه رگرتنه وهی کلاوه که یه. کلاویک له ده ست مندا لیکدا به چه ندین جار له م دوو روونکردنه وه یه ی نیو حه وشه که باشتره. پاشان مامۆستا که ده ی توانی دەر باره ی تووپه یی زاخاری له سه ر ئاماده نه بوونی خوی گفتوگۆی له گه لدا بکات و بۆ زالبوون به سه ر ئەم تووپه ییه ی ریگای پی پیشان بدابوایه

نیگه رانیی سه ر چاوه گرتوو له قه ده غه کردنی ئازادی! : کاتیک مندا لیک قه ده غه بکریئت له نه نجامدانی چالاکی و له نه ستۆ گرتنی نه و لیپرسراویه تیانه ی بۆیان ئاماده یه. کار دانه وهی ده روونی که ی دلشکان و ره نجان و تووپه ییه. په نگه تووپه ییش له خۆیه وه ببیته هوی په ی دا کردنی خه یالاتی تۆله ئامیز و نه ویش له لایه ن خۆیه وه

هه ست به که موکوپړی بکات وله هه سستی ټوله خوازیی خوی بترسیت ، له هه موو باره کاند ا ده بیته هوی په یداکردنی نیگه رانیی له دلۍ منډاله ساوایه کان . منډالان هه رگیز ناتوانن ته نانه ت کاره بچوکه کانیش وه کو گه وران به بالاده سستی و شاره زاییه وه نه نجام بدهن . بۆ نمونه بۆ به سستی قه یسانی پیلآو و، داخستنی قوپچه ی جل و بهرگ و، جل و بهرگ له بهرکردنه وه وه لگرتنی دهرقاپی گوزده کلیدانی دهرگایه که له گه وره سالان زیاتر کات خه رج ده که ن . له م جوړه بارانه دا باشتړین کومه ک بونه وان پیشاندانی سه برو دان به خؤداگرتن وناماژهی زؤرکورته به شیوه کانی کار، بۆ نمونه ده توانریت بگوتریت :: (له پیگردنی نه م پیلآوانه کاریکی نه م جوړه قسانه ئاسان نییه) یان (دهرقاپی نه م گوزده به زه حمت ده به ستریت). یارمه تییه کی کاریگه ری منډال ددات جائه گه ر له کاره که ی سه رکه وتن وه ده ست به یتیت یان وه ده ست نه هیتیت . هه رکاتیک سه رکه وتن وه ده ست هیتا، خوشحاله له وه ی که کاریکی دژواری نه نجام داوه، هه رکاتیک سه رکه وتنیشی وه ده ست نه هیتا، به لای که مه وه به وه دلخوشه که دایک و باوکی ده زانن کاریکی دژوار بوو . له هه ردو باردا سوود له خوشه ویستی و پشتیوانی دایک و باوکی وه رده گریټ ، له نه نجامدا په یوه نډی له گه ل دایک و باوکی به هیژتر ده بیت و زیاتر وا به سته و هوگریان ده بیت، هه روه ها له وکاته ی له کاریکدا سه رکه وتن وه ده ست نه هیتیت خوی به بی توانا و ناشایسته له قه له م نادات . هه میشه ده بیت نه و خاله سه ره کییانه مان له خه یالدا بیت که پیشبینی و چاوه پوانی گه وره سالان بۆ نه نجامدانی کاری ته واو و بی که موکوپړی، ژیان منډالان خراب ده کات و، چاوه پوانی و پیشبینییه کی کامل یه کیکه له دوژمنه سه رسه خته کانی سه رده می منډالی و له رووی سؤزییه وه تانه وپه پری به گران له سه ر منډالانمان ده وه سستیت، له بهر نه وه ی کانی او سه رچاوه گیانییه کانی منډالان وشک ده کات وناهیلت ئاسایانه پیبگه ن وپه روه رده ببن، هه زوئاره زووه کانیان ده کوژیت و له وانه یه به تیچوونی هاوسه نگی سؤزیی منډالان کوتایی پیبیت.

نیگه رانی سه رچاوه گرتوو له شه پرو کیشه ی نیوان دایک و باوک:

کاتیک دایک و باوک له حالۍ ناکوکی و گوته گوتن، منډالان هه ست به نیگه رانی و

گوناھكارى دەكەن، چونكە نىگەرانى ئارامىي خانە و ھىلانە دەخاتە مەترسىيەوہ .
بۆيەش وا خەيال دەكەن كەوا گوناھكارن، چونكە وا دەزانن ئەوان بوونەتە ھۆى
شەپرو كىشەى نىئوان دايك وباوكيان. ئەم خەيالكردنە چ راست بىت يان ھەلە ئازار و
ھىدمەيەكى فراوان بەمندالان دەگەيەنيت.

لەشەپروكىشە خانەوادەيىيەكاندا مندالان كەمتر بەبىلايەنى دەمىننەوہو زۆربەى
جارىش لايەنگرى دايك وباوكيان دەبن و لەئەنجامدا ھەم ھىدمە بەلايەنى سىكسيان
دەگات و ھەم بەچۆنىيەتى گەشەكردن ولايەنى پەرورەدەييان. لەوكاتەى كوپرېك
باوكى و كچېك دايكى بەتاوانبار دەزانىت لەوكاتەدا ئەوان بەسەر مەشقى خۆيان
نازانن و،بىيەش دەبن لەبوونى نمونەيەك بۆ پەيرەوى و لاسايى كردنەوہى:
ناكۆكىي مندال لەگەل دايك يان باوكى بە خۆ دورخستەنەوہ لە لاسايكردنەوہى
رەفتارو كرداری ئەوان بەديار دەكەويت. پەنگە لە ھەلومەرجە زۆر توندوتىژەكاندا،
دەركردنى دايك و باوك لەمالەوہ بەھاوشىوہىي سىكس و تىكچوون و ئالۆزى و
سەرنگونكردن و،بىتوانايى بۆ درىژەدان بەژيانىكى ئاسايى كۆتايى پىبىت. كاتىك
كوپ لەگەل دايك و كچ لەگەل باوكى ناكۆكە، پەنگە ھەردووكيان بەرانبەر بەگشت
رەگەزەكانى جياواز لە خۆيان لە تەواوى قۇناغى ژيانياندا ھەستى بەدحالىبوون و
ركابەرييەتى لەدلى خۆياندا پەرورەدە بكەن.

ھەركاتىك بۆ راكىشانى خۆشەويستى مندالان كىپرېكى و كىشە لەنىوان دايك و باوكدا
روويدات، زۆربەى جار ئەوان پەنادەبەتە بەرھۆكارە نا پەرورەدە يىيەكانى
وہ،بەرتىل پىدان و ماستاوپچىەتى و درۆزنى، لەئەنجامدا مندالان بەھەستى دژ
بەيەك و ھەست و سۆزى دوودلانە پەرورەدە دەبن. جگە لەمانەش، پىويستىي
لايەنگرى لەيەككىيان لەدژى ئەوى دىكەو سوود وەرگرتن لەھەلە بۆ (باشترلە
قەلەمدانى باوك لەجياتى دايك) يان بەپىچەوانەوہ شويئەوارىكى بەردەوام لە خوو و
كەسايەتیی مندالدا بەجىدەھىلېت و لەھەمان قۇناغى منداليدا ئاگادارى بەھاو
گرىنگىيى خۆى دەبىت، كاتى خەلكانى دىكە لەسەر ئەوكىشە دەكەن، بەرژەيەكى
زۆرسوود لەم ھەلومەرجانە وەردەگرىت و زياتروزياتر شىوازو رىگاي زەمىنەسازى و
پىلانگىپرې و سىخوپرى و (تىك بەردان) فېر دەبىت و لەجىھاندا خوبە ژيانىك

ده گړت که به پای نهو خوښه ویستی نادرسته و شهره فیش به ریگری به ردهم
هه لښکان و پیښکه وتن ده زانیت، له جیهانی کدا ده ژیت که زیاتر له گه ل ره وشت و
رهفتاری ناپه سند و قیزه وندا ده گونجیت.

نیگه رانیی سه رچاوه گرتوو له ده ستیوه ردانی چالاکییه جهسته ییه کان:

له زږبه ی ماله نوییه کاندا، مندالان بو پیشاندانی زوران بازی و ململانییه
جهسته ییه کان به هوی نه بوونی شوین خویان له شوینی ته نگه به ردا ده بیننه وه.
ثاپارتمان ه گه وره و ناماده کراوه کان و جلوه رگی گرانبه ها ریگه له بازدان
(هه لبه زین و) گه مه ی مندالان ده گړت. نه م سنور به ندکردنانه به گشتی له ژیانی
مندالاندا زوو ده ستپیده کات. نهو منداله ی تازه له دایکبووه مؤله تی نه وه ی نییه
له گالیتسه که ی خوی بووه ستیت، په نگه نهو منداله ی تازه پییگرتوو له راکردن و
سهرکه وتن به سهر په یژه کاندا قه ده غه بکړت. نهو مندالانه ی که به وشيوه یه هه ست
به په نجان ده که ن زیاتر نیگه ران دهن و ده شله ژین. چاره سهری نه م مه سه لانه ته نیا
به هوی زانیاری و ناگاداری دایکان و باوکان دهر باره ی گرینگی بابه ته که وه دیدیت.
ده بیت دایکان و باوکان بزنان که مندالان ته نیا به نه نجامدانی چالاکییه
جهسته ییه کانیانوه له ناپه حه تییه کانیان دهر یازده بن، له به رنه وه پیوستان به
شوینیک هه یه که تیایدا راکه ن و بوگه مه کردن هوکاري پیوستان هه بیت. ده بیت
نه وان به لای که مه وه ژوریکیان له به رده ستدایت که به وپه پری نارامی ده روونییه وه
چالاکییه جهسته ییه کانی خویانی تیدا نه نجام به دن.

نهو نیگه رانییه ی که له ترسی مهرگه وه سه رچاوه ده گړت:

ترس و توقینی گه وره سالان له مهرگ به هوی لایه نه لیلونه تییه کانی نه م
دیاردیه وه یه. مهرگ که فرمانیکی کوتایی و بیچه ندوچونه کوتایی گشت
نومیده وارییه کانی مرقه. چونکه قورسی مهرگ به رگی ناگریت و هه رگیز ناتوانین
بیته یینه خه یالی خومانوه. سروشت و خوکه سایه تی و یادگاری و نهو
نومیده وارییه ده گړتیه وه که قوناغیکی رابردو و کاتیکی ناینده یه له بهر نه وه ی

هیچ تاکه که سیک ناتوانیت به بیّ ناینده ته ماشای خوی بکات. نه و دلخوشی و نارامییی که بیرو رای مه زه به بی بؤ مروؤی په یدا ده کات ته و او له هه مان نه و شته دایه به و مانایه ی ناینده یه کی بؤ مروؤ دانوه، بویه مروؤی بړودار په توانیت به خه یالیکي ناسووده وه بژیت و بمریت.

نه گهر مردن بؤ گه وره سالان مه ته لاوییه، بؤ مندالان مه ته لیکي نه یینی وه هایه که هرگیز ناشکرا نابیت و په رده ی له سهر لاند ریت. مندال ناتوانیت درک به و خاله بکات که مردن لایه نیکي یه کجاری و بیچه ندوچون و به رده و امی هیه، هه ولی دایک و باوک و دوعاو پارانه وه یان ناتوانیت مردو زیندو بکاته وه. بیّ توانایی وه دینه هاتنی ناره زووه کانی مندال له به رانه به مرگ به هیدمه یه کی گه وره داده نریت به و مانایه ی بړوای نه و له به رانه به هیزو وزه ی خوی له سهر گوړپن و وهرچه رخاندنی روودای به هیزو نیراده و ناره زووه زیده پویه که ی خوی له رزوک ده کات و بیّ تواناو نیکه رانی ده کات. مندال به چاوانی خوی ده بینیت که رزاندنی لافاوی فرمیسک و نارپه زاییه تونده کانی له به رانه به مرگی نازه لیکي راهیندرو مالئ یان مرگی هوگرو که سیکي به پړیز و ریژلینگروای له ژیاننه ماودا بیّ سووده و نابیتته هوئی زیندو و کردنه وه و گه پانه وه یان، له بهر نه وه ی هه ست ده کهن بیّ یارو باوهر به جیپیل دراو. ترسی منداله که زوربه ی جار له و پرسپارانه په نگه داته وه که له دایک و باوکی ده کات: (نایا پاش مردنیش منت خو شده ویت؟)

هه ندیک له دایکان و باوکان هه ولّ ده دن رولّ کانی خویان له و غم و کاریگه ربوونه تونده بپاریزین، که به هوئی له ده ستچوونی نازیزیکه وه په یداده بیت.. بؤ نمونه هرکاتیک ماسی یان کیسه لئ مندال بمریت، به خیرایی ماسیه ک یان کیسه لیکي دیکه ی له جیات ده کپن و نومیده وارن مندال هه ست به م جیاوازییه نه کات. هرکاتیک سه گه که ی یان پشيله که ی بمریت، بیدرنگ نازه لیکي گرانبه هاترو جوانتر ده کپن به و نومیده ی مندال غم و مهراقی خوی فه راموش بکات. له م تاقیکردنه وه سه رتایی وزیانه کتوپرانه و چا کردنه وه یه کسه رییانه دا چ وانه یه ک فیر ده بیت؟ په نگه دهره نجامیکي وه های بیتته ده ست که له ده ستچوونی نازیزان گرینگییه کی گه وره ی نییه و به ناسانی ده توانریت خو شه ویستی بگوازیته وه و وه فاداری و

پاکدوستی دابه ش بکړیت. نابیت منډال له مافی پرسه داری وغه م و مہراق بیبه ش بکړیت ،ده بی نازاد بی له وهی غه م له مردنی نازیزیک بخوات. به م ریگایه هستی مروځدوستی منډال قوولتر ده بیت و هسته کانی ناسکتر ده بن. به شیوه کی گشتی ده بیت بزانیټ که نابیت منډال له هاو به ش بوون له غه موو مہراقی زیان به دوور بخړنه وه، چونکه ده بیت خوو به جوانی و ناشرینی و خوشی و ناخوشییه کانی زیان بگرن و وپی ناسنابن. کاتیټ مہرگیټ رووده دات و منډال له چونیته تی مردنه که بیټاگایه ،له وانه یه تووشی نیگه رانی و سهرلیټیکچوون ولیلو ناناشرایی بیت، یان له وانه یه بی ناگای خوی به چهند خه یالټکی لیل و مہنگ و روونکرده وهی توقینه رانه پارسه نگ بداته وه. له وانه یه له به رانه ر نه م مردنه خوی به لیټرسراو بزانیټ و به م ریگایه ش نه ک هره هست ده کات له مردووه که جودایه، به لکو له به رانه ر زیندووه کانی شدا هست به جودایی ده کات. یه که مین هه نگاو بویارمه تیدانی منډال له روو به پوو بوونه وهی غه م وله ده سندان نازیزیک نه وه یه که موله تیان پیږده مین ترس و هست و نیگه رانی وخه یالکرده کانی خوی به ته واوی دهریټریت. نارامی و دلډانه وهی زیاتر به هو ی هاو به ش بوون له سۆزه قووله کانددا به هو ی گویگریکی باشه وه وده هست دیت. دایکان و باوکان هه میشه ده توانن نه وسۆزانه رابگیزن و و قسه ی له سهر بکن که له وانه یه منډال هه سستان پیټکات وهلی نه توانیت رایان بگیه نیت، بو نمونه پاش مردنی نه و داپیره ی که منډال دل به سته یه تی، له وانه یه دایک و باوک ناوای پیټلین: (دایه گه وره ت له ده سټچوو!) یان (له نه بوونی نه ودا زور هه ست به نارپه حه تی ده که یټ!) یان (زورټ خو شده ویست!) یان (چندی تو خو شده ویست!) یان (چنده حه زده که یټ نیستا له گه لماندا بووایه) یان (چنده حه زده که یټ نیستاش زیندووبوایه) یان (باوهر ناکریت که مردوویټ) یان (باوهر ناکریت ئیدی نه و له گه ل نیټه ما نه بیت) یان (چهند به باشی ده یه نیت ته واد!)، نه م جوره قسانه په یوه ندی وگرینگی پیدانی پته وی دایک و باوک به هه ست و بیره کانی منډال پیشان ددات و هانیان ددات هاو به شی نیگه رانی و غه موو مہراقی دایکان و باوکانیان بن. په نگه منډال بیه ویت بزانیټ نایا مہرگ نازار به خشه و نایا مردوو جاریکی دیکه زیندوو ده بیت ته وه نایا خوی و دایک و

باوکی ده مرن، ده بیټ وه لامي ته م پرسپارانه کورت و راست و دروست بن. ده بیټ به مندا لان پيشان بدریټ که مردوو به هیچ شیوه یه که هست به نازار ناکات و هرگیز دووباره به زیندوویی نایه ته وه سر گوړه پانی ژیاڼی دنیا. مردن بؤ که سټکی پیر له هه موو روویه که وه سروشتیه. کاتیک ده رباره ی مهرگ قسه له گهل مندا لاند ده کرټ، باشره خو مان له ده رپرین و قسه ی فریوده رانه به دوور بخینه وه. کاتیک به کچیکي (۴) ساله یان گوت که دایه گه وره ی چوته نیو خه ویکي تاهه تاییه وه، بیدره نگ پرسي: ئایا جلو به رگی خه وتنی له گهل خویدا بردووه یان نا؟ هه روه ها له به رنه وه ی دایه گه وره له پیش مردنیدا پیی نه گوتبوو (شهوت شاد) هستی به ترس ده کرد نه وه که دایه گه وره لی ره نجابیټ.

کاتیک که به مندا لیکي (۵) ساله یان گوت (دایه گه وره چوته ئاسمان و هه روه کو فریشته کانی لیها توه)، له خوا ده پاراپایه وه که گشت نه ندامانی خانه واده ش هرچی زووتر بمن تا کو (بینه هاو ده می فریشته کان)، کاتیک به و په پی ساده بیه وه به نه وازش و خوشه ویستییه وه راستیه کان بؤ مندا لان رافه بکه یڼ بیگومان هست به ئارامی و دلنیا یی ده که ن، به لام ته م مامه له یه کاتیک کاریگه رو سوو دبه خش ده بیټ که خودی دایک و باوک له راستیه کانی ژیان و مردن گه یشتبن و قبولیان کرد بیټ. به شیوه یه کی گشتی له هه موو بابیه تیکی گرینگدا ره فتارو شیواز له گوftar گرینگتره.

به شی نویه م

په روهردهی سیکیسی

- سه ره تاي ده ستپي کړدنی هه سته سيکسييه کان.
- سيکس و فيرکړدنی مندال بؤ چوونه ئاوده ست.
- چيزه سيکسييه کان.
- جياوازيه سيکسييه کان.
- وه لامدانه وهی پرسياړه کان.
- له شی روت.
- پيخه ف و ژووری نووستن.
- خه يالی ئوميد بېر.
- ده ستپېر.
- گه مه ياساغه کان: گه مه سيکسييه کان.
- قسه ی کرچوکال و ناشرين.

زږبه ی دایکان و باوکان وا خه يالده کهن که په روهردهی سيکسي به گفتوگوو ئاموزگاری ديته دی. دایک يان باوک به هوی ئاره زووداریی ئاره زوويه کی قوناغی پيش پيگه يشتن، مندالی خويان ده به نه که ناریک و دهر باره ی (راستيه کانی ژيان) ئاگاداريان ده که نه وه، مندالان له مه ترسیی ده ستپېر و نه خوشيانه ئاگادار ده که نه وه که به هوی پرؤسه ی سيکسييه وه تووشيان ده بيت، هه روها کچه کانی خوشيان له مه ترسی سکپړيوون ئاگادار ده که نه وه ،له کاتيکدا ده بيت په روهردهی سيکس زور زووتر ده ست پيکات. شيوازو ريگای سيکسيی خودی دایک و باوک ره نگدانه وه يه کی گه وره ی به سر ريگا و شيوازه سيکسييه کانی مندال وه هه يه. ئايا دایک و باوک حه ز به ديمه نه روته کانی ژن و ميژدايه تی ده که ن و چيز له بونی له شی يه کتری وهرده گرن، ئايا وا هه ست ده که ن که ئه م هه ستانه قيزه ون و ناشرين؟ ئايا حه زده که ن يه کتری به رووتی ببينن. يان هر له گه ل ئه وه ی به رووتی ته ماشای يه کتريان کرد نه وه نده شهرمه زار دهن که چاوانی خويان ده گرن و له شی خويان داده پؤشن؟ ئايا رقيان له ره گه زی خويان يان ره گه زی به رانبر ده بيت وه، يان حه زی

لیده کهن و خوشیانده ویت؟ ثایا له بواری په یوه نډیه سیکیسیه کاندایه کتری به سارد و حسینگر ده زانن، یان هه وهس و ناره زووداریی هاو به شیان له به رانبه ر سیکسدا هیه و چیژی لیوه رده گرن؟

ههستی شارواه و خاموشی دایک و باوک هه رچی بیت، راو بوچوونی سه لمینراو نه وهیه که کاریگرایی به سر مندالانه وه هیه ته نانه ت نه گهر دایک و باوک له کاتی قسه کردن له مهر مه سه له سیکیسیه کان په له وهر و زهرده واله و په پولهش به نمونه بهیننه وه. ههر له بهر نه م هویه شه زور زه حمه ته بتوانریت دهر باره ی پرسیاره کانی مندالان له سر مه سه له سیکیسیه کاندایارمه تی دایک و باوک بدریت. له سرتادا ده بیت خراپ تیگه یشتن و گومرای دایک و باوک دهر باره ی مه سه له سیکیسیه کان وهلاوه بنریت. نارپه حه تی ونیگرانییه کانی دایک و باوک له م رووه وه لابر دریت نه و کاته ده ست به په روهرده ی سیکیسی مندالان یان بکن.

سهره تای ده ستیگر دنی هه سه سیکیسیه کان:

مندالان ههر له سهره تای له دایک بوونیانوه بو هه ست و چیژه سیکیسیه کان ناماده و ته یارکراون و له هه مان قوناغی مندالیه تی خویاندا هه لومهرجی سیکیسیان ده ست به پیکهاتن ده کات. چیژ وهرگر تنی مندال له له شی خوی جیاوازی له گه ل چیژ وهرگر تنی گهره سالاندا هیه. به شیوه یه کی گشتی مندال لایه نی سیکیسی هیه. ههر له گه ل نه وه ی مندال له رووی جهسته ییه وه توانایه کی پیویستی وه ده ستهینا، له شی خوی ده پشکنی. به دهستی خوی نه و زاشی له شی خوی ده کات و کاتیک خه لکانی دیکه نه و زاشی ده کهن و قدیلانه ی ده که نه وه و ده چیته نامیز یان وه چیژ وهرده گریت. نه م بهرکه وتن و نه واز شه سهره تای یان به شیکی په روهرده ی سیکیسی مندال پیکده هینن و مندال به هو ی نه م ریگایه وه فیری خوشی چیژ وهرگر تن ده بیت. زه مانیک بوو هوشار ییان به دایکان ده دا که تاپیان ده کریت مندالانی خویان له نامیز نه گرن و گه میان له گه لدا نه کهن، دهنه مندال به دخو ده بیت، وه لی له م زه مان و سرده مه دیرینه شه وه دایکان ده یان زانی که نه م ناموزگار ییه لوژیکی نییه، به لکو دایکان به پر مه کی خویان ده زانن که گه مه نه کردن له گه ل مندالاندا زیانکی گهره یان پیده گه یه نیت، نیستاش وا هه موومان

د هزانين که منډال زور پټوېستی به لاواندنه وه له ناميز گرتن هه یه .
کاتیک منډال بوی روون ده بیته وه که دهم مایه ی چيز وه رگرتنیکي زیاتره ،
هرچیه کیشی بکه ویته به رده ست ته نانه ت په نجه و په توو و بووکوله بۆده می ده بات و
مژین و جووین و گازگرتن له و شتانه ی که ناشخورین چيزیکي ناسایي بۆده هیئتیه دی .
نابیت ریگا له و چيزوه رگرتنه (دهم) بیانه ی منډال بگیریت . به لکوده بیت ته و شتانه
پاکبکریته وه ، ده بیت ته نیا چاودیری نه وه بکه ین که نه و شته ی منډال ده یخاته
ده میه وه له رووی ته ندروستییه وه زیانی نه بیت ، هه ندیکي دیکه پټوېستیان
به مژینیکي زیاتره هه یه و نابیت به هیچ شیوه یه که نه م چيزخو ازبییه یان قه ده غه بکه ین
به دریایی یه که مین سالی ته م نه ی منډال دهم گرینگترین ناوینه یه که به هو یه وه نه م
جیهانه ده ناسیت و به جوانی ده که ویت به رچاوییه وه ، بویه نابیت به هیچ شیوه یه که
ریگا له م ره نگدانه وه ناساییه بگیریت کاتیک پټوېستی منډال به جووین تیر نابیت ،
نابیت خه یال بکریت که نه م پټوېستییه ونوو و ته واو ، به لکو به چنده وینه یه کی
لاوازترو به هیزتر به دیار ده که ویته وه ، چونکه له وانه یه کورپه په نچه ی خوی بمزیت و
منډالی که وره تر له قوناغی کورپه پیدا ره شکه ره وه (مساحه) بجوویتو منډالی
پنګه یشتووش جگړه بکیشیت ، له وانه شه کورپه هه مووشتیک بجوویت و ، منډال انیش
نینوکیان به ددان بقرتینن .

سیکس و فیړکردنی منډال بو چوونه ناوده ست :

نامیری سیکس ونه ندامه کانی فیړدانی پاشماوه ی خوراک نه وه ند ه له یه کتری نزیکن
که شیوه ی چوونه ناوده ستی منډال له په روه رده ی سیکسی نه ودا کاریگه ری هه یه ،
منډال له دووه مین سالی له دایکبوونی چيز له چوونه ناوده ست وه رده گریت . بویه
دیمه ن و بونی پیسایي و ته نانه ت ده ستیوه ردانیش به هیچ جوریک قیزی منډاله که
هه لئاستینیت . له بهر نه وه کاتیک شیوه پاکه که ی چوونه ناوده ست فیړی منډال
ده که ین ، ده بیت زور ناگاداری نه وه بین که منډال له ده روونی خویدا رقی له له ش و
ده رهاویشته کانی نه بیته وه ، له وانه یه هه نگای توندو خیرا نه م هه سته له ده روونی
منډالاندا په یدا بکات که ته واوی نه ندامه کانی له ش و نه رکه کانی نه ندامه کان مایه ی
چيز لیوه رگرتن نین به لکوما یه ی رقلیبونه وه و قیزلیبونه وه ن . پیشاندانی بی نارامی

له فیږکردنی شیوهی پاک و خاویښی هیچ نه نجامیځی نه ریښی نییه. مندال پېش دووهمین سالی ته من ناتوانیت له به تالکړندهوی خوی کونترولی هه بیت، هه روه ها له سالی سالیښدا ناتوانیت به ویستی خوی میزکونترولی بکات، زانراوه که مندالان تا ته منی (۵) سالی به نارپکی ده چنه ئاوده ست و به هیچ شیوه یه ک نابیت له سهر نه مه گله بیان لی بکریټ.

کاتی بۆ یه که م جار مندال فیږی نه وه ده که ین خوی به پاکی رابگریټ، ده بیت وایان لی بکه ین ده ست له پیسای خویان نه دهن، به لام پتویست نییه نه م سرگرمییه مندال به توندوتیژی ریځای لی بگریټ، به لکو بۆ سوو دوه رگرتن له م چیژه قه ده غه کراوانه ده توانریت به چنه ریځایه کی جیگره وهی دیکه ریتمایي بکریټ، بۆ نمونه ده کریټ هه ندیک خیزو قوپو رهنګ و گله سوورو له گه ل ناو) له به رده ستیان دابنریت تا کو گه مه ی پتیکه ن، له نه سستی نه واند، نه م مادانه هاوشیوهی جیگری پیساییه راسته قینه که دهن و چیژ به مندالان ده به خشن، هه روه ها به هوی له ده ستدانی چیژه سهره کی و بنه رپه تییه که زور هه ست به نارپه حتی ناکه ن.

هه روه ها له وانه یه که موکوپری له فیږکردندا دهره نجامی خرابی هه بیت کاتیک مندالیک له روهی چوونه ئاوده ست وه هه ر به ئازادی بمینتته وه له وانه یه بۆ ماوه یه کی دوو دریژه به خوته پکردن و پیسکردنی خوی بدات. هه لبه ته له وانه یه نه م کاره به لای منداله وه ئاسایی بیت، به لام چیژی راسته قینه ی چوونه ئاوده ست له ده ست ده دات. کاتیک مندالیک بۆ به رپوه بردنی خوی ئاماده یی و ده ست ده هیټی، ده بیت به وپه پری راشکاوی و خۆشه ویستییه وه داواکارییه که ی خومانی به گوچکه دا بچرپینین، بۆ نمونه ئاوی پېبلین: (تانه و کاته ی زور بچوک بویت قه یدی نه بوو، چیژت له گه رمی خوپیسکردن و خوته پکردنی نټو پیخه فت وهرده گرت، به لام ئیدی چه زناکه ین دریژه به م کاره بده یت، ئیستا چه زده که ین بجیته ئاوده ست).

له یه که مین ساله کانی فیږکردن و به تایبته له پاککردنه وه و به کاره یتانی پتوهی گهرمیدا ده بیت زور به ئاگادارییه وه مامه له له گه ل مندالدا بکه ین و هه ولبدنه ین ئازار به مندال نه گات دهن له وانه یه ریځاو هه لومه رچی نوی ترس له دهره وونی مندالدا په یدا

بکات و له په یوه نډیه سیکسیه کانی سرده می پتگه یشتندا شوینه واریکی ناپه سند و نه خوازو به جیبهیلت. هه روه ها کاتیک له (سمت) ی منډال ده دریت ده بیت نه وپه پری ناگاداری به کاربیت، چونکه له وانه یه شوینه واریکی ناپه سند له په روه رده کردنی سیکسی منډالده به جیبهیلت، رهنګه منډال به هوئی نزیکی نه دنامه کانییه وه له کاتی لیدانخواردندا بؤ زه مینه و پیشینه کانی چیژوه رگرتنی سیکسی به دواى نازاردا بګه پیت. زورن نه و ژن و میدانه ی که بهر له به سهربردنی شه ویکی نه شنه به خش پیوستان به شه پوکشه ولیدان و کوتانیکى راسته قینه هه یه.

چیژه سیکسیه کان:

کاتیک منډال بهره بهره له رووی جهسته یی و سوزیه وه په روه رده کراو گه شه یکرد، له دده وروپه رى نامیری زاوزیدا زیاتر چیژ له جهسته ی ودرده گریټ. لیږه شدا ده بیت نیمه به ته وای منډاله که له هه سترګدن به چیژه جهسته ییه کان نازادو سهریه ست بکه ین. له راستیدا ده بیت گرینګى به م خاله بده ین که منډال له رووی سیکسیه وه پیوستیه کی زوری به رینمایى نیمه هه یه، وده بیت دلنایى په یدا بکات که هه سترګدنه جهسته ییه ناساییه کان له رووی سوزوه به هیچ شیوه یه ک زیان به خش نین.

کاتیک که کچیکى بچوک به کلیتودیسى خوی ده زانیت که (چیژ به خسترین) جیګای له شی نه وه ناره زایى له بهرانبه ر دایکی پیشان ددهات، ده بیت دایک به ناستیکى پیویست و ته و او تیګات و درکی ناوه کی وهوشیاری هه بیت و پروادار بیت که به سهریدا نه قیژینیت: (نابیت ده ست له م شوینه بدهیت) به پیچه وانه وه بؤنه وه ی منډاله که به شیوه یه کی ناسایى په روه رده بګریټ وګه شه بکات وهه ست به ناساییتړین چیژى نه دنامه کانی زاوزیى خوی بکات، ده بیت دایکه که له بهرانبه ر نه م مه سه له یه له دلوه شادوومان وخوشحال بیت. نه ک منډاله که له ریګای دهم وپاشکویدا هه ست به چیژ وخوشى بکات.

جیاوازییه سیکسیه کان:

منډالان جیاوازییه سیکسیه کان وه کو شتیکی سه لمینراو و برپار له سهر دراوی دابینکراو نازانن، تا ماوه یه کی دووړو دریژ جیاوازیى نیوان نافرته و

پىياو بۆ ئەوان بەشىكە لە نەينىيەكان و بۆ روونكردەنەو و تىگەيشتنى ئەم جىياوازيانە لەجىهانى خەيالدا ھۆكارى سەير و سەمەرە دادەتاشن، ھەر چەندە بمانەوێت بە راشكاوى و ھاوپىيانەو لە چۆنىيەتى ئەم جىياوازيانە ئاگادارىيان بەكىنەو، ھەر بىروايان وايە و دووپاتيشى دەكەنەو كە ھەرمۇڤىك ئامىرى زاوژى پىاوانەى ھەيە. پەنگە كچىك وا خەياللىكات كە ئامىرە پىاوانەكەى بىز بووە يان بەھۆى ھۆشدارى و ئاگاداركردەنەو لە دەستى چوو و بىرواى وايە كاتىك خوورەوشتى خۆى چاك بكاتەو يان كەمىك گەورەتر بىت دووبارە ئامىرەكەى گەشە دەكاتەو. پەنگە بە ھەمان شىوە كۆرپىك بە ترسەو دەرنەجامىكى و ھا دەستبەينىت كە ھەركاتىك ئامىرى نىرىنەى خۆى لە دەست بدات ئەویش گرفتارى ھەمان چارەنووس بىت. نابىت دايك و باوكان بەم ترسانەى مىندال پىبەكن و لە پاىەى خەياللاتە مىندالى و بىرى پىوپوچى دابىن و بەقاقاو پىكەنىنەو بۆ خەلكانى دىكە باسى بەكن. بەپىچەوانەو ئەم جۆرە نىگەرانيانە شايانى گرینگى پىدان و ئاوپ لىدانەو ھەكى تەوان و دەبىت بۆلابردنى، بىر لە چارەسەر بكرىتەو. دەبىت ئىمە ھەمىشە مىندالان والىبەكىن پاو بۆچوون و خەيالەكانى خۆيان دەربارەى جىياوازى سىكىسى باسبەكن. بۆ نمونە دەتوانىن ئاوا بە كچەكەى خۆمان بلىين: (ھەندىك كات كچان نىگەرەن چونكە دەبىن ئامىرى نىرىنەيان نىيە، ئايا تۆش ھەندىك كات لەم بارەيەو تووشى سەرسوپمان دەبىت؟)، يان دەتوانىن ئاوا بەكۆرپىك بلىين: (ھەندىك كات كۆپان تووشى سەرسوپمان دەبن، چونكە دەبىن كچان ئامىرى پىاوانىيان نىيە، ئايا تۆش ھەندىك كات لەم بارەيەو بىردەكەيتەو؟ ھەندىك كات كۆپان وا خەيالەكەن كە چ پىشەتاتىك بەسەر كچان دىت بەسەر ئەوانىش دىت لە كاتىكدان و نىيە لەبەرئەو، كۆپ و كچ جىياوازيان لەگەل يەكترىدا ھەيەو شىوەى دروستبوونىيان بەتەواوى جىياوازە. بە ھەمان ئاراستەش كۆپان دەبنە باوك و كچانىش دەبنە دايك).

ھەندىك لە دايك و باوكان ھەولەدەن بەبىبەھا كردن و بچوكردەنەو جىياوازى نىوان دوو رەگەز نىگەرانىى كچە بچووكەكان لا بەرن و، لەوانەى ئاوا بەكچىك بلىين: (براكەت لە ھەموو روويەكەو بە تۆ دەچىت تەنيا ئەو ئامىرىكى بچكۆلەى

ھەيە، لەبەر ئەو ھەيە بەيى ھۆ مەگرى!) تەنانت دايكىكى دىكە پېشنىيەرى كوردبوو (بەگلە سوورە و قوپە سوور) ئامىرىكى پياوانە بۆ كچەكەى دروست بىكەت، بى ئاگا لەو ھەيە كە بەم رىگا چارەيەو لەئايىندەدا چەندىن گىرفتى جۆراو جۆرى بۆ دروست دەكەت.

كاتىك مىندالىك بۆى روون دەبىتەو كەوا لە رووى لەشناسىيەو لەنىوان كوپ و كچدا جياوازيى ھەيە، باشتر وايە لەجىيات بى بەھاكرىن و بچوكرىدەو ھەيە ئەم جياوازييانە زياتر و زياتر گرىنگىي ئەم جياوازييانە بۆ مىندال دوپات بىكەينەو، بۆ نمونە بۆى رافە بىكەين كە: (زۆر راستە، جياوازييەكى گەورە لەنىوان كوپو كچدا ھەيە، تۆ ئامىرى پياوانە ھەيە بۆيە كوپىت كاتىك كە گەورە بوويت دەبىتە باوك). ھەروەھا دەبىت ئاواش بەكچان بلىين: (تۆ كچىت و ئامىرى ئافرەتەنە ھەيە، كاتىك كە گەورە بوويت دەبىتە دايك، خۆشچالەم كە دەزانىت و بۆت روونبۆتەو كەكچان بەشىو ھەيەك و كوپانىش بەشىو ھەيەكى دىكە دروستكران).

دەبىت لەم بارەيەو راو گوزارشتەكانمان بە تەواوى روون و دەستنىشانكەرىن بەشىو ھەيەك جەلە و گىرى لە ھەر جۆرە ھەلە و خەياللاوى و لاسايىكرىدەو ھەو ھاوشىو ھەيە سىكىسى بىكەت.

و ھەمىندە ھەيە پىرسىارەكان:

ئامۆزگارىكى نوئ بۆ يەكەمىن وتاردانى خۆى لە ھەواى ئازاددا ھاتە گوندىك، بەلام جگە لە گاوانىك زياتر گونىگرىكى دىكەى نەدۆزىيەو، لەبەر ئەو ھەيەكەل ئەو تاكە گونىگرەدا پىرسوپاىكرىد، گوتى: ئايا ئەو ھەندە دەھىنى زەحمەت بىكىشىت لەپىناو وتاردانىكى پىر لە ئامۆزگارى بۆ تاكەكەسىك خۆى ماندوو بىكەت ؟ گاوان لەو ھەيەكەل پىيگوت: (ناتوانم لەم بارەيەو راى خۆم بەدەم، چونكە لە گاوانىك زياتر ھىچى دىكە نىم، بەلام تەنیا دەتوانم ئەو ھەيەكەل پىيلىم كە ھەركاتىك من بۆ ئالىك دانى گايەكانم دەھاتمە ئىرە و تەنیا گايەكەم دەدۆزىيەو زۆر ناپەھەت دەبووم ئەگەر ئالىكم نەداباىە). ئامۆزگار سوپاسى كرىدو وتارىكى زۆر دووردرىژى بۆدا كە پىشتىر ئامادەى كرىدو. كاتىك وتارى ئامۆزگارەكە كۆتايى ھات لەگاوانەكەى پىرسى ئايا

شتیکې له م وتاره هه لکړاند یان نا؟ گاوان له وه لآمدا کوتی: (ناتوانم له م باره یه وه راوېچوونی خوم دهرېپرېم، چونکه دهرېباره ی وتاردان زانیاریه کی ته واوم نییه و ته نیا گاوانیکم، وه لی کاتیک بو ئالیکدانی گایه کان ده هاتمه ئیره و ته نیا یه ک گام بهرچاو ده که وت هه رگیز گشت ئالیکه که م دهرخواردی تاکه گایه ک نه ده دا).

به پېچه وانه وه ی هم وتاریبژه نابیت دهرېباره ی روونکردنه وه ی پېکها ته ی سیکی له ماو هیه کی که م دا په له بکه ی و هه مووشتیک بو مندال روونکه ی نه وه و له زانیاری به خشیندا په له بکه ی. له هه مان کاتیشدا هیچ بیانویه ک نییه بو نه وه ی به وپه پری راشکاو ی و راستگویییه وه وه لآمی پرسیاره کانی مندال نه ده ی نه وه، هیچ پټویست ناکات وانه یه کی دووړدريژی مامانی بلیننه وه. ده بیت وه لآمی نیمه بو پرسیاره سیکیسیه کان کورت و به سوود بیت و له یه ک دوورسته زیاتر تینه په ریښت نه ک دریژدادپری تیدا بکه ی و شیرو ریوی بو بهیننه وه. ته م نه ی گونجاو بو زانیاریه خشین و ئاگادار کردنه وه ی مندالان دهرېباره ی مه سه له سیکیسیه کان نه وکاته یه که پرسیار دهرېباره ی هم مه سه لانه بکه ن. کاتیک کورپژگه یه کی بچوکی دوو ساله یان سی ساله ئامازه به ئامیری زاوژی خوی ده کات و دهرپرسیت: (نه مانه چین؟) ده بی به شیوه یه کی دروست بلین: (نه مانه ئامیری پیاوانه ی تون)، له وانه یه مندالان به چاولیکه ری گه وره سالان ناوی هم ئامیرانه به ناوه باوه کانی دیکه ی بخویننه وه که بو ته م نه بچوکه کان ئاسایی و باوه. له گه ل هه موو نه مانه شدا ده بیت دایک و باوک ناوی راسته قینه ی ئامیره کان به مندالان بلین.

کاتیک مندال دهرپرسیت مندال له کوپوه دیت؟ نابیت له وه لآمدا پټی بلین له کیسه ی دکتور یان له نه خو شخانه یان له فرو شگا یان له به ریوبه رایه تی پوسته دیت، ده بیت پټی بلین که: (له جیگایه کی تاییه تیدا له ناوه وه ی دایکدا گه شه ده کات و دروست ده بیت). دهرېباره ی نه وه ی که ئایا پټویسته به راشکاو ییه وه پټیگوتریت: که (هم شوینه تاییه تییه مندال دانی دایکه) له م بارو کاتانه دا ده بیت پرسیاره کانی دیکه ی مندال له بهرچاو بگیرین.

هه روه ها به شیوه یه کی گشتی ده بیت له سه ره تای ده ستپیکردنی کورپه ییه وه مندالان ناو نه رکی ئامیری زاوژی خو یان و جیاوازی شیکاری و پېکها ته ی نیوان

دوو ره گهزی جیاواز بزائن. نابیت بۆ زانیاریه خشین و ئاشنابوون به مهسه له سیکسیه کان گژوگیاو ناژهل به نمونه بهیترینه وه. ده بیت خومان له م مهسه له یه به دوور بخه یه وه که (سلما فرایبرگ) (SELMA FRAIBERK) له چپوکی (فیثلی کشتوکالی) باسیده کات. ئه ویش چپوکی منډالیکي بچوکه که له کاتی منډالوونی دایکیدا نیردراوه ته ته ویله یه که تا کوو چۆنیه تی هاتنه دونیای گویره که یه که و دواتریش منډالوونی دایکی بۆ روونبیته وه. له کاتی که پانه وه ی بۆ ماله وه به باوکی ده لیت: بابه گیان! له هه مووشتیک گه یشتم ته نیا پیم بللی بزائم جوانه گایه که هاته لای دایکم یان دایکم چوه لای جوانه گاکه).

هه میسه دوو مهسه له جیگای تیپینی گشت منډالانن: (چۆن منډال دروست ده بیت وچۆن زارسک دیته سهر دونیاوه؟! پيش ئه وه ی وه لامی ئه م دوورسیاره بده یه وه، باشتره زانیاری وئاگاداریمان له سهر خه یالکردنی منډال هه بیت دهرباره ی شیوه ی دروستبوون وله دایکبوونی منډال. ئه و به گشتی له م وه لامانه پشتبه خواردن و وه دیهیتانی پیوستیه کان دهبه ستیت. کورپژگه یه کی بچکوله ی هوشمهند خه یالکردنی خوی به م شیوه یه راهه کرد: (منډالی باش له خوراکي باشه وه دروست ده بیت، ئه وان له سکی دایکدا گه شه ده که ن و له ژیره وه ی سکی دایکه وه دینه دهری). ده بیت روونکردنه وه کانی ئیمه راست و دروست بن. وه لی هیه پیوست به وه ناکات ته وای پرۆسه ی سیکس بۆ منډال راهه بکه ین. ئه وه نده به سه که پیی پیشان بده ین و بۆ روونبکه یه وه که: (کاتیک دایکیک و باوکیک ده یانه ویت ببنه خاوه نی منډال، خانه یه کی له شی باوک به خانه یه کی له شی دایک دهبه ستریت وده ست به گه شه کردن ده کات، کاتیک به پیی پیوست گهره بوو له ئه ندامی زاوژی دایک دیته دهری. هه ندیک کات منډال ده پرسیت کاتیک منډال له ناوه وه دیته دهری ئه ی پیشتر له کوئ بووه؟ باشتره مۆله تی پینه ده ین تا ئه م ئاسته ده ست له به شه ورده کانی کرده که وه ربدا و بیته ناویه وه. به پیچه وانه وه ده توانریت به وینه ی مروفیک یان سوود وه رگرتن له بووکوله یه که شوینی هاتنه دهره وه ی منډالی پی پیشان بدری. له وانه یه وه لامه کانی ئیمه بۆ ماوه یه کی کورت بپوا به منډال بهیثیت. له وانه یه پاش ماوه یه کی که م و به زیادکردنی چه ند روونکردنه وه یه کی دیکه وه بگه پیته وه سهر

پرسىيارەكە. ھەركاتىك مىندال سەر لەنوى بېرسىت: (مىندال چۆن دىتە سەر دونيا؟) ئىمە ناتوانىن وەلامىكى كاملىترو چىروپىرتى بەدەينەو، بۆنموونە ناتوانىن بۆى روونبەكەينەو: (باوك لەلەشى دايك دەست بەدروستكردى مىندال دەكات. شلەيك بەناوى سېپىرم كەخانەى زۆر بچووكى گەردىلەيى لە خۆ گرتووەو لەلەشى باوك دىتە دەرى و دەچىتە لەشى دايكەووەو يەككە لەم خانانە لەگەل ھىلكەى دايك بەيەكدەگەن و، بە بەيەكگەيشتنى ئەم دوو خانەيش مىندال دروست دەبىت).

لەوانەيە پرسىيارى دواترى مىندال ئەو پرسىيارە بىت كە بەگشتى دايكان و باوكان كاتىك گوڭيان لىدەبىت ھەست بەناپەھەتى دەكەن: (چۆن چۆنى خانەى باوك دەچىتە لەشى دايكەو)، لىزەدا دەبىت سەر لەنوى لەسەر خەيالى خودى مىندالەكە داواى لىككەنەو روونكردەو پرسىيارمان ھەبىت. دوور نىيە كە گرىمانەكانى (تۆدان) مان لەزمانى مىندالەكەو گوڭ لىبىت و لەسەر ئەم بناغەيشەو لەوانەيە بېرسىت: (بابە تۆيكە لەلەشى دايەدا دەچىتى)، يان گرىمانەى تۆ خواردن بەنموونە بەيىتەو پيشانى بدات كە: (بابە بە دايە دەللىت ناوكى ميوەيكە قووت بدات، يان يان لەفەلسەفەى رواندى گول ئىلھام وەربگرىت و بلىت: (بابە ئەو تۆيە دەباتە لەشى دايكەو كە مىنداللى لى دروست دەبىت) يان قسە لەسەر پىرۆسەى نەشتەرگەرى دەكات: (دكتۆر بە نەشتەرگەرى تۆيكە لەلەشى دايكدا دەچىتە)، لەم جۆرە ھەلومەرجەدا دەتوانىت بەشىوہەيكى كورت وەلامى پرسىيارەكانى مىندال بدريتەو: (تۆو لەئامىرى پياوانەى باوكدا دىتە دەرەووەو دەچىتە ئامىرى سىكسىيە دايكەو). لەم كاتەدا زۆر بەجىيە جياوازي نىوان سېپىرم و مىز بۆ مىندال راڤە بكرىت: (مىز پاشماوہ پيسەكانى لەشە لە كاتىكدا سېپىرم شلەيكەو خانەى گياندارە وردە گەردىلەيەكان لەخۆدەگرىت).

لەوانەيە پرسىيارى دواترى مىندال بەم شىوہەيە بىت: (چ كاتىك تۆو بابە مىندال دروست دەكەن؟) بەپىچەوانەى خەيالكردن و بىروپاي دايك و باوكان، ئەم پرسىيارە ئەوئەندە قىزەون و ناپەسەند نىيەو دەتوانىت وەلامىكى كورتىرى بدريتەو: (دايك و باوك بۆ ئەم كارە كاتىكى ئارامى وەھا ھەلدەبژىرن كە بەتەواى تەنياين. ئەوان كەيەكتريان خۆشبويىت ھەزدەكەن بىنەخواھەنى مىندال وەردووكيان سۆزو خۆشەويستى

پېښه خشن). له وانه یه پټویست بیت نه مه شی بۆز یاد بکړیت که: (که جووتببون شتیکی که سی و تاییه تییه). هندیك کور چه ز ده کهن باوکانیش بتوان منډالان بییت له بهر نه وه نه م پرسپاره ده کهن: (بۆچی توی دایک ناچیتته نیوله شی باوکه وه؟) ده بییت نه م پرسپاره به شیوه یه کی ودها وه لام بدریته وه و به جوانی روون بکړیتته وه که له شی دایک شوینیکی هیه ناوی (منډالانه) که تیايدا منډال ده توانیت گه شه بکات ،به لام له شی باوک نه م شوینه ی نییه. منډال ده پرسیت: (بۆ؟) ده بییت وه لامی بدریته وه: (چونکه پیکهاته ی له شی پیاو وژن جیاوازه.

پټویسته دلنیا یی پېښه خسریت که منډال جگه له دایک پټویستی به باوکیك هیه تاکو سوز و خۆشه ویستی پېښه خشیته و پاریزگاری لیبکات.
له شی رووت:

زورن نه و مالانه ی که هر به نوردوگای رووته کان ده میتنه وه، باوکان و منډالانی رووت وقوت له و به هه شته ی که وهك ئا دم وخوا بۆ خویان درووستیان کردووه تیک ودر دین ،له گهل هموو نه مانه شدا نه و منډالانه ی که له که شوه وایه کی ئاوا دا گه شه ده کهن و په روه رده ده کړین، له نیگه رانی و هه سترکدن به که موکوپری ده رباره ی له شی مروؤ پاریزراو نین، چونکه بینین و ته ماشا کردنی راسته وخو نه ک تنیا له وانه یه هه سستی پشکنین و گه ران تیرنه کات به لکو به پیچه وانه وه په نگه هندیك ئاره زوو وه وه سی ودها زیاتر و زیاتر بجولینیت که هه رگیز په سندو کرده یی نییه.

(بیتسی BETSY) که کچیکى (۴) سالانه ریگای پی درا له گهل باوکی خوی بشوات. نه وچیزى له بینینی له شی رووتی باوکی ودرده گرت وستایشی خۆشه ندامیى نه وی ده کرد، به لام جاریك هه وه سی هیئا ده ست له ئامیری پیاوانه ی باوکی بدات، باوکی به ته وای ئازادیخوازی فرامو شکردو ده سستی که که ی بۆ پشته وه پال پیوه نا. له قوناغی شیر خوریدا دیمه ن و ده ست لیډان له مه مکى رووتی دایک، ئاره زووی مژنی ده جولینیت وده توانریت به ئاسانی نه م ئاره زوو تیریکریت، به لام له و قوناغانه ی که منډال به ته مه نتره. له وانه یه دیمه نی رووتی له شی دایک یان باوک ئاره زووی سیکسی و ئامیری زاوژی منډال بجولینیت که هه رگیز له و ته مه نه

بجووکه دا ناتوانریت تیر بکړیت. که واته له م بارودوخه دا ده بیت نه نجامی کی وها به ده ست بهینین که باشتره بگه پښینه وه سر (دور که وتنه وه له هه وهس و پاکدامین په رستی) ی سهرده می (فیکتوریا) یان نا؟ نابیت له داپوشینی شوینه شهرمهینه کانی وه که نه دمای سیس و هتد زیده پوی بکهین، به لکو ته نیا ده بیت، چ بۆ دلنیا یی و حه سانه وهی خومان و چ بۆ نارامی رۆله کانمان ناگامان له له شی روتی خومان بیت و چاودیری بکهین. ده کړیت مۆله ت به منډالانمان بدهین له کاتی خو شوشتن و جلوه برگ پو شینی خوماندا و له کاته پتویسته کاندایینه نیو گه رماوه وه، به لام نابی به هیچ جوریک ستایشی نه و نازادیه بکهین و منډالان له سر نه م هاتنه ژووره وهیه هان بدهین. به تاییه ت ده بیت چاودیرو ناگاداری نه و شته بین که منډالانمان وا نه زانن که حه زده کهین نه دماه کانی له شمان پېشکنن و ببینن. کاتیک خومان ده دینه بهر تیشکی خور یان به روتی وهرزش ده کهین و منډالان مۆله ت وهرده گرن له ویدا ناماده بن، په ننگه واخه یال بکهن که هه رته نیا بۆ هاتنه نه م شوینه مۆله تیان پښه دراوه، به لکو چاوه پوانی نه وه شیان لیده کهین بۆ رازیکردنی نیمه کاریک نه نجام بدهن، له بهر نه وه دهوروژین و نارپه حه ت دهن و له جیهانی خه یالدا ده ست به نه نجامدانی چهند کاریکی خنده هین ده کهن، نیمه نه وه به دروست ده زانین که منډالان دهریاره ی له شی مروؤ حه زیکی توندیان بۆ پشکنین ههیه. نه وان جیاوازی نیوان کوپیکی بجووک وکچیکی بجووک ده کهن. ماوه ماوه ته ماشای له شی نیمه ش ده کهن، به لام هه میسه تینوی نه وهن که زیاتر ته ماشای له شی نیمه بکهن، ده بیت زانیا ریمان له سر حه زی پشکنینی نه واندا هه بیت و، له شی روتی خومان زور به وان پیشان نه ددهین، ده توانین ناوا به منډال بلین: (تو حه زده کهیت ببینیت له شی من چونه، وهلی ده مه ویت له گه رماودا ته نیام بۆ تو نه وه رافه ده کهم که گه وره سالان چۆن، نه وهنده به سه تو پرسیار بکهیت و منیش وه لامت بده مه وه.) نه م جوره مامه لهیه، حه زی پشکنینی منډال جله وگیرده کات و زیانیشی پښاگه یه نیت، به لکو ته نیا نه م حه زی پشکنینه ده خاته ریږه ویکي دروسترو سه لامه تر. به مشیوهیه له جیات نه وهی حه زی پشکنین به نیگارکردن و ده ست لیدان به دیاربخریت به قسه پیشان ده دریت.

پيڤخەف و و ژوورى نوستن:

بەھيچ شيۆەيەك خەوتنى منداڵ لەيەك پيڤخەف و لەسەر يەك سيسيەم و لەكەنار دايىك و باوك پيۆيست و پەسەندىيە. منداڵان زياتر لەوہى كە ئيمە بىرى ليدەكەينەو، تواناي بينين و بيستنيان ھەيە. بەو گريمانەيەي كە ئەوان لەوشتانە ناگەن كە لەدەورو بەرياندا روودەدات، بەلام ديمەن و دەنگەكان لەزەينيان نەخش دەبەستيت و لەوانەيە لەشيۆەي ترس و مۆتەكە بەديار بکەوێت. مەترسيى ئەم غافلييە زۆر روونە بەومانايەي كە منداڵان تەنانەت لەو ھەلومەرجانەي كە بەراستی كەپو كويژن يان بەقەستی خەولە خويان بخەن، ھەرگيز نە نابينان ونە كەپو كويژن.

بەزۆري و بەشيۆەيەكي گشتي خانوو و مالاكانى ئيمە دژى سيكسن، بەومانايەي كەكەمتر لەخانوو و ئاپارتمانە نوپيەكاندا بۆ بەتەنيابووني ژنوميرد شوپيكي لەبارو چۆل و ئارامى تيدانييە، ديوارەكان باريك و تەنكن منداڵان ھەميشە لە دايكان و باوكانيان نزىكن، ھەر بۆ لايەني شارستانىيەتمان ئەوئەندە جيگاي شانازى نيبە كە دەنگى عەشق و كاتى تيكەل بوون زياتر زياتر كورتتر و كپتر بکريئەو.

خەيالى ئوميدبەر

لەژيانى ھەركوپ و كچيكي بچكۆلە داو لەتەمەنى نيوان ۳- ۵ ساليڤا كاتيىك ديتە پيشى كەوا حەزەكەن دايكيان بەردەوام وابەستەيان بيئت. دايىك يەكەمىن خۆشەويستى ئەوئەو بەھيچ شيۆەيەك ئامادە نيبە كەسيكى ديكە عەشقى پيپبەخشيت. ھەرۆھەا كچيش لەدەوئە داواكارى خۆشەويستى باوكەو لەتاييتكردى ئەم خۆشەويستىيە ئەوئەندە سەختگيرە كەھيچ ھاوبەشيىك و ركبەريىك قەبوول ناكات. دەبييت بەتەواوى ئاگادارى ئەوئەبين كە ئەم خۆشەويستىيە ئوميدبەرە بەقسەو جوولە ھان نەدرت و ستايش نەكرت و نەوورۆژنريت. تەنانەت نابيت دايكيكى ئاقل و رۆشنير بەگالئەش بانگى كوپە بچووكەكەي خۆي بە (پياوہ بەھيزە كەي من! يان ئازيزە بچكۆلەكەم بانگ بكات). نابيت باوكيش بە (دولبەر) بانگى كچەكەي بكات. ئەمانە راست ئەو دەورانەن كە منداڵان حەزەكەن بە دريژاي تەمەنيان بيگيرن، لەكاتيىكدا دەبييت ھەرچى زووترە لە گيپرانى ئەم رۆلانە بەدوور

بخږینه وه. نیمه نابیت به هاندان و وروژاندنی ته وان بؤ دريژه دان به خه يالکړنه
 نومید بهر و نه نجام قه بولنه که ره کان ئیش و نازارو غه موره نجانیا ن زیاتر بکه ين ،
 میهره بانیا له سنوور به دهری دایک و باوک و دایه نه کان و ره فتاری وه ک ماچکردنی
 دهم و لیوی منډال و نه وازشکردنی نامیره سیکسیه کانی، بؤ منډالان ناسایه، به لام
 له جیات خو شحالی و شادومانی هه سترکردن به گونا هکاری له دهر وونی منډاله که دا
 دروست ده کات وروژاندنه سیکسیه کانی منډال له لایه ن دایک و باوک وه جان هگر
 به قسه کردن یان به نه وازشکردنی جه سته یی نه نجام بدریت، یاسای سه لمینراو
 نه وه یه که له رووی سیکسیه وه منډال وابه سته ی دایک و باوک ده کات و نایه لیت
 رهمه کی سیکس و خوشه ویستی له منډاله که دا به شیوه یه کی ناسای گه شه بکات.

ده سته پر:

له وانه یه له سه رده می منډالیدا ده سته پر بیته مایه ی نارامی منډالان، به لام
 به بیگومان نار په حه تی نه ندیشه و کیشمه کیچی زهینی بؤ دایکان و باوکان دروست
 ده کات.

له وانه یه منډالان به په نابردنه بهر ده سته پر له کاتی ته نیاییدا چیژ له بوونی خو یان
 وه رېگرن و له کاته کانی بیکاری و ده سته تالیدا له بیزاری دهر باز بین و له هه مبه ر
 نار په زای خه لکانی دیکه دلخوشی و خه یال ناسو ده یی وه ده ست بهینن.

به پیچه وانه وه بؤ دایکان و باوکان مایه ی دوولتی و نیگه رانی ده بیت، دیمه نی نه و
 منډاله (۵) ساله یه ی که له بهر چاوی خه لکی لاده چیټ و له شویننکی چولدا گه مه
 به نامیری زاوژی خوی ده کات بؤ نویخوازترین دایک مایه ی شهرمه زاری و نار په حه تی
 خه یاله.

دایکان و باوکانی نه م روژگاره چه ندین جار گو ییان لیووه و خویندو ویانه ته وه
 به تاقیکردنه وه ش نه وه یان بؤ یان سه لمینراوه که ده سته پر هیچ جوړه مه ترسیه کی
 نییه و به هیچ جوړیک و به پیچه وانه ی راو بؤ چوونه کان نابیته هوی شیټی و نه زوکی و
 بی توانایی سیکسی و ده یه ها به لای دیکه که چه ندین سه رده مه خراوه ته پال نه م
 پرؤسه یه وه، به لام هه مان نه م دلنیا کردنه وانه ش مایه ی نیگه رانین به جوړیک که هیچ

که س به ویستی خوی خوراکیک ناکړیت که پئی بلین چەند جوړه ژاریکی تیدایه یان
بروا به وکهسه ناکات که پئی بگوتریت که چەند تاوانیکی کردوه.

له رووی ناقلا نییه ته وه دایک و باوک به راستی دوزانن که له وانه یه ده سته پ به قوناغیکی
په ووه رده یی حزی سیکسی منډال بزمیردریت، به لام له رووی سوزیه وه به م
ناماژو به لگه یه رازی نابن، له وانه یه بتوانریت بگوتریت که نارەزایی نه وان له سهر
ده سته پ تاناستیکی زور به جییه. روونکرده وه یه که هیه ده لیت چیرزی خود له خود
ده بیته هوی نه وهی که منډال که متر بجیته ژیر ده سلاتی دایک و باوک و
ماموستایانی خوی، کاتیک خوی به م چیرزو خوشیه کورته وه گرت، بۆ چیرزو وهرگرتن
جگه له خوی په نا بۆ که سی دیکه ی نابات و به یی ه ولکی زور و به یی یارمه تی
وه رگرتن له خه لکانی دیکه جیهان و چیرزه کانی له ژیر ده سستی خویدا ده بینیته وه نه م
گوته یه ی که ده لیت: (ده سته پ ده بیته هوی نه وهی منډال که متر سه روکاری له گه ل
که سانی سه رنجراکیشدا هه بیته) له هه موو روویه که وه دروسته. له وانه یه خوگرتنی
منډال به ده سته پ بۆ چاککرده وه و راستکرده وهی کاره ناپه سندنو شکسته کانی
بیته دلډانه وه و سه رگرمی و دلخوشیه کی وا که به ئاسانی ده سستی پیبگات
وبه وپه پری ساده ییه وه جیگره وهی کوشش و هه نگاوه نه رییه کانی بیت.

چوونی منډالان بۆ نیو دونیای شارستانی په یوه نډی به وه هیه که له به رانه ر نه و
چیرانه دا چاو بپوشیت که وا له ده سته پ پایه دارترن. نه م چیرزه پایه دارانه له قوناغی
یه که مډا له نیو روشنایی سوز و میهری دایک و باوک و له قوناغی دووهمیشدا له سایه ی
ره زامه نډی کومه لگاوه دیته دی، خوشه ویستی وچاودیری دایک و باوک نه که ته نیا
پیویستییه کانی منډالان ده هیئتته دی، به لکو بۆ خوشه ویستی و ره زامه نډی کومه لگا
چەند نیاز وپیویستییه کی نوی له ده روونی نه واند ده هیئتته دی.

له به رنه وه که منډالان تامی خوشه ویستی بجیرزن له ته وای سوز و میهر و
خوشه ویستی زیاتری خانه واده به ئاسانییه کی زیاتره وه حه زده که ن ره وشت و
ره فتاری خویان بگوین.

له وانه یه دایکان و باوکان تا ئاستیک فشاربخه نه سه ر منډال بۆ نه وهی واز له
ده سته پ به یئت، هه لبه ته نه که بۆ نه وهی نه م خووه له رووی ته ندروستییه وه

زىانبەخشە، بەلگومەترسىيان لەوہ ھەيە و بۆ ئەوہيە كەپەيوەندىيە
كۆمەلايەتيەكان و گەشەكردن و پەرەردەي كەسايەتتيان تووشى گىروگرفت
دەكات، بەلام دەبىت ئەو فشارە زۆر بەگونجاوى و لۆژىكيەوہ بەپۆە بچىت
ئەگەرنا دەبىتە ھۆي پەيداكردى كىشمەكىشى توند.

رېگاچارەي ئەم مەسەلەيە برىتيە لەوہي كەھەرلەسەرەتاي بەدياركەوتنى
مىندالەوہ سۆزو مېھرو خۆشەويستى پېبەخشىن و، بەھۆي سەرچاوەو كانياوہكانى
خۆشەويستى و دۆستايەتي راستەقىنەوہ دللى مىندال بەجۆرئە سەرەست بەكەين
كە بۆي روونبىتەوہو درك بەوہبكات كەدەستەپ تاكە ھۆكارى چىژ وەرگرتن و
شادومانى ئەونىيە، دەبىت چىژە رەسەن و بنەپەتيەكان لەپەيوەندىيە كەسى و
ھەنگاوە شايستەكانى گرینگىپىدانييەوہ وەديبىت ،كاتئە مامەلەكان و ابن دەستەپ
نابىتە ھۆي دروستكردى كىشەي دژوار، بەلگو وەكو رېگا چارەيەكى دىكەخۆي
دەنوئىت.

گەمە پاساغەكان: گەمە سىكسىيەكان:

كۆرپە تازە لەداىكبووہكان حەزەدەكەن لەشى خۆيان بېشكنن و مىندالانى
گەورەترىش حەزەدەكەن بەباشى بەلەشى يەكترى ئاشنابن، ئەم تىنۆيەتيەي گەپان و
پشكنىنەش بەئاسانى دانامركىت و كپ ناكريت. جياوازي شىكارى و پىكەتەي لەش
ھەستى پشكنىن و بەدواداگەپانى مىندالان دەجولئىت و ئەوان دەخاتە سەر ئەو
بارەي كەزىاتر و زىاتر بارودۆخى بونىيادى لەش و ئەندامەكانى بېشكنن تاكو بۆيان
روونبىتەوہ كە لە رووى جەستەيەوہ كەموكوپيان نىيە.

تەنانت كاتئە راستىيەكانىشيان بۆ روونكرىتەوہو ھەستەكانيان شەنوگەو بكرىت
لەوانەيە برپا نەھىتن و بۆ وەدەستەھىنانى دلارامىي خۆيان دەست بە پشكنىن و
جولاندن و دەست لىدانى لەشى يەكترى بەكەن. ئەوان بۆ تىركردنى ئەم ئارەزووہي
خۆيان چەندىن گەمەي وەك پشكنىنى دكتور بۆ نەخۆش و يان ژيانى ژن و مېردايەتي
دادەھىتن. لەوانەيە بەنھىنى تەماشاي لەشى رووتى يەكترى بەكەن و تەنانت مىندالە
بى شەرەترەكان ھەنگاوى گەورەترىش دەھاوئەن. بۆ نمونە لەوانەيە بەپەزامەندىي
ھەردوولا گەمە بە ئامىرى زاوئىي يەكترى بەكەن و لەھەندىك بارودۆخى دىكەدا

هنگاوی گه وره تر له م گه مه مندالانیه ده هاوین، له هه موو روویه که وه له تیکه لېوون وعه شقبازیدا لاسایی گه وره سالان ده که نه وه.

ناساییه که دایک و باوک هر له گه ل ټاگادار بوونیان به م رووداوه نارپه حه تکارانه، ده خه جلین، زوربه ی جاریش دهرباره ی نه نجامه کوټاییه کانی ټاقیبه تی نه م گه مانه زیده پوی ده که ن و له وه ده ترسن که جگه رگوشه کانیان له کاتی پیگه یشتن و ره سیندا بینه په کیک له شیتته کانی سیکس.

ته نانه ت روشنبیرترین دایک و باوک نه گه ر له روی مه سه له سیکسیه کانی مندالانیشدا ټاگاداریه کی ته واویان ه بیټ ناتوان نارپه حه تی خوشیان بشارنه وه کاتیک مندالانین ده چنه نیو نه م جیهانه سیکسیانه وه له وانه یه خویان له لیډانی مندال به دووربخه نه وه و سستوسووی نه که ن، به لام دوولن له وه ی چو ن نه م جوړه رهفتاران هی مندال جله وگیریکه ن. ته نانه ت هه ندیک له دایک و باوکان له خویان ده پرسن ټایا راسته ده ست بخړته نیو نه م کاروباره تاییه تیانه ی مندالانه وه، ټایا نه م ده ستیوه ردانه له جیهانه سیکسیه کانی مندالان هیډمه به ژیانی ټاینده یان ناگه یه نیت؟ نیستا ده بیټ بزانیټ که زیانی گه مه نه ټینییه سیکسیه کان له چیدایه؟ زیانی نه م گه مانه له وه دایه که هه سترکردن به که موکوری له ده روونی مندالاندا دروست ده کات وجگه له مه ش، پیویستییه کانیشی دابین ناکات، کاتیک کچیک بچوکی دووسیټ ساله به سه رسورپمانه وه سه یری شیوه ی میزکردنی کوړیک بچوک ده کات له روی شیکاری و پیکهاته ی جهسته ییه وه هه ستی پشکنین و گه پانی زور به جیییه، چونکه حه زده کات جیاوازی سیکسیی بو روون بیته وه. که له باخچه ی ساوایاندا کچ و کوړ ده چنه نیو یه ک ټاوده سته وه ده بیټ به هو ی ته ماشاگردنیک راسته وخو هه ستی پشکنین و به دواډاگه پانیان تیر بکړیت، به شیوه یه ک ده بیټ مندالیکی ناسایی له کلاسی یه که مد ا به پی پیویست حه زی پشکنین و به دواډاگه پانی خو ی کپ کردبیټ و راستییه کانی وه رگرتبیټ، له بهر نه وه هه رکاتیک به رده وام له ژیر چاوانییه وه له بهرانه ر نه ندامی سیکسیی خه لکانی دیکه دریژه ی به نیگاگردن و رامن دا، ده بیټ بزانی که نه م نیگاگردنه نه ټینیانه ته نیا له هه ستی پشکنین و به دواډاگه پاندا سه رچاوه ی نه گرتووه، دریژهدانی مندال به م شیوازو رهفتاره نیشانه ی نه وه یه که گرفتاری

شله ژان و دوودلی بووه، ده بیټ بؤ نه هیشتنی نه م نیکه رانییه ی هه نګاو هه لېه ټیریت. جګه له مانه ش، پټویستییه راسته قینه که ی منډالنه که به نیکاکردن نایه ته دی، چونکه پټویستی مه یخوړک ته نیا به تو شینی کهول دابین نایټ. له بهر نه وه ده بی میهره بانی و زیره کییه وه چاوی ناژه لانه ی منډالان له روی حزی پشکنین و به دواګه پاندا سنوور به ند بکریټ و چاودیری بکریټ، به شیوه یه که له کاتی تیکه لاوبوون له ګه ل هاوره ګه زه کانی خوی یان ره ګزی جیاواز پی له سنوری خوی نه باته ده ری. کاتیک دایک یان باوکیک کچ وکوپکی بچوک به بی شهلاری و جلو به رگی هه لدراره وه غافلگیر ده کهن، نایټ لیان بپرسن: (چیده کهن؟) له بهر نه وه هه رکاتیک منډالان راستیه که بلین دایکان و باوکان زور نارپه حهت ده بن. نایټ منډال به هو ی نه م رووداره وه سه رزه نشت و شهرمه نده بکریټ، هه روه ها نایټ بؤ نه و ره فتاره ی هوکاریکی داتاشراو به ټیریت وه، یان به هانه ی ساده و ناسانی وه: (نایا بیر ناکه یته وه که به م که شوه وا سارده وه نایټ خوت روت بکه یته وه) ی بؤ بدو زریته وه، به لکو به پیچه وانه وه ده بیټ فرمان به منډالان بدریټ که جلو به رگی خوی ری که خاته وه و ګه مه یه کی دیکه بکات، پاش رویشتنی منډالنه میوانه که ده بیټ به راشکاری بابته که له ګه ل منډال باسکریټ و ریټ و راست پی بیگوتریټ: (تو پینی PENNY ده تانه ویست جلو به رګ داکه نن، نایټ نه م ره فتاره بکریټ. بینیم ده ست له نامیری زاوژی ئافره تانه ی پینی ده دا: نه م کاره ریگا پی نه دراره). منډالنه بچو که کان بؤیه نه م ره فتاره ده کهن ده یانه ویت بزائن بچی کوپ نامیری پیاوانه ی هیه و کچ نییه تی؟ هه رکاتیک له م باره یه وه توش پرسیاریکت هه بوو ده توانیت له منی بکه یت تا کو بابته کهت بؤرافه بکه م. به لام نایټ جلو به رګ له بهر هاو ګه مه کانت بکه یته وه). ریگاوشیوازی ناشتیخوازانه وئارامی ئیمه ده بیټه هو ی نه وه ی که تاقیکردنه وه سیکیسیه کانی منډال سنووبه ند بکریټ به بی نه وه ی له بهرانبه ر سیکس وخوشه ویستیدا هیدمه به حزی بګات.

قسه ی کرچوکال و ناشرین:

هیچ دایک و باوکیک حه زنا کهن روله کانیان به ته واو ه تی له وقسه کرچوکال و ناشرینانه پی ناګابن که هاو ته مه نه کانیان به کاریان ده هیتن. به پای منډال نه م قسانه نه وه نده

تونډو سهړکوټکهرن وله هه مان کاتدا یاساغ دینه بهرچاو، که مندال له به کارهینانیا ندا هه ست به جوړه شانازی و گرینگییه که ده کات. له کوږبونه وهی نهینیی خویاندا قسه ی کرچوکال و ناشرین به کارده هیټن، واهه ست ده که ن که به یاننامه ی سه ربه خویی خویان موړکردوه. نابیت به کارهینانی قسه ی کرچوکال و ناشرین له لایه مندال وه دایکان و باوکان بخاته نیو ترسه وه، به لام ده بیت تاده کریت به شیوازیکی دوستانه وه وا له مندال بکریت که له به کارهینانی نه م قسانه چاودیری و وردبونه وه یه کی ته وای هه بیت. بوښمونه باوک ده توانیت ناوا به کوږه که ی بلیت: (جوړج! نابیت له کاتی ناماده بوونی ئافره تاندا نه م قسانه بکریږ. نه مانه ته نیا نه و قسانه ن که له مه جلیسی پیاواندا به کارده هیټنریږ. دایک هر له گهل نه وهی گوښیستی نه م قسانه بوو ده توانیت ناوا به مندال له کی بلیت: (من هرگیز چه ز ناکم گویم له م جوړه قسانه بیت، وه لی دوزانم هندیک مندال به کاری ده هیټن. من وام پتیا شتره هرگیز گویم له م قسانه نه بیت. له بهر نه وه تاپیت ده کریت که متر نه م قسانه به کار بهینه. له مالی ئیمه دا به کارهینانی نه م قسانه قه ده غه یه.) به م ریگایه ئیمه جاریکی دیکه ریږ له ناروزو و هه ستی مندال ده گرین، به لام سنووریکی بو داده نیږن و له هه مان کاتیشدا ره فتاره که ی چاکده کهینه وه.

به شی دهیه م

رؤلی سیکیسی و نهرکه کومه لایه تییه کان

- ویکچوون و نهرکه جهسته ییه کان.
- رؤلی دایکایه تی و رؤلی باوکایه تی.
- رؤلی باوک.
- نمونه بۆ کچان و کوپان.
- په روه رده کردنی گونجاو بۆ گنپانی رؤلی ژنانه و پیاوانه.
- سهرمه شقه جیاوازه کانی خانه واده یی.

ویکچوون و نهرکه جهسته ییه کان:

بۆ نه نجامدانی نهرکه جهسته یی و سروشتیه کان، ده بیت کوپان باوکی خوین و کچانیش دایکی خوین بکه نه پيشه ننگ. ویکچووی و لاساییکردنه وه یه کیکه له گرینگترین تیکوشانه کان که کوپان ده کاته پیاو و کچان ده گوپیٹ بۆ ئافرهت. کاتیک په یوه نډی نیوان دایک و باوک و رؤله کانیان له سهر بناغه ی ریژی به رانه رو خوشه ویستیه کی راستگو یانه بونیاد نرابیٹ لاسایی کردنه وه ئاسانکارییه کی زوروزه به ند به خو یه وه ده بینیت. نیمه به وده سته یانی خوشه ویستی و دوستایه تی مندالان ناره زووی منډاله که بۆ لاسایی کردنه وه ی رؤله ره که زییه کانی خومان زیاترو زیاتر به هیژده که یین، به لام رهنگه خودی دایک وباوک وه کو پیویست زانیارییان له سهر نه م رؤله ره که زیه دا نه بیت.

رؤلی دایکایه تی و رؤلی باوکایه تی:

له زوربه ی کومه لگاکاندا رؤلی دایک به چه نډین پله زیاتر له رؤلی باوک رۆشنتره. دایکایه تی وانا شیردان به کورپه، گوپینی جلوه رگه پیسه کانی، نه وازشکردنی گوچکه کانی، گه مه کردن له گه ل منډال، زهرده خه نه بۆ کردن و چاودیری کردنی منډال له هه موو روویه که وه. به م ریگایه پیویست بوونی چاودیری دایک بۆ کورپه که ی له رووی ژیانیه وه به ته وای رۆشنه و که میی چاودیری کردنی دایک بۆ کورپه که ی دهر ووندروستی منډال ده خاته مه ترسیه وه و هه پرده شه یه که بۆ سهر

ژیانی مندالنه که . به پیچ وانه وه باوکایه تی پټویستی به بوونی تایبه تمه ندی سروشتی که متر هه یه، وه لی پټویستی زیاتری به هه بوونی روشنبیری و زانیاری هه یه . له رووی ژیانیه وه ده توانریت بگوتریت که له راستیدا رولی باوک پیش له دایک بوونی مندال ده ست پیده کات و کوتایی دیت وگشت چالاکیه کانی دیکه ی باوک که له پاش له دایک بوونی کوربه که به ریوه ده چیت، له تیبینیه کومه لایه تیبه کانه وه وهرگیراوه و تیبینیه کومه لایه تیبه کان نیلها مبه خشی چالاکیه کانی باوکن ، به م شیوه یه له هه ندیک کومه لگادا باوک ته نیا گرینگی به کورپ ده دات و به هیچ شیوه یه ک ناچیتته نیو په روه رده کردنی کچه وه، له هه ندیک کومه لگای دیکه شدا، باوک رولی ماموستایه کی نهرمونیان و ئاسانگیر ده گپرت و ئهرکی به خپوکردن و په روه رده کردنی مندال به ته وای ده خاته سر شانی دایک ، له هه ندیک کومه لگای دیکه شدا باوک وه ک پاشایه کی دیکتاتور ده سلات به سر مندالنه کانیدا ده سه پینیت . له کومه لگای نیمه دا سه رۆکی خانه واده باوک، به لام زۆریه ی جار رول و هه لومه رچی لیل و نه زانراوه . هه ندیک له کارناسانی په روه رده و فیژیکردنی ئهریکا برویان وایه که باوکیکی ئهریکایی ته نیا ئاماده کارو فراهه مکاریکی هوکاره کانی ژیانی خانه واده یه ، هه نوکه ش زۆریه ی کاته کان له ماله وه نییه به و مانایه ی هر له گه ل کارزیوه ی به یاندا له مال ده چیتته دهره وه، به دریزایی رول بزده بیت و به ماندوویه تی وگفتی زور درهنگ ده گه پرت وه ماله وه ده خه ویت . روزه کانی پشودانیش ئه گه ر گه مه ی گولف نه کات و ته مه شای ته له فزیون نه کات بیگومان خوی به کورتکردن و برینه وه ی چیمه نی باخچه سه رگرم ده کات . به م شیوه یه مندالان بۆ گفتوگوکردن له گه ل خودی باوک و به شداریکردن له چالاکیه په سندو ئهرییه کانی کاتیکی که میان له بهر ده ست دایه .

له بهرته وه دایک له خانه واده دا رولتیکی سه ره کی ده گپرت ، ئه گه ر تاکه فرمانپرواش نه بیت، ئه و به شیوه یه کی گشتی و سه لمینراو به شی هره گه وره ی دابینکردنی ریخستن و ریکاری و ریخستنی مندالانی ده که ویتته سه رشان .

ئهم سه رکه و تنه نوییه به ته وای رولی دیرینی دایکی خستوته ئه ندیشه وه ، بۆ روونکردنه وه ؛ له سه رده مه کانی رابردودا دایک سومبولی خوشه ویستی و دلسوزی و ،

باوك نمونەى رىكخستنى رەوشتى مىندالان بوو، مىندالانىش بەتايىبەت كورپان سەرمەشقىيان لەباوكيان وەرەگرت. زياتر ويئەى ئەندىشەيى باوك بوو كە لە دوودليە نارەواكان وسنوربەزاندنە ناپەسندەكان بەدوورى دەخستنەوہ، لەراستيدا باوك ئەلقەيەك بوو خانەوادەى بەجىهان دەبەستايەوہ.

بەلام لەخانەوادەكانى ئەم رۆژگارەدا رۆلى دايك و باوك وەكو رابردو دەستنيشان كراوو رۆشن نىيە، بەو مانايەى زۆربەى ئاغرەتان لەدەرەوہى مالەوہ كارى پياوان ئەنجام دەدەن و ژمارەيەكى زۆرى پياوانيش لەمالەوہ سەرقالى ئەنجامدانى كارى ئاغرەتانەن وەك خۆراكدان بەمىندال و شووشتن و گۆرپىنى جلو بەرگەكانى.

ئەگەرچى ژمارەيەك لەپياوان بۆ جىگىر كردن و ئارامى وپەيوەندىيەكى نزيكتر لەگەل كۆرپەكانيان بەئامىزىكى ئاوەلاوہ پيشواى لەم ھەلە نوئيە دەكەن، لەگەل ئەمانەشدا مەترسىيە ئەوہ لەگۆرپىدايە كە لە جيات ئەوہى مىندال خۆى لەنيوان دايك و باوكيدا ببينيئەوہ، لەنيوان دوو دايكدا ھەست بە تەنيايى بكات.

رۆلى باوك:

مىندال پىويستى بەباوكىكى وەھا ھەيە كە رۆلى خۆى بگىرپىت و قەبوولى بكات. ناتوانپىت ئەركى پياوانە بەيەك دوو خوولى چاوپىداخشانەوہو خوئىندەوہ فېربىكرىت. مىندال ئەم رۆلە بەدرىژايى ژيانى رۆژانە لە باوكىك فېردەبىت كە سەرمەشقىكى چاك بىت. فرۆيد ئەم مەسەلەيە ئاوا رووندەكاتەوہ: (لەسەردەمەكانى مىنداليدا، بەھىزترين پىويستى ئەوہيە كە مىندال لەلايەن باوكىيەوہ پارىزگارىي ئى بىكرىت، ناتوانىن ئەم پىويستىيەش بە ھىچ پىويستىيەكى دىكە بەراورد بکەين، چونكە بۆ مىندال وەكو ھەناسە گرىگە). مىندال ھەر لەگەل پەيدا بوونىيەوہ پىويستى بەو دلتىايىيە ھەيە كە خاوەنى باوكەو ئەم باوكە لەھەموو مەترسىيەك دەپارىژىت. بەتايىبەتى بوونى باوك لەسى لاينەوہ بۆ رىئەمايى كردنى مىندال زۆرپىويستە، ئەم سى لاينەش بريتىن لەلايەنى مەترسىيە جىھانى ناوہوہو مەترسىيە جىھانى پرە لەمەترسى، لەجىھانى ئەمپۇدا مىندال بۆ درىژەدان بەژيان پىويستى بە پارىزگاريلىكردن ھەيە لەبەرائبەر كەلوپەل و ھۆكارە نوئيەكان و مەترسىيە

به رده و امه كاني ده و رو به ږي خوی. نه و به لای كه موه ده بیټ فیږ بکړیت كه چوڼ له كووچه و كولا نندا بپه پټه وه بهی نه وهی نو تومبیل لئی بدات، یان چوڼ سوود له كه لوپه له كار ه باییه كاني ماله وه و هریگریټ بهی نه وهی تووشی كار ه باگرتن بیټ، هه روه ما مندال بۆ رو به رو بوونه وهی هه لچوونه پر له تووړه بیه كان و خه یاله تیكه ل و پیكه ل و نیگه رانییه كاني پیویستی به وه هه یه كه باوكی یار مه تی بدات. ته نانه ت كوپکی نه وجه و انیش حه زده كات دایکی ته نیا وابه سته ی نه و بیټ و له وكاته ی كه به هیچ ركابه ريك رازی نابیت، له جیهانی خه یال و خه ونی خویدا له شه پری باوكی رزگاری ده كات. له وانه یه نه م خه یالانه تونډیه کی تاییه تی هه بیټ و خه ونه كانیسی به شیوه ی موته كه بن ،چونكه مندال ناتوانیت به دروستی ئاره زووه كانی له كرده ره كانی جیا بكاته وه. گرفتاری بی ئارامی و نیگه رانی ده بیټ و به هیچ ریگایه ك ناتوانیت درك به وه بكات و بوی روونیټه وه كه خه ونه كانی به راست ناگه پین. لیږه دا رولی باوك دوو به رابه ر ده بیټه وه، به ومانایه ی كه ده بیټ له لایه ك به دلسوژی و چاو پوښینه وه ته ماشای ئیشوترس و ئازار و ناږه حه تییه كانی مندال بكات و له هه مان كاتیښدا به وپه پری ئارامیه وه و ابكات مندال پروا به م په یامه بهینیت: (روله كم نیگه ران مه به! ناهیتلم حه زو ئاره زووه توقینه ره كانت بیټه سر زه مینه ی واقع و كرده روه).

هه ندیک دایك و باوك زانیارییان له سره پیویستی پاریزگاری لیكردنی مندالان نییه له بهر انبه ر نه و خه یال كړنه خرابه كاری و خیانه تاویيانه ی كه ده رباره ی باوكیان له میښكیاند ده خولیته وه. له هه ندیک مالد مندالان هه مووكاتیکی شه وو روژ ریگا پیدراوانه هیرش ده به نه سر شوینی خه وتنی دایك و باوكیانه وه. له هه ندیک مالی دیکه دا مندالان هه ندیک كات به قسه و هه ندیک كاتیښ به كرده له پیش باوكیکی سست و بی ئیراده دا له سنوری له بهر چاوگرتنی ریژ و حورمه تی دایكیان دینه ده ری، له كاتیكد ا به هیچ شیوه یه ك نابیت مو له تی ئاویان پی بدریت. نه م بی ریژییه نیگه رانی و بی ئارامی بۆ مندالان په یدا ده كات و ده بیټه هو ی ناږه حه تییه نه ندیشه ی دایك و باوكیش.

هر باوكیك به هه مان نه و شیوه یه ی كه ده بیټ له بهر انبه ر مندالیکی بی شهرم و بی

پەرواى سنووربەزىن بەرگرى لەداىك بىكات، دەبىت بەهەمان شىوەش مندال لە مەترسى داىكىكى مېرەبان و سستى ئاناساىى بپارىزىت. مەبەستى ئىمە ئەو نىيە بلىن كەگشت داىكان لەئازادى بەخشىن بەرۆلەكانىان رىگاي زىدەپۆيى دەگرە بەر، بەلكو مرازى ئىمە ئەو بەر بەرۆلەكانىان تاماوەيەكى دوورودرىژ مامەلەى مندالىكى بچوك لەگەل رۆلەكانىاندا دەكەن. ئەركى باوكە كەجگە لە دابىنكردى بژيويى مال و ھۆكارەكانى ژيانى مندال، بەمېھرو خۆشەويستىيەو سنوورى ئازادى بۆ ديارى بىكات. لەكاتەى كەخۆشەويستى داىك بۆ مندالى دەسەلمىنىت كەجىگاي گرىنگى پىدان و پارىزگارى داىكە، نزيكى باوك لەمندالەكە، مندالەكە دلىا دەكاتەو كەتواناى باوك بۆ رىنماى كردن لەتواناى داىكەكە زياترە. چونكە باوكان خويان لەسەردەمەكانى مندالىيەو لەداىكان كەمتر سنوور بەندكران وباشتر دەتوانن سنوورى ئازادى و سەربەخويى مندالان ديارى بكەن. ئارەزووى باوكان بۆ چاودىركردنى رووداوى نووى مندال و چاودىركردنى ئازادىيەكەى دەبىتە ھوى ئەوەى كە مندال بەبى ھەستكرن بە كەموكرتكارى گەشەبىكات و پەروەردەبىت. چۆنىيەتى پىشت بە خۆبەستن و دلىياىى مندال پىويستى بە بوونى شارەزايىەكى تايبەت و سوود ھەرگرتن لەكات و شوين و بارە ديارىكراوەكان نىيە. بەلكو تەنيا پىويستى بە ئارەزوو و تواناى ھەستكرن بەپىويستىيەكانى مندال و ھەول دان بۆ گىزپانى رۆلى چاودىركارىكى جددى ھەل تەواو مېرەبان ھەيە.

* نەموونە بۆ كچان و كوپان:

كچان و كوپان بۆ پىشقەچوون لەفېر بوونى ئەركەكانى ژيانى خويان گشتيان پىويستيان بەيارمەتى دان ھەيە، نابىت داىك و باوك بۆ ئەنجام دانى ئەم كۆمەكە چاوپروانى رەفتارو شىوازىكى يەكسانيان لەم دوو رەگەزە جياوازە ھەبىت، لەبەر ئەوەى كوپان لەلايەك وزەى جەستەيى زياتريان ھەيە لەلايەكى دىكەشەو كۆمەلگا چاوپروانىانە، دەبىت مۆلەت بەكوپان بدرىت دەست بە ئەنجام دانى چالاكى توندوتىژترو ماندووكەرتەر بكن.

دەبىت داىكان و مامۇستايان خويان لە ستايشكرن و ھاندانسى رەفتار و كردارى ژنانەى كوپان بەدوور بخەنەو. نابىت كوپان ناوى ژنانە لەخويان بنين و جلو بەرگى

ژنان بېۆشن و يان وەكو كچان پىرچى خۆيان بەربدەنەوہ. نابىت چاوەپوانىيان لىبىكرىت وەكو كچان پاكبن و رىورەسم و دابونەرىتيان ھەبىت، يان سىروشت و رەفتارىيان كچانە بىت. ئەو وتەيەى كە دەلىت: (كوپ ھەر كوپە) لە ھەموو روويەكەوہ راستەو دەبى ھەمىشە ئەوہ لەبىرماندابىت كە ئەو وزەيەى خوا بەكوپى داوہ دەبى ھەمىشە بەئەنجام دانى چالاككە ماسولكەيەكانى خۆى خەرجى بكات ئەگەرنا زيان دەبينىت. ئەو داىك و باوكانەى لەبوونى كچ بىبەش ماونەتەوہ دەبىت تاپىيان دەكرىت ھەولبەدەن لەدىمەن بەخشىنى كچان بەيەكىك لە كوپەكانيان بەدوور بكەنەوہ. لەوانەيە كوپكى بچكۆلەى جوان بەپىرچى درىژو لوول وخولخواردوہوہ بىتە مايەى دلخۆشىى داىك و باوك و خزم و كەسانى، بەلام بىگومان دەبىتە جىگاي گالئە پىكرىنى ھەفالان و ھاوگەمەكانى، ئەم گۆرپانە لەكەسايەتتى مىندالەكەدا شۆينەوارىكى قول بەجىدە ھىللىت، بەو مانايەى لەبەرانبەر وىژدانى خۆيدا ھىدەمە بە وىنە راستەقىنەكەى دەگات و لەلایەكى دىكەشەوہ لەنىو گروپ و كۆمەلدا ھىدەمە بە شۆين و پىگەى دەگات.

ھەر ھەما نابىت كچان سزاي بىبەشىى داىك و باوك لە ھەبوونى كوپ وەربگرن و كچان باجى ئەم بىبەشىيە بەدەن. گەرچى كچان لەخۆنەدان بەكوپ كەمتر كەسايەتتى خۆيان لەدەست دەدەن لەو كوپەى كە بە كچ خۆى پىشان دەدات، لەگەل ھەموو ئەمانەشدا دەبىت ئەو ھەمان لە خەيالدا بىت كە دەبىت كچىش شانازى بەنەرمى و ناسكىى خۆى بكات كە بەھۆى كچايەتتى خۆيەوہ جىگاي شادومانى و ستايشە. ئەم ھەستە لەوكاتەدا بەھىژ دەبىت كە داىك شەرم لە ژنايەتتى خۆى نەكات، بەشۆوہەكى گشتى دەبىت داىك و باوك ھەردووكيان لەپىويستى پەروەردەكرىنى گيانى پىاوانەو ژنانەى رۆلە كچ و كوپەكانيان ئاگاداربن و زانىارىيان ھەبىت. زۆر بەجىيە كە باوك ستايشى سىروشتە دلرفىن و جلو بەرگە جوان و دلرفىنەكانى كچەكەى بكات و ھتە. بەلام زۆر بىجىيە كە باوك بە زۆر كچەكەى بۆ پىشپىركىيەكى كەشتىوانى يان فوتبۆل لەگەل خۆيدا ببات، نەوہك كچەكە ئەنجامىكى وەھا وەدەست بەپىنيت كە ئەگەر كوپ بوايە باوكى زياترى خۆشەويست. ژيانى خانەوادەى بۆ پىشانەدانى ئەو خالە سەرەككەيەى كە ژن و پىاو پىويستيان بە بوونى

یه کتری و ناوړله یه کتردانه وه هیه هلی بیثومار ده خاته بهر دهستی مندالانه وه.

په روه رده کړدنې گونجاو بو گيړانې روڼی پیاوړه و ژئانه :

په روه رده کړدنې مندالان بو گيړانې روڼی تاییه تی روه گزی خوځان له هه مان سرده مه کانی مندالییه وه دهست پیډه کات. له گه ل هه موو نه مانه شدا نابیت په له له مندال بکریټ و ناچار بکریټ نه و کاره تاییه تیانه نه نجام بدات که تاییه تن به روه گزی خوځیه وه، له سرده مهی باخچه ی ساوایاندا پیش چوونه قوتابخانه کور و کچ هردو وکیان حه زیان له وه هیه گه مه به بوو کوله بکه ن و چالاکی دایکانه نه نجام بدهن. نه م شته له هه موو روویه که وه سروشتیه. له بهر نه وه نابیت دایکان و باوکان کورپکی بچوکی (۵) ساله بتوقینن کاتیک سره قالی شیردانه به بوو کوله یه ک. ده بیت مندالان تا ته مه نی (۵) سالی و له کاتی ناره زووکړن بتوانن سوود له که لوپه لی گه مه و بوو کوله و گه مه ی یه کسان و هاو شیوه و هریگرن.

نابیت له م ته مه نه دا سنووریکی جیا که ره وهی دهست نیشانکراو له نیوان گه مه ی کورپان و گه مه ی کچان بوونی هه بیت. نابیت باوکان سووربن و پی له سر نه وه دابگرن که کورپانی (۵) ساله له جیاتی نه وهی گه مه به بوو کوله بکه ن فیری مشته کوله بن تا کو له کاتی پیگه یشتنیاندا بینه پاله وانی مشته کوله. ده بیت مندالان به هه ردو روه گزه وه تا ته مه نی شش سالی بتوانن نازادانه و به بی (ترس) ی ره خنه لیگرن و به پیی ناره زووی خوځان هه ردو گه مه ی کورپانه و کچانه بکه ن. له سرده مه و قوناغی خویندنې قوتابخانه دا. جیاوازییه روه گزییه کان روونتر ده بنه وه. له یه کتری جیا ده بنه وه و هریه ک له کورپان و کچان ناره زو و حه زی جیاواز له یه کتری پیشان ده دن، کورپان به نه نجام دانی چالاکییه پیاوړه کان و کچان به تاقیب کړدنې سه لیه و خووه ژئانییه کانه وه هه ولده دن بوونی خوځان بسه لمینن و سرنجی خه لکانی دیکه بو خوځان کیش بکه ن. له م ته مه نه دا بو نه وهی کچان و کورپان لاسایي هاوړه گزه کانی خوځان بکه نه وه، ده بیت به هو ی دابین کړدنې چالاکی و هه تاییه تییه کانی هر روه گزیک به هیز بکریټ و پشتگیری لیبکریټ و بیته پالنه ر. بیگومان لاساییکړنه وهش هر به هو ی دابین کړدنې نه و شتانه وه به هیز ده کړین و

پشتگیر بیان لیده کړیت که له سهره وه باسما ن کرد.

قوناغه کانی خویندنی قوتا بخانه بؤ پته وکردنی په یوه نډی کور به باوک و کچ به دایک به هه لیکي باش داده نړیت، له بهر نه وهی قوناغیکه ده توانریت پله به پله کچان به کاره کانی چیشت لینان و مالداري ناشنا بکړین. کچان له م سالانه دا ده توان چیشت لیبنین و خوراکي ساده ناماده بکن و دروومان و تاروبوی مالداري فیربین. ده بیت دایک و باوک دهر باره ی که موکوپي کاروباری مندا لان تانه وپه پی چاوپووشی و لیبور دنیان هه بیت، له بهر نه وهی بناغه ی شادومانی و ناسوده یی و چیژ وهر گرتنی مندا ل له مالداریه وهیه، نه که له نه نجامدانی کاری ته واو و بیکه موکوپي، له م قوناغه دا هه لیکي زیړینه که دایک بتوانیت به باشترین شیوه چیژو لوتفی ژنايه تی و هاوسه رایه تی و دایکایه تی ببه خشیته کچه کی و فیړی بکات.

ده بیت باوکیش تانه وپه پی شادومان و دلخوشیت کاتیک ده بینیت کوره کی ناماده یی نه وهی هیه لاسای چونییه تی به پړدا رویشتن و قسه کردن و جلو بهرگ له بهر کردنی نه وه ده کاته وهو، نابیت گالته به م لاسایي کردنه وهیه بکات، به لکو به پیچه وانه وه ده بیت زیاترو زیاتر ستایشی بکات و هانی بدات. له وانه یه لاسایي کردنه وهی قسه و سروشتی باوک ببیته پالنه ریک بؤ لاسایي کردنه وهی ثاره زوو و به هاکانیشی. ده بیت باوک له په یوه نډیه نریکه کانداه کوپه کی پیشان بدات که شوین و پایه ی پیاو له خانه واده و کومه لگادا چیه.

مندالان شانازی به شاره زایی و هه وله کانی باوک ده کهن که له ماله وه تیا پدا ده بینریت. هه روه ها شانازی به و هه نگاوانه شی ده کهن که باوک که له دهره وهی ماله وه ده یانها ویتړیت. کات به سهر بردنی مندا ل له شوینی کاری باوک و بینینی چالاکیه شارستانی و سیاسیه کانی ده بیت هوی نه وهی که درک به به های نه نجامی نه رکه کانی پیاو و خزمه تکردنی کومه لگا بکات و بوی روونبیته وه.

سهرمه شقه جیاوازه کانی خانه واده یی (خیژانی)؛

باشترین سهرمه شقه کانی لاسایي کردنه وه، نه وه دایک و باوکانه ن که هم رپژ له ره گزی خویان و هم ریز له ره گزی به رانه ر ده گرن. نه وان به هه زاران رینگای نهرم و ناسک و، ره وشت و ره فتاری چاک به منداله کانیان پیشان ده دهن که هه ریه که له ژن

و پیاو له پیڅه و رۆلی خۆیدا نرخ و به های تاییه تیان هه یه .

مندالان له هه ندیک خانه واده دا فیری نه وه دهن که ده بیټ مروښکی راسته قینه رۆلی خوی له جیهاندا به لمینیت و جی په نجه ی دیاربیت وشوینه واری خوی له کات ونه به دیه ت ویا دگاره کاندایه جیبه لیت، که شوه و او ده ورو به ریکی ناوا به سوود له خانه واده تا نه و په پری خه ون و خولای دۆزینه وه و داهینان و هونه رنواندن زانستی و هونه ری له ده روونی مندالدا په روهرده ده کات. ده بیټ ژنانیش جگه له په روهرده ی مندال و کاری خانه واده دا بۆ به ره و پیشبردنی کومه لگا تیټیکۆشن. نه م بیرو بیردۆزه له و کاته دا ده چیته سهر زه مینه ی کرداره وه که دایک و باوک به شادومانی و خه یال ره حه تییه وه رۆلی خویان قه بول بکه ن و ریژ له پله و پیڅه ی یه کتری بگرن و ده رباره ی کاره کانی یه کتری په یوه ندی و ئاره زوو پیشان بدن. به لام له هه ندیک مالی دیکه دا ئافره ت به رده وام سهرقالی په روهرده کردنی مندال و کاروباری ماله وه یه و، پیاویش له به رانه بر رۆلی سخت و دژواری ژنایه تی و دایکایه تی ریژو به ها دانانیت. له به ر نه وه مندالان به هه مان نه م پوانگه و گۆشانیگایه وه سه یری رۆلی دایک ده که ن و دلنیایی په یداده که ن که کاری دایک ته نیا تاییه ته به مالدار ی و به خیتو کردنی منداله وه. له وانه یه له مالیکی له م جوړده دا کچان شه رپه نگیزی له گه ل کوپان بکه ن و هه ولبدن سهره تا کوپو دواتریش پیاوان مه یدان به ده ربکه ن و به م شیوه یه ش له گتپانی رۆلی سروشتی خویان به دوور بکه ونه وه (پاش بکه ون)، له هه ندیک مالی دیکه دا که به شیوه یه کی پیچه وانه وه رۆلی ژن و پیاوی تیدا ده گتپدپیت سهرمه شقی مندالان شیوه یه کی دیکه له خۆده گریټ. بۆ روونکردنه وه: له و مالانه دا که ژن له هه موو روویه که وه حوکم ده کات و ده سه لات ی ره های هه یه، له وانه یه پشکداریی له دابینکردنی بژوویی خانه واده دا نه بیټ، به لام له گشت مه سه له گرینگه خانه واده ییه کاندایه رپاردان و رای یه کجاری به ده ست نه وه و فه رمانی نه و ره تبوونه وه ی بۆنییه و هه رخوی سه رۆکه . پیاویکی سیاسی ده یگوت: (ده رباره ی مه سه له گرینگه کان برپارده دم که ناخو راسته (چین) ی کۆمونیست بیټه نیو ریخراوی نه ته وه یه گرتوه و هه کان، یان به پتیه به رایه تی ته له فزیونی نه مریکا بفروشریته کۆمپانیا تاییه تییه کان. له کاتیکدا برپاردان له سهر گشت مه سه له خانه واده ییه کان به ئاره زووی هاوسه ره که مه. هه رنه وه

كه ده بېټ راى خوى بسه پيټنيت و راى خوى بدات كه ده بى چ جوړه ئوتومبيليك بكرين. له چ خانويه كدا بژين. منډاله كانمان بؤ خويندن بنيرينه كامه قوتا بخانه له مالكيكې ئاوا دا ميړده كه ئاشكرا ئه وه پيشان ددات كه سه روكي خانه واده نيبه و به راشكاوى هاوسه ره كه ي (به كول فى كول) و پاله وان و سه روكي ماله وه ده زانيت. كاتيک منډالان داواى موله تيكي ليده كه ن به گشتي وه لامى ئاوا دداته وه: (له دايكتان بپرسن. به دايكتان بلين). له م جوړه ماله دا به هه ستي ريزگرتن و ستايشيكي كه مه وه ده پوانه پياوو كچ و كوړ وه كو دايكيك سيري باوكيشيان ده كه ن واتا پياويكي نه رمونيان، وه لى بى ئيراده، مروفيكي دلباش وه لى كاريكاتيريكي به زه يى بزوين. هه ميشه چ كوړ و چ كچ ده چنه ژير كاريگه رى باوكيكي بى ده سلات و دايكيكي قسه روشتووى خاوه ن بپيار. له وانه يه كوران بؤ چا ككردنه وه و راستكردنه وه ي بيحاليى باوك و سه لماندنې پياو هتې خويان ده ست به ئاره قخورى و هه وسبازى و خرابه كارى وده سترديژكردنه سه ر ئافره تان بكن. به پيچه وانه شه وه كچان له هه لېزاردنې هاوسه رودوستدا لاسايى سه رمه شق وئالگووى سه ره كيى خانه واده كه يان ده كه نه وه، به م شيوه يه ش زه مينه و پيشينه ي گيترانى روئيكي ئاوه ژووبووه ي ديكه ئاماده ده كه ن.

روئى ره گه زى و نه ركي كومه لايه تى:

گرينگي په روه رده كړنى كچ و كوړ وهك تاكه كه سى مروى يه كسان و به رابه ر، نابيت ئه و خاله سه ركييه مان له به رچاواندا به دوور بخاته وه ده بېټ كورله ئاينده دا پياو بېټ و كچيش له ئاينده دا ژن بېټ، له گه ل له به رچاوگرتنى به رابه رى و يه كسانىي نتيوان كورپو كچدا ده بېټ هه ميشه ئه وه مان له ياد بېټ كه هه نديك ئه رك وكارى ژيانى گوران قه بول ناكه ن و ئاقيبته تى كومه لايه تى و ده روونى گرينگيان هه يه. دروسته كه نابيت رو له كومه لايه تيبه كان نذر به جياوازييه ره گه زيبه كانه وه پابه ند بكرين. به لام له هه مان كاتيشدا نابيت ئه م جياوازييانه به ته واوى له به ر چاو نه گيرين. له و كاته ي كه تواناى نوريه ي ئافره تان، ژنايه تى و دايكايه تيبه، ده بېټ په روه رده ي گشتى و پيشبيني و چاوه پوانيه كاني ئه وان به جوړيك بېټ كه له گيترانى ئه م رو لانه دا

چيژيكي قوول وهرېگرن، ئاساييه كه له وانه يه ئافره تان به شيويه كي تاك و به ژماره
 كه متر له په نجه ي ده ست برياري گيپاني رولي جياواز بدهن، له وانه يه كاري ميكانيكي
 يان دهر يواني يان فرېكه واني يان بازرگاني و بريكاريي نه نجوومه ن له نه ستو بگرن.
 وهلي له وكته ي كه ده بيت هه لي سه رقالبون به كارو چالاكيي دلخوازه بو هه ردو
 ره گز بووني هه بيت، ده بيت هه ميشه نه م خاله سه ره كييه له بهر چاوبگيرييت كه
 هه ركاتي ك كيپر كي و نيره يي و چاولي كه ريي بي جي و ناسايي له نيوان تاكه كاني
 دوپره گزي جياواز كه متر بيت، ژياننكي باشترو ناينده يه كي دهر خشانتر
 له چاوه پواني منډاله كانماندا ده بيت.

به شی یازدهه هم

نه و مندالانه ی پیوړستی خیرایان به چاره سهری دهر وونی هه یه

- نه و مندالانه ی که پیوړستی به یه کسهریان به چاره سهرکردنی دهر وونی هه یه.
- نه و مندالانه ی که ده توانن له چاره سهری دهر وونیدا یه کسهر نه نجام وده دست بهینن.

زږبه ی مندالان به بی نه وه ی نارپه حه تیبه کی جه سته یی توندیان هه بیت له به رانه ر هه لومه رجه که میځ دژوارو کیشمه کیش هه دهر وونی به کانداه، کاردانه وه یه کی سۆزی شله ژوانه پیشان دده دن و له وانه یه زږبه ی جار گرفتاری نیگه رانی و مۆته که بین و، نینۆکی خویان بجوون، نیش وتانه و ته شهر له براو خوشکی خویان بده دن و، نازار به ده دست تووړه یی و هه لچوون بجیژن، به چنده ریگایه کی جؤراو جؤر بی نارامیی خویان دهری بپن. نه م مندالانه به گشتی له دهر ووبه یی دروست و ماله ئاساییه کانداه پهره رده کراون و له میهر و خۆشه ویستی دایک و باوک خۆشنیازه کانه وه سوویدیان وهرگرتووه، به لام گرفتاری سهره کییان له وه دایه که دایک و باوکی میهره بان و دلسۆزو سستی له سنوور به دهریان هه بووه، نه م ژماره مندالانه و دایک و باوکیان ده توانن سوویدیکی ته واوله چاره سهری زانستی وهری بگرن.

ده سته یه کی دیکه ی مندالان گرفتاری چنده نارپه حه تیبه کی توندترن، به ومانایه ی که له ئیره یی پېږدندا تانه وپه پری سهرسخت و له پیشاندانی رکا به ریبه تیدا زږتوندوتیژ و له مه سه له سیکیسیه کانیشدا تانه وپه پری نارپه حه تن. هه رکاتیک بمانه ویت له ئاینده دا وه ک تاکه که سی ئاسایی بن ده بیت بی سی و دوو و چنده وچون چاره سهری دهر وونیان بؤ بکړیت.

سهره تا به شیوه یه کی کورت ده ست به رافه کردن و باسکردنی ده سته یه ک له و مندالانه ده که ین که یه کسهر پیوړستیان به چاره سهری دهر وونی هه یه وواتر باس له وده سته منداله ده که ین که ده توانن له چاره سهری دهر وونیدا نه نجامی کی

یه کسهر به دده ست بهینن.

نه و مندا لانه ی که پیو یستییه کی یه کسهر یان به چاره سره دهرونییه کان هه یه : رکابه رییه تیی توندو کویرانه

نه و مندا لانه ی که له به رانه رخوشک و براکانیان رکابه رییه کی توند له دلی خویندا په روه رده ده کن، پیو یستیان به یارمته ی دان هه یه. نه وان نه و دده سته مندا لانه کن که ئیره یی دده سلهاتی به سهر ته وای که سایه تیاندا هه یه و به دریا یی ماوه که یه خه گریان ده بیټ. نه وان به رده وام له دوی گرینگی پیدان و چاودرییه کی وها ده گه پین که ته نیا مولکی نه وان بیټ و تایبه تبیټ به وان، به سته مکارییه کی هه رچی زیاتر و ته ووتر هه ول دده کن گشت رکابه ریټ له ناو بهرن که ده که ویتته سهر ریگایانه وه. به رده وام قسه ی ناشرین به برا و خوشکه کانیان ده لټن و به رده وام نه وان دده نه بهر لیدان و به هیچ شیوه یه که ناماده نین خوشه ویستی و په یوه نډی گه وره تری وکو دایک و باوک و ماموستا و سه روکی دده سته و هند له گه ل یه کتری دابهش بکه کن. هه روه ها به هیچ شیوه یه که ناماده نین خه لکانی دیکه سوود له وشته باشانه یان وهریگرن که هه یانه. له میواندارییه کاندا چ له ماله وه و چ له دهره وه ی ماله وه هیچ جوړه دوو دلییه که دهر باره ی داگیرکردنی گشت سارده مه نی و شیرینی و که لوپه له کانی گه مه ناکه کن، نه وه ی نه توانن بیخون، له جیات نه وه ی له گه ل خه لکانی دیکه دابهشی بکه کن لیان دده شارنه وه. له وشوینه ی که هه میسه ئاگری رکابه رییه تی و ئیره یی له دهر وونی نه واندا له کلپه دایه تینویه تییه کی توندیان بو له پیش دان وه و پیشه نگایه تیی کردنی خه لکانی دیکه هه یه و بردنی گزی یه که مایه تی له هه موو کاریکدا حه زی نه وانه و حه زده که کن هه موو شتیټ کن و هه موو شتیټکیان له دده ست بیټ. هه رکاتیټ که هوی ریگای راست و دروسته وه سه رکه وتن و دده ست نه هینن که مترین دوو دلی له گرتنه به ری ریگا نادرسته کان ناکه کن، چونکه دروشمی نه وان و دده ست هینانی سه رکه وتن به هه رنرخیک بیټ. ریگا و شیوازیان رکابه رییه تی و نامانجیان پاشخستنن خه لکانی دیکه یه. نه گه ر له قوناغی مندا لیدا توندی ئیره ییان

كەم نەكەرىتتەوھ لەوانەيە بەدرىژايى ژيانيان خەلكانى دىكەى وەك خوشك و برا
 بچووكەكانيان لەسەردەمى مىندالدا- بىخەنە ژۆر ھەپەشەوھ. ھەمىشە ھەولەدەن
 لەپىناو شتى پىروپوچدا خەلكى وردوخاش بىكەن و رىكابەرىيەكەشيان بە درىژايى
 ژيانيان بەردەوام دەبىت و دەگاتە ئاستىك گىيانى خۆشيان دەخەنە مەترسىيەوھ،
 ھەر جۆرە شكستىكى وەرژشى يان بازىرگاني بەھىدەمەيەكى گەورە دەزانن كە
 ھەرگىز چارەسەرى نەبىت. لەكاتى لىخوړىندا ھەولەدەن لەپىش خەلكانى دىكە
 بدەنەوھ. دەبىت لەگەمەى شەترەنجدا ھەر بىيەنەوھ، ئەگەرنا ژۆر دلىگران و
 نارەحەت دەبن. ھەروەھا لەوانەيە بەدرىژايى ماوھى ژيانيان لەبەرانبەر براو
 خوشكەكانيان درىژە بەپىشاندى رىكابەرىيەتى و دوژمنكارى بدەن و بەردەوام ھەول
 بدەن سستوسووكيان بىكەن و تووشى نەگبەتتيان بىكەن (چاوبەبەشى ھەفتەمدا
 بىخىيەنەوھ).

لەوانەيە مىندالە ئاسايەكانىش بەرانبەر خوشك و براكانيان ئىرەيى پىشان بدەن،
 بەلام ئىرەيى ئەوان ئەوئەندە توندو بەھىژ نىيە و يەكەك لەتاييەتمەندىيە
 سەرەككەكانى كەسايەتيان پىك ناهىيەت. ئەوان ئازار دەچىژن كاتى دەبىنن براو
 خوشكەكانيان زياتر جىگاي خۆشەويستى دايك و باوك، ھەروەھا لەوانەيە
 لەراكىشاني مېھرو خۆشەويستى دايك و باوك كىپرەكى و رىكابەرىيەتى لەگەل خوشك
 و براكانياندا بىكەن، بەلام ھەرلەگەل ئەوھى خۆشەويستى و سۆزى دايك و باوك
 و دەستبەيىن ئارام دەبنەوھ و بەشۆھەيەكى ھەستىپىكراو ئىرەييان كەم دەبىتەوھ.
 ھەروەھا لەوانەيە ھەز بەرىكابەرىيەتى و لەپىشدا ھەوھى خەلكى بىكەن و بىيانەويەت
 پىشپەوييان بىكەن، بەلام لەھەمانكاتدا بەپىي دلىخۆشى و سەرگەرمى و گەمەوھ چىژ
 لەپىشپەركىيە ئاسايەكانىش وەرەگرن و لەبەرانبەر شكست و دوژانەكانياندا ژۆر
 خويان نادۆرپىن و بەشۆھەيەكى گشتى بەبى نارەحەتتيەكى توند بەشكست
 رازىدەبن.

* گرىنگى دانى ئاسايى بەمەسەلە سىكىسيەكان :-

ھەندىك مىندال ژۆر زووتر لەكاتى ئاسايى گرىنگى بەمەسەلە سىكىسيەكان دەدەن و

به شیوه یه کی گشتی به رده وام دهر باره ی کاروباری سیکیسی قسه ده که ن و شه وان
خه ون به ره گه زی به رانبه ره وه ده بینن و ته وای بیروخه یالایان ده چیتته سهرمه سه له
سیکیسیه کانه وه. به گشتی له شویتنی نهیتنی و تنیا یان له به رچای خه لکان
ده سته پر لیده دهن و هه ول دهن گشت منډالیک به براو خوشکه کانی خوشیانه وه
له چیژ وهرگرتنی سیکیسی پشکدار بکه ن و به نهیتنی سهیری له شه روته کان ده که ن و
به رده وام له هه ولی نه وده دان دایک و باوکی خویان له حاللی عه شقبازی وجووتبووندا
غافلگیر بکه ن. نه وان نه وده سته منډالانه که زیاد له سنووری خویان که وتوونه ته ژیر
وروژاندنه سیکیسیه کانه وه، له وانه یه به گشتی له ژووری خه وتنی دایک و باوکی
خویان و له ته ک براو خوشکه کانی خویاندا خه وتبن، یان که وتبنه نیودای که سیکی
پیگه یشتووی لاده رو خرابه کاره وه و به هر شیوه یه ک بیت بابته تی چیژه
سیکیسیه کان به سهر میشکیناندا زال ده بیت. ریگاو رهوشتی نه وان دهربری
نه ویه که په روه رده ی سیکیسیان له باری ناسایی خوی هاتوته دهری و پیویستیان به
چاره سه ریکی یه کسه رو بیدره نگ هه یه.

منډاله ناساییه کانیس له به رانبه ر مه سه له سیکیسیه کانداه سهر وکارو خه زو ناره زووی
خویان دهرده بپن و، په نگه په گه زی به رانبه ر هه راسان بکه ن و دهر باره ی عه شق و
مه سه له سیکیسیه کان و ژن و میزدایه تی و منډالوون گفتوگو و کالته بکه ن،
هه روه ها په نگه چیژ له نه وزاشی خویان وهر بگرن و هه ندیک کات ده سته پریش
لیده دهن. به لام پرۆسه سیکیسیه کان تنیا به شیک له ژیانیان پیکده هیئت.

هه روه ها منډالانی زور داوینپاکیش پیویستیان به یارمه تی دان هه یه. نه وان نه و
ده سته منډالانه که هه رکاتیک به رووتی ببینرین زور دهر ترسن و دهر باره ی
بارودوخی له شیان به ته وای و وه کو پیویست ناگادارنن و زانیاریان نییه، له کلاسی
په روه رده ی جه سته ییدا هه ست به نارپه حه تی ده که ن، کاتیک دکتور ده یانپشکنیت جا
نه گه ر هورپه گه زی خوشیان بیت له پیشاندانی نه ندای له شیان زور نارپه حه ت دهن و
نازار ده چیژن.

منداله زور نازاو توندوتيزه تووره کان :

منداله زور نازاو رکابه رکانيش پټويستيان به يارمه تي و چاره سه ري دهر ووني هيه ، ده بټ چوښيه تي رکابه ريه تي و هه ستي دوژمنکارانه ي مندال به وردی دیاری بکړت ودرکی پټبکړت. له وکاته ی که رکابه ريه تي و دوژمنکاری له سه رچاوه ی جوړاو جوړه وه هه لده قوليت، ده بټ به شيوه يه کی جوداو تاييه تي هوی هر باريک بدوزي ته وه به شيوه يه ک که چاره سر شايسته ی هر هو باريکی دیاريکراو و تاييه تي بټ.

هه ندیک کات رووبه پووی نه و مندالانه ده بینه وه که پاش دهر پرين و پيشاندانیش رکابه ريه تي و توندوتيزيان که م نايي ته وه و له نه نجامدانی هه رجوره جووله يه کی قيژه ون و ناپه سندی تيکدرانه هه ست به هيچ جوړه په شيمانی و که موکوپيه ک ناکن. له وانه يه هه ندیک له م مندالانه کرداری زور سته مکارانه نه نجام بدن، به ي نه وه ی که مترين شوينه واری نيگه رانی و په شيمانيشيان لی به دیار بکه ویت. وه کوپلي هر له بناغه وه هه ستي به زه یی پيداها تنه وه يان نه بټ و له لای نه وان ناسايش وخوشگوزه رانیی خه لگانی دیکه بی مانايه. هيچ شتيک کاریگه ريی له گورپنی شيوازو سروشتی نه و مندالانه دا نيه، قه ده غه کردن و نارپه زای دهر پرين و ره خنه گرتن له م مندالانه بی نه نجامه و هيچ جوړه ريژ و به هايه ک بټ بپروای خه لگانی دیکه دانانين، ته نانه ت به هو شداری و ته نبیکردن و سزاش ره فتاريان ناگورپت.

نه م جوړه مندالانه پټويستيه کی گلی زوريان به يارمه تيی دهر وونناسيکی پسرپور هيه. هه ندیک مندال ته نيا به شيک له کاتي خويان بټ ده ستريزی و سنور به زاندين ترخان ده کن، بټ نومونه خوی دليرانه يان ته نيا له مال ه وه به دیار ده که ویت و به پټچه وانه وه له قوتا بخانه دا نارامن ، يان به پټچه وانه وه له قوتا بخانه به رده وام له گه ل هاورپيانی بازده دات و راده کات و شه په شق ده کات، وه لی له مال ه وه له هه مو روويه که وه ره فتاری ناساييه. رکابه ريه تي و هه ستي دوژمنکارانه ی نه م جوړه مندالانه به (رکابه ريه تي و هه ستي دوژمنکارانه ی کاردانه وه یی) له قه له م دراوه. يان بټ روونکردنه وه توندوتيزی و توورپه یی و، سته مکاری و هه لاتن له قوتا بخانه و هه رجوره ره فتاريکی تيکدرانه ی نه م جوړه مندالانه کاردانه وه يه که له به رانه بر

به دره فتاری راسته قینه یان به دره فتاری به خه یالیه کانی دایک و باوک. کاتیک نه م جوړه مندالنه دایک و باوکی خویان به گونا هکار ده زان، به رانبر گشت پیگه یشتونیش زیاترو زیاتر به دگومان ده بن و به هه مان ناراسته ش به رده وام له گوره سالان ده ترسن، چونکه پشت به سوزو خوشه ویستیان نابستن و له هه رجوره نزیکبونه وه و په یوه نډیه که له گه ل نه وان خویان به دوور ده خه نه وه. جیگیربون و به رقه راروونی په یوه نډی له گه ل نه م جوړه مندالنه کاریکی ناسان نییه. نه و مندالنه ی دوو چاری نه م هه لومه رجه بوونه ته وه ته نیا له وکاته سوود له شیکردنه وه ی دهر وونی وده رده گرن که شیکه رده وه ی دهر وونی بتوانیت و له مندالان بکات پشتی پیبیه ستن و بر وایان پیی هه بیت و له گه ل نه واند په یونډیه کی هاو به شی وها به ر قه رار بکات که له سر بناغی ریژی هاو به ش دارپژر بیت. هه نډیک کات مندالنه ناسایه کانیش ریگای خراپه کاری ده گرنه به ر، به لام نه م خراپه کاریانه زیاتر له هه سستی پشکنین و به دواکه پان و وزه ی جه سته یی زیاد و به شیکیشی له پاشماوه ی نازارو نیسه وه سه رچاوه ده گریټ. په ننگه نه م مندالنه به هو ی حزی پشکنین و توپه بوونی خویانه وه که لوپه له کانی گه مه تیگبدن. به لام له به رانبر که لوپه لی خه لکانی دیکه ناگاداریه کی زیاتر و له به رچاو گرتنیک زورتر به خه رج دده ن، مندالی ناسای دهر باره ی شته کانی خوی نه وه نده توندوتیژ و سه ختگیر نییه، له وانه یه پاش گه مه کردن که لوپه له کانی گه مه کردن له جیگای خوی دابنیت، یان به هه مان شیوه په رتوبلاوه که وه که لوپه له کانی به جیبیلیت، هه روه ها ریگا به گشت مندالان بدات، گه مه به که لوپه له کانی بکن، به بی نه وه ی زور له تیگچوونیان بترسیت، کاتیک که لوپه لیکی گه مه ی لی بشکینن زور نارپه حه ت نابیت و به رده وام به دوا ی که لوپه لی دیکه ی گه مه کردن ده گه ریټ و ته نانه ت پاش گه مه کردنیش خوی بو ریگخستننه وه ی ژووری گه مه کردن سه رقال ناکات و له وانه یه ژووره که ی به جیبیلیت به بی نه وه ی که مترین نیگای بجیته سه ر نه و شه پریوی و نارپکییه ی که دروستیکردبوو.

دزیه ناسای و باوه کان:

نډو منډالانه ی که له دزیکردندا پیشینه یه کی دوورو دریزیان هیه، پیوستان به یارمه تییه کی یه کسور و بی درهنگی دهرووناس هیه. دزیکردنی به رده وام نیشانه یه کی مه ترسیداره که به شیوه یه کی ناسایی و باو دیمه ن و وینه یه کی نیشو نازاری توندی منډالانه له به رانبر رهفتاره به هیزه کانی گوره سالاندا، هه ندیک له و منډالانه که مترین ریژ و به ها بو مافی خاوه ندریه تی خه لکانی دیکه دانانین و هر له گه ل نه وه ی هلیکیان بو ریکه که وت دزی دهکن و چاو بودزی ده گپن و له هه رکوییه که دهستان بیگاتی وه کو مالی و خویندنگاو سهیرانگاو فروشگاو مالی جیرانان دزی لیده که ن.... رهنگه چاره سه رکردنی نه و جوړه منډالانه ماوه یه کی زور بخایه نیت چونکه بنبرکردنی نه م جوړه دوژمنکاریه له دلی منډالدا کاریکی نه وه نده ناسان نییه، نه و منډالنه ی که نه م جوړه دزیه دهکات نابی به یه کی که له و گروپانه ی سه ره وه بژمیردریت و له وانه یه دزی کردن له گیرفان و جزدانی دایک له هه سستی توله خوازی منډال له به رانبر به درهفتاری راسته قینه یان خه یاللی دایکه وه سه رچاوه ی گرتبیت. په نگه هه ندی کات منډالی ناساییش له ده ره وه ی ماله وه دزی بکات. بو نومونه: له وانه یه میوه و شیرینی له دوو کانه کان بریفینیت، یان نه وشته نه داته وه که به قستی وه رگرتوه یان دوزیویه تییه وه. (فرانسیس. ل. نیلگ نه مز (FRANCES. L. LEG) و (لویز. ب. (LOUISE. B. AMES) له کتیبی (رهفتاری منډال) دا نه م مه سه له یه به م شیوه یه روون ده که نه وه: (منډال له ته مه نی پینچ سالیډا (پینی) * له پاره ی پینچ شیلنیگی پی باشته ... له ته مه نی شش سالیډا گه وه ریکی دروستکراو سه رنجی راده کیشت و له به رانبر چاوانت ده یرفینیت، کاتیک به دز له قه له م ده دریت زور به دروی ده خاته وه. له ته مه نی هفت سالیډا ناره زوی بو (قه له مدارو ره شکه ره وه نه وه نده به هیزه که حزه ده کات هرچی زیاتر ده سستی بگاتی و نازادانه بیاندریت. له ته مه نی هشت سالیډا نه و پاره یه ده خاته نیو بازنه ی هواو هه وه سی خویه وه که له نیو چه کمه جه ی که وه نته ری موبه ق دانراوه ، چونکه درکی به زانینی به های پاره و نه و شتانه کردوه که ده توانیت به پاره بیانکړیت، بویه ده ست به رفاندنیان ده کات، کاتیک که دزیه که ی ناشکرا ده بیت و به هیوه ته نبی و سه رزه نشت بکړیت و

هؤشداریی پېښېږت نه و به گریمانه یه کی زیاده وه وهکو به رگریکردن له خوی دوپاتی دهکاته وه که به هیچ شیوه یه که مه به سستی دزیکردن نه بووه و به یه کجاری بریار ددات که له مړو به دواوه ئیدی دهستانی خوی به دزیکردن پیس نه کات، به لام بو به یانی هه مان روژ هه مان تاس وحه مامی جارانه و قه وانی جارانه لیده داته وه و ده بینینت که شتیکی دیکه وون بووه). له گه ل هه موو نه مانه شدا نه م جوړه رهفتارانه ی منډالان تیژتپه پره و نه ونده درېزه ناکیشیت که منډال به ره به ره گه شه دهکات و، په ی به مافی خاوه نډیه تیی خه لکانی دیکه ده بات وناشنایه تی له گه ل له به رچاوگرتنی نه م مافانده په یدا دهکات و ده ست له م رهفتاره هه لده گریت.

PENNY-: یه که له دوانزه ی شیلینگه.

هیدمه سوزییه تونده کان:

نه و منډالانه ی تووشی رووداوه کتوپره کان بوونه ته وه هر چه نده ناسایی و سه لامه ت و دروستیش بن له وانه یه تووشی نارپه حه تیی دهروونی توندېن. له وانه یه منډال له به رانېر ناگر گرتنی شوینیکدا، یان له به رانېر رووداویکی ئوتومبیل و مهرگی که سیکی نازیزدا کاردانه وه ی مه ترسیدار و توقینه ر پیشان بدات که بو همیشه شوینه واری ترسناکی نه م رووداوانه له دهروونیدا بمینتته وه. لیره دا چاره سهری یه کسهری منډال وهکو پتویستییه کی بی چه ند وچون خوی ده سه پینت. نه و نیگه رانی و دلّه خورپه و شله ژانه ی که له مهرگی نازیزیکدا سه رچاوه ی گرتوه پتویستی به یارمه تیی مروفیک کی پیکه یشتوی ناگادار هیه و هر به هوی نه ویشه وه به ته وای که م ده بیتته وه. به و مانایه ی که ده توانریت منډال هان بدریت بو سوود وهرگرتن له که لوبه له کانی که مه به قسه باس له بیرونه نډیشه مه ترسیداره کانی خوی بکات و هه گبه ی زهینی له بیرونه نډیشه مه ترسیداره کان به تال بکاته وه و به ره به ره بیتته وه سهر باری ناسایی خویه وه.

(نانافروید ANNA FROUD) له کتبه که ی خویدا که به ناوی (منډاله کانی کاتی جهنگه CHILDREN IN WARTIME) کاردانه وه ی منډالان و گه وره سالان له به رانېر بومباباراندنی له نده نه له لایه ن نازییه کانه وه باس دهکات. روونی دهکاته وه که له پاش شه ویکی بومباباراند، گه وره سالان

بۆکه مکړنه وهی شله ژانی خویان به بی ویست چه ندین جارخه یاله پرله ترس و
توقینه کانیان بۆ خه لکانی دیکه باس ده کړد، له کاتیځدا که مندالان رووبه رووی
همان رووداو بیوونه وه دهریاره ی ترس و توقینی خویان که متر قسه یان ده کړد،
به لگو هه ولیان ددها ترس و کیشه دهروونیه کانی خویان له نیو گه مه دا دهریپن. بۆ
روونکړنه وه، له دهره وهی په ناگه کان خانوویان دروست ده کړدو بۆ مبارانیان
ده کړد. له م گه مه یه ی نه وانداه دهنکی (نه ژیره کان) ده هاتن و ناگر کلپه و بلیسه ی
ده سهند و، نه خو شخانه گه پوکه کان به رده وام بریندارو کورواوه کانیان هه لده گرته وه.
چند هه فته یه کی یه ک له دوا یه ک به م شیوه یه هیدمه رووحی و هه لچوونه پر
له توقینه کانی خویانیان به گه مه کړدن دهرده بری، ته نیا ماوه یه ک پاش
به رجه سته کړدنې نه م رووداوانه بوو که مندالان ده یانتوانی به بی ترس و نیگه رانی،
به قسه هه ست و بیرو نه ندیشه ی خویان باس بکه ن. له کاته هه ستیاره کانداه
شیکه ره وهی دهروونی بۆ یارمه تیدانی مندالان ده توانیت هؤکاره پیویسته کان و
که شو هه وایه کی گونجاوو تاییه ت و په رستاریکی کارزان و له بهر دلان بخاته
به رده ست و له ژیر تیشکی گه مه و گپړانه وه دا نه و ترسو توقین و دلّه خورپانه ریشه
کیش بکات که به سهر دلی مندالدا زالبوونه.

مندالی نانا سایی:

کاتیځ که مندالیک نیشانه کانی رهفتارو جووله ی سه یروسه مه ره ی لی به دیار
ده که ویت، ده بیت یه کسهر ده ست به پیکه پتانی دانیشتنی راویژکاری دهروونی
بکریت تا کو یه کسهر ناستی نارپه حه تیی مندال بزانییت و ناشکرا بیت، نه و منداله ی
که نارپه حه تیه کی دهروونی توندی هه یه، ده توانریت به ناسانی له نیو ریژی
منداله کانی دیکه بناسریته وه به و مانایه ی که هه میشه گو شه گپرو ته نیایخوازه و
له ماله وهش هه روه کو تا که که سیکی ناموده مینیت هه وه نزیک کی که س ناکه ویت و
وه لامي پرسپاری خه لکانی دیکه ناداته وه و له بهرانبه ر دوستی و دوزمنی و توو پیه ی
و میهره بانیی خه لکانی دیکه دا جیاوازی ناکات، و هیچ گپړانکاریه ک له
کاردانه وه کانداه نایه ته دی. نیگایه کی په یوه ندیدارانه و ناره زوومه ندیی ناخاته سهر
هیچ شتیځ و هه رگیز زه رده خه نه ی پازیبوون و شادومانی له سهرلیوانیدا نه خش

نابه ستيت وناهي غه موخه فته و كاريگه ربوون له ددرووني به ددرنييه .

كاتيك له دايكي جوودا ده بټتوه له وانه يه نارامي وگوښښنه دانتيكي زورپيشان بدات، هه روه ها كاتي يه كيك ده ستي بگريته به ناساني له گه لي ده پوات، يان به پيچه وانه وه له وانه يه به وپه پي شله ژانه وه به داويني دايكي بچه سپتت. چونكه وهك بليي جودايي له دايك ده بټت هوي نه بوون و له ناوچووني. په ننگه گشت مندا لان كاتي ك له دايكيان جيا ده بڼه وه هاوار بكن وبگريه ن، به لام ده توانرته به نه وازشكرن دلنيايي كرنه وه يان نارام بكرينه وه. له كاتي كدا هيچ جوړه ته گيري ك شويته وارو كاريگه ري له كه مكر دنه وه ي شله ژان و كه موكوپيه كان و مه ته لي مندالي نا ناساييدا نيه .

مندالي نا ناسايي هيچ جوړه گرينگيه ك به جيهاني ددروبه ري خوي نادات و له وانه يه چه ندين كاتژمي ري يه ك له دواي يه ك له يه ك حال وشويندا بمينيته وه ته نيا گرينگي به له شي خوي ددات به بي نه وه ي به كه مترين شيوه بڼه ماكاني دابونه ري ته په روه رده له به رچاوبگريته، له وانه يه به ناشكرا ده سته پ لي بدات و له پيش چاوي خه لكيدا ميز و پيسايي بكات. به ناساني چلمي لووتي خوي ده خوات وتف له ده موچاوي خوي و خه لكاني دي كه ده كات. هيچ جياوازيه ك له نيوان نه و خوراك و شتي دي كه ناكات، به لكوه موو شتيك ده خاته دهميه وه له وانه يه به رده مرده و گه چ قووت بدات و دهمي خوي پرپكات له زبل و شتي پيس، هه لبه ته هه نديك جار مندالني ناساييش گه چ و گل ده خون، به لام له م باره يه وه زور پيدا ناگرن و سوور بوونيان نيه .

له وانه يه مندالي نا ناسايي چه ندين كاتژمي ري يه ك له دواي يه ك به رده وام كاري يه كريتمي دووباره بكاته وه. بونموونه: په ننگه به رده وام گري له داويك بدات يان چه ندين كاتژمي ر چه كه مه جه بكاته وه و دابخات و مووه كاني خوي لول بدات و گوښچكي خوي رابكي شيت و په نجه ي خوي بخاته نيو كه ليتي ديواره وه، به يه ك پيتميه كي سه رسوپه يته ر چه رخي ك بخولي پينيته وه كليليك دابخات و بكاته وه و پاش و پيش به ده رگايه ك بكات. پي باشته ر گه مه به قالب و دهنكه ته زبيج بكات و سووره له سه ر نه وه ي كه بيانگه رينيته وه هه مان بارو شيوه ي سه رته تا. مندالي نا ناسايي ددرياره ي جوړ و ژماره و شويي كه لوپه له كاني نيو مالي خوي يادگه يه كي سه رسوپه يته ري

هیه و، نه گره یه کیځ ریکیان بخت و بیان شکیښت زور نارېحه ده بیت، هر له گه له
نوهی که لوپه له کانی بگه رینیتته وه باری پېشوو بانگ وهاوارو قیزه ی خاموش
ده بیت.

له وانه یه مندا لیکي نااسایي له بهرانبهر نازاری جه سته یی کاردانه وهی سه یرو
سه موره پیشان بدات، هندیك کات به سه ختی نازاری خوی ددات به بی نوهی
که مترین ناهونا له و سکا لا بکات. له وانه یه سه ری خوی له دیوار بدات و په نجه ی خوی
بخاته که لیښی ده رگا و سه ری خوی وها بریندار بکات که خوین فیچه بکات. په نکه
تاکه کاردانه وهی له بهرانبهر نیش و نازاردا قاقای پیکه نین و خنده بیت. کاتیك
خه لکانی دیکه دلسوزی و خوشه ویستی پی پیشان ددهن که مترین کاریگری و
شوینه وار له دهر وونیدا به جی ناهیلیت.

مندالی نااسایي ته نانت له وکاته ی که فیزی قسه کردن ده بیت بویه ستنی په یوه نډی
له گه له خه لکانی دیکه هیچ سه روکارو ناره زوویك پیشان نادات، له کاتی گفتوگودا
قسه ی وها ددکات که به هیچ جورک له گه له نه و ه لومه رجه دا ناگونجیت که قسه که ی
تیداده کریت، له وکاته ی پرسپاری لیده کریت، په نکه وکو تووتی همان پرسپار
دووباره بکاته وه. یان له وانه یه هرگیز قسه نه کات و له بهرانبهر هه موو شتی کدا
به بیباکی بمینیتته وه و گرینگی به هیچ شتیك نه دات.

نه و مندا لانه ی که له چاره سه ری دهر وونیدا یه کسه نه نجام وده سته هیښن:

منداله باشه فریودمه رکان:

هندیك مندا لان نه وهنده زیاد له پیویست باشن که زور زهحه ته بتوانریت پییان
باوه ریکریت که له رفтары خویاندا راستگون، به ومانایه ی که تا نه وپه پی گوپرایه له
و ریکوپیکو پاکیزه دینه به رچاو و زیاد له پیویست چاودیری سه لامه تی دایک و
نیکه رانیی کارو بژویی باوک و داواکاری کومه ک پیکردنی خوشکه بچوکه که ی
خویان. وا خویان دهنوینن که له ته وای ژیان و ته منیان جگه له دلخوشکردنی دایک
و باوک هیچ نامانجیکیان نییه، له م باره یه وه نه وهنده زیده پویی ده که ن که بؤ
که مه کردن له گه له هاو ته مه نه کانی خویان هیزو وزه یان نامین.

له وانه یه نه و جوړه منډالانه له قوتا بخانه و له مالې هاوسیه کانیاندا هر دریږه به رفته تاري فریوده رانه ی خویان بدن. به رده وام به نه دهب ومیهره بان دهب و ته وای کات و وزه ی خویان له رازیکردنی نه و ماموستایه خرج ده کهن که والی دهرسن. له وانه یه دیاری بۆ بهینن، وینه بکیشن و همیشه داوی پاککردنه وه تهخته پرش بکهن. له هه مان روژی چوونه قوتا بخانه دا به ماستا وچیه تییه وه مامه له له گه ل ماموستا ده کهن و دلسوزی و وه فاو هاو پیخوازی خویان پی پیشان ددهن. به لام نابی به هاو نرخ ی زیاد بۆ چاپلوسی و نه و قسانه یان دابری که دهرپی خۆشه ویستسی نه وانه بۆ به رانه ره که یان ، چونکه ده توانن هه مان نه م قسانه له به رانه ر پیاوکی نامو، ته وای قوتا بییه کانی نیو پوله که یان دووباره بکهنه وه، له وانه یه نه م ماستا وچیه تی ومامه حمیی و خۆنوانده چه رو نه رمانه نیشانه ی نه وه بیت که تا ناستیکی زور پالنه ری دوژمنکارانه و پر له رکابه رییان هه یه و به م شیوه خۆنوانده درینه وه ده یانه وی هست وه لچوونی راسته قینه ی خویان له هه مبه ر خه لکی بشارنه وه، چونکه دهرسن خه لکان به هه ستوسوژه دوژمنکاریه کانیان بزائن و توله یان لی بکهنه وه. ، نیشانه یه کی جیا که ره وه ده ستنیشانکه ری نه م دهسته منډالانه ماندووبونی دریځایه نه که به رده وام بالی به سر بوونیاندا کیشاوه. له به ر نه وه له ژیر په رده و ده مامکیکی زور فریوده رانه ی (نه م فریسته سیفه تانه) زوربه ی جار پالنه ری (زور ناشرین و ناپه سند) خوی چه شارداوه. هه ولې به رده وامیان بۆ گوپینی نه م پالنه ره دوژمنکاری و پر له رکابه ریانه به کرداری په سهند و چاودیږی و گرینگی دانی به رده وامیان بۆ روکه شسازی و فریوده ری، ژیان و وزه یان تیکوپیڅ ده دات و له ناویان ده بات. له به ر نه وه هیچ جیگای سه رسوپمان نییه که همیشه ماندوو و داهیزراو بی توانا بینه به رچاو. بۆ گوپینی ره وشتی نه م جوړه منډالانه، ده روونناسی به ناسانی ده توانیت هه نگاو هه لیتیت ، به ومانایه ی که وایان لیده کات واز له م خۆبه کویله پیشاندانه زیده پویه بهینن و ریوره سمی ناسایی ژیان بگرنه بهر، نه وان له ژیر تیشکی بینن و نه زمون به ره به ره فیرده بن که هیچ پیویست به و هه مو فیداکاریه قه لپانه ناکات و تاناستیکی دیاریکراو ده توانن پالنه ره کانی خویان دهرپن. به م ریگایه که م که م

ئارەزوۋەكانى خۇيان دەدۆزىنەوہو پىي ئاشنا دەبن وپەي بە ھەستەكانى خۇيان دەبن وناسنامەي خۇيان ديارى دەكەن.

مىندالە پىننەگەيشتوۋەكان:

ئەم دەستەيە ئەم مىندالانە دەگرىتتەوہ كەتەنيا بەشيۋەي مىندالى جىگاي پەيوەندى و خۆشەيىستى و گرىنگى پىيدانى دايىك و باوكيانن نەك وەكو مروقى وا كە لەبارى پىگەيشتن دابن و خاۋەنى بىرو نيازومەبەستەكانى خۇيان بن.

ئەمىندالە چەچەبفانە كەزىاد لەپىيۋىست و سنورى خۇي ناز پەرۋەردە دەبن و لەدەرۋەي چوارچىۋەي خانەوادەدا بۇ روۋبەپوۋبونەوہي راستىيەكانى ژيان ھىچ جۆرە ئامادەيىيەكانى نىيەو كەمتر ھەلى وايان بۇ رىك دەكەويت گرىنگى بەپىيۋىستى و ھەستەكانى خەلكانى دىكە بدەن. ئەوان زۆر بەدژۋارى و بەشيۋەيەكى زۆر ئائىسايى خۆشى و دارىيەكانى خۇيان لەگەل خەلكانى دىكەدا دابەش دەكەن. لە بچوكتىن گرىنگى پىنەدانى دايىك و باوك دلىان دەشكىت، بەردەوام خۇيان لەخەلگى دەبەنەپىش و ماستاويان بۇ سارد دەكەنەوہ، ھەركاتىك خوازىارى شتىك بن، بەھەرنىخىك بىت دەبى وەگىريان بكەويت، وابەستەيىەكى توند بە دايىك وباوك و خوشك وبرائ ھاۋگەمەكانى خۇيان پىشان دەدەن، بەگرىنگى پىدان و پىشېينى وچاۋەپوانىيەكى زۆرەوہ يارمەتى لەخەلكانى دىكە داۋادەكەن و ھەموۋان وەزالەدەخەن، لەجىيات ئەوہي خۇيان كارىك ئەنجام بدەن بەردەوام چاۋەپوانن ھەمووكارىكانى بۇ ئامادە بكرىت، تەنانت چاۋەپوانن لەجلوبەرگېۋشىن و خۇراخواردنىش خەلگان يارمەتییان بدەن و بۇ چۈنە دەرۋە لەمالەوہ چەندىن كاترۇمىر لە چاۋەپوانىدا بىمىننەوہ. ئەمىندالانەي كە ھەروا بەپىننگەيشتوۋىيى بىمىننەوہ ھەمىشە گىرفتارى چەندىن گىرىي جۇراو جۇرن. لەمالەوہ ناپەھەتى و لەقوتابخانە ھەراۋ شەپولەھاۋسىيەتىشدا كىشە دروست دەكەن.

بەدابەشكردى ئەم مىندالانە بۇچەند دەستەيەكى جۇراۋجۇر، دەرۋونناس دەتوانىت خزمەتلىكى گەرەيان پىشكەش بكات، ژيانى گروپى ھەليان بۇ دەرپەخسىنىت و يارمەتییان دەدات، بۇ ئەوہي ئاسايىانە پەرۋەردەبن و گەشەبكەن بەھۇي چەند ئەلگۇ و سەرمەشقىكى نۆيۋە دەتوانن رىگاۋ شىۋازى ژيانىان چاك بكەنەوہ. ئەوان

له میانی گروپه وه فیږی نه وه دهن که له روی کومه لایه تییه وه چ لایه نیکی ره وشتیان پیشوازی لیده کریت و پیشبینی و چاوه پوانی کومه لگا له وان چیه؟ له نه جامدا تیده کوشن ریوهرسمی ژیان له گه ل شپوهی ره فتاری هاو ته مه نانیان بگونجین، له نیو گروپدا هونه ره کومه لایه تییه سهره کی ویشوماره کانی وه هاوبه ش کردن له سوود وهرگرتن له کارو چالاکیه کان و به های هاوکاری کردنی خه لکانی دیکه فیږده بن و هروه ها فیږی رکابه ریته تی وناوژیوانی وه ماهه نگی و چه نه لیدان و هتد دهن به هوی نه ریگایه وه فیږده بن له گه ل هاو ته مه نه کانی خویاندا بژین وله سهر بناغه ی په کسانو و به رابه ری ناماده ی گوزهرانکردن دهن.

منډاله گوشه گیره کان:

ده توانریت نه م جوړه منډالنه به شهرمن، دووره په ریږ، گوپراه ل، ته نیایيخواز، خاموش و ساده، ناوېرین. به زحمه تیکی زوره وه ده توانن نه و هستانه دهرېرین که له خوشه ویستی و دلیری دامالزون. چند هاوپییه کی دیاریکرویان هیه وله گه مه دهسته جه معیه کان هه لډین، له نیو خه لکیدا هه ست به نارپه حه تییه کی توند ده که نه، له چاوپیکه وتن ومیوانداری و هروه ها له دوست گرتنیش به دور ده که ونه وه به رده وام له چاوه پوانی نه وه دان خه لکانی دیکه دهروازی هاوپییه تی ناوه لا بکه نه. به شپوهیه کی دلخوشانه نه وهنده پیشوازی له هاوپییه تی ناکه نه، نه م منډاله گوشه گیرانه زوریان له لا دژواره وانه بو ماموستاو قوتابیان بخویننه وه وکاتی ماموستا داوی خویندنه وه یان لی ده کات زور نازار ده چیژن و، ته نیا به به لی ونه خیر وه لامی پرسیاره کان ده دهنه وه یان له وانه یه هر وه لام نه دهنه وه. به شی زوری روژ له خاموشی و گوشه گیریدا به سهر دهن و ته نانه ت له گوپره پانه کانی وهرزشیشدا ته نیا ده میتنه وه و به بی هو له دهوروبه رو حهوشی گوپره پانه که ده خولینه وه، کاتیکیش برپاری گه مه کردن دهن به نارامی گه مه یه کی وها هه لده بژین که پیویستی به هاوبه شیکردنی خه لکانی دیکه نه بی.

کاتیک ناچار دهن په یوه نډیه کومه لایه تییه کان به ستن نیگه رانی و شله ژانیان ده گاته پله یه کی مه ترسیداره وه. شیکردنه وهی دهرونی ده توانیت له چاره سهرکردنی منډالانی گوشه گیردا، رولیک

زور كاريگر بېينيت، مروفيتكي پيشكوتوو و كارزان و، هو كاري سه رگرمي وجموجولوي و نه فسونوي و، يه ك دهسته هاوگه مه ي گونجاوو دهر وونباش، درهنگ يان زوو گوشگير له تهنيايي خوي دهرده هينن و پالي پيوه دهنين له گهل ته ووي منډالان تيكه لاو بيت و گفتوگو بكت.

منډاله ترسټوكه كان:

منډال وترس هه ميشه وهكو شپرو شهكر ناويتته يه كتر ي دهبن، له تاقيردنه وه يه كي ورددا كه چهند ساليك له مهو بهر دهر باره ي شوينه وارو كاريگري ترس له سهر دهر ووني منډالان له لايه ن دهر ووناسه وه نه نجام درا، به ته ووي روون بزوو سه لميترا كه زياتر له ۹۰٪ ي منډالان كه م و زور نازار به دهست ترسيكي تايه تيبه وه ده چيژن، منډالان ي ساليه زياتر له سهگ ده ترسن وچار ساليه كانيش له تاريخي دهر ترسن، به لام نه م ترسانه به تپه پويوني كات كه م دهنه وه تا له ته مه ني بيست ساليده به ته ووي شوينه واريان ناميتت. هو ي ترسي ديكه ي منډالان بريته له نوتومبيله ناگر كوژينه وه كان، نه ژير، زه وي له رزين، رفاندن، ليخوريني خيرا، مار، كه وتنه خواره وه له شويني بلند، هه نديكي ديكه يان سوورن له سهر نه وه ي كه له كاتي چوونه سهر جيگا له شه ودا چراي پشت سهر يان روشن بيت، ژماره كي ديكه كاتيگ گوييستي دهنگي نوتومبيله ناگر كوژينه وه كان و، هه والي دزيكردن دهن تووشي ترس وتوقين دهن. ژماره يه ك له منډاله ترسټوكه كان پيوستيان به يارمه تيدان هه ي. نه وان نه و منډالانن كه له ترسي توندو دريژخايه ندا ده ژين و نازار ده چيژن. كاردانه وه توندو به هيزه كه يان له به رانه ر ترس دژواري بارودوخيان ناشكرا ده كات. هه نديك كات پله ي ترسه كه يان نه وه نده زوره - جا نه گهر ترسه كه بيجيش بيت - به ته ووي په ريشان و داهيژراوو بيحال دهن وي جووله ده ميتنه وه. به رده وام نيگه راني نه ون كه نه باده ناسمان به سهر زه ويدا بروخت و، ماله وه بروسك لي بدات و لافاو هه مووشتي ويرانبكات. به شيوه يه كي گشتي رووبه ري خه ياله پر له ترسه كانيان هيج سنوريكي نيه. ژماره يه ك له منډالان له به رچاوگرتن و گرينگي دان به پاكيزه يي وخاويندا زياد له پيوست ريگاي

زیده پږی ده گرنه بهر، به پای نه وان جیهان له پیسی نوقومبووه، بهرده وام نیگه ران نه وه ک پیسېن. هه رله گه ل نه وه ی گهر د و تۆزیک له سهر د دست و جلو به رگیان بنیشیت نیگه ران دهن و کاتیک نه توانن بیشون تووشی توقین دهن. منډالانی دیکه له دهنکی بهرز و شوینی بلندو، خه لکانی نه ناسیاوو، دهریاو گوشه تاریکه کان و میرووله ورده کان و ناژه له گهره کان ترسیان هیه و تا نه وپه پی توانا له و شوین و چالاکیان هه لډین که به پای نه وان هه په شاییه، له وانه یه به هیچ شیوه یه ک نزدیکی رووبار نه که ونه وه و، به سه په یژه نه که ون و له ژوریک تاریک نه میننه وه. چاره سهری نه م منډالانه به ناماده کردنی زمینه ی نه و چالاکیان پیک دیت که دهنه هوی لابرندی مایه ی ترسه کانیان. بو نمونه: ده توانریت وایان لیکریت که به تفهنگه دهن گه وره کانی مه شق نیشانه شکینی بکن، یان د دست به وینه کیشان بکن و، خویان له قوپ وهر بدن و له ژوروی تاریک دابنیشن، زیان له نیو گروپدا نایه لیت منډالی ترسنوک ترسی خوی بشاریتته وه له نه جامدا دهر ووناس ده توانریت تیپینی کاردانه وه ترسناکه کانی منډال بکات که وا له و هه لومه رجده لپی به دیار ده که ویت، هه روه ها ده توانریت منډاله که له ترس دهر باز بکات، به م شیوه یه وا له منډاله که ده کات راستگوییانه باسی ترسی خوی بکات و بهر بهر توندی ترسه که ی که م بکاته وه و به سه ربیره لیل و توقینه ره کانی خویدا زال بیت.

کور ه کچانییه کان:

هه ندیک کات نه وکوپانه ی که له خانه واده یه کی بی باوکدا گه شیان کردووه و په روه رده کراون، یان له مالیکدا کوپیک تاقانه له نیو ژماره یه کی زوری خوشکاندا په روه رده کرابیت و بریت، پیوستیه کی بی چهندو چونی به یارمه تی دهر ووناس هیه. له وکاته ی که له م جوړه مالاندا به زوری سه رمه شق و نه لگو ژن و کچن، کوپ ناتوانریت وه کو کوپ ره فطار بکات وکچانی نه بیت. و به شیوه یه کی ناسایی و گشتی، به پیچیه وانه ی ته وای کوپان سیفه ت و تاییه تمه ندی پیاوانه ی تیدا گه شه ناکات و هه لچوون و گوپو تاو و هیزی کوپانه ی خوی ون ده کات و له وانه یه له هاویه شی کردن له گه مای کوپانه به دوور بکه ویتته وه، یان له کاتی تیکه لپوون له گه ل کوپان هه ست به ناپه حه تی بکات و له که ناری کچاندا ناسوده ترو خه یال ره حه تربیت. نه م جوړه

كوپانە زۆربەى جار دەبنە جىگاي ھىرش كردنەسەرو سنووريان دەبەزىنرێت و بەناووناقۆرەى ناشرىنەو پەنجەيان بۆ دريژدەكرێت، بەشيۆەيەك كە بەزۆرى لەرووى كۆمەلايەتییەو زيانيان پێدەگات و لەرووى سۆزىيەو نازار دەچيژن و برىندار دەبن، لەوانەيە لەكاتى پىگەيشتندا لەگىرپانى رۆلى كۆمەلايەتیی خويان سەرکەوتن وەدەست نەھيئن. ئەو جۆرە منداڵانە پىويستيان بەيارمەتيدان ھەيە بەدەستنيشانکردنى سەرمەشقيكى پەسندو بەھيژکردنى لايەن وتاييەتمەنديە پياوانییەكانيان دەتوانرێت بەرەبەرە كەموكوپيەكانيان نەھيژدەي.

کردارە ناپەسندو ناپیوستەکان:

ھەندێك لەمنداڵان بەئەنجامدانی چەند رەفتاریكى ناپیوست بەردەوام دايك و باوكى خويان ناپەرھەت دەكەن، بۆنموونە چاوى خويان خيژ دەكەن، بەدەنگى بەرز بۆن ھەلەمژن، دەمەلاسكە دەكەن، لەشيان دەلەريئەنەو، چاوو برۆ ھەلەدەتەكيئن و ، قورپگيان پاك دەكەنەو، شانيان ھەلەدەتەكيئن و، پەنجەو نینۆكيان دەجوون و قەرچە لەپەنجەكانى دەستيان ديئن ، يان پى لەزەوى دەكوتن. لەوانەيە ئەم رەفتارانە ئەوئەندە ناپەسندبن كەيەكسەر پىويست بەو بكات دايك و باوك سەرنجى بخەنەسەرو گرینگی پيبدەن، چونكە لەوانەيە بەھۆى ئەو رەفتارە دريژخايەن و دووبارەنەو شيۆەى پەنجەكانيان بگورپێت و، پيستی لەشيان ھەوبكات و نینۆكەكانيان نازاريان پيىبكات ،لەئەنجامدا زيانتيكى تەواو بەدروستی و سەلامەتیی منداڵ بگات. جگە لەو دەنگە ناپەسندو قيژەوانەى لووت و سينگ و گريى پەنجەكان، درەنگ يان زوو دەوربەرەو خەلكى بيژاردەكەن، لەبەرئەو دەبيت بۆ چارەسەرکردنى ئەم جۆرە منداڵانە پرسسورا بەدەروونناس و پزىشك بكرێت و ريگا چارەيان بۆ دەست نیشان بكرێت.

ھەرۆھەا لەوانەيە ھەندێك كات منداڵە ئاسايیەكانيش ئەم رەفتارە ناپەسندو ناپیوستانە بكەن، بەلام كەمتر خووى پىوئەدەگرن و بەگشتى لەكاتى ماندوویی و پەريشانى توندو خەوالۆبوون و شەژان و لەژێر كاريگەري سۆزە توندەكاندا ئەم

رەفتارانە دەكەن.

تەپكردن و پيسكردى پىخەف:-

بەپىي ئەو ئامارانەي كەبەشىۋەيەكى رىژەيى وردن، نزيكەي ۱۰- ۱۵٪ ي مىندالان پاش تەمەنى چوار سالى ھەرىپخەفى خويان تەپدەكەن و تەنانەت ھەندىكيان لەكاتى رۆژيشدا ناتوان كۆنترۆلى خويان بكەن، زۆربەي ئەو مىندالانە بەھىچ جۆرىك كۆنترۆلىان بەسەر مىزكردى خوياندا نىيەو ھەرلەگەل ئەوەي جىگاكەيان وشكېۋە دووبارە تەپى دەكەنەو.

بەشىۋەيەكى گىشتى ئەوخوۋە نىشانەي ناپەرحەتىي مىندالەو تەنيا لە ۵٪ ي بۇ ھۆيە جەستەيىيەكان دەگەپتەو، ئاسايىيە كەلەپپناو بىنپركردنى ئەم دياردەيە دەبى سەردانى پزىشك بكرىت.

تەپكردنى پىخەف بەتەنيا ئاستى ناپەرحەتىي مىندال پىشان نادات، چونكە ھەم لەبارە مامناونجىيەكان و لەبارودۇخە توندو تيژەكانىشدا ھەندىك كات دەبىنرىت كە بەچەند رىگايەكى كورت و سادە چارەسەر دەكرىت و ھەندىك كاتىش بەزەحمەتى و دژوارىيەكى زۆرەو چارەسەردەكرىت.

ھەركاتىك پيسكردى پىخەف دواي تەمەنى سى تاجوار سالىش درىژە بكىشىت، ئەو نىشانەي گىروگرفتى سۆزىيە، تەنيا ئەو حالەتە نەبىت كە پزىشك ھۆيە جەستەيىەكى دۆزىيىتەو. ئەم خوۋە تاتەمەنى سالى لەنىو مىندالاندا زۆر بەدى دەكرىت. بەلام لەنىو رىژى ئەو مىندالانەش دەبىنرىت كە تەمەنيان كەيشتوتە قۇناغى شەشسالى و بەسەرەو. ھەرچەندە مىندال گەرەتريىت و ئەم ديارىدەيەشى لى بىينرىت مەترسىيەكەي زياتر دەبىت.

پيسكردى پىخەف بەشىۋەيەكى گىشتى رووخسارى ياخيىوانەي مىندال لەبەرانبەر كارە بەھىزو رەفتارە توندو تيژەكانى دايك و باوك پىشان دەدات، ھەرۋەھا كاردانەوہيەكە بۇ رەفتارى توندو تيژى دايك و باوك لەپاك كوردنەوہي مىندال.

لەوانەيە سەرزەنشتردى مىندال مەسەلە كە دژوارتر و سەختتر و بەرگرىش توندتر بكات. ئەم دوو خوۋە ناپەسندە ئەوئەندە دايك و باوك ناپەرحەت دەكەن كەجىگاي خۆيەتى تەنانەت لە ھەلومەرجە بچووكەكانىشدا يەكسەر پرسورا بە دەرونناس بكرىت. لەھەربارو شىۋەيەك دايىت پەيوەندىيەكانى نىوان دايك و باوك ومىندال كاريگەرى و شوپنەوارىكى گرىنگى لە چارەسەركردى ئەم مەسەلەيەدا ھەيە.

به شی دوازه هدم

نه و دایک و باوکانه ی پیو یستیان به چاره سه ری دهر وونی هدی ه.

- که سایه تیی دایک و باوک و ره فتاری مندالان.
- دایک و باوک هه لچوو و توو په کان.
- دایک و باوک د رو دله کان.
- دایک و باوک مندالانییه کان.
- دایک و باوک گومراکه ره کان.
- دایک و باوک مندال دهر که ره کان.
- نه رکناسه زیده پویه کان.
- نه و دایک و باوکانه ی به هوی ته لاقه وه جیابونه ته وه

که سایه تیی دایک و باوک و رهفتاری منډالان:

همیشه که سایه تیی منډال رهنگی که شومه واو ده و روبه ری سۆزی مال و ده ده گریټ،
نه م راستییه له هه موو روویه که وه روشن خۆی ده نویټی. له گه ل هه موو نه مانه شدا
نیمه له ساله کانی کوتاییدا توانیومانه له رووی زانستییه وه په یونډیی نیتوان خووی
دایک و باوک له گه ل رهفتاری منډال جیگیر بکهین. هه ندیک رهفتاری دایک و باوک
ناشکراو راشکاوانه یه به شیوه یه ک که منډال به باشی ده توانیت بیانینیت و وه کو
سه رمه شقی خۆی دایینیت. هه ندیک جووله ی دیکه داپوشراوو نهینیتره و منډال
ده توانیت ته نیا بیهینیته خه یالی خۆی و شتیکیان لی هه لبهینجیت. روونو ناشکرایه،
که دایک و باوکی زور هه ستیارو منډالکار، یان عه ره قخورو گومراکارو، پشتگوځه رو
گوټپینه دهر و زیاد له پیویست به ویزدان و ناکاری، بومنداله کانی خویان نابنه
نمونه و سه رمه شقی په سه ند.

دایک و باوک هه لچوو و تووړه کان:

ریگا و شیوازه تاییه تییه کان و رففتاری کومه لایه تی:

نو منډالانۍ که دایک و باوکیان هه لچوو تووړه کان به ناسرین، چونکه سوورن له سر نه وهی که خویان به هه موو که سیک بناسین و له هه موو شونینیک قسهی خویان به لمین و له هه مان سرده می منډالییه وه فیریان کردون که هه رکاتیک بیان ویت قسه کانیاں به نه گوئی خه لکی ده بیت بنه پینن و هه رکاتیک بیان ویت یه کیک قسه یان پی نه بریت ده بیت به توندی و پی به پی و به رده وام قسه بکن. نو ان هه روه کو ناوینه یه کی راستگو تووړه و توندی دایک و باوکیان پیشان ده دن. زوربه ی جار دایک و باوکی منډالانی له م جوړه ، ناگایان له تووړه ییه بیسنوور، توندی هه لچوونی خویان نییه و هه رکاتیک که سیک که موکورپییه کانی خویانیاں پبلیت و په نجه بؤ که موکورپییه کانیاں درژیکات، له وانه یه به شانازییه کی تاییه تییه وه به یه کیک له هه لقولای تاییه تمه ندیه نه ژادی و خانه وادییه کانی خویانی بزائن. مادام نه وان له میانی گروپه دیاریکرو و هاوډه م و هاوړه که زه کانی خویانه وه ژیان به سر بیه نه وانه یه نه وند زیانیاں نه بیت، به لام کاتیک له گه ل کومه لیکي گوره تر سه روکار په یاده کهن ده بنه هوی نارپه حه تی، به ومانایه ی که به رده وام قسه ی بی بنه ماو زوربلیتی ده کهن و به هه له بابته کان هه لده سه نگینن و شته کان تیکه ل و پیکه ل ده کهن و کاتی خه لکانی دیکه به فیرؤ ده دن. زوربه ی جار حه زده کهن قسه بؤ خه لک بکن و به پینچه وانه شه وه که متر گوئ له قسه ی خه لکان ده گرن. وه کو نه کته ره کانی سر شاتو هه ولده دن سرنجی خه لکی بولای خویان رابکیشن، به لام ناگایان له و شونیه وارو کاریگه رییه ناپه سندانه نییه که له ده روونی بینه ره کاند به جیان هیشتوه.

له وانه یه نه م جوړه دایک و باوکانه له لایه نی ده روونییه وه گرینه کی ده روونی تاییه تیان نه بیت، به لام له رووی کومه لایه تییه وه مایه ی زه حمت و هه راسانکردن له به رنه وه بؤ چاککردنه وهی ریگا و شیوازه تاییه تییه کانی دابونه ریتی کومه لایه تی خویان پیوستان به یارمه تی دان هیه.

دایک و باوک دوه دله کان :

گرینگی دانی به رده وام به شته بچوکه کانی ژيانی منډال

دایک و باوک دوه دله کان دهر باره ی بچوکه ترین نه و مه سه لانه ی که په یوه نډیدارن به منډالان رارو دوه دله ن، نه و جوړه دایک و باوکانه له هه مان نه و ساته ی که منډال پیده نیته گوره پانی ژيانه وه، دهر باره ی ژيانی منډاله که دوه چاری راپایی و دوه دلی ده بن. نه وه ی بؤ ژوره ی دایک و باوکان ناساییه، بؤ دایکی راپارو دوه دله لایه نی ژیان و مردنی تیدا ده بینیت. نه و وه کو نه و که سه وایه که له دوه وهنگاو جاریک مه کینه ی نوتومبیله که ی چاو لیده کاته وه نه کا له ههنگاو دواتر له نیش بکه ویت، زوو زوو چاو دیریی مه کینه ی نوتومبیله که ی ده کات نه وه که به م زووانه له کار بوه ستیت و، روژی چه ندین جار تیبینی هه ناسه هه لکی شانی منډاله که ده کات و خوراکه کانی تام ده کات، زور به وردی سه یری پیساییه کانی ده کات و دهر باره ی خه وی نیگه ران ده بیت. هه رله گه ل نه وه ی منډاله که ی له سه رپی بوه ستیت له وه ده ترسیت بکه ویت، هه رکاتیک رابکات ده ترسیت به ر بیته وه و هه ر له گه ل نه وه ی تای بیت، دایکه که وا خه یال ده کات که منډاله که ی به زووی ده مریت.

به راستی دایکی ناوا له مانای ژیان ناگات و ساتیک نییه کاریکی نا پیویست بؤ منډاله که نه نجام نه دات. نه و شته ی که خوی بتوانیت له جیگای منډاله که نه نجامی بدات نابیت منډاله که ده ستیان بؤ به ریت، ته نانه ت نه گه ر خۆشی چه ز بکات و نه نجامدانیسی ناسان بیت. دایکی ناوا، زیاد له پیویست جل له به ر منډال ده کات و به شیوه یه کی نا ناسایی خواردنی دهر خوارد ده دات، نه گه ر بتوانیت ته نانه ت له جیات منډاله که خوراکه که ش هه رس ده کات.

به کورتی دایک به شی هه ره گه وره ی ژيانی منډال له نه ستو ده گریت و، نه نجامی نه مه ش زور دژوارو مه ترسیداره، به و مانایه ی که منډال گه شه ده کات، وه لی به پینه گه یشته ویی ده مینیته وه. له وکاته ی که له راستیدا له گه ل که سیکی قهر زخواز ژیاوه له په روه رده کردن و گه شه پیدانی که سایه تی خوی ده سه وه و ده ستان ده مینیته وه و تاکوتایی ژيانی وابه سه ی دایکی ده بیت. زانیاری و ناگاداری له سه ر هه ست و ناره زووه کانی خوی نییه و که مترن زانیاری له سه ر نه ریته

کۆمه لایه تییه کانداهیه، چونکه تۆریه ی جار دایکی له جیاتی ئه و بیری کردۆته وه و بریاری داوه، به زهحمهت ده توانیته بیربکاته وه هه ره به هه مان ئاراسته شه ده بریه ی دهروونی خۆی و جیهانی ده وروبه ری زانیاریه کی که می هیه و هۆ ناگه پینتیته وه بۆ ئه نجام، به ده رپرینه سه ر سوپه یته ره کان دله خۆشه بیته، ئه م جوۆره مندالانه به شی هه ره گه وری وزه و توانای خۆیان له پیناو کیشمه کیشی نیوان وابسته یی به دایک له لایه ک و ئاره زووی سه ره خۆخوازی دهروونیان له لایه کی دیکه وه خه رج ده که نه. ئه م جوۆره دایک ویاوکه راپاو دوودلانه هه رکاته ک بیانده ویت سه ر له تۆی بناغه ی پهروه ده کردنی منداله کانیان دابریژن بیکومان ده بی بچنه لای دهرووناسه وه

دايك و باوکه مندا لانییه کان :

مندال وهك كه لويه لي گه مه پيكردن و پاسه وان

كاتيك هەندىك ئافەت دەبنە داىك جىگىر كىردى و بەرقەرار كىردى پەيوەندىيەكى پايدە دارو پتەولەگەل مندالەكانى خۇيان زۆر بەدژوار دەزانن. گەرچى تاماوەيەك چىژ لەبەونى مندال وەردەگرن و ھەر وەكو كەلوپەلپكى گەمە مامەلەى لەگەل دەكەن، بەلام لەگەل ھەموو ئەمانەشدا ناتوانن بەرگەى بارى لپپىسراوىي دايكايەتى بگرن.

خودى ئەوان پىويستيان بەو ھەيە چاودىرييەكى دايكانە بكرين و دەيانەويت ئەم چاودىرييە لەجەگرگۆشەكانيان بپيننەو، بۆيە بەردەوام لەتاقىبدان. بەم رىگايە چاوەپوانن لەلايەن مندالەكانيانەو ە يارمەتى بدرين و ئاسايشيان بۆ دابىنبكرين و بەھەمان ھۆش رۆلەكانيان ناچارن پارىزگارى لەدايكيان بكەن، دلخۆشكردىن وسەرگەرمىيان بۆ فەراھەم بكەن و بەردەوام نىگەرانى سەلامەتى و ئارامىي دايكيانبن، لەو كاتەى كە وەديھيتنانى گشت خواستەكانى داىك لە ئەركى ئەوان بەدەرە ھەميشە گرفتارى شكست و دودوللى و دلەخوڕپە دەبن و، سوودىك لەخىرو خوشيىيەكانى سەردەمى مندالى وەر ناگرن و بەھەستى كەموكوپى و خۆخورى گەشەدەكەن و پەروەردە دەبن. ئەم جۆرە دايكانەش پىويستيان بە چارەسەر ھەبە.

دایک و باوکی راهاتوو به عره قخوری:

لافاوه کتوپرو هه لاتنه وهرزییه کان:

منداللی دایک و باوکیکی راهاتوو به عره قخوری، هه میشه گرفتاری لافاوو شه پرو کیشه بیّ بناغه و کتوپره کانن. منډاله که ده بینیت که کتوپر دایک و باوکی ره وشتیان ده گوپن و ریگای هه لچوون و توندوتیژی و به هانه خوازی ده گرنه به رو روداوی جوراوجور دروست ده کهن. ئه و ده زانیت که له م هه لومه رجانه دا هیه شتیک به قه د شووشه ی عره قیک بۆ دایک و باوک گرینگی نییه و به هه مان هوش هه ست به بیّ یارو یاوه ری ده کات.

هه رگیز شوینه واری به دمه سستی دایک و باوک له زهینی منډال رهش نابیته وه. منډاللی بیّ گونا هه چاوانی خوی دیمه نی له ناوچوونی ئاسایش و پایه کانی ژیا نی خوی ده بینیت. دایک و باوکی به سه رگه ردانی و تووپه یی و، بیّ تواناو چاو به فرمیسک و سته مکار و دلره قی ده بینیت و به هیه جوریک ناتوانیت درک به م جیهانه پیسه بکات، له وانه یه ئیستا ناچار بیت په رستاری بیّ دایک و باوک هه ست و بیماره کانی بکات.

له وانه یه دایک و باوکی راهاتوو به عره قخوری تا ئه وپه ری په یوه نډی و خۆشه ویستییه کی توندوتولیان له گه ل منډاله که یاندا هه بیت، به لام به هوی گرفته بیثوماره کانی خویان ناتوان به رده وام گرینگی به منډاله کانیان بدهن و چاودیریان بکه ن، له به رنه وه بۆچاره سه رکردنی گرفته کانی خویان پیوستان به یارمه تییه ده ره کی هه یه.

دایک و باوکه گومراکه ره کان:

هه نډیک دایک و باوک له م خاله ئاگادارین که له وانه یه منډاله کانیان له رووی سیکیسیه وه چاو له وان بکه ن و له به رانه ر ئه واندا کاردانه وی سیکیسی پیشان بدهن. له ئه نجامدا نه زانراوانه هه سستی سیکیسی منډاله کانیان له به رانه ر خویاندا به هیژ بکه ن. ئه و باوکه ی که له پیش چاوی که که ی جلوه به رگ داده که نیت، یان ئه و دایکه ی به رده وام کوپه شه ش هه وت ساله که ی له گه ل خۆیدا ده باته گه رماو، هه سته سیکیسی و خه یالکردنه عه شقییه کانی منډاله که ی ده جولی نی، هه نډیک دایک و باوک

مۆلەت دەدەن كە منداڵەكانىيان لەتەكياندا بخەون و لەنەوازشى بەرەباردا رىگاي زىدەپۆيى بگرنە بەر. ھەندىك دايك و باوك ماچكردنى لىوو راگوشىنى منداڵەكانىيان لەئامىزى خۆيان بەزىانبەخش نازان. ژمارەيەكى ديكە دەربارەى منداڵانى خۆيان رستەى عاشقانە بەكار دەھىنن و منداڵانى خۆيان بەدلدار و دولبەر دادەنن، چاوەپوانى ئەو منداڵەكانىيان رەفتارو شىوازى عاشقانەيان لەگەڵدا بگەن. ھەندىك دايك ھەزدەكەن لەگەڵ كۆپرەكانى خۆيان سەما بگەن و تەنانەت لەو كاتانەى كە جلۆبەرگى مەلەوانىكردنىشيان لەبەرە واز لەم جۆرە سەما ھەستەبخشانە ناھىنن. ئەم جۆرە رەفتارە لە پەرورەدەكردنى سىكسى منداڵدا شوپنەوارو كاريگەريى نابەجى بەجىدەھيلىت. ئەو كچانەى كە لەمالى باوكيى ئاوادا گەشەيان كردبىت، ھەزدەكەن لەگەڵ پياوھ بەتەمەنترەكان چىژى سىكسى ھەربگن. ھەرەھا ئەو كچانەى كە لەتەك دايكيى ئاوادا گەشەبگەن، وپەرورەدەبن، بەھۆى وروژاندنە سىكسىيەكانەوھ پىش تەمەنى سىروشتى خۆيان دەچنە نۆو رووداوى سىكسىيەوھ، بەپىچەوانەوھ لەوانەيە ھەندىك كات مامەلە سىكسىيەكانى دايك و باوكى خۆيان ئەوئەندە رەتبەكەنەوھ كە لە سەردەمەكانى پىگەيشندا خۆيان لەپەيوەندىيە سىكسىيەكانى ھاوسەريش بەدوور بخەنەوھ، يان لەگەڵ ھاوڕەگەزەكانى خۆيان دەست بە ەشقبازي بگەن، بۆيە دايك و باوكى گومراكەريش پىويستيان بە يارمەتيى دەروونناس ھەيە.

دايك باوكە منداڵ دەركەرەكان:

وازيەتەكانى جەستەيى و ھەلاتنى سۆزى:

زۆربەى دايكان و باوكان تەنانەت ناتوانن ئەم بىرە بخەنە خەيالگەى خوشيانەوھ كە لەوانەيە دايكىك لە كۆپرەكەى بىزاربىت، بەخويندەنەوھى ھەوالەكانى رۆژنامەكان كە دەربارەى منداڵە دەركراوكان وئەومنداڵانەيە كەبوونەتە ھۆى ئەوھى سنوورى دايك و باوكيان ببەزىنن، دايكوياوكان نوقمى سەرسوپمان دەكەن. تەنانەت ئەوجۆرە دايك و باوكە ھەرگىز بپواناكەن كە دايكىك واز لەكۆپرەكەى بھيىت. بەپىچەوانەوھ كەمكردنەوھى سۆز بەربلاوترەو رەواجى ھەيە. زۆربەى دايك و باوكان

پاريزگارىي ئەو خۆشەويستىيە لەبەرچاواناگرىن كە بۆ پەرورەدەي سىروشتىيى منداڭ سەرەكى وىنەپەتتىيە ،ئەم ھەلاتىن وخزىنە سۆزىيە لەچەند سەرچاوەيەكى جياوازەو ھەلدەقوللىت كە دەتوانرىت بەم شتانه ناوبىرىن: پىنەگەيشتن و دەرچوون لەرۆلە سىكسىيەكان و ناھاوسەنگى وشلەژانە دەروونىيەكان و ئالۆزىيە دەروونىيەكان و ھەلاتنى سۆزى وچەندىن رووخسارو شىوہى ھەيە . لەوانەيە بەشىوہى عەيبىگرتنى بەردەوام لەمنداڭ وسووربوون لەسەرکەمالىكى زياتر بەديارىكەوئىت ،يان پەنگە بەشىوہى گوئ پىنەدانى تەواو بەچارەنووسى منداڭ و ھەندىك كاتىش بەشىوہى خۆپىشاندان بەدەرپرېنى خۆشەويستىيى فراوان و چاودىرىي زىدەپۆيانە بەديارىكەوئىت.

لە راستىدا منداڭە دەرکراوہكان پەيامى بىزارى و بىتوانىي لەدايك و باوكى خۆيان وەردەگرىن كە كەمو زۆر ناوہرۆكەكەي بەم شىوہىە : (بى ھۆھەراسان وماندووم مەكە زوو گەشەبەكەو من لەشەپى خۆت رزگار بكە).

ئەم جۆرە دايك و باوكانە بۆيە لە منداڭانى خۆيان بىزارىن چۆنكە ھەزەدەكەن لەگشت جۆرە بەلئىندان و لىپرسراويەتى و ئازارو رەنجىك بەدووربىن . بەخىرايى خواردنىان دەدەنى و بەخىرايى دەيانبەنە ئاودەست و ئەوان بەھىچ شىوہىەك ئامادەي قەبولگىردنى ئەو لىپرسراويەتتىيە نىن كە لەوان دەخوازىت . لەوكاتەي كە ئەم جۆرە منداڭانە بەرلەساتى ئاسايى بە زۆر ئازادى بەدەست دەھىتن ، بەردەوام دووچارى ترس وشكىست ورەخنە لىگرتن دەبنەوہ ، بەردەوام لەچاوەپوانىي رەخنە لىگرتن وسەرکۆنەكردن ،گشت گرىنگىپىدانىيان بۆكۆكردنەوہى بەلگەو بيانوہ بۆئەوہى بەرگرى لەخۆيان بكەن ، ژيانىيان بەشىوہىەكە وەكو بلىي بەجوورمى لەدايك بوون كىشراوہنەتە دادگا و دەبى پارىزگارى لەخۆبكەن ، ئەوان ئەوہندە سەرقالى (گوناھە نەكراوہكانى) رابردو و دوودلى و جلەوگىركردنى مەترسىيەكانى ئايندە دەبن كە بەباشى ناتوانن ئەركەكانى ئىستانيان ئەنجام بدەن .

گرىنگى دانى بەردەوامىيان بە مەترسى و بەرگرى لەخۆكردن بارىكى ئەوہندە سەنگىنە كە لەرووى سۆزىيەوہ ئەوان وەزالەدىنىت و ، لەلايەنە جەستەيىيەكاندا بىتوانايى پىشان دەدەن ، ھەركاتىك بپارىبىت كە ئەم منداڭانە بەبەختيارى و

ناسوده یی ببینرین دهبیت بی سى و دوو ،همم خوځيان و همم دایک و باوکیان چاره سهری دهروونیان بوبکریت.

نهرکناسه زنده پړوکاره کان:

(پيشكه شكردنې به ختباشى له سهر ته به قى زېږ) - ژماره يه كى زورى دايك و باوكان كه له نهركناسيدا ريگاي زنده پړوي ده گرنه بهر بؤ په روه رده كړدنې مندالانى خوځيان پټويستيان به رينمايى هه يه ، له وانه يه زور نهركناس وفيداكارين، به لام به وى زنده رويي كړدن له نهركناسيدا زيانكي گوره به مندالانيان ده گه يه نن، نه وان سوورن له سهر نه وهى كه به هرنرخيك بيت مندالى خوځيان ناسوده بكن، ته نانه ت نه گهر هم ناسوده يي ببيت هوى له ناوچوون وفه وتانى منداله كesh. بؤ نه وهى كه مترین نارپه حتى له دلى مندال پديدانه بيت خوځيان ده خه نه نيوان وناگره وهو، هر كاتيكيش له و تيكوشانه دا شكستيان خوارد هيچ گرينگييه كى پى نادهن، ناگاداري نه و راستييه نين كه ناسوده يى، خوى له خويدا نامانجيكى دياريكراو نيه به لكو دهره نجامى كارو گه مه و عشق و ژيانه، حه زبكریت و حه زنه كريت ژيان پټويستى به سنووريكى جيا كه ره وهى نيوان ناره زوو و تير كړدنې هم ناره زووانه هه يه، له نيوان دانانى نه خشه و جيه جيكړدنې نه خشه دا پټويستمان به تپه پړوونى كات هه يه. به واتايه كى ديكه ژيان بريتيه له نازارو هره ها بهر گه گرتنى نازاره كان. هه لپه ته نيمه نه خشه بؤ دروست كړدنې نيشو نازار ناكيشين، چونكه بيمارى و ناخوشيش پيشبيني ناكه ين، به لام كاتيك كه منداليك نازارى پيشگيشت، نابى دايك و باوكه كه خوځيان نازار بدهن، كاتيك منداليك ده گريه ت هيچ پټويست به وه ناكات دايك (هه زار سهرمه قولات لييدات تاكوخه ندهى ليوى منداله كه بگه رپته وه،) جكه له مهش مندال پټويستى به په روه رده كړدنې ناكلانه هه يه كه له سهر بناغوى خووگرتن به نازاردان وهه سكردن به كه مو كړې دانه پړریت.

كه كاتيك داخوازيه لوزيكى و بچووكه كانمان رو به پړوى گريه و بانگو هاوارى مندال دهبیت وه، باشته سوورين له سهر نه وهى كه منداله كه فرمانه كى نيمه جيه جى بكات وگرينگى به نارپه زاييه كانى نه دهن، نارام كړنه وهى مندال هيچ كاريه گرييه كى له چا كړنه وهى بارودوخدا نيه و دهبیت ناگامان له وه بيت كه حه زيكه ين و

حه زنه که یڼ هه نډیک هه ور ده بڼه باران. ته نیا نه و کاره ی که ده توانریت بکړیت نه وه یه که نارامی و دانه خؤدا گرتن پیشان بدریت تا لافاوه که ده نیشیتته وه، منډالان هیژ و نارامی له تواناو هیژه نه له رزیوه که ی ئیمه وهرده گرن.

نه و دایک و باوکانه ی به هو ی ته لاقه وه جیا بوونه ته وه:

نمایشکردنی خوښه ویستی و دوستایه تی قول: ته لاق وه کو برانی ده ست وپی تاقیکردنه وه یه کی تال و نااساییه که برینه که ی له رووحدا ساریژ نابیت، به پای دایکان و باوکان وه ک کوتایی هاتنی زوړه ی خه ون وخولیاو ناره زوه شیرینه کانه و له وانه یه به پای منډالانیش وه کو کوتایی هاتنی ژیان پیشوازی لیبکړیت. دایک و باوک له میانی به دبه ختی وناشووب و نه و نالوزییه ی که له تیکشکانی پایه کانی ژیانی خانه واده یی سه رچاوه ی گرتوه، ده بیت ریگایه کی وها بگرنه بهر که تاپیان ده کړیت زیانیکی که مریان بو منډاله کانی خویان ه بیت.

خراپترین نه و کاره ی که ژن ومیردی له یه ک ته لاقدر او ده توانن بیکه ن نه وه یه که بو توله سه ندنه وه له یه کتری منډال وه چه کیک به کار بهیتن. هه سته کانی منډال خاوپینه که یشتوون، سوود وهرگرتن له م هه ستانه هه میسه بوونی هه یه. دوو دلی وپارایی ژن ومیرد بو نه م سوود وهرگرتنه گه لیک توندوبه هیژه، هه ری که یان ده توانن له بهر ده م منډالدا ره خنه له نه وی دیکه بگریت و به گونا هکاری له قه له م بدات، له وانه یه منډالان ناچارین که لایه نگری دایک و باوکیان بکه ن و له کیشو نه و گفتوگویانه ی که ده ریاره ی دهرامه تی ژیان وقوتا بخانه و، چاوپیکه وتن و شتی دیکه یه بیتنه ناومه سه له کانه وه. کاریگری نه م نا کوکی وکیشانه بو منډالان مه ترسیداره یه کجار مه ترسیداره.

باشترین نه و ریگایه ی که ژن ومیردی له یه ک ته لاقدر او له بهر انبه ر منډاله کانی خویان ده یگرنه بهر نه وه یه که به لای که مه وه له بهر چاوی منډالان وه کو جاران رو لی دایکانه باوکانه ی خویان بگیڼ، جائه گهر به شیوه یه کی رو که شانه ش بیت. هه لبه ته نه م جوړه هه ماهه نگیه ناسان نییه، چونکه له میانی رکابه ریته تی و دوژمنایه تی وه

پیویستی به پیشاندانی هاورپیته تی وخوښه ویستی قبول هه یه. رینماییه کانی دهروونناس به لای که مه وه یارمه تی ژن ومیرده له یه که ته لاقدر او هکان ده دات که ریگایه کی وه ها بگر نه بهر که مندالنه کانیان زیانیکی که متری لیبینن، چونکه دکتور (لویدسپرت D.R. LOUISE DESPERT) له کتیبه به ناوبانگه کی خوی (مندالنه دایک ته لاقدر او هکان) نه مه سه له یه به م جوړه باسده کات: (له وانه یه ژن و میردیک نه توانن له ژیانی ه اوسه ریته تی خویاندا سرکه وتن و ده ده سته بیتن، به لام نیستاش ده توانن شکستی ته لاق بکه نه سرکه وتنیک کی گه وره.) بۆ روونکردنه له ژیر تیشکی کوشش ونه قل و رینماییدا ده توانن ته لاقه کی خویان بکه نه تاقیکردنه وه یه کی په ندوعیبره ت نامیزو به م ریگایه ش نه وه ی له ژیانی ژن و میردایه تیدا نه یاتوانیوه به ده سته به یتن له ته لاق وه ده سته به یتن.

دواوته

نه ورپکا نویانه ی که له م کتیبه دا پیشنیارکرون، ته نیانه و کاته ده توانی پوئی دایکایه تی و باوکایه تی ناسان و پوښن بکات که له نه نجامدانیدا خو و سروسشت بارودوخی مندالان به وردی له بهرچاو بگریت، له بهر نه وه ی کاردانه وه ی مندالان له بهرانبه رپنگاوشیوازه په روه رده ییه کانی نیمه دا جیوازه. ده سته یه که له مندالان پووی خوښ پیشان ددهن و به ناسانی چونیته تی په یوه نډی و خو و پرهوشتی خویان ده گورن. ده سته یه کی دیکه پاریزگارن و له بهرانبه ر سووربون و بهرگریه کانی نیمه دا به نارپه واییه وه رهفتاری خویان ده گورن، کومه له یه کی دیکه ش که زور پی له پاشترن له بهرانبه ر (هر پاو بۆچونیکی تویدا) ده رباره ی ژیانی خویان به رگری ده که ن و به توندی ده وه سته وه. له بهر نه وه بۆ نه وه ی رپکاچاره نوییه کان کاریگریه کی باشتری له چاککردنه وه ی په یوه نډی نیوان دایکو باوکو مندالاندا هه بیټ، هه رگیز نابیت گه وه رو ناوه پوکی خو و که سایه تی مندالان نادیده بگریت. له په یوه نډیه مرقایه تییه کاندا، نامانچ وابه سته ی هوکاره و، نه نجامیش وابه سته ی تیکوښان (هه ولدان) ه، که سایه تی و پرهوشتیش له وکاته داپیشده که ویت که رپنگاوشیوازه کانی په روه رده کردنی مندالان له سهر بناغی ریزو خوښه وستییه وه دابنریت.

نومیده وارین ته م پړگانو ټپانه ی چاککردنه وه ی په یوه نډی نیوان دایکو باوک له گه ل منډالان هه ستیاریه کی قوولتر دهر باره ی سۆزی منډالان له خودی دایکو باوکاندا په یدابکات، نه وان بخاته سهر نه و پړگایه ی که زیاتر گرینگی به پښو یستییه دهر وونیه کانی جگر گوشه کانی خویان بده ن.

(۱) په ننگه ستایش کردن گه وره سالانیش بخاته نښو دوو دلّی ونیگه رانییه وه. (ف. د. ریف) (F.D.Reeve له مانگنامه ی نه نته لنتیک (monthly at lantic) ژماره ی سیب ټیمبه ری سالی ۱۹۶۳ له لاپه په ی ۳۸ له باب ته ټیک له ژیر سهر د ټپری: روبیرت فروست (ROBERT FROST) روو به پووی خرؤشؤف ده بیته وه و به م شپوه یه ده د ویت: (ستایش کردن و ریزگرتنی له راده به دهر ی فروست له لایه نخرؤشؤفه وه نه وی نؤرتو وره کرد بو و تانه ندازه یه ک خستبوویه نیوترس دلته نگییه وه .... ههستی ده کرد ده بی جاریکی دیکه کاریکی گه وره تر نه نجام بدات. نه وکاره گرینگی نه توانی له ژیر باریدا بیته دهر.

۲- پالنه وانی په کیک له چیرۆکه به ناو بانگه کانی نه مریکایه که چووه نیو خه ویکې
چند سالیه ووه کاتیک بېدار بوه بارودوخی جیهان گوران و وهرچه رخانه به سهر
داهاتبوو.

۳ - داریکه بو خزین له سهر به فر له پییه کان ده خریت. په کیکه له (پارچه کانی
وهرزشی سهر به فر پارچه کانی بریتیه له دوداری درېژو ناسک که له پییه کان
ده خریت و دوداری باریکی وه ک گزیالیشی هیه که له ده ست ده گیریت.

۴- نه ومندل له تاز له دایک بووه

۵- نه ژیر: انذار

